

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

***«Το παιδί ως ήρωας και ως αναγνώστης στα λαϊκά
παραμύθια»***

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Ζορμπά Κερασία
Α.Μ 0299086**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

**Β. Δ. Αναγνωστόπουλος
Τ. Τσιλιμένη**

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2279/1

Ημερ. Εισ.: 21-01-2004

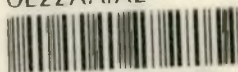
Δωρεά: _____

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ ΠΠΕ

2003

ZOP

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000070785

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδες
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
- Γενικά.....	9
- Τι πραγματεύεται η μελέτη αυτή.....	10
- Γιατί τα παραμύθια αρέσουν στα παιδιά.....	11
- Πώς συμβάλλουν τα παραμύθια στην πνευματική καλλιέργεια των παιδιών.....	13
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	18

Α' ΜΕΡΟΣ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Ιστορική Αναδρομή</u>	20
1.1 Η γένεση του λαϊκού παραμυθιού.....	20
1.2 Η μετάδοση και η εξέλιξη του παραμυθιού.....	22
1.3 Το ταξίδι του παραμυθιού στο χρόνο και η παρουσία του στις μέρες της υψηλής τεχνολογίας.....	28
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η Ανδρόγυνη Υπόσταση Του Παραμυθιού · η Αντιμετώπιση Του Φύλου Μέσα Στα Παραμύθια</u>	34
2.1 Το παιδί αγόρι και το παιδί κορίτσι.....	36
2.2 Ο αρσενικός κόσμος του παραμυθιού.....	41
2.3 Ο κόσμος του παραμυθιού γύρω από το κορίτσι.....	46
2.4 Κοινά στοιχεία από και προς παιδιά στα παραμύθια.....	51
Σημειώσεις.....	55

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Το Παιδί Ήρωας Του Παραμυθιού.....</u>	57
3.1 Πώς βλέπουν τα παιδιά-αναγνώστες τα παιδιά-ήρωες του παραμυθιού.....	57
3.2 Οι οικογενειακές και συγγενικές σχέσεις των παιδιών στο παραμύθι.....	59
3.3 Η σχέση γονιών-παιδιού.....	61
3.4 Οι αδελφικές σχέσεις • η γιαγιά και ο παππούς.....	74
3.5 Οι φίλιες των παιδιών • το παιδί του σχολείου, των διακοπών.....	80
3.6 Έξω από το σπίτι και την οικογένεια παραμονεύουν πολλοί ‘κακοί λύκοι...’.....	82
Σημειώσεις.....	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η Κορύφωση Της Συνάντησης Του

<i>Ήρωα Με Τον Αναγνώστη • Ταύτιση ή Αποπομπή; .....</i>	91
4.1 Η ουσία και οι μορφές της ταύτισης.....	92
4.2 Οι μικροί ήρωες συναντούν τους μικρούς αναγνώστες.....	97
4.3 Η στιγμή της ταύτισης • γιατί το παιδί αναγνωρίζει το είδωλό του στο πρόσωπο του παιδιού-ήρωα.....	101
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	106
Πίνακας παραμυθιών και παιδικών ρόλων σε αυτά.....	108

Β' ΜΕΡΟΣ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

▪ Σκοπός έρευνας.....	111
▪ Τρόπος διεξαγωγής της έρευνας.....	112
▪ Δυσκολίες που αντιμετώπισα στην έρευνα.....	112
▪ Συμπεράσματα.....	113
α) Ερωτηματολόγια παιδιών.....	114
β) Ερωτηματολόγια ενηλίκων.....	118
γ) Συνεντεύξεις παιδιών	125
ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	135
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	139
Ερωτηματολόγια για νήπια.....	140
Ερωτηματολόγια ενηλίκων.....	141
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	142
Παραμύθια δικής μου συγγραφής	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.....	170
Ανθολογία των παραμυθιών που χρησιμοποιήθηκαν	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	172
1. Ελληνική.....	172
2. Ξένη.....	173
3. Παραμύθια / Μυθιστορήματα.....	174
α. Από την Ελλάδα.....	174

<i>β. Από τον κόσμο.....</i>	175
4. Περιοδικά.....	176
5. Εγκυκλοπαίδειες.....	176
6. Σελίδες Internet.....	176
<i>α. Ελληνικά άρθρα και παραμύθια.....</i>	176
<i>β. Ξένα άρθρα και παραμύθια.....</i>	177

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Κύριων Ελληνικών ονομάτων.....	178
2. Κύριων ξένων ονομάτων.....	178
3. Ονόματα από ήρωες των παραμυθιών.....	179
4. Τίτλων των παραμυθιών που χρησιμοποιήθηκαν.....	180
5. Ελληνικών θεματικών όρων.....	180
6. Ξένων θεματικών όρων.....	182

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας πολύ μεγάλος βασιλιάς. Κάποτε, λοιπόν, σκέφτηκε να ζητήσει από τους σοφούς της χώρας του να του φτιάξουν ένα βιβλίο που θα περιλάμβανε τις ιστορίες όλου του κόσμου.

Οι σοφοί διάβασαν, ρωτήσανε, ψάξανε, μαζέψανε όλες τις ιστορίες του κόσμου και φτιάξανε μ' αυτές ένα και μόνο βιβλίο. Αλλά ήταν ένα πολύ, μα πολύ μεγάλο βιβλίο – τόσες πολλές σελίδες είχε που το πάχος του ήταν ίσο με το ύψος του πύργου της Βαβέλ.

Ο βασιλιάς κατάλαβε πως ποτέ δε θα είχε το χρόνο να διαβάσει ένα τόσο χοντρό βιβλίο κι έτσι ζήτησε από τους σοφούς του να φτιάξουν ένα άλλο βιβλίο – περίληψη του πρώτου.

Οι σοφοί δούλεψαν για χρόνια και στο τέλος φτιάξανε ό,τι τους είχε ζητηθεί. Μα και πάλι ήταν ένα χοντρό βιβλίο – το πάχος του είχε ύψος ίδιο με μιας πυραμίδας.

Ο βασιλιάς είχε γεράσει και κατάλαβε πως τα χρόνια που είχε να ζήσει δε θα του φτάνανε για να το διαβάσει. Ζήτησε, λοιπόν, από τους σοφούς του να κάνουνε μια περίληψη της περίληψης. Εκείνοι δούλεψαν για χρόνια, φτιάξανε ένα άλλο βιβλίο, κανονικό αυτό. Αλλά ο βασιλιάς είχε πολύ γεράσει, τα μάτια του πια δεν τον βοηθούσαν. Ζήτησε, λοιπόν, να φτιάξουν μία ακόμη περίληψη της άλλης περίληψης που ήταν περίληψη της πρώτης. Μια νέα περίληψη τόσο σύντομη όσο είναι μια φράση. Οι σοφοί δούλεψαν για κάμποσα χρόνια, αλλά όταν τελειώσανε ο βασιλιάς ήταν ετοιμοθάνατος, δεν μπορούσε ούτε μία μόνο λέξη να διαβάσει. Ομως ήθελε προτού πεθάνει να ακούσει τη φράση που μέσα της έκλεινε όλες τις ιστορίες του κόσμου.

Σκύψανε, λοιπόν, οι σοφοί στ' αφτί του και του ψιθύρισαν τη φράση. Κι εκείνος, ακριβώς την τελευταία του στιγμή και πριν κλείσει για πάντα τα μάτια του, την επανέλαβε... Μουρμούρισε:

«Μια φορά κι έναν καιρό...»

Μ. Κοντολέων

Α' ΜΕΡΟΣ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

...καθόμαστε κοντά στο τζάκι. Οι φλόγες φώτιζαν τα χέρια και τα πρόσωπά μας. Εγώ στη μέση κι εσείς γύρω μου, όλοι καλά βολεμένοι. Ο πιο μικρός στην αγκαλιά μου. Άρχιζε το παραμύθι και τα λόγια μου τα έπαιρνε ο αέρας. Περνούσε ουρλιάζοντας πάνω από τη σκεπή και τα δέντρα της αυλής μας για να χαθεί μακριά, στη χώρα του παραμυθιού μας . Μαζί τους ξεκινούσε σε μια ανατριχίλα από τις πατούσες μας. Ανέβαινε στις κοιλιές μας, σκαρφάλωνε στις πλάτες μας και γέμιζε το δωμάτιο. Τα μάτια μας μισόκλειστα, ταξίδευαν κι αυτά μαζί πάνω από στέγες σπιτιών και κτιρίων. Θα βρίσκαν σε λίγο το παλάτι του ύπνου κι αυτός θα τα καλωσόριζε...(Σαλτέρης, σ. 7). Κάπως έτσι θα πρέπει να φαντάζονταν τις σκηνές στα σπίτια των αναγνωστών τους οι Αδελφοί Γκριμ όταν, με ασύγκριτο ρομαντικό ενδιαφέρον για την παράδοση, συνέλεξαν προφορικές λαϊκές διηγήσεις και τις κατέγραφαν, θέτοντας συνειδητά ή όχι τις βάσεις της επιστημονικής συγκριτικής έρευνας των παραμυθιών ή όταν ο Δανός Χανς Κρίστιαν Άντερσεν δημιουργούσε τις ευφάνταστες ιστορίες του . Από τις φερόμενες ως ρίζες τους σε παλιούς ινδοευρωπαϊκούς μύθους ή τη γένεσή τους στην Αίγυπτο, που πρεσβεύουν άλλοι ερευνητές, κι από τη Γερμανία των Γκριμ ως τη Δανία του Άντερσεν και πολύ πιο μακριά, στα μήκη και τα πλάτη όλου του κόσμου, τα λαϊκά παραμύθια κινούνται ατέρμονα στη σφαίρα του φανταστικού και μαζί τους παρασυρόμαστε εκούσια σε ένα ταξίδι ευχαρίστησης, άρρηκτα συνδεδεμένο με την αγιάτρευτη παιδικότητά μας και τον κόσμο των απραγματοποίητων ονείρων μας.

Τα παραμύθια του λαού, του κάθε λαού, δεν έχουν σχέση με ορισμένο τόπο, χρόνο και πρόσωπα, γι' αυτό και παραμένουν τόσο επίκαιρα. Διακρίνονται για τις υπερβολές τους και τους ακραία καλούς ή

κακούς ήρωές τους, δεν επιχειρούν να νουθετήσουν, επιβραβεύουν όμως στο τέλος πάντα το καλό. Ό, τι δεν είναι δυνατό στη ζωή, γίνεται εύκολο εκεί, χάρη στη μαγεία. Τα στοιχεία που συνιστούν ένα παραμύθι είναι, από τη μια, εθνολογικά (ήθη και έθιμα) ή προ-ηθικά, όπως η μελέτη οιδιπόδειων συμπλεγμάτων και μητροκτονιών κι από την άλλη, μυθολογικά που αναφέρονται σε αρχαίες ή νεότερες λαϊκές δοξασίες, μαγικά και ονειρικά. Μέσα στη δίνη όλου αυτού του ιδεατού στροβίλου από λέξεις και εικόνες, ένα παιδί σύμβολο και οντότητα σ' όλα τα παραμύθια, μέτοχος ενεργός και παθητικός, αναγνώστης και ήρωας ο ίδιος μιας περιπλάνησης που τον ταλανίζει και τον τέρπει συνάμα, που τον φορτώνει διλήμματα και επιλογές ζωής, αλλά τον οδηγεί πάντα στην προσωπική, ρεαλιστική του Ιθάκη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικά

Σαν παιδιά, ακούμε όλοι παραμύθια και διαβάζουμε τις ζωές μας μέσα σ' αυτά. Επιθυμούμε όμως επίσης να δούμε και να συνειδητοποιήσουμε τις ζωές μας σαν πραγματικά, ουσιαστικά παραμύθια, ενώ μεγαλώνουμε και δεν τα εγκαταλείπουμε ποτέ. (Zipes 1, *δική μου μετάφραση*). Κόκκινα δάση και μαγικά βουνά, εικόνες ειδυλλιακές, που συνέθεταν κάποτε για όλους μας το παζλ του κόσμου που δεν γνωρίζαμε και προσπαθούσαμε να 'διαβάσουμε' μες στις σελίδες του αγαπημένου μας παραμυθιού. Κι αν με την πορεία ως την ενηλικίωση έρχεται και η συνειδητοποίηση της ουτοπίας που παρουσίαζαν οι δικοί μας, προσωπικοί 'παραμυθάδες', κανένας ενήλικας δεν αρνείται την κατευναστική επίδραση που έχει το άκουσμα ενός ακόμη παραμυθιού σ' όποιο σημείο της ζωής του κι αν βρίσκεται. Τα παραμύθια μας ακολουθούν σ' όλη την πορεία μας. Ποιο παιδί δεν θέλει να τα ακούσει; Ποιος παππούς δεν λαχταρά να τα διηγηθεί; Ποιος ενήλικας δεν ελπίζει να 'ζήσει' κάποιο απ' αυτά, έστω και για λίγο;

Από τα βάθη της λαϊκής μας παράδοσης ως τις μέρες μας, τα ωραιότερα όνειρα των ανθρώπων έγιναν διηγήσεις και από στόμα σε στόμα μεταδόθηκαν, αγαπήθηκαν από μικρούς και μεγάλους και κατόρθωσαν να επιβιώσουν παρά τις ραγδαίες και αλματώδεις νέες εφευρέσεις της τεχνολογίας, διατηρώντας πάντα το 'ζεστό' χρώμα τους, την παράδοση και την ομορφιά τους, και κάτι από τη θύμηση της γιαγιάς...

Τι πραγματεύεται η μελέτη αυτή

Η μελέτη αυτή ξεκίνησε με σκοπό να διερευνήσει την κρυμμένη και δυσεύρετη πια ομορφιά της ελληνικής παράδοσης και της λαϊκής σοφίας, να ‘ταξιδέψει’ με όχημα την αρμονία ανάμεσα στα θέματα των παραμυθιών και στις εικόνες που τα περιγράφουν και που τα ζωντανεύουν και, όπως οι παραμυθάδες στα νυχτέρια του παλιού καιρού, να μελετήσει τους ήρωες και τους αναγνώστες των λαϊκών παραμυθιών που συναντούν το απόλυτο της έκφρασής τους στα πρόσωπα των παιδιών.

Τα παιδιά, λοιπόν, είναι εδώ το επίκεντρο της έρευνας, η οποία εκτείνεται στο εύρος εγχωρίων και ξένων παραμυθιών και αφηγήσεων. Μετά από μια γενική αναφορά στους λόγους για τους οποίους τα παραμύθια λατρεύονται από όλα τα παιδιά και τους τρόπους με τους οποίους η ανάγνωσή τους τα βοηθά πνευματικά, ηθικά, κοινωνικά, πολιτιστικά, αισθητικά, ακόμη και γλωσσικά (Εισαγωγή, σελίδες 11-13), ταξιδεύουμε χρόνια πριν, προσπαθώντας να ανακαλύψουμε τις ρίζες του παραμυθιού, τους λόγους για τους οποίους δημιουργούνταν τα λαϊκά παραμύθια –και συνεχίζουν να δημιουργούνται- και την εξελικτική τους πορεία ως τις σημερινές μορφές τους.

Τα επόμενα κεφάλαιά μας μπαίνουν πια στα ενδότερα των παραμυθιών και μελετούν την παιδική ταυτότητα όπως απεικονίζεται σε πολλά από αυτά. Θα μελετηθούν οι σχέσεις του παιδιού με τους ενήλικες ήρωες-συμπρωταγωνιστές του, η αντιμετώπιση διαφόρων καταστάσεων από τα παιδιά ήρωες, η απεικόνιση της θηλυκής και αρσενικής παιδικότητας (κεφάλαια 2, 3), αλλά και η ταύτιση ή μη του παιδιού-αναγνώστη με το περιεχόμενο και τους πρωταγωνιστές των παραμυθιών (κεφάλαιο 4). Κι όλα αυτά μέσα από μια ευχάριστη περιπλάνηση στα λαϊκά κείμενα διαφόρων χωρών και χρόνων. Στα χωρία, βέβαια, των

λαϊκών παραμυθιών που παραθέτουμε θα παρατηρηθούν ίσως σημαντικές διαφορές στη γλώσσα του κάθε ‘παραμυθά’ από ιστορία σε ιστορία. Αυτό συμβαίνει γιατί προτίμησα να αφήσω ‘απαραβίαστη’ τη γλώσσα του κάθε παραμυθιού να ‘μιλήσει’ στην καρδιά μας με το ιδιαίτερο ύφος κάθε τόπου και να μας δείξει πως παντού, σε κάθε χώρα και εποχή, το λαϊκό παραμύθι συγκινεί, απεικονίζει και κυριαρχεί στις σκέψεις των παιδιών όλου του κόσμου.

Για την ευρύτερη κατανόηση των εννοιών και την εξαγωγή συμπερασμάτων, όμως, έπρεπε –μετά τη θεωρία– να επέλθει και η πράξη. Έτσι, προέκυψε το δεύτερο μέρος της εργασίας αυτής, το ερευνητικό: συντάχθηκαν ξεχωριστά ερωτηματολόγια για παιδιά και ενήλικες και διανεμήθηκαν σε πολλά άτομα διαφόρων ηλικιών. Τα αυτούσια ερωτηματολόγια συμπληρωμένα καθώς και τα συμπεράσματα που επιχειρήσαμε να εξάγουμε από αυτά αποτελούν το τελευταίο κομμάτι της εργασίας και συνοψίζουν όλες τις θέσεις που παρουσιάστηκαν σ’ αυτή και την τεκμηρίωσή τους.

Γιατί τα παραμύθια αρέσουν στα παιδιά

Τα παιδιά μαγεύονται από τα λαϊκά παραμύθια. Στα μαγικά χαλιά τους, ανεβαίνουν κι εκείνα και ταξιδεύουν στα μήκη και τα πλάτη ενός άλλου κόσμου. Μέσα από τις αφηγήσεις, μαθαίνουν να ερμηνεύουν πράγματα, που όταν συμβαίνουν γύρω τους, στην καθημερινότητά τους, περνούν συνήθως απαρατήρητα ή ακατανόητα. Μαθαίνουν να ερμηνεύουν τις έννοιες του καλού και του κακού, παρακολουθώντας την ανταμοιβή του πρώτου και την τιμωρία του δεύτερου, να αντιλαμβάνονται τον ανθρώπινο πόνο και τη χαρά, και τόσα άλλα. Ουσιαστικά, όμως, ποιος είναι ο βαθύτερος λόγος για τον οποίο τα παιδιά αγαπούν τα παραμύθια;

Στην ερώτησή μας σε ένα κορίτσι 1ης Γυμνασίου «γιατί σου άρεσαν παλιά τα παραμύθια;» η απάντηση που λάβαμε ήταν: «Μου άρεσαν και μου αρέσουν ακόμη πολύ, γιατί ο κόσμος τους είναι καλύτερος από τον δικό μας». Εν τούτοις, η δήλωση αυτή είναι κατά βάση ασυμβίβαστη με το περιεχόμενο πολλών παραμυθιών που απεικονίζουν, για παράδειγμα, παιδιά να υποφέρουν, οικογένειες να μαστίζονται από τη φτώχεια κι από άλλα δεινά, νέους να χάνονται και να παρακολουθούν αβοήθητοι τη μοίρα τους. Η απάντηση στην εύλογη απορία μας έγκειται μάλλον στο ότι όλη αυτή η επίπονη πορεία που διέρχονται οι πρωταγωνιστές των λαϊκών παραμυθιών οδηγεί σχεδόν πάντα στη λύτρωσή τους, σ' ένα τέλος που δικαιώνει την αρχική ουτοπιστική προσδοκία μας. Ίσως, μάλιστα, η παιδική φαντασία να αιχμαλωτίζεται ευχάριστα και από το γεγονός ότι στα λαϊκά παραμύθια, τα παιδιά δεν είναι αδύναμα και εξαρτημένα από τις επιλογές των ενηλίκων, κατορθώνουν πράγματα με απίστευτη ευκολία, αποκτούν μαγικές δυνάμεις, επιχειρούν άθλους και τα καταφέρνουν πάντα. Αυτό όμως, η τάση δηλαδή των παιδιών να εξωραϊζουν τις αφηγήσεις που ακούν και να επιζητούν το άκουσμα των παραμυθιών με περισσή χαρά, θα μας απασχολήσει εκτενέστερα στο ερευνητικό μέρος της μελέτης μας, όταν θα αναλύσουμε τα ερωτηματολόγια και τις απαντήσεις μεγάλου αριθμού παιδιών-ακροατών.

Η ουσία, πάντως, είναι ότι –μέσα από τα πολλαπλά πρίσματα των παραμυθιών– τα παιδιά συμπάσχουν με τους ήρωες και στο τέλος της αφήγησης αισθάνονται μία πληρότητα και την ευτυχία που πηγάζει από την πίστη ότι κάπου, σε κάποιον άλλο κόσμο, με κάποιον τρόπο μαγικό, τον οποίο έχουν την εσώτερη ανάγκη να πιστέψουν, τα πράγματα είναι δυνατόν να πορεύονται πάντα προς το καλύτερο και είναι τελικά αυτό το γεγονός που τους παρέχει συναισθηματική ασφάλεια και τα συγκεντρώνει τα βράδια γύρω απ' το τζάκι, που τους βεβαιώνει ότι

μπορούν κι εκείνα να ξεφύγουν από τον ‘κακό λύκο’, να ζήσουν το όνειρό τους ‘πριν το ρολόι δείξει μεσάνυχτα’ και να μετατρέψουν μ’ ένα ζεστό φιλί όλους τους βάτραχους της αυλής τους ‘σε πρίγκιπες’.

Πως συμβάλλουν τα παραμύθια στην πνευματική καλλιέργεια των παιδιών.

Τα παραμύθια, φορείς παράδοσης, σύντροφοι και αρωγοί για γενιές και γενιές παιδιών, αποτελούν γι’ αυτά έδαφος πρόσφορο για την ηθική, πνευματική, κοινωνική, και πολιτιστική καλλιέργειά τους. Οι λόγοι είναι πολλοί και ιδιαίτερα σημαντικοί για την έρευνά μας.

Αρχικά, τα παραμύθια «συμβάλλουν στην ανάπτυξη των παιδιών ως προσωπικότητες. Η μοναδικής αρμονίας συνάντηση του πραγματικού και του φανταστικού όπως ενσαρκώνεται στα υπερφυσικά στοιχεία δημιουργεί τη μαγεία των παραμυθιών που, δοσμένη με απλές και άμεσες εικόνες, εξάπτει τη φαντασία. Ταυτόχρονα, δε, παρέχει ένα ασφαλές πλαίσιο μέσα στο οποίο τα παιδιά, χωρίς να εκλογικεύουν, ταξινομούν πολύπλοκα συναισθήματα που βιώνουν και ξεπερνούν εσωτερικά άγχη και πιέσεις, που διακριτικά και πάντα απ’ τη θέση του αδύναμου, θίγουν τα παραμύθια. Αυτό γίνεται μέσα από την ταύτιση με τους ήρωες και την ενσάρκωση σκέψεων, φόβων και επιθυμιών σ’ αυτούς» (Καραγεώργου, 1). Στην προφορική τουλάχιστον μορφή του, το παραμύθι ήταν πάντα ένα είδος μεταξύ πολλών άλλων λογοτεχνικών ειδών. Δεν «κατηγοριοποιούνταν σαν είδος ‘των παιδιών’ ούτε εθεωρείτο σαν ένα είδος για παιδιά όταν το οικειοποιούνταν μορφωμένοι συγγραφείς των ανώτερων κοινωνικών τάξεων τον 16ο και 17ο αιώνα στην Ιταλία και τη Γαλλία» (Zipes, 3). Ωστόσο, για να γράψει κανείς για τις ιστορικές μετατροπές που υπέστησαν τα παραμύθια πρέπει να γράψει για τη φωνή

των αφηγητών, για την αφήγηση των παραμυθάδων και –κυρίως– για την κοινωνική προσαρμογή των παιδιών μέσα σ’ αυτά

Τα παραμύθια βοηθούν τα παιδιά να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία που ζουν οι οικογένειές τους προωθώντας –με απλές και κατανοητές λεκτικές απεικονίσεις– στο υποσυνείδητό τους βασικές αρχές της. Σ’ αυτό συνδράμει πολύ και η παρουσία στα παραμύθια στοιχείων που αφορούν στην ιδιαίτερη πατρίδα κάθε παιδιού, όπως επίσης και η χρήση όρων που έχουν σχέση με την καθημερινότητά τους, τη χώρα τους, την ιστορία τους. «Μέσα στα παραμύθια κινείται ένας πλούσιος και ζωντανός κόσμος μιας πρωτόγονης κοινωνίας αλλά και με στοιχεία από τη βιοτική και πολιτιστική ζωή του σήμερα» (Αναγνωστόπουλος, *Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού*,57). Αυτά ακριβώς τα στοιχεία είναι που προάγουν την πρόιμη παιδική κρίση χωρίς να τα τρομάζουν, όπως κάνει ο ρεαλιστικός κόσμος γύρω τους. Τα παιδιά οπτικοποιούν τα ακούσματά τους, τα συνδυάζουν με τα λίγα αντίστοιχα βιώματά τους και σχηματίζουν ένα γενικό περίγραμμα του κόσμου που τα περιμένει.

Στα λαϊκά παραμύθια κάθε χώρας συναντάμε επίσης «ζώα της αυλής και του βουνού, πουλιά του δάσους, ερπετά και ψάρια, δέντρα και βράχους να συμμετέχουν στην ιστορία όχι ως διακοσμητικά στοιχεία αλλά ως αληθινά και ζωντανά που ‘υποδύονται’ κάποιον ήρωα ή παίζουν κάποιο ρόλο» (Αναγνωστόπουλος, 57). Τα στοιχεία αυτά ενδέχεται να δίνουν τελικά την εντύπωση στους μικρούς ακροατές τους ότι η φύση δεν είναι –όπως μας διδάσκουν– απρόσιτη, φορές μοχθηρή, και πάντα αδύνατη επικοινωνίας με τον άνθρωπο. Με τον τρόπο αυτό, τα παιδιά από τη μια διασκεδάζουν, κι από την άλλη μαθαίνουν να αγαπούν και να σέβονται τα ‘άψυχα’ γύρω τους, αφού μάλιστα αυτά τις περισσότερες φορές βοηθούν τους ήρωες των παραμυθιών, συμπάσχουν με αυτούς και ενίοτε τους σώζουν από καταστροφές και δεινά.

Επιπλέον, στα παραμύθια «θριαμβεύει η ηθική ομορφιά. Το ωραίο μπαίνει στην υπηρεσία του καλού και αβίαστα, χωρίς ψευτοδιδασκισμούς, υπερισχύει επάνω στο κακό. Η βεβαιότητα της αίσιας έκβασης, παρά τις σκληρές δοκιμασίες, καλλιεργεί στάση αισιοδοξίας και πίστης για τη ζωή και οικοδομεί ένα σύστημα ηθικής βασισμένο στη δικαιοσύνη. Πέρα απ' αυτά, τα λαϊκά παραμύθια, αποτελούν ίσως τον πιο φυσικό δρόμο για να χτίσουν τα παιδιά αγάπη, σεβασμό και γνώσεις για τη λαϊκή μας παράδοση και τα δημιουργήματα του λαϊκού μας πολιτισμού» (Καραγεώργου 1), αξίες διαχρονικές και ιδιαίτερα σημαντικές για τη συναισθηματική νοημοσύνη του παιδιού, που εντυπώνονται στη συνείδησή του μέσα από χαρακτηριστικές εικόνες ή ρόλους: μια μοχθηρή μητριά που –τελικά– αποτυγχάνει στα κακόβουλα σχέδιά της ή ένα μικρό παιδί που βρίσκει πάντα το δρόμο του μέσα στο λαβύρινθο του δάσους και απειράριθμες άλλες προσωποποιήσεις του καλού που πάντα επικρατεί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Όπως εύλογα υποστηρίζει η κ. Καραγεώργου, όλα αυτά γίνονται 'φυσικά', αφού από πολύ νωρίς τα παιδιά μαθαίνουν ότι τα παραμύθια είναι κυρίως τρόπος για διασκέδαση, νανούρισμα, και στιγμές ξέγνοιαστες. Έτσι, 'αβίαστα', ευχάριστα και απλά χτίζουν υποσυνείδητα μέσα τους τα θεμέλια μιας υγιούς, θετικής θεώρησης της ζωής, που θα τα ακολουθεί πάντα.

Στην ηθική και πνευματική διάπλαση των παιδιών μέσα από τα παραμύθια, συμβάλλουν σαφώς και οι τύποι των χαρακτήρων που ενυπάρχουν σ' αυτά. Είναι ήρωες τόσο καλοί, που μάλλον δεν θα τους συναντήσουμε γύρω μας, αλλά και τόσο όμοιοι με εμάς, που τα παιδιά τους αναγνωρίζουν εύκολα και ταυτίζονται μαζί τους κι αυτό το γεγονός το κατανοούμε άμεσα από τη μελέτη των λαϊκών αφηγήσεων της πατρίδας μας. «Οι ήρωες των παραμυθιών και των μύθων, άνθρωποι ή υπεράνθρωποι, ακόμα και ζώα, κινούνται μέσα στην ελληνική αφήγηση μ' ένα βάδισμα οικείο, που δεν τους αφήνει για πολλή ώρα να είναι

τρομεροί. Βασιλιάδες και δράκοντες και λιοντάρια γίνονται γρήγορα υποχείριοι του ευνοημένου ήρωα, όντα εύκολα, που μπορούμε κι εμείς να τα πλησιάσουμε» (Παπαλιού, 30). Η ευχέρεια αυτή στην νοητή προσέγγιση του ήρωα είναι το κλειδί για την 'ένταξη' του παιδιού μέσα στο παραμύθι, για την ταύτισή του με τους μικρούς ήρωες και για την καλύτερη κατανόηση των μηνυμάτων που αποστέλλει η αφήγηση. Επιπρόσθετα, τα παιδιά αγαπούν πιο πολύ τις ιστορίες που 'ωραιοποιούν' τις καταστάσεις, γιατί μέσα από τις 'εικόνες' τους αποκτούν τις συναισθηματικές δυνάμεις να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα, που δεν είναι πάντα τόσο ειδυλλιακή. Ας μην ξεχνάμε, επίσης, ότι υπάρχουν πολλά παιδιά, των οποίων οι συνθήκες ζωής, εκπαίδευσης, και ωρίμανσης είναι δυσχερείς και κάποιες φορές απελπιστικές αυτά ακριβώς τα παιδιά έχουν ίσως και μια βαθύτερη ανάγκη να 'εισβάλλουν' για λίγο σ' έναν καλύτερο κόσμο, όπως τον ονειρεύονται, και τα παραμύθια αναλαμβάνουν να φέρουν κοντά τους τούτο το όνειρο. «Οι βασιλιάδες είναι καλόβολοι και δημοκρατικοί, οι δράκοντες κουτοί κι ευκολόπιστοι, τα λιοντάρια και τα ζώα άνθρωποι του χωριού, με στιγμές καλοσύνης και φρόνησης. Ο κόσμος γενικά του παραμυθιού είναι μια μισογνώριμη κοινωνία, όπου δεν είναι τρομερό να βρεθεί κανείς. Όλα γίνονται εύκολα κι από κοντά. Ο βασιλιάς κι η βασιλοπούλα παρακολουθούν από τα παράθυρα όλη την κίνηση του βασιλείου τους, η καλή Μοίρα συναντάει τους ανθρώπους στο δρόμο και τους κουβεντιάζει, οι φτωχοί κι οι ορφανές μπαίνουν εύκολα στα πλούσια παλάτια. Κάτω από τις ρίζες άσημων φυτών κρύβονται ολόκληροι θησαυροί» (Παπαλιού, 30) και ο θησαυρός της ονειρικής αφήγησης δεν έχει τέλος.

Ποια θέση όμως παίρνουνε τα παιδιά σαν ήρωες μέσα στα παραμύθια; Πώς αντιμετωπίζονται; Πώς αντιλαμβάνονται τη θέση του παιδιού-ήρωα από την οπτική του παιδιού-ακροατή; Όλα αυτά χρήζουν

βαθιάς μελέτης της πορείας του παραμυθιού στις χώρες και το χρόνο και φυσικά της παιδικής ταυτότητας.

Ευχαριστίες

Η εργασία αυτή είναι αποτέλεσμα μιας παλιάς, προσωπικής επιθυμίας, ενός παιδικού απωθημένου και μιας ενδόμυχης ελπίδας μου να ξαναζήσω, έστω και μέσα από τις άψυχες σελίδες των βιβλίων, τα αγαπημένα μου παραμύθια. Για να μπορέσει να διεξαχθεί και να ολοκληρωθεί η έρευνα αυτή, σημαντική και απαραίτητη υπήρξε η συμβολή πολλών ατόμων. Αναγνωρίζοντας, λοιπόν, το χρέος μου σε όσους και όσες στάθηκαν δίπλα μου και βοήθησαν με κάθε τρόπο τη διεξαγωγή της τελευταίας, φοιτητικής μου, συγγραφικής δραστηριότητας, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τους καθηγητές μου κ. Βασίλη Δ. Αναγνωστόπουλο και την Λέκτορα κ. Τ. Τσιλιμένη για την επίβλεψη, τις πολύτιμες παρατηρήσεις και συμβουλές τους, τις διορθώσεις και την αμέριστη εμπιστοσύνη που επιδεικνύουν πάντα στις προσπάθειές μας να ερευνήσουμε διάφορα γνωστικά αντικείμενα και να δημιουργήσουμε.

Ευχαριστίες ανήκουν επίσης στις παιδαγωγούς των νηπιαγωγείων που επέτρεψαν τη συμμετοχή των μαθητών τους στην έρευνά μου, ενώ παράλληλα συμμετείχαν ενεργά στην ίδια την ερευνητική διαδικασία. Επιπλέον, ευχαριστώ όλους τους ενήλικες και τα παιδιά που αποδέχτηκαν με ενθουσιασμό να αποτελέσουν το δείγμα των ερευνών μου και συμπληρώνοντας τα ερωτηματολόγια που τους προσκόμισα συνέδραμαν κατά πολύ στα συμπεράσματα του ερευνητικού μέρους της εργασίας μου. Τέλος, ευχαριστώ τη φίλη-εκπαιδευτικό Μαρία Καμμένου για τη βοήθειά της στη μετάφραση ξένων κειμένων που χρησιμοποιήθηκαν, όπως επίσης και τους Ελένη Βλάχου, Αγάπη Πολύζου και Σάκη Κράβερη (βιβλιοθηκονόμους στο Πανεπιστήμιο

Θεσσαλίας) για την υπομονή τους και την πολύτιμη βοήθειά τους κάθε φορά που τους χρειάστηκα.

Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στους τρεις μικρούς μου φίλους που δέχτηκαν με ενθουσιασμό να συμμετάσχουν στην εργασία μου και να αφηγηθούν με το δικό τους μοναδικό τρόπο μερικά από τα πιο αγαπημένα λαϊκά παραμύθια: Νικόλαο Κουτικλιά, Κωνσταντίνο Κουτικλιά και Φιλίτσα Μπλέτσα.

Με τιμή και ευγνωμοσύνη,

Κερασία Ζορμπά

Κεφάλαιο 1^ο : Ιστορική Αναδρομή

1.1. Η γένεση του λαϊκού παραμυθιού

Η ιστορία των παραμυθιών μάς μεταφέρει πολύ πίσω στους αιώνες, όταν η αφήγησή τους ήταν ακόμη προφορική. «Η ηλικία των παραμυθιών είναι τόση που θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να αποφανθεί κανείς για καθ' έναστο ξεχωριστά από που κατάγεται. Πολλά κατάγονται από αρχαίους μύθους αλλά και – γιατί όχι;– πολλοί αρχαίοι μύθοι κατάγονται από παραμύθια» (Κάσσης, 1). Άλλοι πιστεύουν ότι «τόσο μεγάλη, τόσο απίθανα μεγάλη ηλικία έχουν τα παραμύθια των πολιτισμένων λαών, που αποτελούν, απλώς, μian εξελιγμένη βαθμίδα των διηγήσεων των πρωτογόνων» (Μερακλής, *Τα παραμύθια μας*, 18-19). Σύμφωνα πάντως με τις υπάρχουσες πηγές των ερευνητών, τα λαϊκά παραμύθια έκαναν την πρώτη γραπτή εμφάνισή τους μετά το 12^ο αι. Το ταξίδι τους στο χώρο και το χρόνο σηματοδότησε νέα εποχή στην παιδική λογοτεχνία και τα μετέφερε σχεδόν 'αλώβητα' ως τις μέρες μας. Πολλές και ενίοτε σε διάσταση μεταξύ τους οι γνώμες για την προέλευση των παραμυθιών, πολλοί και οι ανά τον κόσμο 'παραμυθάδες'. Από τη Γαλλία και τα παραμύθια του Περό, ως τους Γερμανούς αδελφούς Γκριμ και τον Δανό Άντερσεν, οι επικρατέστερες απόψεις για τη γένεση του παραμυθιού συνοψίζονται ως εξής: οι αδελφοί Γκριμ, που συνέλεξαν και κατέγραψαν τις πρώτες συλλογές παραμυθιών, στηρίζουν την άποψη ότι τα παραμύθια είναι υπολείμματα παλιών ινδοευρωπαϊκών μύθων. Ο Μπένφει διατυπώνει τη δική του θεωρία, σύμφωνα με την οποία τα πρώτα παραμύθια διαδόθηκαν από την Ινδία το 10^ο αι. «Εξαιρούνται, βέβαια, οι μύθοι για τα ζώα, για τους οποίους υποστηρίζει ότι κινήθηκαν αντίστροφα, από την Ελλάδα προς τις Ινδίες» (Αναγνωστόπουλος,

Θέματα Παιδικής..., 68). Την ύπαρξη στην Ελλάδα πρωτότυπων αφηγήσεων βεβαιώνουν και άλλες πηγές:

...Τέλος δεν έλειπαν από την αρχαία Ελλάδα και οι καθαυτό μαγικές διηγήσεις, τα καθαυτό παραμύθια. Ο Όμηρος, ο Ηρόδοτος έχουν περιώσει πλήθος από αυτές, τις πιο πολλές φορές αποσπασματικά, κρατώντας τα διάφορα μοτίβα, κάποτε όμως και ολόκληρες. Η ιστορία για τον Πολύφημο, για τους ασκούς του Αιόλου, για τη μάγισσα Κίρκη, για τον Πρωτέα, που αναγκάζεται από το Μενέλαο να προφητέψει το μέλλον, για το Βελλερεφόντη, για το Σίσυφο, για το άλογο του Αχιλλέα Ξάνθο, που μιλάει και ξέρει τι θα γίνει στο μέλλον, και πολλές άλλες, είναι γνωστά παραμύθια, που παραλλαγές τους βρίσκουμε σε διάφορα μέρη, συχνά μάλιστα χωρίς καμιά εξάρτηση από την παλιά πηγή, τον Όμηρο. Τη διήγηση του Πολύφημου πχ. την ήξεραν οι Λάπωνες, όπως και κάποια απολίτιστη φυλή του Καύκασου. Τούτο δείχνει ότι οι διηγήσεις αυτές, ή τα διάφορα μοτίβα, είναι παλαιότερα από το έπος, και πως ο Όμηρος τα βρήκε και τα χρησιμοποίησε.

(Μερακλής, *Τα παραμύθια μας*, 67-68)

Οι Τέιλορ και Λουγκ, οπαδοί της ανθρωπολογικής σχολής, αποδίδουν τη γέννηση του παραμυθιού σε υπολείμματα παλιών πολιτισμών και ισχυρίζονται ότι ως τέτοια είναι δυνατόν να αναπτύχθηκαν παντού την ίδια εποχή. Τέλος, ο Κρον προσπάθησε να συγκεντρώσει όλες τις παραλλαγές ενός παραμυθιού, υποστηρίζοντας ότι όποιο μέρος έχει τις περισσότερες παραλλαγές, αυτό είναι και η πατρίδα του παραμυθιού. Η έρευνα κατέληξε στο ότι τα παραμύθια γεννήθηκαν σε διάφορους τόπους, κυρίως όμως στην Ινδία και την Αίγυπτο, όπου καλλιεργήθηκαν περισσότερο.

Υπήρξαν ακόμη θεωρίες σχετικές με το περιεχόμενο των λαϊκών παραμυθιών και την ιδιαιτερότητα της φύσης τους, οι επικρατέστερες από τις οποίες είναι οι εξής:

α) η *Μυθολογική* (ότι το παραμύθι είναι ανάπτυξη των παλιών κοσμογονικών μύθων), β) η *Συμβολιστική* (ότι τα παραμύθια είναι αλληγορίες θρησκευτικών δοξασιών και λατρείας), γ) η *Ψυχαναλυτική* (ότι τα παραμύθια φτιάχτηκαν από όνειρα και ψυχικές καταστάσεις του ατόμου) και δ) η *Ανθρωπολογική* (ότι τα παραμύθια είναι πολιτιστικά επιβιώματα, ή αναμνήσεις από την παλιότερη ζωή των ανθρώπων). Το τελευταίο είναι το σωστότερο, αλλά σε συνδυασμό με τα προηγούμενα, και με τον υπολογισμό επίσης της θαυμαστής ανθρώπινης φαντασίας.

(Λουκάτος 141-142)

Έρευνες νεότερων ερευνητών φανερώνουν ότι «τα λαϊκά παραμύθια είναι απομεινάρια αρχαίων, λαϊκών πάντοτε, μυθολογιών. Γεννήτορες του παραμυθιού, εφόσον δεν είναι το ατομικό υποσυνείδητο κάποιου είναι: είτε η μυθολογία, είτε η ποίηση του Μεσαίωνα, είτε η διδαχτική διάθεση. Σ' αυτή την τελευταία περίπτωση, και στη δεύτερη πολλές φορές, το παραμύθι θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν κάπως διαφορετικό είδος και να επαλληλοποιηθεί ή να επαφθεί με είδη άλλα, όπως ο παροιμιόμυθος, η ευτράπελη διήγηση, η παροιμία, η παραβολή, η αλληγορία, κτλ. Πολλές φορές παίρνει σοβαρές φιλοσοφικές (αλληγορικές – συμβολικές) προεκτάσεις» (Κάσσης, 1). Γεγονός, πάντως είναι, ότι η εξέλιξη των παραμυθιών και η μετάδοσή τους τα έχει κάνει γνωστά κι αγαπημένα σ' όλη τη γη, κι ότι τα παραμύθια και τα παιδιά, είτε ως ήρωες είτε ως ακροατές– αναγνώστες ταυτίζονται, ως έννοιες και είναι πάντα άρρηκτα συνδεδεμένα. Πώς όμως εξελίχθηκαν τα παραμύθια, πώς μεταδόθηκαν και με ποιες μορφές 'στοιχειώνουν' και 'μαγεύουν' στις μέρες μας τα όνειρα των παιδιών;

1.2. Η εξέλιξη και η μετάδοση του παραμυθιού

Μαγικές σκιές κάτω από το φεγγαρένιο μονοπάτι και ιστορίες από τις γειτονιές του κόσμου φωτίζουν τα παραμυθένια βράδια που

μεταδίδουν και μεταλλάσσουν τις παραδόσεις της γης. Τα λαϊκά παραμύθια διαθέτουν υπόσταση και δική τους προσωπική ιστορία, που αφορά στη γένεσή τους, όπως την παρακολουθήσαμε στην προηγούμενη ενότητα, τη μετάδοσή τους και την εξέλιξή τους στο πέρασμα των ετών. Πολλά όμως από αυτά που λέγονται ή –έστω– αποδεικνύονται, κατορθώνουν τελικά να αποπροσανατολίσουν την αυθεντική, ουσιαστική απορία κάθε αναγνώστη: Πώς έφτασαν τα παραμύθια των Αδελφών Γκριμ σε κάθε γωνιά κάθε κράτους; Πώς –δηλαδή– αποδίδουμε τις εγχώριες αφηγήσεις μας σε ιστορίες που δημιουργήθηκαν χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά από μας, σε άλλες εποχές και από διαμετρικά αντίθετους ανθρώπους; Και γιατί να μην καταλήξουμε στο ότι κάθε χώρα, ανεξάρτητα από τον πρωταρχικό χώρο γέννησης του παραμυθιού, ‘ωθήθηκε’ να συλλέξει και να μεταποιήσει παλιές ή να επινοήσει νέες αφηγήσεις που θα εξυπηρετούσαν κάποιο σκοπό;

Είναι μάλλον απλοϊκό να ισχυριζόμαστε ότι μια γυναίκα στα 1930, για παράδειγμα, αναλφάβητη και εγκατεστημένη σ’ όλη της τη ζωή στον τόπο που γεννήθηκε, αφηγείται στα παιδιά ή τα εγγόνια της παραμύθια που έχουν ταξιδέψει από τη Δανία ή τη Γερμανία ως το μικρό επαρχιακό χωριό της. Και «οπωσδήποτε η θεωρία της μεταδόσεως των παραμυθιών από λαό σε λαό δεν μπορεί να λύσει, μοναχή της, το πρόβλημα της ομοιότητας των διαφόρων λαών, αφού βρέθηκαν παρόμοιες διηγήσεις και σε λαούς, για τους οποίους είναι ιστορικά εξακριβωμένο πώς δεν είχαν έρθει σε επαφή με κανέναν πολιτισμένο λαό» (Μερακλής, *Τα παραμύθια μας*, 49), γεγονός που θα δικαιολογούσε το ‘ταξίδι’ του παραμυθιού από χώρα σε χώρα κι από ήπειρο σε ήπειρο. Κι αν αυτό ισχύει για παραμύθια γνωστά, όπως η «Κοκκινοσκουφίτσα», αναιρείται αυτόματα από κάποιες πρωτότυπες ιστορίες κάθε τόπου, που μας οδηγούν τελικά να αποδεχτούμε ότι «πολλά παραμύθια, ακόμα και

διεθνή, έχουν προέλευση χώρους πρωτογενείς όπως η Μάνη» (Κάσσης, 1).

Επειδή όμως η παρούσα έρευνα δεν εστιάζεται στο να εμπλακεί σ' αυτήν την αναζήτηση του πρώτου-πρώτου παραμυθά, αρκείται στο γεγονός που αποτελεί 'κλειδί' για την πορεία της: το ότι, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους, τα παραμύθια αναπτύχθηκαν για να καλύψουν ανάγκες σε σχέση –σχεδόν αποκλειστικά– με το παιδί. Θα μας απασχολήσουν, λοιπόν, τα παραμύθια όχι ως «όνειρα του συλλογικού υποσυνειδήτου», όπως το έθεσε ο Γιουνγκ, ούτε ως ψυχοθεραπευτικά μέσα, όπως τα ανέλυσαν μεταγενέστερα άλλοι ειδικοί, αλλά τα παραμύθια ως μορφή τέχνης που 'ζωντανεύουν' μέσα από τις αφηγήσεις τους, όπως αγαπήθηκαν από τα παιδιά όλου του κόσμου και συνεχίζουν να απευθύνονται σ' αυτά και σε όσους κρύβουν βαθιά μέσα τους παιδικά όνειρα. Η παράδοση των παραμυθιών κάθε χώρας φαίνεται να έχει από πάντα μια θέση στην νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών και να τροφοδοτείται μέσα από την οικογένεια. «Η προφορική διήγηση, άλλωστε, μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, είναι πάντα απαραίτητη για τα παιδιά όλου του κόσμου» (Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Η λογοτεχνία στην εποχή μας*, 64). Το θέμα, λοιπόν, δεν είναι πότε, από ποιον και από ποια χώρα ξεκίνησε η δημιουργία των παραμυθιών, αλλά ο λόγος για τον οποίο δημιουργήθηκαν, αφού αυτός φαίνεται να αφορά συνιστώσες που ορίζουν τον δομικό άξονα κάθε παραμυθιού, δηλαδή το παιδί. Αν τα λαϊκά παραμύθια δημιουργήθηκαν για τα παιδιά, τότε το παιδί ως οντότητα αποκτά ξεχωριστή σημασία και σαν ήρωας (πρωταγωνιστής) και σαν αναγνώστης (δέκτης των εκάστοτε μηνυμάτων). Οι βασικές επιδιώξεις του παραμυθιού ήταν –και όπως θα δούμε αργότερα συνεχίζουν να είναι, με άλλες βέβαια μορφές,– δύο και είχαν άμεση σχέση με τα παιδιά:

- η ψυχαγωγία: Όλες οι εικόνες, προσωπικές ή μη, που έχουμε σχετικά με την αφήγηση των παραμυθιών, απεικονίζουν ένα κεντρικό πρόσωπο-αφηγητή (μια γιαγιά ή έναν παραμυθά) και γύρω του παιδιά να ακούν με ενδιαφέρον και να ταξιδεύουν μαζί του σ' έναν κόσμο μακρινό και μαγικό. Η γλυκιά λάμψη της αγωνίας για την κατάληξη των ηρώων στα μάτια τους και τα χαμόγελα στα πρόσωπά τους, αποτελούν το εννοιολογικό πλαίσιο της ευχαρίστησης που προσφέρει το παραμύθι. Τα παιδιά –για να το ακούσουν– σταματούν τα παιχνίδια και τις 'σκανταλιές', τα κλάματα, τις φωνές ή την υπερκινητικότητα, ηρεμούν και – συχνά– μεταφέρονται με το άκουσμα της αφήγησης στο βασίλειο του ύπνου. Όλα αυτά συντείνουν στο να αποδεχτούμε ότι τα παραμύθια, έντεχνα ή λαϊκά, επώνυμα ή ανώνυμα μοιράζονται ένα κοινό στοιχείο, που είναι «η πρόθεση: να ψυχαγωγήσουν, να τροφοδοτήσουν τη φαντασία των παιδιών» (Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Η λογοτεχνία στην εποχή μας*, 125). Ακόμη και στις περιπτώσεις που το παραμύθι απεικονίζει καταστάσεις κακοτυχίας, η τελική λύτρωση του ήρωα καθώς και οι περιπέτειές του μέχρι την προσέγγιση στο ευτυχές τέλος σαγηνεύουν το παιδί, μαγνητίζουν την προσοχή του και το ψυχαγωγούν, αφήνοντάς του μια γλυκιά γεύση μαγείας. Σ' αυτό βέβαια, συντελούν ιδιαίτερα και τα 'εξωπραγματικά' στοιχεία που κοσμούν κάθε λαϊκό παραμύθι. Ο Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, στο βιβλίο του «Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας» γράφει σχετικά: «Το παραμύθι με τα φανταστικά, απίθανα, αδύνατα και υπερφυσικά στοιχεία έχει σκοπό να τέρψει και να διεγείρει τη φαντασία, γι' αυτό αποτελεί άριστη τροφή των μικρών παιδιών» (92). Μέσα, όμως από την ψυχαγωγική αυτή

διάθεση εξυπηρετείται τελικά και η δεύτερη επιδίωξη των παραμυθάδων

- **η διδαχή:** Μπορεί το παραμύθι να μην «καταλήγει κατ' ανάγκη σε ηθικό δίδαγμα, αλλά η όλη αφήγηση διδάσκει το παιδί ηθικά και αισθητικά και τονίζει την υπεροχή του καλού πάνω στο κακό, με βάση την διαλεκτική φιλοσοφία των αντιθέσεων» (Αναγνωστόπουλος, *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*, 92). Πράγματι, ο μαγικός κόσμος των λαϊκών παραμυθιών περιγράφει καταστάσεις και τρόπους επίλυσης των προβλημάτων τούς οποίους τα παιδιά εντυπώνουν στο υποσυνείδητό τους και μέσα από το άκουσμά τους διδάσκονται σταδιακά βασικές αρχές της ζωής: την αξία της δικαιοσύνης, την κεντρική θέση της έννοιας της αγάπης στη ζωή ενός ανθρώπου, την εντιμότητα και την αλήθεια που πάντα –έστω στο τέλος– ανταμείβονται, αλλά και έννοιες αρνητικές, που πρόκειται ενδεχομένως να αντιμετωπίσουν στο μέλλον, όπως η αδικία, η φτώχεια, η ανεργία και πολλές άλλες, δοσμένες πάντα μέσα σε λεξιλογικά πλαίσια που αποπνέουν μια θετική θεώρηση των πραγμάτων και με διάχυτη την πεποίθηση ότι η λύση θα βρεθεί. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγονται ο ψυχολογικός τραυματισμός των παιδιών και η εμφύτευση σ' αυτά αρνητικών στάσεων απέναντι στο ρεαλιστικό κόσμο.

Από την άποψη αυτή, τα παραμύθια ταυτίζονται με δύο κύρια χαρακτηριστικά των λογοτεχνημάτων για παιδιά:

πρόκειται για την ύπαρξη κάθαρσης και για μια διάχυτη αίσθηση ότι ο αναγνώστης είναι αντικείμενο αγάπης από το συγγραφέα.

.....
Η κάθαρση ικανοποιεί απόλυτα το έμφυτο αίσθημα δικαιοσύνης που

διακρίνει την παιδική ηλικία. Ύστερα, στην Παιδική Λογοτεχνία, πάντα σχεδόν ο αναγνώστης νιώθει ότι ο συγγραφέας τον αγαπάει. Όχι πως τον γλυκονανουρίζει ή του κρύβει την αλήθεια ή αποφεύγει να τον στενοχωρήσει. Κάθε άλλο! Οι ρεαλιστικές σκηνές δε λείπουν, οι βαρβαρότητες δε συγκαλύπτονται, οι αντιξοότητες και οι κρίσεις, τόσο σε προσωπικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, παρουσιάζονται με ειλικρίνεια. Σκοπός τους, όμως, δεν είναι να στήσουν έναν καθρέφτη στο πρόσωπο του αναγνώστη, για ν' αναγνωρίσει τα προσωπικά του ή τα κοινωνικά αδιέξοδα, με τελικό αποτέλεσμα την εκτόνωση του συγγραφέα και μόνο ή έστω και την ευαισθητοποίηση ή τον προβληματισμό του αναγνώστη. Παρουσιάζονται για να οδηγήσουν σε δημιουργική υπέρβαση των κρίσεων, για να λειτουργήσουν θεραπευτικά και «αγαπητικά» για τον αναγνώστη, ώστε φτάνοντας εκείνος στην τελευταία σελίδα να νιώθει ανανεωμένος, συντροφευμένος, ικανός να ξεπεράσει τις αντιξοότητες του βίου, τις δυσκολίες του έξω και του μέσα κόσμου του. Κι όλα αυτά, βέβαια, μακριά από κάθε αντιπαθητικό διδακτισμό, κραυγαλέα συνθήματα ή ευτελή προπαγάνδα.

(Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Η λογοτεχνία στην εποχή μας*, 140-41)

Φαίνεται, λοιπόν, πως το παραμύθι αποτελεί αστείρευτη πηγή ιδεών για το παιδί, ιδεών για τη φαντασία και την πραγματικότητα που το θέλγουν και το μαθαίνουν να κατανοεί, να προβληματίζεται, να αντιμετωπίζει και γενικά να 'βιώνει'. Γενικά, «το παραμύθι, λαϊκό ή έντεχνο ή διασκευασμένο, ωφελεί τα σύγχρονα παιδιά, γιατί πλουτίζει τη φαντασία τους, τα εισάγει στην πραγματικότητα, από ένα μυθικό δρόμο, που ανοίγει τεράστιες προοπτικές οπωσδήποτε ευεργετικές σ' ένα έντονα ρασιοναλιστικό κόσμο. Δημιουργεί ένα αντίδοτο, ένα ψυχικό αντέρεισμα στην εξωτερική πίεση που ασκείται από την τεχνολογική εποχή μας. Είναι ένας τρόπος φυγής αλλά και ισορροπίας. Μέσω των παραμυθιών ξεπερνά το παιδί πολλά προβλήματά του» (Αναγνωστόπουλος, *Τάσεις*

και *Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*, 92). Αν όμως το παραμύθι φτιάχτηκε για τα παιδιά της παράδοσης, κάθε πολιτιστικής παράδοσης, αξίζει να μελετήσουμε και τις μορφές που έχει πάρει από τα παλιά ως τις μέρες μας.

1.3. Το ταξίδι του παραμυθιού στο χρόνο και η παρουσία του στις μέρες της υψηλής τεχνολογίας

Κατά βάση, το παραμύθι είναι ένας ζωντανός οργανισμός, που μπορεί να ‘ταξιδεύει’ και να μεταλλάσσεται, δεν ‘σβήνει’ όμως ποτέ, δεν χάνεται. «Ένας κόσμος που δεν υπάγεται στις κατηγορίες του χρόνου, του χώρου και της αιτιότητας κυριαρχεί μέσα στα μαγικά παραμύθια, ένας κόσμος αγέραστος και αθάνατος, απόλυτα ωραίος και απόλυτα άσχημος, ανάλογα με τις προτιμήσεις του λαϊκού αφηγητή, χτισμένος και κατασκευασμένος κατά κανόνα από χρυσάφι και ασήμι και πολύτιμες πέτρες» (Μερακλής, *Τα παραμύθια μας*, 76). Ωστόσο, ο ‘αγέραστος’ και ‘πολύτιμος’ αυτός κόσμος έχει υποστεί κάποιες σαφείς ‘φθορές’ στο ύφος, το περιεχόμενο, την αφήγηση και την παρουσίασή του, ‘φθορές’ που οφείλονται στην τεχνολογία αιχμής των ημερών μας, στις συναρπαστικές εφαρμογές των επιστημονικών γνώσεων και στις νέες ανάγκες που δημιούργησε η πάροδος των ετών. Το σύγχρονο παραμύθι, δηλαδή, «διαφοροποιήθηκε, γιατί διαφοροποιήθηκαν και τα αναγνωστικά ενδιαφέροντα των παιδιών. Η πρόοδος των επιστημών, η κατάκτηση του διαστήματος, η δημιουργία μεγαλουπόλεων, η επικοινωνία των λαών, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος άνοιξαν νέους ορίζοντες πνευματικούς στη φαντασία του σημερινού παιδιού» (Αναγνωστόπουλος, *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*, 93). Είναι, εν τούτοις, δύσκολο να αποφανθεί κανείς σχετικά με το αν οι μεταβολές αυτές έγιναν για καλό ή όχι. Κάποιοι ερευνητές θεωρούν ότι το παραμύθι σήμερα

εξάπτει το ενδιαφέρον μονάχα των μικρών παιδιών, των πολύ μικρών παιδιών –γιατί κι αυτά, αν λίγο μεγαλώσουν, αφήνουν τα παραμύθια για να πιάσουν τα πολυποίκιλα και πολυώνυμα φανταστικά αναγνώσματα, που τα διαβάζουν με απληστία· οι επιτεύξεις της τεχνικής, προπάντων η έρευνα του διαστήματος και η τεχνολογία των ρομπότ και των ηλεκτρονικών εγκεφάλων, κατέχουν ένα μεγάλο μέρος σ’ αυτή τη νέα μυθολογία, που όχι σπάνια τέρπει και τους μεγάλους. Η μυθολογία αυτή των μηχανών και των μηχανικών ανθρώπων τείνει να αντικαταστήσει τα παλαιότερα παραμύθια, γιατί ο άνθρωπος, όπως φαίνεται, είναι φύσει ‘μυθοποιός’, έχει πάντα την ανάγκη να τρέφει την ψυχή και το πνεύμα του με το μαγικό και το υπεράνθρωπο. (Μερακλής, *Τα παραμύθια μας*, 75)

Αναμφίβολα, η διαχρονική αξία του παραμυθιού για το παιδί κάθε εποχής είναι ευρέως αποδεκτή. Πώς βλέπουν όμως τα παιδιά τα παραμύθια σήμερα; Η Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου εκφράζει σχετικά το δικό της παράπονο:

Μια ιστορία ή ένα παραμύθι ήταν κάτι που διαβάζαμε απαραίτητα κάθε βράδυ, όταν η κόρη κι ο γιος μου ήταν μικρά παιδιά. Έπειτα ερχόταν η κουβέντα για όσα είχαμε διαβάσει κι όσα είχαν συμβεί στο σχολείο ή στο σπίτι την ημέρα εκείνη. Και τα «σπεροκαθίσματά» μας αυτά τέλειωναν με μια καληνύχτα. (...) Τα «σπεροκαθίσματά» μας αυτά συνεχίστηκαν ακόμα κι όταν τα παιδιά, στο Γυμνάσιο πια, διάβαζαν μόνοι τους τα βιβλία που διάλεγαν. Και η «καληνύχτα» ερχόταν πάντα στο τέλος.

.....

Όσπου ένα γεναριάτικο βράδυ χάλασε η συντροφιά. Ο γιος μου είχε αποκτήσει έναν κομπιούτερ –δώρο πρωτοχρονιάτικο- και το νέο απόκτημα τον είχε ολότελα απορροφήσει. Όλες τις ελεύθερες ώρες του τις περνούσε με τον καινούριο του σύντροφο, ανακαλύπτοντας συνεπαρμένος τις πολλαπλές ικανότητες της μαγικής μηχανής, ενώ ταυτόχρονα μάθαινε μια γλώσσα άγνωστή μου

-BASIC άκουσα να τη λένε. Τα βράδια τώρα, καθισμένος σταυροπόδι πάνω στο κρεβάτι του, διάβαζε κάποια ξένα περιοδικά με θέμα την πληροφορική. Και ήταν, φαίνεται, τόσο συναρπαστικά, που δεν του άφηναν ούτε μια στιγμή για να πει «καληνύχτα».

(Η παιδική λογοτεχνία στην εποχή μας, 198-199)

Με την προσωπική αυτή ιστορία, η συγγραφέας θέλει να δείξει τη μαγευτική επίδραση που ασκούν σε μικρά και μεγάλα παιδιά τα νέα ευρήματα της τεχνολογίας, αφού αυτά δεν είναι μόνο μέσα διασκέδασης, αλλά και βοηθοί τους στην νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα. Άλλη μια άποψη για τη νέα μορφή του αντικειμενικού κόσμου έρχεται από τον Κ. Καφαντάρη, ο οποίος, προλογίζοντας τις συλλογές του από ελληνικά λαϊκά παραμύθια υποστηρίζει:

Το παραμύθι σήμερα έχει πάψει να ζει γιατί εξέλιπε η ατμόσφαιρα μέσα στην οποία γεννιόταν και ζούσε. Όπως το δημοτικό τραγούδι αποκομμένο από τη μουσική του χάνει σημαντικό μέρος της αξίας του έτσι και το παραμύθι, χωρίς την απαραίτητη σύναξη και τον παραστατικό παραμυθά, χάνει πάρα πολύ από τη μαγεία του. Τώρα βρίσκεται ακίνητο στα κείμενα. Δυστυχώς τα παιδιά, μα και οι μεγάλοι, δεν διαβάζουν πια παραμύθια, εννοώ γνήσια λαϊκά παραμύθια. Αν διαβάζουν προτιμούν τα «σύγχρονα», που είναι εικονογραφημένα ή τα οπτικά παρόμοιά τους: κόμικς, κινούμενα σχέδια, φανταστικός κινηματογράφος. Να υποθέσω ότι «βαριούνται (!)» να διαβάζουν και προτιμούν –κάτι που άλλωστε είναι πιο ξεκούραστο κι ευχάριστο- να βλέπουν παραμύθια; Όπως και να' χει το πράγμα, το παραμύθι, ακόμα και στα κείμενα, είναι ένας κόσμος που δεν έχει πεθάνει κι ούτε θα πεθάνει ποτέ, παρ' όλο που έχει αποκοπεί από τον γεννήτορα και το ζωικό του περιβάλλον· ένας κόσμος που θα παραμείνει ζωντανός όσο θα ζουν άνθρωποι, ένας κόσμος στέρεος, όμορφος, που χαρίζει εξαιρετικές απολαύσεις.

(8-9)

Παρατηρούμε πως ακόμη και οι απόψεις των ερευνητών είναι αντιφατικές: ναι μεν δεχόμαστε ότι το παραμύθι εκλείπει αλλά ο «θάνατός» του μας φαίνεται μάλλον απίθανος, αφού συνεχίζουμε να το ακούμε ή και να το «βλέπουμε», στις νέες του, βέβαια, μορφές και να μας συγκινεί με τον όμορφο κόσμο του που μας αποτραβά από τα προβλήματα της καθημερινότητάς μας. Συνεχίζουν, λοιπόν, τα παραμύθια να μας αγγίζουν, απλά με άλλους τρόπους απεικόνισης και παρουσίασης που αφορούν τη μετάδοση και το περιεχόμενό του, έχοντας πάντως ακόμη επίκεντρο το παιδί.

Σε ότι αφορά το περιεχόμενο των παραμυθιών, είτε αναφερόμαστε στο γλωσσικό είτε στο ιδεολογικό πλαίσιο τους, έχουν υπάρξει ευκρινείς μεταβολές, που είχαν πρωταρχικό στόχο να βελτιώσουν την ποιότητα των μηνυμάτων που μετέδιδαν τα λαϊκά παραμύθια, αποκλείοντας 'σκηνές', έννοιες και ιστορίες που θα πλήγωναν τον ψυχισμό των μικρών αναγνωστών τους, έχουν –συνεπώς– και οι τροποποιήσεις αυτές άξονα το ίδιο το παιδί.

Τα παραμύθια του σήμερα έχουν 'αποδράσει' από τον απονήρευτο κόσμο της παράδοσης, που ήταν γεμάτος μοχθηρές μάγισσες και καλοκάγαθες νεράιδες, έχουν εν γένει 'απορρίψει' το απόλυτα υπερφυσικό, επειδή ακριβώς τα παιδιά δεν πιστεύουν πια σ' αυτό. Επιπλέον, οι πολιτικοκοινωνικές ανακατατάξεις των καιρών, έχουν επιφέρει αλλαγές και στην παραμυθογραφία: δεν βρίθουν πια τα παραμύθια βασιλικών και πριγκιπικών οικογενειών, εξομοιώνοντας όσο είναι δυνατόν τις ταξικές διαφορές.

Αν κάτι στα παραμύθια ενοχλούσε πολλές φορές στο παρελθόν τους ερευνητές ήταν οι σκηνές αγριότητας. Η Λ. Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, επικαλούμενη τα λεγόμενα του Ούγγρου ειδικού Balazs Vrgha, γράφει για τις μεταπολεμικές θεωρίες των οπαδών της ψυχικής υγιεινής, «που διατείνονταν ότι αρκούσε να κρατήσει κανείς τα

παιδιά μακριά από κάθε ιστορία μ' επιθετικότητα –από τα παραμύθια των Γκριμ, για παράδειγμα– για να αποφύγουμε στο μέλλον έναν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο» (*Η παιδική λογοτεχνία στην εποχή μας*, 163). Κι αν αυτή η υπόθεση είναι κάπως υπερβολική στην κρίση της, και –όπως υποστηρίζει ο ίδιος ειδικός– αποδείχτηκε τελικά λανθασμένη, γεγονός είναι ότι οι σκηνές βίας και επιθετικότητας στα παραμύθια κάποιων χωρών 'έπρεπε' να απαλειφθούν' με τη συμβουλευτική αρωγή των νέων επιστημόνων της παιδοψυχολογίας. Έτσι, λοιπόν, στα σύγχρονα παραμύθια

αποφεύγονται οι αγριότητες, οι θηριωδίες και κάθε είδους απανθρωπιά, που περιέχουν τα παλιά παραμύθια, γιατί γεννούν το αίσθημα της ανασφάλειας και καταστάσεις αγχώδεις και τραυματικές. Η ψυχογραφία των ηρώων καθορίζεται από τους κοινωνικούς και ηθικούς κώδικες συμπεριφοράς προάγοντας το πνεύμα της δικαιοσύνης και του ανθρωπισμού. Η αντιπαράθεση του ωραίου και του άσχημου δεν ταυτίζεται με το καλό και κακό, αλλά είναι αναγκαία οικονομία για να θριαμβεύσει το ηθικό και το δίκαιο.

(Αναγνωστόπουλος, *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*, 93)

Και η θεματολογία, όμως, του λαϊκού παραμυθιού αναβαθμίστηκε επηρεασμένη σαφώς από τις νέες επιστημονικές επιτεύξεις και την εξερεύνηση του διαστήματος. Ήρωες των παιδιών είναι πια οι άνθρωποι των διαστημικών ταξιδιών και οι 'καλοί' και 'κακοί' άρχοντες ή κάτοικοι των άλλων ηλιακών συστημάτων. Ο ρεαλισμός του έχει αυξηθεί και αναλόγως έχουν μειωθεί οι αναφορές του στη μυθολογία και την ιστορία. Τέλος, τα παραμύθια στις μέρες μας «τελειώνουν πάντα καλά –όχι δίνοντας γλυκερά happy end, αλλά αφήνοντας μια γεύση αγάπης, κατάφασης για τη ζωή και κατανόησης για τους άλλους. Ο μηδενισμός και η απελπισία είναι αταίριαστα με την παιδική ψυχή. Η σύγχρονη

παιδοψυχολογία διδάσκει, μάλιστα, ότι στο παιδί που δεν μπορεί να φανταστεί το μέλλον του με αισιοδοξία αναστέλλονται οι μηχανισμοί ανάπτυξης» (Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Η παιδική λογοτεχνία στην εποχή μας*, 141). Γι' αυτό ο σύγχρονος παραμυθιάς δίνει πάντα ένα ευτυχές τέλος στην αφήγησή του «με λυτρωτική και καθαρτική επίδραση στην ψυχολογία του παιδιού. Δεν αφήνει μετέωρο το παιδί, αλλά προσφέροντας μια 'ηθική' λύση γεννά και τονώνει το αίσθημα της ασφάλειας και την πίστη στο δίκαιο, στην ειρήνη, την ανθρωπιά» (Αναγνωστόπουλος, *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*, 95).

Μελετώντας, λοιπόν, το ταξίδι του παραμυθιού στο χώρο και στο χρόνο, ανακαλύψαμε κάποιες από τις πηγές της γένεσής του, γνωρίσαμε τους τρόπους μετάδοσης και δημιουργίας του καθώς και τις νέες διαφοροποιημένες μορφές που του απέδωσαν οι σύγχρονοι παραμυθάδες. Κι όλα αυτά να συγκλίνουν στο βασικό ζητούμενο της έρευνάς μας, τη διττή σχέση παιδιού-ήρωα και παιδιού-αναγνώστη με το παραμύθι. Η συνέχεια ανήκει στο ίδιο το παραμύθι, που θα αποδώσει με τις απειράριθμες ιστορίες του την απόλυτα παιδική ταυτότητα των λαϊκών αφηγήσεων και θα οριοθετήσει την προαναφερθείσα σχέση.

Κεφάλαιο 2^ο: Η Ανδρόγυνη Υπόσταση Του Παραμυθιού· η Αντιμετώπιση Του Φύλου Μέσα Στα Παραμύθια

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα παραμύθια αφορούν ιδιαίτερα το παιδί, αφού το διασκεδάζουν, ενώ «ταυτόχρονα το φωτίζουν για τον εαυτό του και καλλιεργούν την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Προσφέρουν νόημα σε τόσα πολλά διαφορετικά επίπεδα και εμπλουτίζουν τη ζωή του παιδιού με τόσο πολλούς διαφορετικούς τρόπους, που κανένα βιβλίο δεν μπορεί να εκτιμήσει δίκαια τις πολλαπλές και ποικίλες συμβολές τους στη ζωή του» (Μπέτελχαϊμ, 23) και αυτό είναι κάτι στο οποίο συμφωνούν οι περισσότεροι μελετητές της λαϊκής παράδοσης κάθε χώρας. Αποκτά, λοιπόν, η σχέση παιδιού-παραμυθιού ιδιαίτερη σημασία, αφού μάλιστα το βαθύτερο νόημα κάθε παραμυθιού είναι για κάθε παιδί διαφορετικό, όπως και διαφορετικό θα είναι για το παιδί αυτό σε κάθε στιγμή της ζωής του. Αντλώντας κάθε φορά το νόημα που αντιστοιχεί στα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τους προβληματισμούς μιας δεδομένης φάσης της ζωής του, το παιδί μεγαλώνει, επιστρέφει ξανά και ξανά στο παραμύθι των παιδικών του χρόνων και διευρύνει τις σημασίες του ή τις επαναπροσδιορίζει.

Τα παραμύθια, «διαφορετικά από οποιαδήποτε άλλη μορφή λογοτεχνίας, καθοδηγούν το παιδί να ανακαλύψει την ταυτότητά του και τις κλίσεις του και υποδεικνύουν τι εμπειρίες χρειάζονται για να αναπτυχθεί παραπέρα ο χαρακτήρας του» (Μπέτελχαϊμ, 38). Αυτή η ταυτότητα είναι που θα απασχολήσει την έρευνά μας, καθώς και οι δίπτυχες εκφάνσεις της εντός και εκτός παραμυθιού. Το παιδί εισέρχεται με την ιδιότητα του αναγνώστη ή του ακροατή στον μαγεμένο κόσμο του παραμυθιού και βιώνει την ταύτιση με τον ήρωα, την αποδοχή ή την

απόρριψή του, τα συναισθήματα και τις φοβίες του. Έχει δηλαδή το παιδί μια σχέση 'βιωματική' με το παραμύθι, όπως την ονομάζει ο Α. Δελώνης. Με το τέλος της αφήγησης, το παιδί 'εξέρχεται' από το παραμύθι και μεταβαίνοντας στη ρεαλιστική όψη του κόσμου κάνει τις συγκρίσεις του και βρίσκει ομοιότητες και δυσαναλογίες. Η μετάβαση όμως αυτή είναι απαραίτητη γιατί «μονάχα βγαίνοντας στον κόσμο μπορεί ο ήρωας του παραμυθιού (το παιδί) να βρει τον εαυτό του» (Μπέτελχαϊμ, 22) και να αντιμετωπίσει την πραγματική παιδικότητά του. Αυτή η διπλής όψης 'εισβολή' του παιδιού αναγνώστη στον κόσμο του παιδιού ήρωα το βοηθά, δηλαδή, να βιώσει καλύτερα τον δικό του κόσμο. Όπως πρεσβεύει ο Arnold Gremminger, καθηγητής Παιδαγωγικής στη Γερμανία, «η συνάντηση και η επαφή του παιδιού με τα παραμύθια είναι ταυτόσημη με την απόκτηση εμπειριών του κόσμου, αν και οι εμπειρίες αυτές δεν αποκτώνται μ' ένα άμεσα ρεαλιστικό νόημα. Περιέχουν όμως όλα τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν την ανθρώπινη ύπαρξη» (Δελώνης, *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία 1835-1985. Από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*, 108). Κι αφού, όπως προαναφέραμε στα εισαγωγικά μας σχόλια για τα παραμύθια, τα λαϊκά αυτά δημιουργήματα δεν έχουν πρωταρχικό σκοπό να νουθετήσουν αλλά να διασκεδάσουν τα παιδιά, όλη αυτή η διαδικασία γνωριμίας του παιδιού με τα 'στοιχεία' και τα 'στοιχεία' του κόσμου που τα περιβάλλει, είναι ευχάριστη και 'ανώδυνη' για τον ψυχισμό τους. Γι' αυτό και οι μελετητές κάθε λαϊκής αφήγησης στρέφουν την προσοχή τους και προς το παραμύθι, γιατί «το αναγνωρίζουν ως αναντικατάστατο μέσο για γνωριμία του παιδιού με τον κόσμο κι αβίαστη είσοδό του σ' αυτόν» (Σακελλαρίου, 17). Ας μην ξεχνάμε μάλιστα ότι το παραμύθι κάθε τόπου, ως αυθεντικό λαϊκό δημιούργημα του τόπου αυτού, εμπεριέχει στοιχεία της ιδιαίτερης πατρίδας του, που αφομοιώνονται από τα παιδιά, τα οποία με τον τρόπο αυτό μαθαίνουν ευκολότερα τα ήθη, τα έθιμα και τις

νοοτροπίες της συγκεκριμένης κοινωνίας στην οποία πρόκειται αργότερα να εισέλθουν ως ενεργά μέλη. Και συμβαίνει αυτό, γιατί μολονότι «το παραμύθι αρέσκεται να κινείται μες στους χώρους του ονείρου και της φαντασίας, εντούτοις ο λαϊκός παραμυθιάς ποτέ δεν ξεχνά να δένει τη διήγησή του με τη γύρω του βιοτική, πολιτιστική και κοινωνική πραγματικότητα» (Σακελλαρίου, 44).

Το γεγονός ότι παιδί και παραμύθι είναι δύο αναπόσπαστα τμήματα της ολότητας που καλείται παιδική ταυτότητα, επιτείνεται από διάφορα στοιχεία του ίδιου του παραμυθιού. Αν υποθέσουμε ότι τον αναγνώστη από τον ήρωα χωρίζει ένα γυάλινο τείχος, αυτό που μπορεί να ‘δει’ το ένα παιδί στη ζωή του άλλου σχηματίζει ένα σύνολο από κοινά στοιχεία ήρωες και αναγνώστες μοιράζονται έννοιες, όπως η παιδική αφέλεια (η Κοκκινোসκουφίτσα ‘χασομερά’ στο δάσος), η αθωότητα (πλησιάζουν όποιον τα φωνάζει παραβλέποντας την επικινδυνότητα), η ευρηματικότητα (ο Χάνσελ, η Γκρέτελ, ο Κοντορεβιθούλης επινοούν τρόπους επιστροφής στο σπίτι τους), η περιέργεια, η διάθεση για παιχνίδι και πολλές άλλες. Στα παραμύθια, επίσης, τα παιδιά-ήρωες έρχονται αντιμέτωπα με καταστάσεις που αντιμετωπίζουν και τα παιδιά-αναγνώστες: η διαφορά και η διάκριση των φύλων (η βασίλισσα που γεννά σχεδόν πάντα το αγόρι-διάδοχο) και οι αγεφύρωτες ταξικές διαφορές (το φτωχό κοριτσάκι-η πλούσια βασιλοπούλα), είναι δύο μόνο από τις άπειρες αντιθέσεις που συνιστούν τον παιδικό κόσμο εντός και εκτός παραμυθιού. Όλα αυτά, βέβαια, θα μας απασχολήσουν εκτενέστερα στη συνέχεια, όπου θα μελετηθούν ξέχωρα οι παιδικοί ρόλοι στο παραμύθι και στη ζωή.

2.1. Το παιδί αγόρι και το παιδί κορίτσι

Η διάκριση που επιχειρούμε να κάνουμε εδώ, πριν ακόμη εισχωρήσουμε στον ‘κόσμο’ των παραμυθιών, έχει να κάνει με την

υπαρκτή διάκριση στην οποία υπόκεινται τα δύο φύλα, πρωτίστως γιατί τα ίδια τα παιδιά, λόγω συναισθηματικών και αναπτυξιακών διαφορών αλλά και εξωγενών παραγόντων, αντιμετωπίζουν και αντιμετωπίζονται διαφορετικά. Δε θα σταθούμε λοιπόν αποκλειστικά στην κοντόφθαλμη και μονοδιάστατη άποψη ότι στα λαϊκά παραμύθια οι άνθρωποι επιθυμούν τη γέννηση μόνο αρσενικών παιδιών ούτε ότι οι γιοι προβάλλονται περισσότερο από τις κόρες, γιατί ουσιαστικά αυτό δεν ισχύει για τα παραμύθια όλων των χωρών. Σε παράδειγμα που παραθέτει ο Lutz Röhrich, ένας Έλληνας βασιλιάς σ' ένα λαϊκό μύθο «θέλει κατηγορηματικά να αποκτήσει αγόρι και απειλεί να βάλει να αποκεφαλίσουν τη γυναίκα του αν του κάνει κορίτσι. Όταν, ενώ ο βασιλιάς απουσιάζει, η βασίλισσα γεννά ένα κορίτσι, το ανταλλάσσει γρήγορα με το αγόρι ενός γείτονα. Σε Νορβηγικές και Ιρλανδικές όμως εκδοχές η μητέρα είναι πρόθυμη να χαρίσει όλους τους γιους της με αντάλλαγμα μια κόρη» (124, *δική μου μετάφραση*). Ανάλογα αντιφατικά παραδείγματα έχουμε και στην ελληνική λαϊκή παράδοση των παραμυθιών, περιπτώσεις δηλαδή όπου επιθυμούνται διακαώς κορίτσια και άλλες στις οποίες τα θηλυκά παιδιά θεωρούνται 'άχρηστα':

...Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα αντρόγενο και είχανε τρία παιδιά σερνικά και παρακάλιανε το Θεό να τους δώσει μια θεγατέρα και ναν τήνε βγάλουνε Θεοχάρη¹

~ ~ ~ ~

...Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας βασιλές. Γεννούσε η γυναίκα του κι έκανε ούλο κορίτσια. Άμα γεννιούνταν κορίτσι, το σφαζε ο βασιλές.²

Από την άλλη, είναι αξιοσημείωτο «ότι σε πολλές περιπτώσεις διακρίνεται μια ισοτιμία της γυναίκας προς τον άντρα, απόηχος, ίσως, πολύ παλαιών καταστάσεων πολιτισμού. Κάνει και η γυναίκα μακρινά

ταξίδια, αναζητώντας συνήθως το ιδανικό ερωτικό ταίρι της, ή τον εξαφανισμένο σύζυγό της, τα αδέρφια της, απελπίζει τους γονείς της με τις αμετάκλητες αποφάσεις της σε ζητήματα, όπως του γάμου, στα οποία η παραδομένη κοινωνική πραγματικότητα δεν της αναγνώριζε διόλου κανένα τέτοιο ρόλο. Γίνεται βασίλισσα, κυβερνάει μια ολόκληρη πολιτεία, άλλοτε δίκαια κι άλλοτε όχι, συνήθως όμως δίκαια» (Μερακλής, *Τι είναι λαϊκή λογοτεχνία*, 34). Χρήζει, συνεπώς, το θέμα αυτό μιας σφαιρικής και ολοκληρωμένης μελέτης, για να εξαχθούν τελικά αντικειμενικά συμπεράσματα. Υπάρχει στη λαϊκή παράδοση κάθε χώρας, ένα σύνολο κοινών παραγόντων που επηρεάζουν τη διαχώριση των αρσενικών παιδιών από τα θηλυκά και το σύνολο αυτό ανεξαρτητοποιείται από χώρες, εποχές και κοινωνικές δομές, επειδή ακριβώς εμπεριέχει μεταβλητές που σχετίζονται με την ψυχολογία, την νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη και τις ανάγκες των παιδιών όλου του κόσμου.

Όπως υποστηρίζουν πολλοί ερευνητές, συγγραφείς παιδικών βιβλίων και συλλέκτες λαϊκών αφηγήσεων οι αναγνώστες ενός κειμένου ‘προσθέτουν’ στο κείμενο δικές τους ‘πινελιές’, ανάλογα με την ηλικία τους, τα βιώματά τους, τις ανησυχίες, τα συναισθήματά τους και τις σκέψεις που τους προκαλεί το κείμενο αυτό. Αυτό συμβαίνει γιατί, «ο συγγραφέας, συνειδητά ή όχι, αφήνει μερικά στοιχεία για συμπλήρωμα από τον αναγνώστη. Να γιατί γνωρίζουμε κάποτε λεπτομέρειες για ήρωες βιβλίων για τους οποίους –προς μεγάλη μας έκπληξη– οι συγγραφείς δε μας έδωσαν. Αυτό το καταλαβαίνουμε καλύτερα, όταν διαπιστώνουμε πως η εικονογράφηση ενός βιβλίου –ή η κινηματογραφική ή τηλεοπτική του διασκευή– δεν είναι πειστική, όταν δηλαδή η εικόνα που έπλασε ο συγγραφέας και η εικόνα που έπλασε ο αναγνώστης δεν συμπίπτουν» (Σπινκ, 34). Τα παιδιά, λοιπόν, ανάλογα με το φύλο τους ‘εισπράττουν’ διαφορετικές εικόνες του περιβάλλοντος κόσμου τους, σκέφτονται και

αντιδρούν διαφορετικά, ‘βλέπουν’ στο παραμύθι τα δικά τους ατομικά προβλήματα, τις χαρές και τα παιχνίδια και συμπληρώνουν καθένα με τη δική του προσωπική σφραγίδα αυτά τα ‘αποκαλυπτικά κενά’.

Από την άλλη, υφίστανται διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών, που έχουν να κάνουν με τα ψυχολογικά-σεξουαλικά συμπλέγματα που παρουσιάζουν τα παιδιά στην πρώιμη παιδική ηλικία τους. Και εκεί, το παραμύθι διαφοροποιείται, ακριβώς γιατί βοηθά το κάθε φύλο να αντιμετωπίσει διαφορετικά τα συμπλέγματα αυτά. Πρόκειται για το γνωστό σε όλους ‘Οιδιπόδειο σύμπλεγμα’ του μικρού αγοριού και το αντίστοιχο ‘σύνδρομο της Ηλέκτρας’, όπως καλείται αυτό που βιώνει το κορίτσι. Σύμφωνα με τις αρχές της Ψυχανάλυσης, «στα παραμύθια υπάρχει βαθύς ‘σεξουαλικός συμβολισμός’» (Σακελλαρίου, 29). Ο πρώτος παραμυθός για τα παιδιά, η μητέρα, είναι για το αγόρι των πρώτων χρόνων το πιο κοντινό του πρόσωπο, αυτό με το οποίο δένεται τόσο σωματικά όσο και ψυχικά. Αρχίζει, λοιπόν, το παιδί να βλέπει ανταγωνιστικά τον πατέρα, τη μορφή που ‘κλέβει’ από την ενέργεια και τη φροντίδα της μητέρας το μερίδιο που εκείνο θέλει ολοκληρωτικά. Με τον τρόπο αυτό, δημιουργείται μέσα στο αγόρι, ένα άγχος και μια αγωνία, τα οποία ‘εξοστρακίζει’ –σύμφωνα με πολλούς ερευνητές– το παραμύθι, παρουσιάζοντας στα μάτια του μίαν ρεαλιστική ιστορία ζωής: ένα αγόρι-ήρωας φεύγει να βρει την τύχη του, αγωνίζεται, ταξιδεύει παντού στον κόσμο, εξοντώνει γιγάντια εμπόδια και τελικά κατορθώνει να ζήσει ευτυχισμένο και με μια αγαπημένη γυναίκα στο πλευρό του, καλή και στοργική, σαν τη μητέρα.

Το ίδιο συμβαίνει και στο κορίτσι, με λίγο αντεστραμμένους όμως τους ρόλους. Η επιθυμία κι ο ανεκπλήρωτος πόθος στο υποσυνείδητο του κοριτσιού είναι να ζήσει την ευτυχία με τον αγαπημένο του πατέρα, αποβάλλοντας από τη ζωή του τη μητέρα, που τον επηρεάζει και στα μάτια του τον ‘εξουσιάζει’. Από την άλλη, όμως, και το κορίτσι θέλει να

γεύεται τη φροντίδα και την αγάπη της μητέρας, που δεν είναι τόσο προφανής και έκδηλη από τον πατέρα. Και εδώ, το παραμύθι προσφέρει μια άλλη μορφή επίλυσης του προβλήματος, παρουσιάζοντας στα κορίτσια διάφορα μοντέλα γυναικών, την κακιά μητριά ή μάγισσα, την καλή νεράιδα, την όμορφη μικρή πριγκίπισσα, κι όλα αυτά σε μια στιγμή που το θηλυκό παιδί έχει την ανάγκη για ταύτιση και παραδοχή προτύπων, που θα «λυτρώσουν το μικρό κορίτσι από το οιδιπόδειο άγχος, μεταθέτοντας τις εσωτερικές του συγκρούσεις στον κόσμο της φαντασίωσης» (Σακελλαρίου, 31).

Ταυτόχρονα, ο κάθε μικρός ήρωας διαφοροποιείται ξανά από την αντίστοιχη του ηρωίδα, γεγονός που συμβαίνει για δύο κυρίως λόγους:

- Οι παραμυθάδες –όχι μόνο οι παλιοί, αλλά και οι μεταγενέστεροι που συνηθίζουν να κρατούν κάτι από τα παλιά– διατηρούν στις αφηγήσεις τους τα ιδιαίτερα πολιτιστικά στοιχεία κάθε τόπου, περιλαμβάνοντας σ’ αυτά και τις νοοτροπίες κάθε κοινωνίας. Αναπόφευκτα, λοιπόν, διατηρούν στις λαϊκές ιστορίες τους προκαταλήψεις και διακρίσεις, όπως, στην περίπτωση που εξετάζουμε τη διάκριση των φύλων. Και η διάκριση αυτή δεν υφίσταται μόνο μέσα στο χώρο της Ελλάδας, αλλά και σε όλες τις χώρες δημιουργίας του παραμυθιού, όπως θα δούμε στα παραδείγματα που ακολουθούν.
- Οι μικροί πρωταγωνιστές του παραμυθιού ‘αντικατοπτρίζουν’ κατά κάποιον τρόπο τα μοντέλα της κοινωνίας, αφού αυτοί που δημιουργούν και αφηγούνται τα παραμύθια έχουν στο υποσυνείδητό τους αυτά τα ίδια μοντέλα. Πρέπει, συνεπώς, και τα παιδιά των παραμυθιών να ακολουθούν συγκεκριμένες νόρμες, για παράδειγμα τα αγόρια να προστατεύουν τα κορίτσια –για να γίνουν ωριμάζοντας δυνατοί προστάτες της οικογένειάς τους-, τα κοριτσάκια να δείχνουν όμορφα και να

επιζητούν την ανδρική επιβεβαίωση – για να πάρουν μακροπρόθεσμα το ρόλο της γυναίκας θηράματος, και τόσα άλλα. Αυτό βέβαια υποδηλώνει έμμεσα ότι υπάρχει διάκριση των φύλων και μέσα στον παραμυθόκοσμο.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι τα μικρά παιδιά κάθε φύλου δεν μοιράζονται και κοινά στοιχεία. Καταρχάς, τα παραμύθια ως ακούσματα και ως εννοιολογικά πλαίσια υπήρξαν πάντα χρηστικά προς τα παιδιά, προειδοποιούσαν δηλαδή έμμεσα τόσο τον πρωταγωνιστή όσο και τον ακροατή-αναγνώστη για το κακό, ανεξάρτητα από το αν επρόκειτο για αγόρι ή κορίτσι. Για να γίνουν πειστικότερα οι απειλές που περιέγραφαν, ζωντάνευαν και έπαιρναν τη μορφή ανησυχητικά άγριων προσώπων δράκων, τεράτων, γιγάντων ή μαγισσών, τα κλασικά δηλαδή στερεότυπα του λαϊκού παραμυθιού κάθε χώρας. Η εξέλιξη όμως κάθε ιστορίας έχει να κάνει περισσότερο με την αντιμετώπιση που υιοθετεί ο εκάστοτε ήρωας ή η ηρωίδα. Κατά τα άλλα όμως όλα τα παιδιά προβάλλουν κάποια βασικά κοινά στοιχεία μεταξύ τους, μερικά από τα οποία έχουν αναφερθεί στην εισαγωγή του κεφαλαίου αυτού (σ. 26). Αφού όμως αποδεχτήκαμε την αποδεδειγμένη διάκρισή τους ως μελετήσουμε ξεχωριστά τους ήρωες και τους αναγνώστες από τις ηρωίδες και τις αναγνώστριες.

2.2. Ο αρσενικός κόσμος του παραμυθιού

Μια φορά κι έναν καιρό σε μια χώρα κάπου στον κόσμο γεννήθηκε ένα αγόρι. Μάνα του είχε μια βασίλισσα, μια νιόπαντρη πριγκιποπούλα, μια φτωχή αγρότισσα, μια νεράιδα ή μια μάγισσα, μια από τις πολλές μανάδες αυτού του κόσμου. Ήταν όμως για την κάθε μια και για την οικογένειά του ένα παιδί μονάκριβο και πολυαγαπημένο:

Πάει καιρός που ζούσε μια φτωχή γερόντισσα: έξω απ' το μονάκριβο γιο της δεν είχε άλλο καλό στη ζωή της.³

~ ~ ~ ~

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας βασιλιάς και μια βασίλισσα, κι είχανε κι ένα γιο που τονε πολυαγαπούσαν.⁴

Το παιδί αυτό, ο γιος κάθε μάνας και πατέρα είναι το αγόρι ήρωας που επισκέπτεται τα βράδια τον κόσμο των αναγνωστών και τον συνεπαίρνει με τις περιπέτειές του. Το αγόρι ήρωας, το 'παλικάρι', 'ο μονάκριβος', 'ο αδερφός-προστάτης', 'το πριγκιπόπουλο', ή και ονομαστικά ο Κοντορεβιθούλης, ο Χάνσελ, ο Πινόκιο, ο Τοσοδούλης, ταξιδεύουν σε εποχές και χώρες, αλλάζουν ρόλους και ακολουθώντας πότε πιστά τη μοίρα τους και πότε κάνοντας τα πάντα για να αλλάξουν την πορεία της, 'βγαίνουν' από το παραμύθι για να ταυτιστούν ή όχι με τον ακροατή τους, ο οποίος παρακολουθεί με αγωνία και υπερηφάνεια τα κατορθώματα του 'φίλου' του ήρωα.

Το αγόρι στο λαϊκό παραμύθι μοιάζει με ένα στερεότυπο αγόρι της πραγματικότητας, τον αναγνώστη του. Η αφετηρία της ιστορίας στην οποία πρωταγωνιστεί είναι «συνήθως η ανατροπή μιας υφιστάμενης κατάστασης, καλής ή οπωσδήποτε ανεκτής, και η δημιουργία μιας άλλης απαράδεκτης ή επικίνδυνης» (Σακελλαρίου, 42). Σε μια τέτοια κατάσταση, δύστροπη και απαιτητική, καλούνται συνήθως τα αγόρια να φανούν δυνατά, όπως υποτίθεται πως πρέπει να είναι από τη φύση τους. Η συνέχεια, λοιπόν, του λαϊκού παραμυθιού, βρίσκει το αγόρι έτοιμο να αντιμετωπίσει τη ζωή, να εξερευνήσει τον κόσμο που υψώνεται –συχνά απειλητικός– γύρω από τον αναγνώστη, βρίσκει όμως και τον ακροατή-αναγνώστη έτοιμο να μάθει τον τρόπο με τον οποίο αυτό μπορεί να επιτευχθεί, ούτως ώστε να τον κάνει πράξη στη μετέπειτα πορεία του.

Πριν και πάνω απ' όλα, πάντως, το αγόρι είναι έξυπνο, δημιουργικό και – κυρίως– εργατικό, βοηθώντας ενεργά την οικογένειά του:

...ήταν μια γριά χήρα από πολλούς και είχε μονάχα ένα γιο, που όλη μέρα, από τη στιγμή που εμφανιζόταν ο ήλιος ως την ώρα που βασιλευε, εκουβαλούσε ξύλα στον ώμο του για να μπορεί να κερδίζει το ψωμί του και να θρέφει τη γριά μάνα του.⁵

~ ~ ~ ~

...το παιδί ήτανε καλό και πονετικό, και σαν πέθανε ο πατέρας, ήκανε ό,τι δουλειά μπορούσε για να ζει τη μάνα...⁶

Σε κάποιες περιπτώσεις, το παιδί (αγόρι) φεύγει από το σπίτι, για διάφορους λόγους, και πάει να 'βρει την τύχη του'· το συνοδεύει, όμως, σχεδόν πάντα η ευχή της μάνας ή και του πατέρα, άλλο ένα κλισέ στα λαϊκά παραμύθια:

...-Να πας, παιδί μου, στο καλό και στην καλή την ώρα! Κι όπου και να πας, κι όπου και να σταθείς, να' χεις την ευχή μου!⁷

~ ~ ~ ~

...-Άμε, παιδί μου, στην ευχή μου· δε μπορώ να σου κόψω την τύχη σου.⁸

~ ~ ~ ~

...«Γι' αυτό, καλέ μου πατέρα, να μου δώσεις την ευχή σου». Του έδωσε την ευχή του ο πατέρας, και την άλλη μέρα, ξεκίνησε από τα χαράματα το παιδί για την πολιτεία.⁹

Σε άλλες περιπτώσεις, το αγόρι καλείται να βοηθήσει την απροστάτευτη μικρή αδελφή του, κι είναι κι αυτή άλλη μια περίπτωση στην οποία πρέπει να επιδείξει ανδρεία και δύναμη, όσο και να παρηγορήσει το κορίτσι που φοβάται περισσότερο από εκείνον και εναποθέτει στα χέρια του κάθε ελπίδα σωτηρίας της:

...-Ησύχασε αγαπημένη μου αδερφούλα, την παρηγορούσε εκείνος.
Μη φοβάσαι και δε θα χαθούμε. Έχω κι εγώ το σχέδιό μου.¹⁰

Ύστερα, έρχονται τα εμπόδια, που πρέπει το αγόρι να ξεπεράσει και οι κίνδυνοι –ρεαλιστικοί και μη– που καλείται να αντιμετωπίσει· για τα εμπόδια αυτά, που ανακόπτουν προσωρινά την πορεία του, ενημερώνεται –συνήθως– από κάποιον ενήλικα ή από τον άμεσα ενδιαφερόμενο ή από κάποια νεράιδα-ξωτικό, που επιθυμεί να τον ενημερώσει και να τον προειδοποιήσει, για να προφυλάξει το μικρό αυτό παιδί τόσο από τα κακά, όσο και από τα καλά που κρύβουν παγίδες:

...Παιδί μου, του είπε, είσαι πολύ νέος, και ο δρόμος είναι μεγάλος· πρέπει να περάσεις όλα τα βασίλειά μου, κι ακόμη σου μένει επτά μέρες δρόμος, ως εκεί που τρέχει τ' αθάνατο νερό. Επτά μέρες δρόμο θα περάσεις μες από θηρία φαρμακερά, λογής λογής, κι έπειτα φθάνεις στην άκρη του κόσμου. Εκεί στέκονται δυο βουνά υψηλά υψηλά, σου φαίνονται πως εγγίζουνε τον ουρανό· κι άλλο, δεν κάνουνε, παρά ν' ανοιγοκλείουνε· κάθε στιγμή ανοίγουνε και σφαλούνε. Αν κατορθώσεις και περάσεις αυτά τα βουνά, πρώτο πράγμα που βλέπεις, είναι ένα δένδρο, που, αν σου το παρομοιάσω με τα δικά μας δένδρα, μοιάζει σα ροδιά, όλη γεμάτη στ' άνθη, τα φύλλα της αστράφτουμε, και μες από τα ροδοκόκκινά της άνθη, σαν από χιλιάδες κοράλλινες βρυσούλες, τρέχει τ' αθάνατο νερό. Εκεί είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος, που θεν' απαντήσεις. Όταν ανοίγουνε τα βουνά, το μάτι σου γελιέται, σου φαίνεται ότι προφθαίνεις να περάσεις· κι ετότες δα τα βουνά σε πλακώνουνε, και χάνεσαι για πάντα.¹¹

Τα νέα για τα κακά που ενσκήπτουν βρίσκουν τον ήρωα απροετοίμαστο μα αποφασισμένο. Ο μικρός αναγνώστης, από την άλλη, ανησυχεί για το τέλος της ιστορίας κι ας ξέρει από προηγούμενες

αφηγήσεις ότι αυτό είναι πάντα καλό. Με τα μάτια του ήρωα, βλέπει το ενδεχόμενο να κληθεί να αντεπεξέλθει σε παρόμοιες καταστάσεις στο μέλλον και, μάλιστα, με την πεποίθηση ότι σαν αγόρι δεν του αναγνωρίζονται πολλά περιθώρια αποτυχίας αυτό είναι το σημείο όπου η αγωνία του κορυφώνεται. Πάντως, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, το παιδί αγόρι κατορθώνει τελικά και αντιπαρέρχεται τα κωλύματα. Η προσπάθειά του αυτή στέφεται στο τέλος από επιτυχία λόγω

α. της ευρηματικότητας / ευφυΐας του (πχ. ο Κοντορεβιθούλης μαζεύει χαλίκια και τα σκορπίζει στο δρόμο για να ξαναβρεί το σπίτι του)

β. των υπερφυσικών δυνάμεών του: Αυτές μπορεί να τις έχει επίκτητες (συνήθως μόνο το αγόρι) και να τις χρησιμοποιεί την κατάλληλη στιγμή

Στα κίτρινα νερά του ποταμού Γιαγκ-κιάγκ ζούσε κάποτε μια καλή γυναίκα με τα πέντε παιδιά της, τους πέντε αδερφούς Λη.....
Κι όμως τα τόσο όμοια εξωτερικής αδέρφια είχαν το καθένα κι ένα ξεχωριστό χάρισμα: ο Λη ο πρώτος μπορούσε να καταπιεί όλη τη θάλασσα κι ύστερα να τινάζει το νερό από το στόμα του σαν να' ταν σιντριβάνι. Το Λη το δεύτερο δεν τον έκαιγε η φωτιά. Ο Λη ο τρίτος μπορούσε να μακρύνει τα πόδια του όσο ήθελε. Ο Λη ο τέταρτος είχε ένα σώμα πιο σκληρό κι απ' το ατσάλι. Και ο Λη ο πέμπτος καταλάβαινε τη γλώσσα των αγριμιών του δάσους καλύτερα κι απ' τη μητρική του γλώσσα...¹²

ή να τις αποκτά στην πορεία (βρίσκοντας πχ. ένα ζευγάρι μαγικά παπούτσια και φορώντας τα)

γ. της επικουρίας ενός τρίτου προσώπου: Αυτό μπορεί να είναι ένας ενήλικας, ή κάποιο φανταστικό πρόσωπο, μια καλή μάγισσα, ή ακόμη και κάποιο ασήμαντο ζώακι του δάσους, που προσφέρει την αρωγή του στον ήρωα.

Πάντως, «όσο ανήμπορα κι αν φαίνονται τα θύματα στις αρχές αυτών των ιστοριών, σχεδόν πάντα θριαμβεύουν επί των μοχθηρών αντιπάλων τους» (Tatar 91, *δική μου μετάφραση*) και μέσα στις λίγες μόνο στιγμές που διαρκεί η αφήγηση, ο ήρωάς μας μεγαλώνει σε ηλικία και ωριμάζει και τελικά ορθώνει το ανάστημά του για να παρουσιάσει στα μάτια του αναγνώστη τον έντιμο, ανδρειωμένο και επιτυχημένο άνδρα, πατέρα και οικογενειάρχη, που επιθυμεί και εκείνος να γίνει μεγαλώνοντας.

2.3. Ο κόσμος του παραμυθιού γύρω από το κορίτσι

Το κορίτσι του παραμυθιού μπορεί να είναι φτωχό ή πλούσιο, αλλά πάντα όμορφο, με χάρες, αρετές και πατροπαράδοτες ηθικές αξίες. Η κίνησή του είναι κομψή και ελκυστική και οι γύρω του το θαυμάζουν γι' αυτό. Κάποιες φορές μάλιστα η ομορφιά του το κάνει να ξεχωρίζει – ονομαστικά και ουσιαστικά – από τα αγόρια-αδέρφια του:

...Μακρυνά, πολύ μακρυνά σε μια χώρα ζούσε ένας βασιλιάς με τους έντεκα γιουούς του και με μια όμορφη κόρη, που την έλεγαν Ελίζα.¹³

~ ~ ~ ~

...Ήτανε μια φορά κι έναν καιρό ένας βασιλιάς. Κείνος ο βασιλιάς είχεν έναν αδερφό μεγαλύτερο, πανδρεμένονε, κι αυτός ο αδερφός του βασιλέα είχε μια θυγατέρα όμορφη σαν τον άγγελο, και έξυπνη και τετραπέρατη.¹⁴

~ ~ ~ ~

...Ο άντρας της είχε κι αυτός, απ' τη μεριά του, μια κόρη, που όμως είχε μια γλύκα και μια καλοσύνη που δεν είχαν το ταίρι τους.¹⁵

~ ~ ~ ~

...Ήταν μια φορά ένα μικρό κοριτσάκι του χωριού, το πιο χαριτωμένο που θα μπορούσε κανείς να δει.¹⁶

~ ~ ~ ~

...Ήταν μια φορά μια μικρή, γλυκιά κοπελίτσα, που ο καθένας την

αγαπούσε, μόνο που την έβλεπε.¹⁷

~ ~ ~ ~

...Το Μαρούλι ήταν το ομορφότερο κορίτσι που είχε δει ο ήλιος¹⁸

Οι ρόλοι του κοριτσιού περιορίζονται σε στερεοτυπικές ή παραδοσιακές για την κάθε χώρα γυναικείες δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με το σπίτι και τα παιδιά. Βοηθούν τη μητέρα στις ‘υπηρεσίες’ που προσφέρει στο σπίτι και το σύζυγο, προετοιμάζοντας έτσι από νωρίς τον εαυτό τους για το δύσκολο ρόλο της μητέρας – συντρόφου:

...Ο χωρικός όλη τη μέρα στο χωράφι κι η γυναίκα με τα κορίτσια στο σπίτι. Μια μέρα λέει ο χωρικός: -Ξέρεις, βρε γυναίκα, τα κορίτσια μεγάλωσαν και γω κουράζομαι να έρχομαι απ’ το χωράφι και να τρώω. Δε μ’ έστελνες φαγητό με ένα απ’ τα κορίτσια;¹⁹

Με αυτόν τον τρόπο και τα μικρότερα ακόμη κορίτσια ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά με τα κοριτσιίστικα παιχνίδια τους και με απλές δουλειές που τους ανατίθενται, σύμφωνα πάντα με τη χάρη, την ομορφιά και την υποταγή στους άρρενες του σπιτιού, που πρέπει να επιδεικνύουν και ανάλογες προς τις μικρές –σε σύγκριση με τα αρσενικά αδέρφια τους– δυνατότητές τους.

Ακόμη κι όταν το ίδιο το κορίτσι –ελλείψει αγοριού στην οικογένεια– προσφέρεται να αναλάβει εθελοντικά κάποιες ευθύνες για να βοηθήσει, η αντιμετώπιση, αρχικά τουλάχιστον, που δέχεται είναι απογοητευτική και το κάνουν να πιστεύει πως δεν είναι προορισμένο από τη φύση για όλα τα πράγματα. Αναγκάζεται μάλιστα να προσπαθήσει πολύ για να πείσει πως έχει την ικανότητα και την απαιτούμενη θέληση για να πετύχει έναν κατεξοχήν αρσενικό άθλο, όπως για παράδειγμα ο πόλεμος, με αντρική φυσικά μεταμφίεση:

...Ήταν ένας βασιλιάς κι είχε τρεις θυγατέρες. Μια φορά του ήρθε μήνυμα, να πάει στον πόλεμο. Αυτός επειδή ήταν γέροντας, κάθονταν κι έκλαιγε και συλλογιόνταν, τι να κάνει. Τότες πάει η μεγάλη του θυγατέρα, και του λέει:

«Τι έχεις αφέντη μου, και κλαις;» «Δεν είναι δική σου δουλειά να το μάθεις, μόνο φεύγα απ' αυτού», της λέει. (...) Πάει κι η μικρή και τον ρωτάει. (...) «Και γι' αυτό κάθεται και κλαις, πατέρα μου; του λέει, κόψε μου εμένα μια φορεσιά ανδρική, και δωσ' μου κι ένα άλογο καλό, να πάω γώ στον πόλεμο». «Φεύγα απ' αυτού, της είπε ο βασιλιάς, συ τσιούπρα, θα πηγαίνεις στον πόλεμο!»²⁰

Εκτός από τη διάκριση του κοριτσιού από το συνομήλικό αγόρι, αντίθεση υφίσταται και μεταξύ του πλούσιου και του φτωχού κοριτσιού, είναι μάλιστα πολύ πιο έντονη από την αντίστοιχη διάκριση ανάμεσα στα αγόρια. Το κορίτσι που ανατρέφεται πλουσιοπάροχα είναι η μικρή πριγκιποπούλα που δεν στερείται τίποτα. Στην άλλη όμως όχθη του ποταμού, το φτωχό και παραγκωνισμένο κορίτσι αναγκάζεται συχνά να δουλεύει στο σπίτι, υπόκειται κακομεταχείριση και υπομένει αγόγγυστα την άδικη μοίρα του:

...την έβαλε να κάνει τις πιο παρακατιανές δουλειές του σπιτιού: αυτή έπλενε τα πιάτα και σφουγγάριζε τις σκάλες, αυτή έκανε παρκέ στο πάτωμα της κρεβατοκάμαρας της κυρίας και των δεσποινίδων, των κοριτσιών της. Κοιμόταν ψηλά, μέσα σε μια σοφίτα, πάνω σ' ένα άθλιο αχυρόστρωμα, ενώ οι αδερφές της έμεναν σε δωμάτια με παρκέ, όπου είχαν κρεβάτια της τελευταίας μόδας και καθρέφτες, όπου μπορούσαν να καθρεφτίζονται ολόκληρες, από τα πόδια ως το κεφάλι. Το καημένο το κορίτσι τα τραβούσε όλ' αυτά με υπομονή και δεν τολμούσε να παραπονεθεί στον πατέρα του, που θα τη μάλωνε, γιατί η γυναίκα του τον έκανε ότι ήθελε²¹

Το κορίτσι μάλιστα, αν είναι σ' αυτή τη θέση, βρίσκεται συνήθως λόγω της απώλειας κάποιου αγαπημένου προσώπου, συνήθως της μητέρας, όπως στην περίπτωση της Σταχτοπούτας ή σε κάποιο παραμύθι του Άντερσεν:

...Η μητέρα τους πέθανε κι ο πατέρας τους παντρεύτηκε μια βασίλισσα που ήταν μάγισσα και δεν χώνευε καθόλου τα αδέρφια. Την πρώτη εβδομάδα που παντρεύτηκε τον πατέρα των παιδιών έστειλε την Ελίζα στην εξοχή να μεγαλώσει με κάτι χωρικούς..²²

Είναι λοιπόν συνηθέστερο λαϊκό μοτίβο, το κορίτσι να υποβιβάζεται ταξικά λόγω των συνθηκών και να αναγκάζεται να εγκλιματιστεί σε μία νέα τάξη πραγμάτων, όπου το περιμένουν κακουχίες, φτώχεια και κακοποίηση. Αυτό μάλιστα συμβαίνει συνήθως σε μια αρκετά μικρή για το κορίτσι ηλικία, όπου άνθρωποι μοχθηροί και με έλλειψη αγάπης, που οφείλεται συχνά στην ατεκνία τους, αναλαμβάνουν να το κηδεμονεύσουν και εκείνο αναγκάζεται να δουλεύει σκληρά, όταν τα άλλα συνομήλικα κορίτσια παίζουν με κούκλες κι ονειρεύονται το μέλλον που ατενίζουν μπροστά τους:

Σε τέτοιων ανθρώπων τα χέρια έπεσε η μικρούλα η Φροσούλα. Είχε μείνει ορφανή από μικρή, την πήρανε αυτοί οι άνθρωποι, την αναστήσανε, δεν την βγάλανε στον κόσμο, μα την κάνανε δούλα τους, και την πεθαίνανε κάθε μέρα στη δουλειά. Αυτή σέρβιρε, αυτή συγύριζε, αυτή έφερνε την ευθύνη για όλους και για όλα.²³

~ ~ ~ ~

...Το κοριτσάκι ήταν πολύ μικρό για να τα φέρει βόλτα από μόνο του, κι έτσι το πήρε σπίτι του ένας πλούσιος έμπορας. Σε κείνο το σπίτι, ήταν υποχρεωμένο να καθαρίζει τα πατώματα, να πλένει τα πιατικά, να πηγαίνει για νερό, να κάνει μπουγάδα, να μαγειρεύει, να προσέχει τα μωρά και, σ' αντάλλαγμα για όλ' αυτά, τού δίνανε

λίγο φαγητό και στέγη. Κανένας δεν ενδιαφερόταν που η μικρή δούλευε πιο πολύ κι απ' τους μεγάλους, χωρίς ούτε μια στιγμή να ξεκουράζεται· χωρίς να μπορεί να παίξει ποτέ με τ' άλλα παιδιά.²⁴

Στην εξέλιξη της ιστορίας που παρουσιάζουν τα παραμύθια με μικρές πρωταγωνίστριες, η ηρωίδα δεν καταφέρνει πάντα να διαφύγει τους κινδύνους, τους οποίους εγκυμονεί η αφήγηση, συχνά μάλιστα 'πέφτει' στις παγίδες, θύμα της γυναικείας αφέλειας και ματαιοδοξίας που εμφανίζει υποσυνείδητα από την πρώτη παιδική ηλικία. Αν, για παράδειγμα, της ανατεθεί η επίβλεψη του σπιτιού ή του μικρότερου παιδιού της οικογένειας για κάποιο χρονικό διάστημα, τότε θα αποδειχθεί σχεδόν σε κάθε περίπτωση απρόσεκτη και δεν θα τα καταφέρει, παρότι της αναγνωρίζεται η υπευθυνότητα του φύλου της και της παρέχονται ανταλλάγματα για την εργασία της:

Ζούσαν κάποτε ένας γέρος και μια γριά. Είχαν μια κόρη κι ένα μικρό γιο. «Άκουσε κόρη μου!» λέει η μάνα. «Θα πάμε για δουλειά, θα σου φέρουμε ένα φραντζολάκι, θα σου ράψουμε ένα φουστανάκι, θα σου πάρουμε ένα μαντιλάκι, να'σαι φρόνιμη, να φυλάξεις τον αδελφούλη σου και να μη βγεις έξω από το σπίτι». Φύγανε οι μεγάλοι, και η κόρη ξέχασε αυτά που της είχαν πει. Έβαλε τον αδελφούλη της να καθίσει κάτω από το παραθύρι στα χορταράκια, έτρεξε έξω στο δρόμο κι άρχισε να παίζει και να διασκεδάζει. Ήρθανε οι κύκνοι και οι χήνες, άρπαξαν τ' αγοράκι, το βάλανε πάνω στις φτερούγες τους κι έφυγαν.²⁵

Ας μείνουμε όμως στις περιπτώσεις όπου το κορίτσι ηρωίδα εμπλέκεται σε μια κατάσταση κινδύνου. Τότε, τη σώζει απαραίτητως κάποιο αρσενικό μέλος του παραμυθιού: το φτωχό αγόρι, που γίνεται ο πρίγκιπας των ονείρων και άντρας της ζωής της, ο ενήλικας –πατέρας,

θείος, γέροντας, κυνηγός- που αναλαμβάνει να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο ή ακόμα και ο μικρός αδερφός της. Σε κάθε περίπτωση, κι όπως θα δούμε και παρακάτω, η ύπαρξη κοριτσιών στα παραμύθια, τα ομορφαίνει και διευκολύνει τη μεταβίβαση στον αναγνώστη των ιδιαίτερων νοημάτων κάθε αφήγησης, αφού «οι σχέσεις και οι απεικονίσεις παιδιού-ενήλικα έχουν να μας διδάξουν πολλά για την αλληλεπίδραση του φύλου και του λογοτεχνικού είδους» (Myers 132, *δική μου μετάφραση*) και να φέρουν ισορροπία στον κόσμο του παραμυθιού.

2.4. Κοινά στοιχεία από και προς παιδιά στα παραμύθια

Ανεξάρτητα από την υπαρκτή διάκριση των φύλων και μέσα στα λαϊκά παραμύθια, υπάρχουν σ' αυτά στοιχεία που ομοιάζουν είτε αφορούν τους μικρούς πρωταγωνιστές είτε τις συνομήλικές τους ηρωίδες. Τα συστατικά αυτά έχουν να κάνουν με τα συναισθήματα που αναπτύσσονται και φανερώνονται μεταξύ παιδιών και οικογένειας, όπως επίσης και με κοινά χαρακτηριστικά όλων των παιδιών αυτού του κόσμου. Συνοπτικά, μπορούμε να αναφερθούμε στα ακόλουθα σημεία:

- Τα παιδιά, και κυρίως η απουσία τους από τη ζωή των ζευγαριών, γεννά σε όλους τους ανθρώπους την ίδια λαχτάρα. Συχνά, οι άτεκνοι παντρεμένοι των παραμυθιών αποζητούν τόσο ένα παιδί, ώστε δεν φαίνεται να τους ενδιαφέρουν δευτερεύοντες πτυχές του θέματος, όπως το φύλο του παιδιού, αλλά ακόμη και το μέγεθός του ή η μελλοντική απώλειά του ως αντάλλαγμα για την γέννησή του:

...Μια φορά κι ένα καιρό ζούσε μια νέα γυναίκα που ήθελε να αποκτήσει ένα δικό της παιδί, αλλά δεν ήξερε που να το βρει. Πήγε λοιπόν, σε μια γριά μάγισσα και της είπε: -Θέλω ένα παιδί, ένα

πολύ μικρό παιδί. Θα με βοηθήσεις;²⁶

~ ~ ~ ~

...Μια φορά ήταν μια γυναίκα, και δεν έκανε μωρά. Τώρα πήγαινε κάθε μέρα στον ποταμό, που είχε ροδοδάφνες, μυρσίνες κι άλλα χορτάρια, κι ήλεγε: «Ας ήταν εγώ να κάνω μωρό, κι ας το παίρναν οι μυρσινιές».²⁷

~ ~ ~ ~

...-Τι κρίμα που δεν έχουμε ένα παιδάκι! Είπε. Στο σπίτι μας βασιλεύει η σιωπή, ενώ στα γύρω σπίτια υπάρχει χαρά και θόρυβος. –Αλήθεια λες, άντρα μου, αναστέναξε η γυναίκα. Αν είχαμε έστω και ένα παιδάκι, ακόμα κι αν ήταν μικρούτσικο σαν το δάχτυλό μου, θα ήμαστε ευτυχισμένοι και θα το αγαπούσαμε με όλη μας την καρδιά.²⁸

~ ~ ~ ~

Ήταν μια φορά ένας άνδρας και μια γυναίκα που ο μεγαλύτερος πόθος της καρδιάς τους ήταν να αποκτήσουν κι αυτοί κάποτε ένα παιδί· η γυναίκα πίστευε πως στο τέλος ο καλός Θεός θα εκπλήρωνε την επιθυμία τους²⁹

- Σε πολλές περιπτώσεις και για ποικίλες αιτίες, οι γονείς εγκαταλείπουν τα παιδιά τους. Κατά κανόνα τα εξαπατούν και τα αφήνουν σκόπιμα στο δάσος για να χαθούν και να ισορροπήσει κάπως η κακή οικονομική τους κατάσταση, τα εγκαταλείπουν δηλαδή μόνα και αβοήθητα να περιμένουν εις μάτην την μη προβλεπόμενη επιστροφή τους. Αυτό όμως που είναι αξιοσημείωτο και ίδιον όλων των παιδιών είναι ότι, παρόλο που εξαιτίας των γονιών αναγκάζονται τα μικρά αυτά αγόρια και κορίτσια να έρθουν αντιμέτωπα με δράκους και μάγισσες, να μείνουν νηστικά για μερόνυχτα, να διέλθουν καταστάσεις φόβου και αγωνίας, και τόσα άλλα δεινά, όταν στο τέλος έρχεται η απόσχιση αυτών των πιεστικών καταστάσεων

και η λύτρωσή τους, δεν φαίνεται να διατηρούν επιφυλάξεις για τους ανθρώπους που προκάλεσαν όλη αυτή την άσχημη εμπειρία τους που τις βλέπουν σαν λύσεις ανάγκης ή προσταγές του πεπρωμένου, κάποιες μάλιστα φορές, επιστρέφοντας νικητές της ζωής, βοηθούν τους γονείς τους και προσφέρουν απλόχερα την ανιδιοτελή αγάπη τους:

...Οι φτωχοί γονείς δεν είχαν λεφτά να θρέψουν τα παιδιά τους, γι' αυτό κι αποφάσισαν να τ' αφήσουν στο δάσος! Ίσως εκεί να τα' βρισκε κάποιος πλούσιος! (...) Ο βασιλιάς για να ευχαριστήσει τον Κοντορεβιθούλη, που έσωσε τη χώρα, έδωσε σ' αυτόν και την οικογένειά του πολλά χωράφια και ένα πανέμορφο σπιτάκι. Κι από τότε έζησαν όλοι καλά και ευτυχισμένα, χωρίς ποτέ πια να χρειαστεί να ξαναχωρίσουν.³⁰

~ ~ ~ ~

...Σαν έφτασαν στη μέση του δάσους, είπε ο πατέρας: -Τώρα παιδιά μου μαζέψετε λίγα ξύλα ν' ανάψουμε φωτιά να μην κρυώνετε. Ο Γιαννάκης και η Αννούλα μάζεψαν ένα σωρό ξεράδια. Κι όταν άναψε η φωτιά κι ανέβηκαν ψηλά οι φλόγες, είπε η γυναίκα: -Εσείς καθίστε κοντά στη φωτιά να ξεκουραστείτε. Εμείς θα πάμε να κόψουμε ξύλα και μόλις τελειώσουμε θα γυρίσουμε να σας πάρουμε. Τα δυο αδερφάκια κάθισαν δίπλα στη φωτιά και σαν ήρθε το μεσημέρι, έβγαλαν κι έφαγαν το ψωμάκι τους. (...) Κι εκεί που κάθονταν τ' αδερφάκια ώρες ολόκληρες κοντά στη φωτιά, στο τέλος έκλεισαν τα μάτια τους κι αποκοιμήθηκαν... Όταν ξύπνησαν ήταν πια σκοτεινή νύχτα. Η Αννούλα άρχισε να κλαίει...

...Σε λίγο έφτασαν, μπήκαν μέσα κι έπεσαν στην αγκαλιά του πατέρα τους. (...) Η Αννούλα άδειασε στο πάτωμα την ποδιά της και οι λίρες και τα διαμάντια κατρακυλούσαν εδώ κι εκεί, ενώ ο Γιαννάκης τα' βγαζε χούφτες-χούφτες από τις τσέπες του. Τώρα πια δεν θα τους έλειπε τίποτα και θα ζούσαν χαρούμενοι κι ευτυχισμένοι.³¹

- Τα καλά στοιχεία των παιδιών στα παραμύθια αντισταθμίζουν συνήθως τα κακά και οι αδικίες της φύσης επανέρχονται σε κατάσταση ισορροπίας με την απόδοση καλών χαρακτηριστικών στους αδικημένους και αντίστοιχα κακών στους ευνοημένους, ίσως και για να παρηγορούνται οι γονείς, μέσα και έξω από τα παραμύθια:

...Μια μάγισσα, που βρέθηκε στη γέννησή του, είτε πως μπορεί ομορφιά να μην είχε το μικρό, αλλά θα ήταν πολύ έξυπνο και μάλιστα, θα' χε τόση πολλή εξυπνάδα, που θα μπορούσε να χαρίσει αρκετή σ' όποιον αγαπούσε πιο πολύ. Όλα αυτά παρηγορήσανε λιγάκι την καημένη τη βασίλισσα, που είχε πολύ στενοχωρηθεί, επειδή έφερε στον κόσμο ένα τόσο άσχημο μικρό. Η αλήθεια είναι πως αυτό το παιδί άρχισε πολύ νωρίς να μιλά και να λέει χίλια δυο ωραία πράγματα και να κάνει χίλιες δυο εξυπνάδες που εντυπωσίαζαν όποιον το έβλεπε και το έκαναν να ξεχνά την ασχήμια του. (...) Όμως η ίδια μάγισσα που είχε βρεθεί στη γέννηση του μικρού Φουντούλη βρέθηκε κι εδώ και για να μετριάσει τη χαρά της βασίλισσας τής είτε πως αυτή η μικρή πριγκιποπούλα δε θα' χει κουκούτσι μυαλό και όσο ήταν όμορφη, άλλο τόσο θα' ταν άμυαλη³²

- Αξίζει, τέλος να αναφερθούμε ξανά στα κοινά στοιχεία προσωπικότητας μεταξύ αγοριών και κοριτσιών στα παραμύθια (τα οποία έχουμε πραγματευτεί στο προηγούμενο κεφάλαιο), αυτά που τα κάνουν πραγματικά να μοιάζουν με τα παιδιά αναγνώστες και οδηγούν τα τελευταία να ταυτίζονται κατά καιρούς μαζί τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Η κακιά μάνα και η όμορφη Θεοχάρη»
2. «Η βασιλοπούλα που έγινε αγόρι»
3. «Η μάνα κι ο πεθαμένος γιος» (*Κίνα*)
4. «Το δαχτυλίδι του βασιλόπουλου»
5. «Ο γιος της χήρας»
6. «Ο ανδρειωμένος πατέρας με το ανδρειωμένο παιδί του»
7. «Το αετόπουλο και η βασιλοπούλα»
8. «Ο ανδρειωμένος πατέρας με το ανδρειωμένο παιδί του»
9. «Ένα παλικάρι στην πολιτεία»
10. «Ο Γιαννάκης και η Αννούλα» (*Γριμ, διασκευή*)
11. «Τ' αθάνατο νερό»
12. «Οι πέντε αδερφοί Λη» (κινέζικο)
13. «Οι άγριοι κύκνοι» (Άντερσεν)
14. «Τα αινίγματα»
15. «Η Σταχτοπούτα» (*Το κείμενο του Perrault*)
16. «Η Κοκκινοσκουφίτσα» (*Το κείμενο του Perrault*)
17. «Η Κοκκινοσκουφίτσα» (*Το κείμενο των Grimm*)
18. «Το Μαρούλι»
19. «Ο γέρος, ο κόκορας, η κότα και η κατσίκια»
20. «Η βασιλοπούλα που πάγει στον πόλεμο»
21. «Η Σταχτοπούτα» (*Το κείμενο του Perrault*)

22. «Οι άγριοι κύκνοι» (Άντερσεν)
23. «Η μικρούλα η Φροσούλα» (Αφανάσιεφ)
24. «Το κορίτσι του Φεγγαριού» (τάταροι – ΒΑ Σιβηρία)
25. «Οι κύκνοι και οι χήνες» (Αφανάσιεφ)
26. «Η Θαμπελίνα» (Άντερσεν)
27. «Η Μυρσινιώ ή το Καλογεράκι»
28. «Ο Τοσοδούλης»
29. «Το Μαρούλι»
30. Ο Κοντορεβιθούλης»
31. «Ο Γιαννάκης και η Αννούλα» (Γκριμ, διασκευή)
32. «Ο Φουντούλης»

Κεφάλαιο 3^ο: Το Παιδί Ήρωας Του Παραμυθιού

Τη σκυτάλη στην έρευνά μας παίρνει τώρα πια το παιδί ήρωας, αγόρι ή κορίτσι, που θα μας γυρίσει πολλά χρόνια πριν, τότε που τα βράδια των παιδιών ήταν γεμάτα νεράιδες και βασιλόπουλα, μάγισσες και στοιχειά της γης και του αέρα, τότε που η φωτιά στις σόμπες ή τα τζάκια και η ζεστή φωνή της γιαγιάς φώτιζαν τις καρδιές τα βράδια του χειμώνα.

3.1. Πως βλέπουν τα παιδιά αναγνώστες τα παιδιά του παραμυθιού

Οι απεικονίσεις των παιδιών ηρώων εναλλάσσονται σε ρόλους και καταστάσεις, διατηρώντας πάντα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φύλου και της ηλικίας τους, όπως τα αναλύσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας αυτής. Κάποιες, μάλιστα φορές, τα διακριτικά αυτά μεταξύ ήρωα και ηρωίδας, αλλά και ανάμεσα στις εναλλαγές των ρόλων τους είναι τόσο εμφανή, ώστε να τα εντυπώνουν υποσυνείδητα και οι αντίστοιχα μικροί αναγνώστες των λαϊκών παραμυθιών. Σε μια έρευνα που διεξήχθη σε 47 παιδιά (αγόρια και κορίτσια) προσχολικής ηλικίας, τα νήπια εξέφρασαν τις απλουστευμένες μα ουσιώδεις απόψεις τους για συγκεκριμένα στοιχεία των παιδιών του λαϊκού παραμυθιού, όπως το μέγεθος, η εμφάνιση, το φύλο, η κοινωνική κατάσταση ή τάξη και διάφορα άλλα.

Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας, μπορεί τα παιδιά να θαμπώνονται από τους υπερμεγέθεις ήρωες και τη δύναμή τους, συνεχίζουν όμως πάντα να εμπιστεύονται τα μικρά παιδάκια ή τα μικροσκοπικά ανθρωπάκια, που τους θυμίζουν τους εαυτούς τους και με τα οποία ταυτίζονται ευκολότερα. Η εμπιστοσύνη τους αυτή σχετίζεται

τόσο με τις ικανότητες του μικρού πρωταγωνιστή όσο και με το χαρακτήρα του. Πιο συγκεκριμένα, όταν τα νήπια ρωτήθηκαν για το ποιος θα ανακαλύψει και θα πάρει τον κρυμμένο θησαυρό, ο γίγαντας ή το μικρό παιδάκι, πολλές ήταν και «οι εξηγήσεις των παιδιών που υποστήριζαν το μικρό: ‘Γιατί το μικρούλι χώραγε στην τρύπα. Ο γίγαντας δεν χώραγε’ ή ‘Ο μεγάλος ήταν μεγάλος και δεν μπορούσε να σκύβει’ ή ακόμη ‘Το βρήκε ο μικρός γιατί οι μεγάλοι έχουν μεγάλο χέρι κι ο θησαυρός είναι κάτι γυάλινο και σπάει’. Επιπλέον, όταν ζητήθηκε απ’ τα νήπια να σκιαγραφήσουν το χαρακτήρα ενός μικροσκοπικού ατόμου κι ενός τεράστιου άντρα, ήταν φανερή η τάση τους για ταύτιση με τον μικρόσωμο, τον οποίο θεώρησαν καλό κι έξυπνο σε ποσοστό 82%» (Γιαννικοπούλου, 150).

Αντίστοιχα, σε ότι αφορά το φύλο των παιδιών, «παιδιά ηλικίας 4-6 χρόνων, αγόρια και κορίτσια, έδειξαν ότι θεωρούν την ομορφιά, ποσοστό 68%, την εξυπνάδα, ποσοστό 61%, το φόβο, ποσοστό 75%, και την ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων ως γυναικεία χαρακτηριστικά. Αντίθετα, σύμφωνα με το 86% των νηπίων, οι άντρες υπερέχουν στον πόλεμο, μια που ‘είναι πιο μεγάλοι και πιο δυνατοί’» (Γιαννικοπούλου, 152). Τα πιστεύω αυτά των παιδιών ενδυναμώνονται, όπως φαίνεται, από την ανάγνωση των παραμυθιών. Για παράδειγμα, η αλαζονεία και μάλιστα η μορφή που παίρνει σε σχέση με την εξωτερική μας εμφάνιση, που στις περισσότερες κοινωνίες θεωρείται ίδιον της γυναίκας, παραμένει τέτοιο και στα παραμύθια:

Μια φορά κι έναν καιρό, σε κάποια μακρινή χώρα, βασίλευε ένας πανίσχυρος αυτοκράτορας. Αυτός είχε μια μονάκριβη θυγατέρα, που ήταν η πιο όμορφη, μα κι η πιο αλαζονική πριγκίπισσα του κόσμου. Φορούσε μόνο τα πιο εξαίσια μεταξωτά ρούχα, κεντημένα με χρυσούς δράκοντες, γαλάζιες θάλασσες και κόκκινα σύννεφα.

είχε τα πολυτιμότερα κοσμήματα, από χρυσάφι, ασήμι και νεφρίτη· στα καπέλα της είχε μαργαριτάρια και διαμάντια· και, παρόλα αυτά, δεν ήταν ποτέ ικανοποιημένη.¹

Τα στερεότυπα, λοιπόν, κάθε κοινωνίας, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο με τον οποίο κάθε παιδί βλέπει τον ήρωα στο παραμύθι τα αγόρια φαίνεται πως παίρνουν τη ζωή στα δυνατά χέρια τους και την οικειοποιούνται στο έπακρο, αφήνοντας τα κοριτσάκια της ιστορίας στο περιθώριο να παρακολουθούν αμέτοχα την εξέλιξη και να αποτελούν –με τα φυσικά τους χαρίσματα– το βραβείο του νικητή ήρωα τα μικρά παιδιά, χαρισματικά και πανέξυπνα, βρίσκουν τις λύσεις στα προβλήματα των μεγάλων και κατορθώνουν πράγματα ασυμβίβαστα με την ηλικία και τις δυνάμεις τους και ο κόσμος των ενηλίκων, εμπλουτισμένος με όλα τα καλά και τα βάσανα του κόσμου που περιβάλλει τους αναγνώστες, περιστρέφεται γύρω τους αφήνοντάς τα, έστω και μέσα από τις σελίδες μιας φανταστικής ιστορίας, έστω και για λίγο, να αναλάβουν τη δράση που δεν τους επιτρέπεται στη ζωή.

3.2. Οι οικογενειακές και συγγενικές σχέσεις των παιδιών στο παραμύθι

Όπως στη ζωή, έτσι και στο λαϊκό παραμύθι, που αποτελεί μια από τις πολλές μορφές αναπαράστασης της καθημερινής ζωής κάθε τόπου, τα παιδιά βρίθουν συναισθημάτων στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, ειδικά όταν αυτές αφορούν στην αλληλεξάρτησή τους με τα μέλη της οικογένειας και τους συγγενείς τους. Η παρουσίαση των σχέσεων αυτών αποτελεί, μάλιστα, κατά πολλούς ερευνητές, έναν ισχυρότατο παράγοντα για τον οποίο τα παραμύθια γοητεύουν τόσο τα παιδιά. Σύμφωνα με τον W. Scherf, το λαϊκό παραμύθι «εγγίζει προβλήματα της οικογενειακής

ζωής και κυρίως αυτά που υποδηλώνουν ενδοοικογενειακές σχέσεις και συγκρούσεις ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς κι ανάμεσα στ' αδέρφια μεταξύ τους» (Σακελλαρίου, 25). Με την ίδια άποψη συνταυτίζεται και ο Μπρούνο Μπέτελχαϊμ, ο οποίος δηλώνει ότι τα παιδιά, μέσω των αφηγήσεων, παρακολουθούν να εκτυλίσσεται εμπρός τους ένα σενάριο, όμοιο με εκείνο της δικής τους καθημερινότητας, που τους προσεγγίζει ψυχικά, τους παρουσιάζει με μαγικό τρόπο τα δικά τους προβλήματα και υπαγορεύει συχνά λύσεις.

Εξάλλου, το παιδί, από τα πρώτα χρόνια της ζωής του, νιώθει περιορισμένο σε ένα περιβάλλον κλειστό και απομονωμένο, την οικογένειά του, που χαράζει διαρκώς όρια που το παιδί δεν πρέπει να ξεπεράσει, παρέχει οτιδήποτε το παιδί χρειάζεται χωρίς να του αφήνει τον απειροελάχιστο χώρο για ανάληψη πρωτοβουλίας και το 'καταδυναστεύει' με ένα πλήθος απαγορεύσεων για πράγματα που στα μάτια του παιδιού φαντάζουν δελεαστικά και ακίνδυνα. Μέσα, λοιπόν, από τις αντίστοιχες οικογενειακές δομές του παραμυθιού, και με την παρουσίαση των σχέσεων και των ρόλων που θα αναλύσουμε παρακάτω, το παιδί παρακολουθεί 'κοιτάζοντας' στη μαγική σφαίρα της φαντασίας τα βασικά στάδια ανάπτυξης και μετάβασής του σε μια ανεξάρτητη οντότητα, κι αυτό είναι ένα στοιχείο ζωτικό για την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

Τα βασικά μέλη της οικογένειας ενός παιδιού στο παραμύθι δεν έχουν όνομα, σε αντίθεση με τα παιδιά, που ονοματίζονται χάρη στις ιδιαιτερότητές τους, τα χαρακτηριστικά της εμφάνισής τους ή τα αγαπημένα τους αντικείμενα. Οι αφανείς αυτοί πρωταγωνιστές «αναφέρονται ως ο 'πατέρας' ή η 'μάννα', σε μερικές περιπτώσεις αναφέρεται και η 'πεθερά'. Αλλού πάλι, γίνεται μνεία του επαγγέλματος ή της απασχόλησής τους: 'ένας φτωχός ψαράς' ή 'ένας φτωχός ξυλοκόπος' κ.α. Στις περιπτώσεις που έχουμε 'ένα βασιλιά' ή 'μία

βασίλισσα', πρόκειται για μεταμφιέσεις του πατέρα ή της μητέρας, όπως ο 'πρίγκιπας' κι η 'πριγκίπισσα' υποκαθιστούν το γιο και την κόρη. Το ίδιο γίνεται και με τ' άλλα πρόσωπα του παραμυθιού, πράγμα που διευκολύνει τις προβολές και τις ταυτίσεις» (Σακελλαρίου, 89). Αποκτούν συνεπώς οι σχέσεις των παιδιών με τους γονείς και τα λοιπά μέλη της οικογένειάς τους ξεχωριστή σημασία, όπως και η περιγραφή όλων αυτών εντός του παραμυθιού, τόση μάλιστα, ώστε αξίζει να μελετηθούν χωριστά. Το παραμύθι, άλλωστε, ιδιαίτερα όπως τροποποιήθηκε και αναγεννήθηκε από τους δημιουργούς του κατά τον 19^ο αι. και μετά, άρχισε να αποτελεί «ένα είδος 'οικογενειακού παραμυθιού'· δηλαδή, οι ιστορίες τους απευθύνονταν σε ολόκληρη την οικογένεια, και έννοιες όπως η φιλοπονία, η εργατικότητα, η δικαιοσύνη, και η επίτευξη έγιναν πιο εξέχουσες στις ιστορίες τους από το αριστοκρατικό μεγαλείο και την απόλυτη δύναμη» (Zipes 66, *δική μου μετάφραση*). Τα περισσότερα, λοιπόν, παραμύθια, είχαν άμεση ή έμμεση σχέση με τις δομές της κάθε οικογένειας που τα διάβαζε ή τα αφηγούνταν. Χωρίς, μάλιστα, να είναι κατ' ουσία διδακτικά, τα παραμύθια σαν λογοτεχνικό είδος αναγνωρίζονταν ευκρινώς σαν κείμενα που προοριζόταν για την οικογένεια, και στα οποία «ζητήματα ορθής συμπεριφοράς των φύλων, αντιμετώπισης των παιδιών, απόκτησης ισχύος, κριτηρίων επιτυχίας, προτύπων, και αξιών μπορούσαν να παρουσιάζονται και να συζητιούνται» (67, *δική μου μετάφραση*).

3.3. Η σχέση γονιών - παιδιού

Αν μπορούσαμε με ένα και μόνο παραμύθι να αποδώσουμε τις λεπτές διαχωριστικές γραμμές μεταξύ πατέρα-παιδιών και μητέρας-παιδιών μέσα στο λαϊκό παραμυθόκοσμο, τότε αυτό θα ξεκινούσε κάπως έτσι:

Αρχή του παραμυθιού καλησπέρα σας και καλώς ορίστε και πολύ να μην αργήστε. Μνια βολά κι ένα καιρό ήταν ένας βασιλές και μνια βασίλισσα και είχαν τρεις γιους. Ο βασιλές αγαπούσε τους δυο τους μεγαλύτερους τους γιους του, γιατί αγαπούσαν τ' άρματα κι ήταν καλοί κυνηγοί και είχε στο νου του αυτουνούς τους δυο να τους κάνει κληρονόμους στο βασίλειό του. Τον μικρότερο δεν τον αγαπούσε καθόλου, γιατί δεν ήθελε τ' άρματα και είχε να κάνει ούλη μέρα με τα χαρτιά και με τα βιβλία και τον ήλεγε καλόγερο. Η βασίλισσα πάλι τους μεγαλύτερους δεν τους αγαπούσε και αγαπούσε τον μικρότερο, και ό,τι χαρτιά τον χρειάζονταν, όσοι δάσκαλοι, αυτή φρόντιζε και τους έπαιρνε.²

Ο πατέρας, αέναο σύμβολο δύναμης και στήριξης των θεμελίων του σπιτιού και της οικογένειας επιθυμεί από τα παιδιά του να τον μιμηθούν, θέλει γιους και μάλιστα ρωμαλέους σαν εκείνον, στους οποίους να μπορεί να εμπιστευτεί το δύστροπο ρόλο της διαχείρισης του σπιτιού και της περιουσίας του. Η μητέρα, από την άλλη, δείχνει πάντα στα παραμύθια, ίσως μάλιστα και στη ζωή, την προτίμησή της στα 'αδύναμα' παιδιά, στα αγόρια που δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του πατέρα και, εν γένει, στα παιδιά έχουν μια ροπή προς τις τέχνες και τα Γράμματα. Για να μην κάνουμε, όμως, την έρευνα αυτή να μοιάζει απόλυτα υποκειμενική και περιορισμένη, ας παρακολουθήσουμε σταδιακά τις μορφές που παίρνουν οι γονείς μέσα σε διάφορα παραμύθια από κάθε γωνιά της γης, όπως επίσης και την επιρροή που ασκούν οι συμπεριφορές τους στα ίδια τα παιδιά.

Όπως έχουμε ήδη προαναφέρει, η σχέση παιδιού – παραμυθιού εμφανίζει ένα είδος αλληλεξάρτησης και μέσα στο πλαίσιο αυτό, η μορφή του πατέρα, όπως απεικονίζεται στη λαϊκή αφήγηση, είναι κεντρική και σπουδαία, χωρίς βέβαια να παραγκωνίζεται και ο εξίσου

σημαντικός ρόλος της μητέρας. Ο πατέρας αποτελεί το κλασικό, παραδοσιακό και στερεότυπο μοτίβο του άντρα – ‘κουβαλητή’, που πάνω απ’ όλα σκέφτεται την οικογένεια και ύστερα τον εαυτό του και που αντλεί χαρά από αυτά που δίνει στους δικούς του:

...Μια μέρα, ο έμπορος είπε στις κόρες του πως θα πήγαινε ταξίδι και τις ρώτησε τι ήθελε η καθεμιά να της φέρει.³

~ ~ ~ ~

...Ήταν μια όμορφη μέρα και το ψαροκάικο είχε αράξει στο μικρό λιμάνι. Τα πανέρια ήταν γεμάτα διαλεχτά ψάρια και ο ψαράς έτριβε τα χέρια του από χαρά. Πολλά λεφτά θα κέρδιζε σήμερα. Τι δεν θα ψώνιζε για το σπίτι του, για τη γυναίκα του και για τον γιο του! Ακόμα και για τον ίδιο.⁴

Η σχέση του με τα παιδιά βασίζεται πρώτιστα στην διδαχή από τη μεριά του, στην υπακοή από τη δική τους, και ύστερα στο πατρικό αίσθημα της αγάπης που υπαγορεύει τις διάφορες ενέργειές του. Ο πατέρας παρουσιάζεται κατά καιρούς στοργικός και τρυφερός, κουρασμένος από τη δουλειά και τις υποχρεώσεις, μα χαρούμενος αφού στην οικογένειά του βρίσκει τη ζεστασιά και τη θαλπωρή που χρειάζεται για να χαλαρώσει και να ξεχάσει όσα τον ταλανίζουν έξω από τη νηνεμία του σπιτιού.

...Το βράδυ, όταν γύριζε από την δουλειά του κατακουρασμένος, έπαιρνε τα παιδιά του στην αγκαλιά του και τα’ παιζε, τα τραγουδούσε και τα χόρευε, έλεγε παραμύθια κι ιστορίες, κοντά στο τζάκι και έτσι περνούσαν όλοι όμορφα και καλά.⁵

Και μέσα στον κόσμο του ήρωα, τα παραμύθια αποτελούν άριστη πηγή τέρψης για μικρούς και μεγάλους. Επιστρέφοντας όμως στις

διαφορετικές εκφάνσεις της πατρικής προσωπικότητας, όπως αυτή απεικονίζεται στο λαϊκό παραμυθόκοσμο κάθε τόπου, βρίσκουμε τον πατέρα να είναι και δυναμικός, επιβλητικός και όσο αυστηρός χρειάζεται για να λειτουργεί ορθά το οικοδόμημα της οικογένειας. Αυτό, με τη σειρά του, δίνει στο παιδί –του παραμυθιού ή του ρεαλιστικού κόσμου– το πρότυπο που θα επιθυμήσει να μιμηθεί στην πορεία της ζωής του.

Ο πατέρας του παραμυθιού προσδιορίζεται κατά έναν πολύ μεγάλο βαθμό από το κεντρικότερο σημείο αναφοράς της έρευνάς μας, το παιδί του. Στην περίπτωση του γιου, ο πατέρας είναι εκείνος που απαιτεί από το αρσενικό παιδί να ‘προκόψει’, να αποκτήσει επάγγελμα που θα εξασφαλίσει σε εκείνον και τη μέλλουσα οικογένεια του τα προς το ζειν και επωμίζεται τις ευθύνες για το μέλλον του γιου του, οι οποίες τον απασχολούν ιδιαίτερα:

...Μια μέρα, ο πατέρας του τού’ πε: «Άκου εσύ, εκεί στη γωνιά, έχεις γίνει πια μεγάλος και δυνατός. Γι’ αυτό πρέπει να μάθεις μια τέχνη ώστε να κερδίζεις μόνος σου το ψωμί σου.» (...) Λίγες μέρες αργότερα ήρθε ο καντηλανάφτης επίσκεψη στο σπίτι κι ο πατέρας του διηγήθηκε τις σκοτούρες του: ότι ο μικρότερος γιος του ήταν άσχετος σ’ όλα, ότι δεν ήξερε τίποτα, και δεν ήθελε να μάθει τίποτα.⁶

Είναι ιδιαίτερα προβεβλημένη στα παραμύθια όλων των χωρών η σχέση πατέρα – γιου. Μεγάλοι παραμυθάδες έχουν ασχοληθεί με αυτή και έχουν μελετήσει τις υποβόσκουσες διαθέσεις, νοοτροπίες και ψυχολογικές θεωρίες στη σχέση αυτή. Ο Carlo Collodi, δημιουργός του γνωστού σε μικρούς και μεγάλους Πινόκιο, μας ‘ζητά’ να κατανοήσουμε την κοινωνική προσαρμογή του αρσενικού παιδιού μέσα από τη σχέση της ξύλινης μα έμψυχης κούκλας με τον πατέρα του, γερο-Τζεπέτο. Ο αρχικός σκοπός της κατασκευής του Πινόκιο ήταν ο βιοπορισμός του

πατέρα του, γεγονός που καθιστά τη σχέση τους αμφίσημη. Στην πορεία, όμως, το τοπίο αλλάζει και μας αποκαλύπτονται σκηνές που μπορεί να εκτυλίσσονται σε κάθε οικογένεια, καθώς ο Τζεπέτο, που φαινομενικά εμφανίζεται μη ευαισθητοποιημένος και μάλλον συμφεροντολόγος, φτάνει τελικά να φέρεται σαν πραγματικός πατέρας ενός απόλυτα ‘πραγματικού’ παιδιού· οριοθετεί, έτσι, την τυπική σχέση πατέρα – γιου. Τα γνωρίσματα της σχέσης αυτής προβάλλονται στο μέγιστο βαθμό από τις συμπεριφορές που υιοθετεί και τα συναισθήματα που εκφράζει το ίδιο το παιδί, γεγονός που συντείνει στο να είναι το παιδί τελικά αυτό που προσδιορίζει το περιβάλλον του στα λαϊκά παραμύθια.

Ο Πινόκιο –και μαζί του κάθε γιος, ήρωας ή αναγνώστης– αναγνωρίζει τις δυσχέρειες της ζωής παρά το πολύ νεαρό της ηλικίας του· εκτιμά τις θυσίες που κάνει ο πατέρας για εκείνον (ότι, για παράδειγμα πουλά το πανωφόρι του για να του αγοράσει ένα σχολικό βιβλίο), θλίβεται γι’ αυτό και κατανοεί την υποχρέωσή του να απαλύνει τον πόνο και τα ‘βάρη’ του· θέλει και κατορθώνει να «προσαρμοστεί κοινωνικά για να ευχαριστήσει τον πατέρα του· από την άλλη δεν μπορεί να ελέγξει τα φυσικά του ένστικτα που τον οδηγούν να εξερευνήσει τον κόσμο και να αναζητήσει τη χαρά» (Zipes 80, *δική μου μετάφραση*), χαρακτηριστικά στοιχεία του κάθε παιδιού ανεξαρτήτως ηλικίας. Όντας ο ίδιος στη δυσάρεστη θέση να χρειάζεται να απαρνηθεί τις χαρές της παιδικότητάς του για να βοηθήσει τον στυλοβάτη του σπιτιού και της ύπαρξής του, χρησιμοποιείται από τον παραμυθά του σαν συμβολική φιγούρα και τιμωρείται, όταν χρειάζεται, στις περιπτώσεις δηλαδή που παρεκκλίνει από την αποδεκτή συμπεριφορά, πράγμα που κατορθώνουν να κάνουν και τα παιδιά αναγνώστες· αυτά, βέβαια, παρακολουθώντας τις εξωφρενικές τιμωρίες στις οποίες υπόκειται ο φίλος τους ήρωας, μαθαίνουν μέσα από τα λάθη του τα πράγματα που θα έπρεπε κανονικά να αποφεύγουν. Συνεπώς, η σχέση πατέρα – γιου προσδιορίζει όλες

εκείνες τις εξελικτικές διαδικασίες που διέρχονται τα μικρά παιδιά, εντός και εκτός παραμυθιού, τις νουθεσίες του πατέρα, τις υποχρεώσεις αλλά και τα δικαιώματα που αποκτά σταδιακά το παιδί.

Υπάρχει όμως πάντα, και δεν πρέπει να παραλειφθεί, και η προβολή της πατρικής οντότητας στην ανάπτυξη της κοριτσιίστικης προσωπικότητας· εκεί, βέβαια, ο πατέρας παίρνει άλλη μορφή, ο χαρακτήρας του προς το παιδί γίνεται περισσότερο απαγορευτικός σε ότι αφορά την απομάκρυνση του κοριτσιού από το σπίτι, πιο συμβουλευτικός για το μέλλον του και ιδιαίτερα ανήσυχος για την τύχη του μέσα στο πλαίσιο ενός γάμου, που θεωρείται σχεδόν απαραίτητος για τη ζωή των νεαρών γυναικών. Το μικρό κορίτσι είναι για τον πατέρα του, είτε αυτός είναι φτωχός βιοπαλαιστής είτε αναφέρεται το παραμύθι στον πλούσιο βασιλιά, μονάκριβο και πολύτιμο, εύθραυστο και ευαίσθητο, και χρειάζεται συνεχώς την αμέριστη προσοχή, την αγάπη και την προστασία του. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι στα παραμύθια που απεικονίζουν κορίτσια να ‘κακοποιούνται’, να δουλεύουν σκληρά, να διώκονται από το σπίτι τους, ή να εγκαταλείπονται, υπαίτια είναι συνήθως μια γυναίκα, η μητέρα ή μητριά τους, η κακιά μάγισσα, η μοχθηρή γριά, σχεδόν ποτέ όμως δεν παρατηρείται κάτι τέτοιο να συμβαίνει από τον πατέρα, ή και όταν γίνεται υπάρχει υποκίνηση από μια αντίστοιχη γυναίκα. Για τον πατέρα, που τον συνδέει, όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, με το κορίτσι το αρχέγονο Οιδιπόδειο σύμπλεγμα, η κόρη είναι το σύμβολο της μητέρας, το έδαφος που σαν καθαγιασμένη γη θα φέρει στον κόσμο νέους ανθρώπους και σαν τέτοιο δεν δύναται να την αντιμετωπίσει όπως το γιο του· δεν μπορεί να την επιβαρύνει με τα προβλήματα του σπιτιού και της οικογένειας, γιατί η μικρούλα πρέπει να διακρίνεται για τη χάρη, την ομορφιά και την ξεγνοιασιά της· δεν μπορεί να την υποχρεώνει να εργάζεται, ασχέτως αν αυτό συμβαίνει κάποιες φορές αναγκαστικά, γιατί η δουλειά αντικρούει τον παραδοσιακό ρόλο της γυναίκας, τη γέννηση

δηλαδή παιδιών και την φροντίδα της οικογένειας. Τη θέλει όμορφη, ‘απείραχτη’ από κάθε εξω-οικογενειακό παράγοντα και, πολλές φορές, για να προασπίσει αυτή την ‘παράλογη’ αδυναμία του σε εκείνη, επιθυμεί, ή υλοποιεί το να την απομονώσει σε κάποιο κυριολεκτικό ή μεταφορικό ‘κλουβί’:

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας βασιλιάς και είχε μια θεγατέρα. Και του είπανε να πάει να πολεμήσει μια χώρα. «Αν πάει, θαν την κερδίσει, αν δε πάει, θαν τη χάσει». «Καλά, λέει, εγώ θα πάω να πολεμήσω, μα πού ν’ αφήσω τη θεγατέρα μου;». Έπειτα εσκέφτηκε να της κάμει ένα κλουβί για να τη βάλει εκεί μέσα και να της αφήσει τρόφιμα για έξι μήνες. Οπού πραγματικώς έτσι έκαμε.⁷

~ ~ ~ ~

...Αυτός είχε τρεις κόρες απερίγραπτης ομορφιάς. Ο βασιλιάς τις φύλαγε πότερο κι από τα μάτια του, έχτισε ένα υπόγειο παλάτι και τις έβαλε κει μέσα, σαν να’ τανε πουλιά που τα κρατάς σε κλουβί, για να μην τις φυσήξουνε οι δυνατοί αέρηδες, για να μην τις κάψει με τις ακτίνες του ο κόκκινος ο ήλιος.⁸

~ ~ ~ ~

...Στον Φλεγέθοντα απόμεινε μονάχα η Χιονούλα. Την αγαπούσε σαν τα μάτια του, κι επειδή φοβότανε γι’ αυτήν, της απαγόρευσε να βγαίνει απ’ τη σπηλιά. Όταν πήγαινε για κυνήγι άφηνε τον υπηρέτη του, ένα μικρό νάνο, κατάμαυρο, να τη φυλάει, και κυλούσε μια πελώρια πέτρα στην είσοδο της σπηλιάς.⁹

Ο πατέρας, λοιπόν, παρακολουθεί συνήθως αμέτοχος την εξέλιξη της κόρης του σε γυναίκα, φροντίζει για τη συντήρηση και την προστασία της και δεν την εμπλέκει σε ρόλους που δεν αρμόζουν στη θηλυκή υπόστασή της.

Πολυσυζητημένη, όμως, και αμφιλεγόμενη, παρουσιάζεται στα παραμύθια και η σχέση των παιδιών με τη μητέρα τους. Στο μεγαλύτερο

μέρος της λαϊκής παράδοσης, η μητέρα παίρνει τρεις βασικές μορφές. Αρχικά, έχουμε την απλή, βιολογική μητέρα. Αυτή απεικονίζεται συνήθως σαν την επισκιασμένη πλευρά της οικογένειας που υπάρχει για να φροντίζει ακούραστα τα μέλη της· το σπίτι είναι ο κατεξοχήν χώρος δράσης της και, σαν αποτέλεσμα, τα παιδιά συμμετέχουν στην ‘εικόνα’ αυτή που σχηματίζει, βοηθώντας την στις δουλειές ή αναλαμβάνοντας να κάνουν πράγματα που τους ζητά εκείνη, πάντα βέβαια με οδηγό τις συμβουλές της:

...Ένα πρωί, η μητέρα φώναξε το Λουκά και τη Λουκία. –Να πάτε στην πόλη να μου αγοράσετε κλωστές, σας παρακαλώ, παιδιά, τους είπε. Μου τελείωσαν και δεν έχω να ράψω. Και έβαλε μερικά χρήματα στο πορτοφολάκι του Λουκά. –...Μα να πηγαίνετε φρόνιμα στο δρόμο, πρόσθεσε. Τα δυο αδέλφια ξεκίνησαν αμέσως. Ήταν πολύ ευχαριστημένα! Θα έκαναν μια δουλειά της μητέρας και θα πήγαιναν κι έναν περίπατο ως την πόλη. Στο δρόμο, από τη χαρά τους, χοροπηδούσαν και τραγουδούσαν. Έπειτα άρχισαν το κνηνητό. Τα λόγια της μητέρας διόλου δεν τα θυμήθηκαν.¹⁰

Τα μικρά παιδιά διασκεδάζουν συνήθως βοηθώντας τη μητέρα στις δουλειές, γιατί έτσι αισθάνονται ότι καταφέρνουν να κάνουν πράγματα που ανήκουν αποκλειστικά στον κόσμο των ενηλίκων· αντίστοιχα, διασκεδάζουν και οι μικροί αναγνώστες του παραμυθιού, παρακολουθώντας τις περιπέτειες των ηρώων, ειδικά όταν οι τελευταίοι παρακούν τις εντολές της μητέρας, όταν δηλαδή αρχίζουν οι περιπέτειές τους. Τα παιδιά στο παραμύθι διασκεδάζουν επίσης να ‘παρακούν’ τις εντολές της μητέρας, η οποία φωνάζει και επιμένει, δίνοντας και στα παιδιά αναγνώστες μια συνηθισμένη εικόνα της δικής τους ζωής:

...«Μην πάτε εκεί, παιδάκια μου!» τους έλεγε η μάνα. Μα τα παιδιά

δεν την άκουγαν. Σήμερα παίζανε στο χορταράκι, αύριο τρέχουνε στο γρασιδί, πήγαιναν όλο και πιο πέρα, όλο και πιο μακριά και βρέθηκαν στην πριγκιπική αυλή.¹¹

Στην περίπτωση της παρουσίας της βιολογικής μητέρας στο παραμύθι, η αντιμετώπιση των παιδιών από εκείνη ομοιάζει λίγο πολύ με την πατρική. Το αγόρι-γιος πρέπει να προστατεύει την αδελφούλα του, να κάνει δυσκολότερα πράγματα από εκείνη, ενώ το κορίτσι παροτρύνεται να μην διαφεύγει της επίβλεψης των αρσενικών παιδιών, για να μην διατρέξει κινδύνους. Με όρους ψυχολογικούς, που έχουν όμως άμεση επίδραση στην συναισθηματική ωρίμανση των παιδιών, τη βιολογική μητέρα συνδέουν με το γιο της τα γνωστά Οιδιπόδεια δεσμά, ενώ η σχέση με το κορίτσι είναι λίγο πολύ σχέση ‘αντιζηλίας’ για την προσοχή του πατέρα.

Από την άλλη, έχουμε την παρουσία της γυναίκας, που για κάποιον λόγο, τον οποίο πληροφορούμαστε από τις πρώτες γραμμές του παραμυθιού ή τον υποθέτουμε από το εννοιολογικό πλαίσιο που η αφήγηση μάς παρουσιάζει, έχει μείνει μόνη (χήρα, σύζυγος ναυτικού, περιπτώσεις όπου ο πατέρας έχει χαθεί) και έχει αναλάβει το διπλό ρόλο του πατέρα και της μητέρας. Εκείνη παρουσιάζεται δυναμική, με χαρακτηριστικά μιας φύσης ανδρόγυνης, σκληρή και εργατική, μιας και τις περισσότερες φορές ανήκει ταξικά στο φτωχότερο στρώμα του λαού – δεν υπάρχει σχεδόν κανένα παραμύθι που να απεικονίζει αυτό το είδος μητέρας σαν βασίλισσα ή ευκατάστατη γυναίκα.

Στην άκρη του όμορφου Κυπαρισσιακού κόλπου, εκεί που το κύμα παίζει με τ’ ακρογιάλι και ο ουρανός μπερδεύεται με τη θάλασσα ήταν το φτωχοκάλυβο της κυρά Μάρθας. Φτωχή η γυναίκα και χήρα, μα είχε καρδιά καλή και θέληση αντρίκεια. Οχτώ χρόνια από τότε που’ χε ο άντρας της χαθεί στη θάλασσα με τη βάρκα του και

τα σύνεργα της ψαράδικης δουλειάς του, ὀχτώ χρόνια κι η κυρά Μάρθα δούλευε χωρίς να βγει από τα χεῖλια της κουβέντα πικρή, για να ζήσει τα δυο ορφανά της. (...) Η δουλειά που ἔκανε από τότε ἦταν για άντρες γεμάτη κούραση. (...) Οι πόνοι της ὅμως μερικές φορές ἦταν τόσο δυνατοί που δεν την ἄφηναν να σηκωθεί από το κρεβάτι. Ἐτσι και σήμερα γι' αυτό το λόγο ἔμεινε στο κρεβάτι της. Τα παιδιά εἶχαν βγει ἔξω από το φτωχόσπιτο και προσπαθούσαν να παίξουν στενοχωρημένα. Αγαπούσαν πολύ την μητέρα τους και λυπόταν πολύ να την βλέπουν να υποφέρει.¹²

~ ~ ~ ~

Μια φορά κι ἓναν καιρό ἦταν μια γυναίκα χήρα κι εἶχε τρία παιδιά. Ἦταν πολύ φτωχιά η καημένη κι ὅλη μέρα ξενοδούλευε για να θρέψει τα παιδιά της. (...) Ξαφνικά παρουσιάστηκε μπροστά της ἓνας ασπρομάλλης γέροντας με γλυκό πρόσωπο. Εἶδε το βαρὺ φορτίο που εἶχε ετοιμάσει η χήρα και τη ρώτησε: – Πώς θα μπορέσεις κόρη μου να κουβαλήσεις ὅλα αυτά τα ξύλα; – Τι να κάνω, παππού, θα τα κουβαλήσω. Τα μικρά μου περιμένουν ψωμί, εἶπε η χήρα και διηγήθηκε στο γέρο ὅλη την ιστορία της.¹³

Τα παιδιά αυτής της μητέρας αποτελούν το κίνητρο που της δίνει δύναμη για τη ζωή και τη δουλειά και εἶναι γι' αυτή άτομα ζωτικής σημασίας, ανεξάρτητα πια από το φύλο τους· βιώνουν ὅμως τα ἴδια καταστάσεις ψυχοφθόρες που 'κλέβουν' τις ξέγνοιαστες στιγμές που δικαιούνται στην ηλικιακή αυτή φάση.

Συναντούμε, τέλος, την περίπτωση της θετής μητέρας, που αποτελεί εφιαλτική παρουσία για τα παιδιά, ἥρωες και αναγνώστες. Συνήθως, παροτρύνει τον πατέρα να εγκαταλείψει τα παιδιά του, τα στέλνει μακριά να μεγαλώσουν με συγγενικά πρόσωπα, τα διαχωρίζει επίμονα από τα δικά της παιδιά, αν υπάρχουν από προηγούμενο γάμο, ἢ τα κακομεταχειρίζεται ὅταν ο πατέρας απουσιάζει.

Μια μητριά είχε μια προγονή και μια δικιά της κόρη. Ότι και να'κανε η κόρη της, η μητριά της χάιδευε το κεφάλι κι έλεγε: «Μπράβο σου!». Αλλά η προγονή ότι και να'κανε για να την καλοπιάσει, όλα ήτανε στραβά, όλα ήτανε ανάποδα.¹⁴

~ ~ ~ ~

...Μια μέρα επέθανε η μάνα της Πούλιας και ο βασιλιάς επαντρέφτηκε και επήρε άλλη γυναίκα, που δεν την αγαπούσε την Πούλια, γιατί' ήτανε όμορφη. Μια ημέρα είπε στο βασιλιά η βασίλισσα να πουλήσουνε την Πούλια για να πάρουνε πολλά λεφτά που ήτανε τόσο όμορφη.¹⁵

~ ~ ~ ~

...Η μητριά ήτανε νια κι όμορφη, αμά ήτανε και πολύ κακορίζικη. Ζήλευε τα προγόνια της, δεν τα έδινε τόπο να σταθούνε. Τα συκοφαντούσε στον αφέντη τους, να τον κάμει, να μην έχει μάτια να τα δει.¹⁶

Όχι σπάνια, διαβάλλει τα παιδιά και τα συκοφαντεί με ψέματα, προσπαθώντας επίμονα να πείσει τον πατέρα να τα απομονώσει ή να τα απομακρύνει από κοντά της:

Μια φορά κι έναν καιρό σε μια μικρή καλύβα μέσα στο δάσος ζούσε ένας κυνηγός με τη δεύτερη γυναίκα του και τα δύο παιδιά του, ένα αγόρι και ένα κορίτσι. Τα παιδιά τα είχε από την πρώτη γυναίκα του. Την ημέρα ο πατέρας πήγαινε στο κυνήγι και η μητριά έβαζε στα παιδιά τις πιο δύσκολες δουλειές να κάνουν και συνέχεια τα μάλωνε. Κάθε βράδυ, αφού ερχόταν ο άντρας της, έτρωγαν, έβαζαν τα παιδιά να κοιμηθούν και η γυναίκα παραπονιόταν ότι τα παιδιά είναι τεμπέλικα, δεν την ακούν και κάνουν πολλές ζημιές.¹⁷

Όλο αυτό βέβαια επηρεάζει τα παιδιά που διαβάζουν ή ακούν τα παραμύθια και ενισχύει την αγάπη τους για τη φυσική τους μητέρα, καθώς και την ανασφάλεια και το φόβο τους για το ενδεχόμενο να πάθει

κάτι και να αναγκαστούν να υποστούν μια ανάλογη ‘κακιά μητριά’. Είναι όμως αυτό θετικό για την ψυχολογική τους ωρίμανση; Και τι γίνεται με τα παιδιά που ήδη ζουν με μια θετή μητέρα και με ετεροθαλή αδέρφια και διαβάζουν και εκείνα τα ίδια παραμύθια; Μήπως αυτό επιδρά αρνητικά στον τρόπο σκέψης τους για τα ‘ξένα’ μέλη της οικογένειάς τους; Η περίπτωση μιας θετής μητέρας μάς αφήνει με την ‘πικρή γεύση’ μιας φύσης μοχθηρής και ενός προτύπου μη αποδεκτού από τα παιδιά.

Είναι η περίπτωση της γυναίκας που δεν μπορεί να νιώσει στοργή και αγάπη για τα μικρά αυτά πλάσματα που ανήκαν σε κάποια άλλη γυναίκα και κάνει τα πάντα για να τα απομακρύνει. Αυτό, βέβαια, έχει άμεσο αντίκτυπο στα ίδια τα παιδιά, που διαμορφώνουν αναλόγως τα δικά τους συναισθήματα, κι αυτό είναι που ενδιαφέρει περισσότερο τη δική μας έρευνα. Πολλά παραμύθια ασχολήθηκαν με την περίπτωση της ‘μητριάς’ και την αλληλεπίδρασή της με τα θετά παιδιά· μάλιστα, παραμυθάδες, όπως οι αδελφοί Γκριμ έχουν αντικαταστήσει τελικά τη φιγούρα της βιολογικής μητέρας σε κάποιες ιστορίες τους με μια μητριά· στο παραμύθι τους «Χάνσελ και Γκρέτελ», ο Wilhelm Grimm πρότεινε «να συσχετισθεί η μητριά με τη μάγισσα» (Zipes 49) δίνοντας περισσότερη έμφαση στην κακόβουλη φύση της, παρομοιάζοντάς την με αρπακτικό ή δράκαινα. Όλη αυτή η απεικόνιση της θετής μητέρας γεμίζει τους μικρούς ήρωες και τις ηρωίδες με φόβο, συναισθήματα απόρριψης και ψυχικής κόπωσης, τροφοδοτεί την αγωνία των ακροατών-αναγνωστών τους, επιτελεί όμως και έναν άλλο σπουδαίο σκοπό: υφίσταται σαν αντίλογος της καλοσύνης των άλλων ειδών μητέρων, για να αποδεικνύει ότι το καλό υπερικχύει στην παντοτινή του πάλη με το μοχθηρό και να καθησυχάζει τα παιδιά για το μέλλον.

Τελειώνοντας τη μικρή μας περιπλάνηση στον κόσμο των μαμιάδων και των μπαμπιάδων, δεν πρέπει να αποπλεύσουμε τελείως από το ‘λιμάνι’ της οικογενειακής ζωής. Η οικογένεια είναι ο φυσικός χώρος

μέσα στον οποίο τα παιδιά, οι μικροί ήρωες και ηρωίδες, βιώνουν μερικά από τα πιο σημαντικά συναισθήματα, γι' αυτό άλλωστε αποτελεί και τον κεντρικό θεματικό πυρήνα των περισσότερων παραμυθιών. Τα συναισθήματα αυτά αφορούν άμεσα τη μελέτη του θέματος 'παιδί', αφενός γιατί είναι πολύ σημαντικά για την πορεία των παιδιών μέσα στο παραμύθι, αφετέρου γιατί βιώνονται και από τα παιδιά έξω από αυτό. Αυτό που θα μας απασχολήσει σε αυτή τη φάση τουλάχιστον είναι τα αρνητικά βιώματα των παιδιών στην οικογένεια μέσα στο παραμύθι. Οι αποφαιτικές, λοιπόν, εμπειρίες μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο μιας οποιασδήποτε οικογένειας παραμυθιού συνοψίζονται στις εξής έννοιες:

α) *την απουσία* Οι γονείς ή άλλα μέλη του σπιτιού λείπουν στη δουλειά ή και αλλού ή και δεν επιστρέφουν καθόλου, φεύγουν δηλαδή από το σπίτι, γεγονός που είτε αφήνει στα παιδιά το ελεύθερο πεδίο που χρειάζονται για να επιδοθούν σε κάθε είδος 'σκανταλιάς' ή διαταράσσει τον συναισθηματικό τους κόσμο και τα αναγκάζει να αντιμετωπίσουν μια σειρά από καταστάσεις πρωτόγνωρες, πολλές φορές, μάλιστα, ουσιώδεις για την επιβίωσή τους. Εδώ υπάγεται και η περίπτωση της *εγκατάλειψης* που ζουν πολλά παιδιά σε παραμύθια, όπως ο Κοντορεβιθούλης, ο Χάνσελ και η Γκρέτελ και άλλα πολλά.

β) *την απώλεια ενός προσώπου που πεθαίνει* Φόβος και θλίψη για τα παιδιά, που σε συνδυασμό με την αγωνία τους για το τι μέλλει γενέσθαι και το ενδεχόμενο να αποβιώσουν και τα ίδια, μπορεί να είναι καταστροφικό για την ευαίσθητη ψυχοσύνθεσή τους.

Ο φτωχός Χανς ήταν πολύ δυστυχισμένος γιατί ο πατέρας του ήταν πολύ άρρωστος και δεν θα γινόταν ποτέ καλά. Ήταν ο μόνος άνθρωπος που είχε στον κόσμο και ζούσαν μαζί σ' ένα μικρό δωμάτιο. –Ήσουν πάντα πιστός και καλός μαζί μου, γιε μου Χανς, είτε ο άρρωστος. Μην φοβάσαι, ο Θεός θα είναι μαζί σου και Δε θα

σε ξεχάσει ποτέ. Και με τα λόγια αυτά ο γέρος ξεψύχησε. Ο Χανς έβαλε τα κλάματα γιατί σκέφτηκε ότι τώρα ήταν ολομόναχος στον κόσμο....¹⁸

Την απώλεια και την ορφάνια ακολουθεί συνήθως η ανάληψη των γονικών καθηκόντων από τρίτους (θετούς γονείς, παππούδες, ή εθελοντές) ή το σενάριο να απομένουν μόνα τους στον κόσμο παλεύοντας για τη ζωή, την αυτοσυντήρηση και την εξέλιξή τους.

γ) η απαγόρευση Όπως αναφέρει ο Χ. Σακελλαρίου, «στον ήρωα προβάλλεται μια απαγόρευση: μη βγεις έξω· μη ρίξεις εκεί ματιά· μην πεις τίποτε κλπ.» (Σακελλαρίου, 50). Στην πορεία της αφήγησης και σαν επακόλουθο της απόλυτα φυσιολογικής παιδικής περιέργειας για κάθε τι απαγορευμένο, η απαγόρευση παραβιάζεται κι αυτό δημιουργεί προβλήματα, που θα βρουν όμως στο τέλος τη λύση τους και θα πείσουν το παιδί μέσα και έξω από το λαϊκό παραμύθι ότι τα συναισθήματα πρέπει να υπάρχουν και να αντιμετωπίζονται για να εξερχόμαστε πάντα νικητές και ήρωες από τα αδιέξοδα της ζωής.

3.4. Οι αδελφικές σχέσεις· η γιαγιά και ο παππούς

Εκτός από τις παραδοσιακές και πολυσυζητημένες σχέσεις γονέων-παιδιών, υπάρχουν στο λαϊκό παραμύθι και άλλες συγγενικές σχέσεις που έλκουν την προσοχή των ερευνητών και απαιτούν επιμελή θεώρηση των συνιστώσών που τις απαρτίζουν, επειδή επηρεάζουν την ψυχολογική εξέλιξη των ίδιων των ηρώων, αλλά και των παιδιών που έρχονται σε επαφή με τα παραμύθια. Σημαντικότερες και πιο προβεβλημένες από αυτές τις σχέσεις θεωρούμε ότι είναι οι σχέσεις των αδελφών, οι οποίες βέβαια, μέσα σε όλο το ευρύτερο πλαίσιο της διάκρισης των φύλων που παρατηρούμε, διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με το φύλο των παιδιών.

Τα αδέρφια στα λαϊκά παραμύθια που ερευνήσαμε (αναλυτικός κατάλογος των παραμυθιών που χρησιμοποιήθηκαν και των ρόλων του παιδιού σ' αυτά παρατίθεται στο τέλος του θεωρητικού μέρους της εργασίας) εμπίπτουν σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

- *αδέρφια-αγόρια* (πολλά ή δύο): Οι αδελφοί, δυναμικοί και αποφασιστικοί, αν δεν παρουσιάζονται στο παραμύθι για να υποδηλώσουν και να στηλιτεύσουν κάποιο συγκεκριμένο ανθρώπινο χαρακτηριστικό, για παράδειγμα τη δειλία (όπως στην περίπτωση του «Κου Σιμπάο: το κλαψιάρικο παιδί» του Χε Γι), τότε ακολουθούν πιστά το πρότυπο του πατέρα και, ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση, αρχίζουν αργά ή γρήγορα να ενδιαφέρονται και ακόμα και να φιλονικούν για ζητήματα όπως η ιεραρχία τους στην οικογένεια, η διαδοχή της εξουσίας, ή η γονική περιουσία:

Μια φορά κι έναν καιρό, ζούσε ένας πλούσιος βασιλιάς με τους τρεις γιους του. Μια μέρα, οι δυο μεγαλύτεροι παρουσιάστηκαν μπροστά του και του είπαν: –Πατέρα μας, αποφασίσαμε να πάμε σε μακρινές χώρες για να κάνουμε μεγάλα κατορθώματα και να δοξαστούμε. Έτσι, θα κρίνεις ποιος είναι πιο άξιος για διάδοχός σου.¹⁹

~ ~ ~ ~

Ήταν τρία αδέρφια. Δεν είχαν περιουσία. Μοίραζαν ό,τι τους είχε αφήσει ο πατέρας τους, ένα δρεπάνι, έναν κόκορα κι έναν γάτο. – Τώρα λαχνό, λέει ο ένας. Να τα λαχνίσουμε.²⁰

~ ~ ~ ~

...Ο βασιλιάς και η γυναίκα του πέθαναν. Στην πόρτα τους μπροστά είχαν μια συκιά. Σηκώθηκαν το πρωί τα τρία παιδιά: το μεγάλο το παιδί είπε, «τι θα την κάνουμε αυτήν τη συκιά;» Η συκιά είχε πάρα πολλά σύκα επάνω της. Το μεγάλο το παιδί είπε, «ας τη μοιράσουμε, να πάρουμε όλοι μας από ένα κλαδί: μια βδομάδα να

την φυλάζει ο ένας μας, μια βδομάδα ο άλλος μας, και μια βδομάδα ο άλλος μας».²¹

- *αδελφός και αδελφή*: το διηνεκές μοτίβο του αγοριού που προστατεύει και φροντίζει για την αδελφή του ή τις αδελφές του, πρωταγωνιστεί στα περισσότερα λαϊκά παραμύθια. Παρουσιάζονται, μάλιστα, αρκετές φορές πολλοί αδελφοί και μία μόνο αδελφή, την οποία και προσέχουν όλοι ως κόρη οφθαλμού (βλ. «Οι άγριοι κύκνοι» του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν). Γενικά, τα μικρά αδέλφια (αγόρι-κορίτσι) αγαπιούνται πολύ, παίζουν μαζί και διασκεδάζουν, κάνουν τα πάντα μαζί και είναι ιδιαίτερα δεμένα σε καλές όσο και σε δυσμενείς φάσεις της παιδικής ζωής τους:

...Τα δυο αδέλφια έπαιζαν, έτρεχαν, γελούσαν ολημερίς, μα δεν ξεχνούσαν να βοηθούν και λίγο τη μητέρα στις δουλειές του σπιτιού.²²

~ ~ ~ ~

...Τα παιδιά ήταν ακόμη στο κρεβάτι όταν αυτός είχε ξεμακρύνει πολύ. Τότε το Λενάκι είπε στο Βρισκοπούλι: «Αν δεν μ' εγκαταλείψεις ποτέ δεν θα σ' εγκαταλείψω ποτέ» και το Βρισκοπούλι απάντησε: «Ούτε τώρα ούτε ποτέ».²³

Υπάρχουν όμως στις λαϊκές παραδόσεις κάποιων χωρών, της Κίνας για παράδειγμα, περιπτώσεις, όπου η αδελφή βοηθά και στηρίζει τον αδελφό της, χωρίς όμως να μπορεί να αναλάβει απόλυτη πρωτοβουλία κινήσεων, την οποία τελικά αφήνει σε κάποιον ενήλικα:

...Ένα μεσημέρι που το αγοράκι σκάλιζε τα σκουπίδια βρήκε ένα γλυκό. Πεινούσε πάρα πολύ, χωρίς να σκεφτεί πως ήταν βρώμικο, το έφαγε. Την άλλη στιγμή, άρχισε ξαφνικά να φωνάζει δυνατά κρατώντας την κοιλιά του. Έλεγε πως τον πονούσε η κοιλιά του, το πρόσωπό του είχε χλομάσει τρομερά. Η αδερφή του συγκρατώντας τον τον έφερε βιαστικά στο σπίτι, εκείνος δεν σταμάταγε να βογκάει κι αυτή δεν ήξερε τι να κάνει. Το μεσημέρι, όταν γύρισε ο παππούς, το παιδί αγκομαχούσε στο κρεβάτι. Η αδερφή του έκλαιγε με καιτά δάκρυα.²⁴

- *αδελφές*: Η ύπαρξη δύο ή περισσότερων αδελφών-κοριτσιών δεν είναι το συνηθέστερο μοτίβο στα λαϊκά παραμύθια, αφού από τη μια υπάρχει –έστω και λανθάνουσα– η επιθυμία και για αρσενικό παιδί, η οποία τελικά ανακλάται και στα λαϊκά κείμενα κι από την άλλη φαίνεται πως χάριν των παραδοσιακών ρόλων των φύλων, θεωρείται απαραίτητη η ύπαρξη προστάτη-αδελφού. Στις περιπτώσεις, πάντως, που κάνουν την εμφάνισή τους αδελφές είτε είναι κόρες κάποιου πολύ πλούσιου βασιλιά ή εμπόρου είτε είναι φτωχές, κάποιες φορές ορφανές και αγωνίζονται ατέρμονα για την επιβίωσή τους:

Μια φορά σε μια κατασκήνωση τσιγγάνων, ζούσαν δυο αγαπημένες αδελφούλες: η Σόνια και η Μάρα. Ήταν ευτυχισμένες, γιατί ήταν καλόκαρδες και όλοι τις αγαπούσαν. Το πρωί έπλεκαν καλάθια και τα πουλούσαν και το βράδυ τραγουδούσαν και χόρευαν μαζί με τα άλλα κοριτσάκια της φυλής τους, γύρω από μια μεγάλη φωτιά. Έμεναν μέσα σε μια σκηνή κι αυτό τις δυσκόλευε, ακόμη και το καλοκαίρι. (...) Αποφάσισαν, λοιπόν, να χτίσουν ένα σπίτι, που ο ήλιος να μην το ψήνει και η βροχή να μην το περνά.²⁵

- *θετά αδέρφια*: Τα αδέρφια που προέρχονται από διαφορετικούς γονείς αποτελούν την τελευταία κατηγορία αδελφών που συναντήσαμε στην 'εισβολή' μας στη λαογραφία διαφόρων χωρών. Τα παιδιά αυτά 'κουβαλούν' τις ιδιαιτερότητες των υπολοίπων κατηγοριών, καθώς και τα στοιχειώδη γνωρίσματα του φύλου τους· επιπλέον, όμως, διακρίνονται για τις αντιπαραθέσεις τους μέσα στα όρια της οικογενειακής ζωής με τα φυσικά παιδιά. Πολλά τα παραδείγματα ανώνυμων παραμυθιών που αναφέρονται στη σχέση αυτή, ενδεικτικά όμως θα αναφερθούμε στην περίπτωση της «Σταχτοπούτας», που είναι και η πιο οικεία στα μάτια και τα αυτιά των παιδιών: αδελφές που μεγαλώνουν μαζί, αλλά κάτω από πολύ διαφορετικές συνθήκες, μόνιμα ανταγωνιζόμενες για την υπεροχή καθεμιάς στην ομορφιά και τη χάρη και τελικά την κατάκτηση του βασιλόπουλου· δέκτες της απόλυτα διαφορετικής συμπεριφοράς της μητέρας στα φυσικά από τα θετά κοριτσάκια, υποβάλλουν και εκείνες τους εαυτούς τους στην ίδια διάκριση, σκηνικό που μεταβάλλεται στην παρουσία του φυσικού πατέρα που είναι κοινός.

Επειδή, όμως, η έρευνά μας είναι δίπλευρη, πρέπει να μην ξεχνάμε να αναφερόμαστε και στα παιδιά του έξω των παραμυθιών κόσμου, που επηρεάζονται από αυτά που τους αφηγούνται οι παραμυθάδες και τα προσαρμόζουν στα δικά τους μέτρα και σταθμά. Μέχρι στιγμής μελετήσαμε όσο ήταν δυνατόν τους διαφορετικούς ρόλους που υποδύονται και τις σχέσεις που συνάπτουν τα παιδιά μέσα στο περιορισμένο περιβάλλον της οικογενείας τους. Όλα αυτά, όλες εκείνες οι σκηνές της οικογενειακής ζωής, μεταφέρονται στο υποσυνείδητο των μικρών αναγνωστών και τους επηρεάζουν, θετικά ή αρνητικά αυτό είναι κάτι που θα μελετήσουμε στην πορεία. Μέσα από τα παραμύθια αυτά τα

παιδιά του χτες, του σήμερα και του αύριο μαθαίνουν να κατανοούν τις σχέσεις των ανθρώπων γύρω τους, ακόμη κι εκείνες που δεν μοιάζουν με τις δικές τους, για παράδειγμα τους φίλους τους που είναι ετεροθαλή αδέρφια· αποκτούν επίγνωση της συμπεριφοράς που αρμόζει να υιοθετούν απέναντι στα δικά τους αδέρφια· παρατηρώντας τις αδελφικές σχέσεις του παραμυθιού αναγνωρίζουν τις αντίστοιχες δικές τους και έτσι ταυτίζονται ευκολότερα με τους ήρωες και τόσα άλλα, που θα ήταν αδύνατο να αναφερθούν σε μια τόσο περιορισμένη χρονικά και σε μήκος εργασία. Η απεικόνιση όμως των οικογενειακών και συγγενικών σχέσεων δεν σταματά εδώ, όπως δεν τελειώνει και το παραμύθι μας.

Υπάρχουν πάντα στη λαϊκή σύνθεση της οικογένειας τρεις βασικές γενεές: οι γονείς, που μελετήσαμε σε συνάρτηση με τα παιδιά τους, τα ίδια τα παιδιά που θα συνεχίσουν να μας απασχολούν, αλλά και οι γονείς των γονιών δηλαδή η γιαγιά ή ο παππούς, μορφές άρρηκτα συνδεδεμένες με το παραμύθι, αφού και στο μυαλό των παιδιών είναι τα ιδανικά για την αφήγησή του πρόσωπα, και τους βρίσκουμε ως πρωταγωνιστές σε πολλά παραμύθια του λαού. Από τις απαρχές του κόσμου, ο λαός μας έδινε μεγάλη σημασία στη γνωστή λαϊκή ρήση ‘του παιδιού μου το παιδί είναι δυο φορές παιδί μου’. Στο εννοιολογικό πλαίσιο αυτής της λαϊκής πεποίθησης βρίσκουμε κλεισμένη όλη την αγάπη και τη στοργή που ο παππούς και η γιαγιά ‘επενδύουν’ στα εγγόνια τους. Είναι αυτοί που τα αφήνουν να παίζουν ανεξέλεγκτα, εκείνοι που δεν τα μαλώνουν στις περιπτώσεις που οι γονείς τα τιμωρούν, και τα πρόσωπα που –εν γένει– πραγματοποιούν όλες τις επιθυμίες τους και τα γεμίζουν δώρα, τα οποία τα παιδιά δεν διστάζουν και να ζητήσουν (σε αντίθεση με τους γονείς, που, επειδή τα έχουν πιο περιορισμένα είναι κι εκείνα πιο προσεκτικά στις παρακλήσεις τους):

...Τα παιδιά και ο γέροντας στριμώχτηκαν πάνω στο κρεβάτι. (...)το αγόρι είπε: «Παππού, θα μας αγοράσεις μια κούκλα, πες; Σήμερα είδα μια κούκλα με χρυσαφένια μαλλιά, ντυμένη στα πράσινα. Ήταν τόσο όμορφη!»²⁶

~ ~ ~ ~

...Μια μέρα ο Κου Σιμπάο πήγε να παίξει στο σπίτι της γιαγιάς απ' τη μητέρα του. Η γιαγιά του που είχε καιρό να τον δει χάρηκε με την επίσκεψή του. Του αγόρασε πολλά γλυκά και ζήτησε από έναν ξάδερφό του να τον πάει στην ακροθαλασσιά.²⁷

Αυτό είναι για τα παιδιά το κίνητρο για την ανταπόδοση της αγάπης, γεγονός που εξηγεί τις ειδυλλιακές εικόνες που περιγράφουν στα παραμύθια τον παππού ή τη γιαγιά να κάθονται με τα μικρά στην αγκαλιά τους, να διηγούνται ιστορίες, να τα νανουρίζουν και μέσα σ' όλη αυτή την ατμόσφαιρα τα παιδιά να χαμογελούν ευτυχισμένα.

Στα παραμύθια γίνεται κάποιες φορές λόγος και για άλλες συγγένειες, εκτός οικογενείας, που έχουν όμως σχέση με τα παιδιά-πρωταγωνιστές: θείοι και θείες, ξαδέλφια κοντινά ή μακρινά, παρουσιάζονται συνήθως σαν παρέες του καλοκαιριού για τα παιδιά ή άνθρωποι τους οποίους επισκέπτονται στην εξοχή, κατά τη διάρκεια των διακοπών ή το Σαββατοκύριακο, ή χρησιμοποιούνται για να υποδηλώσουν την αντίθεση με κάποιο μέλος της οικογένειας (για παράδειγμα 'ο κακός αδελφός του πατέρα', ο 'έξυπνος ξάδελφος' του κουτού αγοριού, η 'θεία που πρόσεχε το κοριτσάκι' όταν οι γονείς έλειπαν και διαφεύγοντας της προσοχής της μπλέχτηκε σε περιπέτειες).

3.5. Οι φιλίες των παιδιών - Το παιδί του σχολείου, των διακοπών

Μέσα στο παραμύθι, όπως και μέσα στη ζωή, το παιδί δρα και αντιδρά, συνάπτει σχέσεις οικογενειακές, συγγενικές αλλά και φιλικές· γνωρίζει άλλα παιδιά, με τα οποία βρίσκεται σε ψυχική και σωματική

αλληλεπίδραση, διέρχεται φάσεις ωρίμανσης και ανάπτυξης, πράγματα δηλαδή που συμβαίνουν εξίσου και στα παιδιά που ‘παρακολουθούν’ την εξελικτική πορεία του παραμυθιού, είτε ακούγοντάς το είτε διαβάζοντάς το. Οι σχέσεις αυτές των παιδιών τα χαρακτηρίζουν, τα ‘σμιλεύουν’ ηθικά και έχουν όλα τα γνωρίσματα που έχουν οι φιλικές σχέσεις κάθε παιδιού· είναι έντονες, συντροφεύουν τα παιχνίδια του και το διασκεδάζουν, δεν οριοθετούνται από πλούτη, ταξικές διαφορές και φυλές, και, κάποιες φορές, διαρκούν για πάντα:

Μια φορά κι έναν καιρό ήτανε δυο φίλοι. Από μικροί δεν ηχωρίζοντανε ποτέ. Μέρα νύχτα μαζί. Ήτανε γειτόνοι, σκολιαρόπουλα μαζί και άμα ηπαλιρευτήκανε, μαζί πάλι ηκάνανε παρέα.²⁸

~ ~ ~ ~

...Είχαν διάλειμμα εκείνη την ώρα. Μόλις είδαν το Νίκο, έκαναν ένα κύκλο τριγύρω του κι άρχισαν να χοροπηδούν από χαρά. Έπαιξαν έπειτα μαζί ένα σωρό παιχνίδια.²⁹

~ ~ ~ ~

...Ήταν ευτυχισμένες, γιατί ήταν καλόκαρδες και όλοι τις αγαπούσαν. Το πρωί έπλεκαν καλάθια και τα πουλούσαν και το βράδυ τραγουδούσαν και χόρευαν μαζί με τα άλλα κοριτσάκια της φυλής τους γύρω από μια μεγάλη φωτιά.³⁰

Από την άλλη, όπως στη ζωή, έτσι και στο λαϊκό παραμύθι, τα παιδιά μπορεί να βρίσκονται σε σχολική περίοδο ή σε διακοπές· κι αν αυτό δεν συνέβαινε τόσο συχνά στα παλαιότερα παραμύθια της ανθρώπινης παράδοσης, με το πέρασμα του χρόνου άρχισε να υπάρχει σαν μυθικό μοτίβο, προσαρμόζοντας έτσι το λόγο του λαού στις σύγχρονες κοινωνικές συνήθειες· κι όπως συμβαίνει πάντα γύρω μας, η ψυχολογία των παιδιών δέχεται αλληπάλληλες επιδράσεις από τους παράγοντες αυτούς, αφού τα υποχρεώνουν σε κάποια πειθαρχία ή τα

αφήνουν περισσότερο ελεύθερα αντιστοίχως. Το πρόβλημα με το πρωινό ξύπνημα, βέβαια, και την υποχρέωση να παρακολουθούν μαθήματα καθημερινά, φαίνεται πως υφίσταται ακόμα και μέσα στα στενά όρια του παραμυθιού· ίσως για να ‘παραμυθείται’, να παρηγορείται δηλαδή το κάθε παιδί βλέποντας κάποιο άλλο στη δική του θέση:

Ένα χειμωνιάτικο πρωί, ο Νίκος άνοιξε με κόπο τα μάτια του. Προσπάθησε πολύ να τα κρατήσει ανοιχτά. Έπρεπε να ζυπνήσει. Έπρεπε να ετοιμαστεί για το σχολείο. Αχ, πόσο νύσταζε! Πόσο θα ήθελε να κοιμηθεί λιγάκι ακόμη! (...) Όταν τέλειωσε το μάθημα, βγήκαν πάλι στην αυλή. –Ωραίο είναι το σχολείο σας! Είτε ο Νίκος. Και το δικό μας μου αρέσει. Μόνο που καμιά φορά το πρωί νυστάζω και δεν μπορώ να σηκωθώ. Είναι φορές που θα προτιμούσα να μείνω στο σπίτι.³¹

Κλασικά πρότυπα συμπεριφοράς από παιδιά σε όλον τον κόσμο. Τι γίνεται όμως όταν αυτά τα παιδιά βγαίνουν από το σπίτι; Πως αντιλαμβάνονται τον κόσμο γύρω τους και πως αντιμετωπίζουν τα πράγματα όταν, για ένα μεγάλο ή μικρό διάστημα, απομακρύνονται από την οικογένεια και το συναισθηματικό και φυσικό ‘φρούριό’ τους;

3.6. Έξω από το σπίτι και την οικογένεια παραμονεύουν πολλοί ‘κακοί λύκοι’...

Η αναφορά μας στην ενότητα αυτή δε θα εστιάσει, βέβαια, στους λύκους του παραμυθιού, αλλά στην έξοδο των παιδιών από το σπίτι και την είσοδό τους στη σφαίρα του πραγματικού, με τις αντιξοότητες και τους κινδύνους που αυτό εγκυμονεί. Τα μικρά παιδιά, λοιπόν, και μέσα στο παραμύθι, βγαίνουν από το σπίτι και τον προστατευτικό κλοιό της οικογένειάς τους για διάφορους λόγους, και –μόνα τους πια– καλούνται

να αντιμετωπίσουν καταστάσεις και να υιοθετήσουν συμπεριφορές, που ενδεχομένως θα συνταυτιστούν με ή θα αντικρούσουν τις αντίστοιχες στάσεις των παιδιών – αναγνωστών. Τα κυριότερα μοτίβα γύρω από τα παιδιά εκτός σπιτιού αναφέρονται στις σχέσεις τους με το φυσικό κόσμο που τα περιβάλλει, άλλοτε απειλητικός κι άλλοτε όμορφος και φιλικός, στην αντιμετώπιση της ζωής και των προβλημάτων, άλλοτε με ευρηματικότητα και κάποιες φορές με σκληρή δουλειά, και στις προσπάθειές τους να βγάλουν από δύσκολες θέσεις ενήλικες ή γενικώς να βοηθήσουν.

Τα πρώτα βήματα των παιδιών (αγοριών και κοριτσιών) έξω από το σπίτι γίνονται συνήθως με την ανάθεση κάποιας απλής ή πιο σύνθετης ‘δουλειάς’ από τους γονείς ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας. Αυτό δοκιμάζει την αίσθηση ευθύνης του παιδιού σε συνάρτηση με τις απαιτήσεις της κάθε κατάστασης και με τις προσδοκίες του ενήλικα που την έχει εμπιστευτεί στα χέρια του, γεγονός που ταυτόχρονα επηρεάζει την αίσθηση ευθύνης και των παιδιών – αναγνωστών. Στο μεγαλύτερο ποσοστό των παραμυθιών που μελετήσαμε, βέβαια, τα παιδιά τείνουν να αποτυγχάνουν λίγο ή πολύ στην αποστολή τους, λόγω απροσεξίας ή και εξωγενών συντελεστών, και να αναγκάζονται εκ των υστέρων να αναζητήσουν μια ευσταθή δικαιολογία:

...Ένα βράδυ, που το φεγγάρι έλαμπε ολοκάθαρο στον ουρανό, κι απ’ τον πάγο πέφτανε δόντια, η εμπόρισα έστειλε το κορίτσι να πάρει νερό από μια μακρινή στέρνα. Ο κορίτσι κρύωνε πολύ· παρόλ’ αυτά, πήρε τον ξύλινο κουβά, το τσεκούρι και ξεκίνησε. Με το τσεκούρι χτύπησε τον πάγο, γέμισε με νερό τον κουβά και πήρε το δρόμο για το σπίτι. Αλλά ο δρόμος ήταν ανώμαλος και γλιστερός. Το κορίτσι, κει που κόντευε να φτάσει στο σπίτι, πεδικλώθηκε, έπεσε κι έχυσε όλο το νερό. Και τώρα; Να ξανακάνει το δρόμο ως τη στέρνα το κορίτσι δεν άντεχε: ήταν πολύ

κουρασμένο κι έκανε δυνατό κρύο. Να γυρίσει στο σπίτι χωρίς νερό; Δε θα το τολμούσε ποτέ.³²

~ ~ ~ ~

...Ο πατέρας ήταν ψαράς και μιαν ημέρα είπε εις το παιδί του να πάνε εις το ψάρεμα κι έριξαν τα δίχτυα τους κι έπιασαν ένα μεγάλο ψάρι κι είπε ο πατέρας εις το παιδί: «Να προσέχεις το ψάρι, να πάω εγώ να φέρω ένα μπαλτά και το γάδαρο, να κομματιάσουμε το ψάρι, να το φορτώσουμε στο γάδαρο, να το πάμε στο σπίτι». Όταν έφυγε ο πατέρας, το παιδί άνοιξε με τα χέρια του λάκκο εις την άμμο και γέμωσεν ο λάκκος νερό. Το ψάρι, όταν μπήκεν εις το νερόν, ήρτεν η δύναμή του και πήδησεν κι έφυγεν μες στη θάλασσαν. Καθώς έφευγεν το ψάρι, ανέβαινε και χαιρετούσε το παιδί. Το παιδί έπιασεν να κλαίει, ύστερα είπε: «Αμ τι περιμένω πλια εδώ; Να φύγω, γιατί θα' ρθει ο πατέρας μου και θα με σκοτώσει, που φυγάδεψα το ψάρι».³³

Στη χειρότερη περίπτωση, λόγω της 'ανευθυνότητας' αυτής, τα παιδιά καταφέρνουν να εμπλέκονται σε ένα λαβύρινθο κινδύνων, μοχθηρών ανθρώπων και εχθρικών καταστάσεων που πρέπει μετά μόνα τους να αποκρούσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ιστορία του 'Τοσοδούλη'· εκεί, το μικροσκοπικό παιδάκι ξεκινά με ενθουσιασμό να βοηθήσει τον πατέρα του και να του κερδίσει χρήματα εκμεταλλευόμενος την μικροκαμωμένη φύση του, μπαίνοντας όμως αργότερα σε περιπέτειες, αφού με την περιπλάνησή του καταλήγει τελικά σε μια αποθήκη:

...Ο Τοσοδούλης είχε χωθεί στο σανό και είχε βουλευτεί για να κοιμηθεί μέχρι το πρωί. Κατόπιν θα γύριζε στους γονείς του. Αλλά οι περιπέτειές του, δεν είχαν τελειωμό. Όπως το συνήθιζε την αυγή, η υπηρέτρια σηκώθηκε, για να ταΐσει την αγελάδα. Πρώτα πήγε στην αποθήκη, απ' όπου πήρε μια αγκαλιά σανό, ακριβώς εκείνη που είχε χωθεί ο Τοσοδούλης και κοιμόταν. Κοιμόταν τόσο βαθιά που δεν κατάλαβε τίποτε και ξύπνησε μόνο, όταν βρέθηκε στο

στόμα της αγελάδας που είχε φάει το σανό.³⁴

Ένα άλλο ενδεχόμενο που ‘μεταφέρει’ τα μικρά παιδιά ακόμα πιο μακριά από τα σπίτια τους στα παραμύθια είναι εκείνο κατά το οποίο η οικονομική κατάσταση της οικογένειας ή οι συνθήκες –η νέα τάξη πραγμάτων στη ζωή τους, για παράδειγμα όταν περιέρχονται σε ορφάνια– δεν επιτρέπουν πια την παραμονή τους ή επειδή εκείνα κρίνουν ότι θα ήταν καλύτερο για όλους να αναζητήσουν την τύχη τους αλλού:

Μια φορά κι έναν καιρό ζούσαν τρεις αδερφές, η Αδέλα, η Μαθίλδη, και η Σεραφίνα, που ήταν και η μικρότερη. Οι γονείς τους είχαν πεθάνει και οι τρεις αδερφές γύριζαν τον κόσμο ψάχνοντας για την τύχη τους. Περπάτησαν, περπάτησαν, φτάσανε σ’ ένα κατασκότεινο δάσος κι έχασαν το δρόμο.³⁵

~ ~ ~ ~

...Το καημένο το μικρό έτρεμε, δε μπορούσε να σταθεί, λέει της μάνας του: «Μάνα, γω θα φύγω. Θα πα να βρω άλλη μάνα, να μου κάνει και κανένα ρουχαλάκι καμιά βολά: θα απεθάνω αν απομείνω άλλο δω. Μόνο με το πουκαμισάκι δεν αντέχω.»³⁶

Κάποιες άλλες φορές, τα παιδάκια, όσο απίθανο και διασκεδαστικό κι αν φαντάζει αυτό στα μάτια των αναγνωστών, εφευρίσκουν απίστευτους τρόπους να γλιτώνουν τις κακοτοπιές και μάλιστα, αρκετά συχνά, σώζουν ή βγάζουν από δύσκολες θέσεις ενήλικες. Στο παραμύθι «Το Σοφό Κοριτσάκι», η μικρή εφτάχρονη λύνει όλα τα αινίγματα του Αυτοκράτορα και κατορθώνει και να κερδίσει την εύνοιά του υπέρ του πατέρα της, αλλά και να εξασφαλίσει το χρηματικό βραβείο που τόσο χρειάζονταν. Ο Τοσοδούλης, από την άλλη, αρχικά κατορθώνει να μεταφέρει το κάρο στο μέρος που το επιθυμεί ο πατέρας

του, υλοποιώντας μια μοναδική ιδέα: να πείσει το άλογο να προχωρήσει ψηθυρίζοντας στο αυτί του!

Στην περιπλάνησή του στον κόσμο, το παιδί ήρωας έρχεται σε άμεση επαφή με τη φύση και με πολλών ειδών ζώα, όχι μόνο κατοικίδια, αλλά και ζώα άγρια, που δεν συναντούν συνήθως οι αναγνώστες βγαίνοντας από τα σπίτια τους. Στις περιπτώσεις αυτές, τα παιδιά επιδεικνύουν μια σπάνια αγάπη προς τη φύση και τα όντα της και μια διακριτική προσπάθεια να μην τα ‘παρενοχλήσουν’ με κανέναν τρόπο, όπως τουλάχιστον διαφαίνεται στις λαϊκές μαγικές ιστορίες μας:

...Φεύγει το παιδί. Πάει... πάει... Στο δρόμο, βρίσκει ένα πουλάκι κάτω από 'να δεντρό. Το πουλάκι ήταν μικρό κι αμάλλιαγο, είχε πέσει από τη φωλιά του και φώναζε, δεν είχε δύναμη να πετάξει, ν' ανεβεί πα στο δεντρό, θενά ψοφήσει κάτω στο χώμα. Το παιδί το ελυπήθη, το πήρε στα χεράκια του, το ζέστανε μες στη φούχτα του, κοίταξε γύρω του και σαν είδε έναν άντρα που' ρχότανε, τού' πε και το' βαλε πίσω στη φωλιά του. Το γλίτωσε το πουλί. Επήρε πάλι το δρόμο του το παιδί και πήγαινε, να πα να περάσει ανάμεσα 'πό κάτι κλαδιά. Βλέπει μια αράχνη κι έπλεκε το πανί της, πάνω κάτω, μπρος πίσω, κι έκανε γρήγορα, λες κι είχε μεγάλη βία! Στάθηκε το παιδί, λέει: «Ας μη χαλάσω το πανάκι της, ας πάω από την άλλη μεριά, να μη σεκλετίσω την αράχνη».³⁷

Τα παιδιά θαυμάζουν τις διαδικασίες επιβίωσης των ζώων, τα σέβονται και αρκετές φορές τα παρακολουθούμε να παίζουν αμέριμνα και στοργικά μαζί τους, διδάσκοντας συνάμα και τους μικρούς τους φίλους στον έξω κόσμο ότι μερικά ζωάκια είναι καλοκάγαθα και ‘παρεξηγημένα’ από την κοινωνία των μεγάλων:

...Αμέσως ο τρελός θόρυβος σταμάτησε και ο ποντικούλης ένωσε

δυο ζεστές χούφτες να τον αγκαλιάζουν απαλά. Σήκωσε τα μαύρα του ματάκια και αντίκρισε το όμορφο πρόσωπο της δασκάλας. – Μικρέ μου ποντικούλη, του είτε τότε εκείνη. Δεν πρέπει να τρομάξεις. Τα παιδιά σε αγαπούν και θέλουν να παίξουν μαζί σου. Βέβαια έβαλαν τις φωνές, αλλά ήταν από τον ενθουσιασμό τους, που βρήκαν έναν καινούριο φίλο. (...) Και ήρθε το διάλειμμα. Πόσο ευχαριστήθηκε σ’ αυτό ο ποντικούλης! Όλα τα παιδιά τον κέρασαν άλλο ψωμάκι, άλλο τυράκι, άλλο λίγη σοκολάτα. Και όλα έπαιξαν μαζί του.³⁸

Σ’ ένα άλλο παραμύθι που ξανασυναντήσαμε, το «Σοφό Κοριτσάκι», η ηρωίδα λέει στον πατέρα της: «Αύριο, πήγαινε να πιάσεις ένα λαγό και μια πέρδικα. Και τα δύο πρέπει να είναι ζωντανά!». Με την παρότρυνσή της αυτή, η μικρούλα του παραμυθιού, θα επιτύχει δύο σκοπούς: πρώτον, τα ζωντανά ζώακια θα τη βοηθήσουν να προσκομίσει στον Αυτοκράτορα τη λύση του γρίφου που έχει υποβάλλει· ενδόμυχα, όμως, προτρέπει τον πατέρα να διαφυλάξει τη ζωή των ζώων γιατί υποσυνείδητα τα παιδιά αντιλαμβάνονται ότι ο ‘άντρας-κυνηγός’ ρέπει προς την εξόντωση των θηραμάτων.

Στα λαϊκά παραμύθια δεν συνηθίζεται να υπάρχει συνάντηση των παιδιών με άλλα παιδιά. Το συναπάντημα όμως αυτό συντελείται τελικά τη στιγμή ακριβώς που το παιδί ήρωας συναντά τον αναγνώστη ή τον ακροατή του και μέσω της αφήγησης ‘ανταλλάσσουν’ απόψεις και όνειρα.

Αν δεχτούμε ότι το παραμύθι, λαϊκό ή έντεχνο, είναι «μια ακολουθία στο χρόνο, που συνδέει διαφορετικά στάδια με μια εσωτερική αναγκαιότητα» (Burkert 20), θα παρατηρήσουμε ότι αυτό που μέχρι τώρα μελετήσαμε δεν ήταν τίποτα άλλο από ένα πραγματικό παραμύθι, μια διαδοχή στο χρόνο που διανύει κάθε παιδική ύπαρξη στα μαγικά του μονοπάτια και συνδέει τα διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης του παιδιού με

την εσώτερη ανάγκη του να επικοινωνήσει με το περιβάλλον και τους ανθρώπους του. Ερευνήσαμε τους ρόλους που υποδύεται ένα παιδί ανάλογα με το φύλο του, με το χώρο στον οποίο ζει και κινείται και σε συνάρτηση με όσους ανθρώπους το διεκδικούν συναισθηματικά, το επηρεάζουν και το διαπλάθουν. Αυτό που απομένει είναι η ακολουθία που συνδέει το παραμύθι μας με τον έξω κόσμο κι αυτό θα μας απασχολήσει αμέσως τώρα: πώς το παιδί του παραμυθιού συναντά τον αναγνώστη του, ποιες μορφές λαμβάνει η μεταξύ τους ταύτιση, όταν και όπου αυτή είναι υπαρκτή, και κάτω από ποιες συνθήκες ο ένας παίρνει τη θέση του άλλου, ώσπου να χαθούν μαζί στο ονειρικό ταξίδι τους και να επιστρέψουν στη ζωή νικητές και πιο ώριμοι.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Η πριγκίπισσα που ήθελε ένα δροσοστέφανο» (*Κίνα*)
2. «Το γραμματισμένο βασιλόπουλο»
3. «Οι τρεις αδερφές»
4. «Το άχρηστο καπέλο του ψαρά»
5. «Ο αχάριστος αδερφός»
6. «Παραμύθι για κάποιον που έφυγε από το σπίτι του για να μάθει τι είναι ο φόβος» (*Γκριμ*)
7. «Η βασιλοπούλα που ήταν στο χρυσό κλουβί»
8. «Ο Βραδινός, ο Μεσονύχτης κι ο Αυγερινός» (*Αφανάσιεφ*)
9. «Η ωραία Ασπροσυννεφιά και η κόρη της η Χιονούλα» (*Ινδία*)
10. «Ο Λουκάς κι η Λουκία» (*Λότη Πέτροβιτς – Ανδροτσοπούλου & Βέτα Κωστίδου – Λένη*)
11. «Η άσπρη πάπια» (*Αφανάσιεφ*)
12. «Το ψαρόπαιδο»
13. «Η φτωχιά κι η πλούσια» (*Χάλεριχ, διασκευή*)
14. «Ο Παγωνιάς» (*Αφανάσιεφ*)
15. «Η Πούλια κι ο Αυγερινός»
16. «Η Μαριδίτσα»
17. «Το ελαφάκι»
18. «Οι συνταξιδιώτες» (*Άντερσεν*)

- 19.«Ο μαγεμένος πύργος»
- 20.«Το δρεπάνι, ο κόκορας κι ο γάτος»
- 21.«Ο Χριστός και το παιδί»
- 22.«Ο Λουκάς κι η Λουκία» (*Λότη Πέτροβιτς – Ανδροτσοπούλου & Βέτα Κωστίδου – Λένη*)
- 23.«Το Βρισκοπούλι» (*Γκριμ*)
- 24.«Η ιστορία των παπουτσιών» (*Χε Γι*)
- 25.«Το σπίτι της Σόνιας και της Μάρας» (*Βέτα Κωστίδου – Λένη*)
- 26.«Η ιστορία των παπουτσιών» (*Χε Γι*)
- 27.«Κου Σιμπάου» («Το κλαψιάρικο παιδί») (*Χε Γι*)
- 28.«Το χαμαλάκι»
- 29.«Μια μέρα στην πολιτεία των νάνων» (*Λότη Πέτροβιτς – Ανδροτσοπούλου*)
- 30.«Το σπίτι της Σόνιας και της Μάρας» (*Βέτα Κωστίδου – Λένη*)
- 31.«Μια μέρα στην πολιτεία των νάνων» (*Λότη Πέτροβιτς – Ανδροτσοπούλου*)
- 32.«Το κορίτσι του φεγγαριού» (*τάταροι – ΒΑ Σιβηρία*)
- 33.«Ο ψαράς»
- 34.«Ο Τοσοδούλης»
- 35.«Η μυαλωμένη Σταχτοπούτα» (*Γαλλία*)
- 36.«Το φτωχό καλό παιδί»
- 37.«Το φτωχό καλό παιδί»
- 38.«Ο ποντικούλης δάσκαλος» (*Βέτα Κωστίδου – Λένη*)

Κεφάλαιο 4^ο: Η Κορύφωση Της Συνάντησης Του Ήρωα Με Τον Αναγνώστη· Ταύτιση ή Αποπομπή;

Το λαϊκό παραμύθι, όπως όλοι πιστεύαμε από παιδιά και όπως προκύπτει και από αυτή την έρευνα, στόχευε πάντα στο να συλλάβει τη φαντασία του παιδιού, κεντρίζοντάς την με έναν τρόπο ζωντανό και με ένα κείμενο προικισμένο με θαυμαστές ιστορίες γεμάτες υπερφυσικές δυνάμεις. Στην τρυφερή παιδική ηλικία που αυτές οι ιστορίες «έχουν περισσότερο νόημα για το παιδί, το κύριο πρόβλημά του είναι να βάλει κάποια τάξη στο εσωτερικό χάος του μυαλού του ώστε να καταλαβαίνει καλύτερα τον εαυτό του, αναγκαία προϋπόθεση για να πετύχει κάποια συμφωνία ανάμεσα στις αντιλήψεις του και τον εξωτερικό κόσμο» (Μπέτελχάιμ, 79). Φυσικά, το αν τελικά οι αντιλήψεις ενός παιδιού για τον κόσμο αντιπροσωπεύονται από αυτές του παραμυθιού και συγκλίνουν μαζί στην πραγματική όψη της ζωής, αυτό είναι ένα ζήτημα που έχει επιφέρει κατά καιρούς συζητήσεις, έρευνες και διαμετρικά αντίθετα συμπεράσματα.

Σύμφωνα με διάφορες πηγές, πολλά παραμύθια του λαού «σηματοδοτούν την πορεία του παιδιού και του νεαρού ατόμου, αρχίζοντας από την πατρική του οικογένεια και φτάνοντας ως τη δημιουργία της δικής του οικογένειας» (Μερακλής, *Τα λαϊκά παραμύθια από τη σκοπιά...*, 27). Σ' όλο αυτό το ταξίδι γνωριμίας, ωρίμανσης και δημιουργίας του παιδιού που τρέπεται σε ενήλικα, το παραμύθι παρέχει πολυάριθμες 'εικόνες', θεωρίες, αρχές, αξίες και καταστάσεις που προσομοιάζουν την καθημερινότητα· κι αφήνεται τελικά στην απόλυτη δικαιοδοσία του ίδιου του παιδιού η επιλογή να ταυτιστεί ή όχι με το παραμύθι και τους ήρωές του. Δεχόμαστε, πάντως, ότι το παραμύθι δεν

είναι κάτι στάσιμο· μεταπλάθεται διαρκώς και ωθεί το ακροατήριό του να συμμετάσχει στην εξέλιξή του. Δημιουργείται, με τον τρόπο αυτό, «ένας κώδικας με πολλαπλές βαθμίδες αποκρυπτογράφησης. Ο ίδιος ο μύθος διαφορετικά ακροάται από την ομάδα σαν σύνολο και διαφορετικά από το κάθε της μέλος. Πάντα όμως η αναγνώριση και η συμμετοχή επιτυγχάνεται. Είτε στο επίπεδο της περιπέτειας είτε στο επίπεδο της απελευθέρωσης είτε σ' αυτό του φόβου και της καταστολής· είτε, τέλος, στο επίπεδο της κοινωνικής ανάλυσης. Η ταύτιση του ακροατή με τα δρώμενα συντελείται και ολοκληρώνεται» (Κοντολέων, *Απόψεις για την Παιδική...*, 45). Πριν, όμως, μελετήσουμε εκτενέστερα την ταύτιση του παιδιού-αναγνώστη με το παιδί-ήρωα, ας προσπαθήσουμε να αντιληφθούμε γενικότερα την έννοια της 'ταύτισης' στην παιδική λογοτεχνία και τις μορφές που παίρνει, όταν συντελείται στο πεδίο του λαϊκού παραμυθιού.

4.1. Η ουσία και οι μορφές της 'ταύτισης'

Η καταλληλότητα της παιδικής, εν γένει, λογοτεχνίας για συγκεκριμένες ηλικίες αποτελεί μια πρώτη αρχή αξιολόγησης, σύμφωνα με την οποία προσδιορίζεται ο βαθμός της ταύτισης του κοινού με το κείμενο, αν και όπου αυτή συντελείται. Άλλες αρχές που οι ειδικοί εξετάζουν ως προς το θέμα αυτό, είναι η αρχή της *εξατομίκευσης*, με βάση την οποία εξετάζεται το κατά πόσο συμβάλλει ένα παραμύθι, ή άλλο κείμενο, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού ως ιδιαίτερης ανθρώπινης ταυτότητας, και η αρχή της *κοινωνικοποίησης*, που μελετά το πόσο το παιδί βοηθείται από το κείμενο αυτό στην κατανόηση της οργάνωσης και των προβλημάτων της κοινωνίας του. Σε Συνέδριο για το Παιδικό / Νεανικό Μυθιστόρημα που έλαβε χώρα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και το οποίο είχα τη χαρά να παρακολουθήσω, πολλές ήταν οι αναφορές στις επιρροές της λογοτεχνίας στην ψυχολογική

και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, καθώς και στην ταύτιση των αναγνωστών με τους ήρωες και τους τρόπους με τους οποίους αυτή υφίσταται στην παιδική μυθιστοριογραφία. Ο κ. Β. Δ. Αναγνωστόπουλος είπε σχετικά:

Ζούμε περισσότερο και περισσότερα όταν διαβάζουμε λογοτεχνία γιατί μας δίνεται η ευκαιρία να ζήσουμε σε ένα άλλο επίπεδο τη μυθοπλαστική πραγματικότητα του έργου και τις περιπέτειες των ηρώων. Περιπέτειες κοινωνικές, οικονομικές, ψυχολογικές, συναισθηματικές. Ο βαθμός ταύτισης του αναγνώστη με τον ήρωα σηματοδοτεί και το βαθμό της συναισθηματικής, κυρίως, εμπλοκής του πρώτου στην όποια κατάσταση και εξέλιξη του δεύτερου. Όπως γίνεται αντιληπτό από όλους, οι πολλαπλές εμπειρίες και τα πολλαπλά βιώματα των ηρώων γίνονται έμμεσες εμπειρίες και βιώματα και επηρεάζουν, ανάλογα με το βαθμό αποδοχής και μίμησης, την προσωπικότητα και το χαρακτήρα των αναγνωστών. Τα βιβλία που διαβάζουμε μας ανοίγουν τους δρόμους που ακολουθούμε στη ζωή. Κυρίως αυτό το εκτιμούμε όταν περάσουν τα χρόνια και γυρίζουμε στα βιβλία που διαβάσαμε όταν ήμασταν παιδιά.

Είναι φανερό πως, κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας, τα κείμενα που ακούμε ή διαβάζουμε πυροδοτούν μια σειρά εσωτερικών διεργασιών, που επιταχύνουν το βαθμό ωρίμανσής μας και 'χαράσσουν' στο ανολοκλήρωτο ακόμα 'είναι' μας εικόνες που δε σβήνουν ποτέ. Κι αν αυτό συμβαίνει γενικά με τα παιδικά βιβλία, θα ήταν αφελές να αρνηθούμε ότι συμβαίνει εξίσου και με τα παραμύθια, τη στιγμή μάλιστα που εκείνα αποτελούν το πιο αγαπητό προς τα παιδιά λογοτεχνικό είδος. Σύμφωνα με την άποψη του Van de Wisseλ, το παραμύθι μπορεί να γίνει «ένα ισχυρό μέσο για την ανάπτυξη της φαντασίας (σύμφωνα με τον Γκαίτε την πιο αγαπημένη από τις 'κόρες του Ιώβ', σύμφωνα με άλλους

την προστάτιδα του ιδεαλισμού) και η αξία του οφείλει να μην υποτιμάται. Έχει σωστά υποδειχθεί πολλές φορές, ότι μπορεί να μας βοηθήσει να τοποθετήσουμε τους εαυτούς μας στην ευτυχία και τη δυστυχία των συνανθρώπων μας, και έτσι μπορεί να προάγει την ηθική μας ανάπτυξη» (1, *δική μου μετάφραση*). Λέξεις κλειδιά για την επίτευξη όλων αυτών, οι προαναφερθείσες ‘αποδοχή’ και ‘μίμηση’.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει στα προηγούμενα κεφάλαιά μας, έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί διάφορες επιφυλάξεις σχετικά με τη μετάδοση κάποιων ‘βίαιων’ σκηνών και συμπεριφορών μέσα από το λαϊκό παραμύθι· αυτές αφορούν τις περιπτώσεις όπου παρουσιάζονται γονείς να εγκαταλείπουν τα παιδιά τους («Χάνσελ και Γκρέτελ»), ζώα να καταβροχθίζουν ανθρώπους («Κοκκινοσκουφίτσα», «Τοσοδούλης»), παιδιά να μαγειρεύονται από μάγισσες ή να μεταμορφώνονται («Χιονάτη», «Βρισκοπούλι») και τόσα άλλα, που, κατά την άποψη των υποστηρικτών αυτής της σχολής δημιουργούν στα παιδιά φοβίες. Υπάρχει, όμως, πάντα και η αντίφαση της στάσης αυτής, που πρεσβεύει ότι τα παιδιά «δεν αισθάνονται τις παραστάσεις αυτές σε καμιά περίπτωση σαν συγκεκριμένες διαδικασίες κι επομένως δεν σοκάρονται» (Γκρέμμινγκερ, 44). Κατά πάσα πιθανότητα, όλες αυτές οι αντιδράσεις έναντι των λαϊκών παραμυθιών, φαίνεται πως έχουν κάποια βάση, όχι όμως ότι ισχύουν γενικά ούτε σε κάθε περίπτωση· τα δεδομένα ενός παραμυθιού δεν απεικονίζονται όπως είναι στην πραγματικότητα, αλλά με αλλαγές. Τα γεγονότα και οι διαδικασίες τους υφίστανται μια μορφή απλοποίησης σε σύγκριση με την πραγματικότητα, ενώ τα πρόσωπα δεν είναι απόλυτα ρεαλιστικά, υπονοούν όμως κάτι, που επαναλαμβάνεται συνεχώς στην καθημερινότητα του παιδιού· ανταποκρίνεται, συνεπώς, το παραμύθι, στην πλασματική παιδική εικόνα για τον κόσμο, που απαρτίζεται από έντονες αντιθέσεις και συγκεκριμένες συγκρίσεις, ‘εύπεπτες’ από τους απλοϊκούς παιδικούς συνειρμούς.

Από την άποψη αυτή το παραμύθι αντιδιαστέλλεται από τις αυστηρά ρεαλιστικές ιστορίες που αφηγούμαστε κατά καιρούς σε παιδιά και οι οποίες θα μπορούσαν να επιφέρουν αντίθετα, μη ευεργετικά αποτελέσματα. Έτσι, από τις μορφές που λαμβάνει η ταύτιση του παιδιού με το παραμύθι, αυτή που αρχικά ξεχώρισε στην έρευνά μας είναι εκείνη που έχει να κάνει με τις *εμπειρίες* του. Κάθε πραγματική πληροφορία για τον κόσμο, που παρέχεται στο παιδί από τους ενήλικες ή από κάποιες ιστορίες και βιβλία, αντιτίθεται στις ‘εμπειρίες’ αυτές, ακριβώς γιατί το λογικό μέρος της προσωπικότητας του παιδιού δεν είναι ακόμη έτοιμο να την δεχτεί. Αντίθετα, τα λαϊκά παραμύθια, με την απλότητα και την ομορφιά τους, παρουσιάζουν ρεαλιστικές καταστάσεις, οι οποίες, όμως, απεικονίζονται με υπερρεαλιστικό τρόπο και ‘αγγίζουν’ το συναισθηματικό κομμάτι της υπό ανάπτυξη οντότητας του παιδιού.

Η δεύτερη μορφή που προσλαμβάνει η ταύτιση αφορά στα παιδικά *όνειρα*. Τα όνειρα των παιδιών είναι συνήθως απλά και είτε παρουσιάζουν την ικανοποίηση κάποιων απόκρυφων επιθυμιών τους είτε δίνουν σάρκα και οστά στις αγωνίες τους, δημιουργώντας τέρατα που τα καταδιώκουν και μάγισσες που τα μεταμορφώνουν· στο σημείο αυτό βρίσκεται και ο κοινός τόπος τους με τα παραμύθια. Σύμφωνα με τους ειδικούς της παιδοψυχολογίας, τα όνειρα σε τούτη τη φάση της παιδικής ανάπτυξης, διαδραματίζουν μεν ρόλο μείζονα, αλλά δεν πρέπει να αναλύονται, όπως τα όνειρα των ενηλίκων, επειδή το Εγώ των παιδιών «είναι ακόμη αδύναμο και βρίσκεται στη διαδικασία οικοδόμησής του» (Μπέτελχαϊμ, 80). Αντί, λοιπόν, για ανάλυση, θα ήταν ασφαλέστερος ψυχικά για τα παιδιά ένας παραλληλισμός των ονείρων τους με τα παραμύθια, ιδιαίτερα μάλιστα, με εκείνα στα οποία πρωταγωνιστούν συνομήλικά τους παιδιά. Παρακολουθώντας το παιδί ένα ή περισσότερα από τα όνειρά του να εξελίσσονται με τη μορφή ενός παραμυθιού και να μην επιφυλάσσουν την τραγική κατάληξη που φοβάται ή που έχει βιώσει

στον ύπνο του, αποκτά μια εντελώς διαφορετική θεώρηση του πράγματος, 'βγαίνει' από το όνειρο, και από την απόσταση αυτή το βλέπει σαν κάτι το εξωτερικό προς το ίδιο, που δεν το αφορά ή που μπορεί απλά, σαν τον ήρωα του παραμυθιού, να καταφέρει να το αντιμετωπίσει.

Ο τρίτος και τελευταίος, αλλά εξίσου σημαντικός, τρόπος με τον οποίο ένα παιδί ταυτίζεται με ένα παραμύθι, είναι μέσα από την ροπή του παιδιού προς το παιχνίδι.

Στο φυσιολογικό παιχνίδι, αντικείμενα όπως οι κούκλες και τα ζωάκια χρησιμοποιούνται για να ενσαρκώνουν διάφορες πλευρές της προσωπικότητας του παιδιού που είναι ιδιαίτερα πολύπλοκες, μη αποδεκτές και αντιφατικές για να μπορέσει να τις αντιμετωπίσει. Αυτό επιτρέπει στο Εγώ του να κερδίσει κάποια κυριαρχία πάνω σ' αυτά τα στοιχεία, πράγμα που δεν μπορεί να κάνει όταν του το ζητάνε ή όταν υποχρεώνεται από τις περιστάσεις να τα αναγνωρίσει ως προβολές των εσωτερικών του διαδικασιών. Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά μπορούν να επεξεργαστούν μερικές ασυνείδητες πιέσεις.

(Μπέτελχαϊμ, 81)

Υπάρχουν όμως και κάποιες άλλες μορφές εσωτερικών πιέσεων, τις οποίες το παιδί δεν μπορεί απόλυτα να εκφράσει μέσα στο παιχνίδι του ούτε να τις εκλογικεύσει εξαιτίας των πολύπλοκων μηχανισμών τους. Στο σημείο αυτό, λοιπόν, το παραμύθι αλληλοσυμπληρώνεται με το παιδικό παιχνίδι, προσφέροντας στο μυαλό και την ψυχή του παιδιού μια ιστορία, την οποία μπορεί να ακούσει, να αναπλάσει με τα δικά του ιδιαίτερα αισθητήρια, και να την αναπαραστήσει δίνοντάς της άλλη μορφή. Τα πρόσωπα του παραμυθιού είναι για το παιδί μια διέξοδος που μοιάζει με παιχνίδι, αλλά 'κουβαλά' όλα τα χαρακτηριστικά μιας

ανθρώπινης πορείας προς τη λύτρωση και μια διέξοδο από τα πρώιμα άγχη και τις φοβίες του.

4.2. Οι μικροί ήρωες συναντούν τους μικρούς αναγνώστες.

Τα λαϊκά παραμύθια, ιδιαίτερα τα μαγικά, κινούνται σε έναν κόσμο ξεχωριστό, τελείως διαφορετικό από τον συνηθισμένο της καθημερινότητάς μας. Αυτό, συντελεί στην ευρύτερη προσέγγισή τους προς το παιδί, αφού το παραμύθι αποδέχεται το αδύνατο για τον κόσμο του ενηλίκου, που φαντάζει όμως εφικτό στο μυαλό ενός μικρού παιδιού.

Η περιπλάνηση του παιδιού στο λαϊκό παραμύθι μοιάζει με ένα ταξίδι: είναι απρόβλεπτο, περιπετειώδες, περιέχει πάντα καλές και κακές στιγμές, αλλά η επιστροφή ‘στο σπίτι’ βρίσκει το παιδί ανανεωμένο και γεμάτο με εμπειρίες που το έχουν διδάξει, ίσως και αλλάξει. Στην αρχή του ‘ταξιδιού’, το μικρό παιδί, ο αναγνώστης ή ο ακροατής της ιστορίας, λαμβάνει περιγραφικές πληροφορίες για τον τόπο και το χρόνο που διαγράφουν την εξέλιξή της και έρχεται σε μια πρώτη επαφή με τον ήρωα. Όταν, μάλιστα, ο τελευταίος είναι ένα άλλο παιδί, συνομήλικο ή όχι, ο αναγνώστης μας μπαίνει αυτόματα στη διαδικασία να τον ακολουθήσει, να περιπλανηθεί μαζί του, να ‘ζήσει’, πράγμα που δεν έχει τη δυνατότητα ή το περιθώριο να κάνει στο οικείο του περιβάλλον.

Η συνάντηση, λοιπόν, του αναγνώστη (ή ακροατή) με τον ήρωα, συντελείται τη στιγμή που ο πρώτος λαμβάνει μέσα από την αφήγηση πληροφορίες και απόψεις που «αντιστοιχούν στο επίπεδο της νοητικής εξέλιξής» (Καρακίτσιος, 542) του. Όταν το ένα παιδί συναντά το άλλο και οι δύο κόσμοι τους ενώνονται με τη νοητή γέφυρα της εξιστόρησης, το πρώτο που βιώνει ο αναγνώστης είναι μια συμπάθεια προς τον ήρωα, μια αίσθηση ότι ‘πάσχει’ μαζί του, γιατί τα ‘παιδιά

πιστεύουν ότι τα λόγια, οι σκέψεις ασκούν επιρροή και επίδραση σε

καταστάσεις και γεγονότα ή ακόμα ο τρόπος με τον οποίο ερμηνεύουν τη φυσική πραγματικότητα είναι πολύ κοντά, σχεδόν παρόμοιος με την προσέγγιση της φύσης που διαχέεται στα μαγικά παραμύθια. Ο ανιμισμός και ο εγωκεντρισμός που είναι βασικά χαρακτηριστικά της παιδικής ψυχής, η πίστη για τον τελικό θρίαμβο του καλού στο κακό και στην τελική απονομή της Δικαιοσύνης, η απουσία πολλαπλών σημείων της αφηγηματικής σκοπιάς, η μονολιθικότητα των ηρώων είναι κοινός τόπος και για τα μαγικά παραμύθια.

(Καρακίτσιος, 542)

Διασταυρώνονται, λοιπόν, οι πορείες των δυο παιδιών, και συνεχίζονται μαζί προς την ανακάλυψη της πραγματικότητας, της δικής του το καθένα πραγματικότητας, που έχει όμως πολλά κοινά σημεία με του άλλου.

Σύμφωνα με τη θεωρία που ανέπτυξε για την πραγματικότητα ο Jacques Lacan, βρίσκουμε στη ζωή τρία διαφορετικά επίπεδά της, τα οποία αλληλεπιδρούν και καθορίζουν την αντίληψή μας. Τα στάδια αυτά, τα οποία διέρχεται το παιδί μεγαλώνοντας, προσανατολίζουν την ανάλυση που το ίδιο παρέχει στον εαυτό του για τις εικόνες που βλέπει ή οραματίζεται. Στο πρώτο επίπεδο, το *φανταστικό*, το παιδί δημιουργεί μια ιδεατή σχέση με τους άλλους και περνάει μια φάση ναρκισσισμού. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από επιθετικότητα, αλλά και από την έντονη ταύτισή του με το καλό. Αυτό ακριβώς το καλό συναντά στα πρόσωπα του παραμυθιού: είναι η καλή νεράιδα, ο καλός βοσκός, τα καλά ζώακια του δάσους, η καλή μητέρα και κυρίως το καλό παιδάκι, ο ήρωας, που ταλαιπωρείται άδικα στα 'δίχτυα' της μαγικής ιστορίας και των κακών πλασμάτων. Το δεύτερο στοιχείο-επίπεδο, το *συμβολικό*, βοηθά το παιδί να αποσυνθέσει τη φανταστική του σχέση και να καταλήξει σε κάποια βασικά συμπεράσματα για τη ζωή και τον κόσμο. Αυτό το στοιχείο το συναντά το παιδί σταδιακά, ενώ μεγαλώνει και

‘εισβάλλει’ ή ‘ωθείται’ στον κόσμο των μεγάλων, ώσπου φτάνει συνειδητά στην αναγνώριση του τελικού σταδίου, που είναι το απόλυτα *πραγματικό*. Όλη αυτή την πορεία και τη μετάβαση από επίπεδο σε επίπεδο, την κατορθώνει το παιδί ευκολότερα μέσα από το ταξίδι του στα λαϊκά παραμύθια, αφού αυτά του παρουσιάζουν με τρόπο ουσιαστικό και μοναδικό διάφορους μηχανισμούς προβολής της προσωπικότητάς του στους άλλους και αναγνώρισης του ρεαλιστικού κόσμου.

Τα αποτελέσματα των κατά καιρούς ερευνητών, οι οποίοι ‘καταδύθηκαν’ στον ωκεανό των λαϊκών παραμυθιών κάθε χώρας και έφεραν στην επιφάνεια ήρωες και γεγονότα, αφηγήσεις και κείμενα, συντείνουν τελικά στο να ξανασκεφτούμε τον αρχικό μας ισχυρισμό, ότι δηλαδή το παραμύθι έχει άμεση επίδραση στο παιδί και οι μικροί ήρωές του το συγκινούν, ταυτίζονται μαζί του και το ‘παρασύρουν’ σε ένα φαντασμαγορικό ταξίδι, που του θυμίζει τη δική του πορεία στο χρόνο και τη βαθμιαία κοινωνική του προσαρμογή. Επειδή όμως η εργασία μας δεν θα επιθυμούσε να βασιστεί αποκλειστικά στα δικά της πορίσματα, και με την επιφύλαξη ότι θα μπορούσε να προσφέρει στον αναγνώστη της μια μονομερή θεώρηση του θέματος, καλό θα ήταν να μελετήσουμε και τα αποτελέσματα κάποιων άλλων πιο ειδικευμένων ερευνητών. Σε έρευνα που διεξήγαγε ομάδα ειδικών σε διάφορα νηπιαγωγεία της Θεσσαλονίκης, τα παιδιά κλήθηκαν να δώσουν τις απόψεις τους σχετικά με δυο αγαπημένες ηρωίδες-παιδιά: την Κοκκινοσκουφίτσα και τη Σταχτοπούτα, τους ζητήθηκε, δηλαδή, να τοποθετήσουν τη σκέψη τους στο σημείο της συνάντησης αναγνώστη-ήρωα και να επιχειρήσουν να αναλύσουν τα συναισθήματα και την προοπτική ταύτισης μαζί του. Τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερος διαφωτιστικά για την έρευνά μας και συνοψίζονται στα εξής:

- α. Όλα τα παιδιά, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις (μόνον 6 συνολικά στα 90), γνωρίζουν τις δύο δημοφιλείς ηρωίδες: η Σταχτοπούτα είναι

υπερβολικά αγαπητή, η Κοκκινοσκουφίτσα όμως είναι τελικά δημοφιλέστερη. Η εξοικείωση των μικρών παιδιών με τους μικρούς ήρωες ή τις ηρωίδες των παραμυθιών διαφαίνεται και από τα αποτελέσματα των δικών μας ερωτηματολογίων (Ερευνητικό Μέρος, σελ. 114).

- β. Η Κοκκινοσκουφίτσα δεν διασκεδάζει, όμως βλέπει καθημερινά και συχνά τηλεόραση. Η Σταχτοπούτα είναι σαφώς μεγαλύτερη σε ηλικία, αφού συμμετέχει σε χορούς και αγαπά το βασιλόπουλο. Τα παιδιά, ως φαίνεται, συνδυάζουν με τα παραμύθια τις δικές τους ασχολίες και τα πράγματα που κάνουν καθημερινά (παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων) ή τα πράγματα που επιτρέπεται να κάνουν σε συγκεκριμένες ηλικίες (γνωρίζουν, για παράδειγμα, ότι μόνο οι ‘μεγάλοι’ πηγαίνουν σε χορούς, ερωτοτροπούν, κτλ.).
- γ. Η Κοκκινοσκουφίτσα πηγαиноέρχεται με Ι.Χ. αυτοκίνητο ή μένει στο δάσος ή στη Θεσσαλονίκη. Το κάθε παιδί, από τη μια ταυτίζεται με τον ήρωα και τη ζωή του, από την άλλη όμως, προσπαθεί με κάθε τρόπο να τον ‘μεταφέρει’ στο δικό του κόσμο, να τον προσαρμόσει στα δικά του δεδομένα, για τον νιώσει ίσως πιο κοντά, στον τόπο του, στο σπίτι και στη ζωή του.
- δ. Τα παιδιά, προσπαθώντας να δικαιολογήσουν και τις δικές τους ‘αταξίες’ ή τα λάθη, πρεσβεύουν ότι η Κοκκινοσκουφίτσα άργησε να πάει στη γιαγιά της γιατί την καθυστέρωσε ο λύκος ή γιατί μάζευε λουλούδια και κυρίως πιστεύουν ότι η ίδια δεν φταίει.
- ε. Τα κορίτσια αποδέχονται ευκολότερα τις δύο ηρωίδες σε σχέση με τα αγόρια, πράγμα που δικαιολογεί την αρχική μας επιφύλαξη σχετικά με τη διάκριση των φύλων και στο παραμύθι.

Με λίγα λόγια, τα παιδιά, όταν συναντούν τους ήρωες του παραμυθιού, χρησιμοποιούν τις γνώσεις που αποκτούν από αυτό, και τις γνώσεις ή τις εμπειρίες που έχουν από τον κόσμο που τα περιβάλλει, και προσπαθούν να

εναρμονίσουν τις ‘κατασκευές’ τους, ώστε να προσεγγίσουν και να κατανοήσουν καλύτερα την πραγματικότητα.

4.3. Η στιγμή της ταύτισης: γιατί το παιδί αναγνωρίζει το είδωλό του στο πρόσωπο του παιδιού-ήρωα

Η παιδική ηλικία, η αφετηρία όλων μας, αποτελεί «το κατεξοχήν είναι στο χρόνο. ‘Φάσεις’, ‘στάδια’, ‘καθηλώσεις’ και ‘παλινδρομήσεις’ που προσδιορίζουν οι διάφοροι παιδοψυχολόγοι και ψυχαναλυτές συνιστούν, κυρίως, σημεία προσανατολισμού μέσα στο χρόνο» (Μαρτινίδης, 714). Τα ‘ταξίδια’ μας, λοιπόν, τα παιδικά, ιδιαίτερα αυτά που περνάνε μέσα από τον κόσμο του παραμυθιού, φέρνουν τα παιδιά σε μια πρωταρχική μορφή σχέσης με τους άξονες του χρόνου. Ο ρυθμός της επανάληψης, που κυριαρχεί στην αφήγηση του παραμυθιού, επανάληψη του ίδιου του παραμυθά που ξαναλέγει την ίδια ιστορία ή του ακροατή που ζητά να την ακούσει ξανά και ξανά, τα εναλλασσόμενα μοτίβα του και η ευτυχής κατάληξή του, ‘πέιθουν’ το παιδί για την πορεία της ζωής του της ίδιας: αποδέχεται σταδιακά τις δυσκολίες που ενδέχεται να αντιμετωπίσει και ενισχύει την αυτοπεποίθησή του βλέποντας πως πάντα κάποιος θα του προσφέρει βοήθεια για να βγει στο τέλος αλώβητος νικητής της ίδιας του της περιπέτειας.

Το παραμύθι παρέχει ένας είδος συναισθηματικής ταύτισης στο παιδί, αφού εκφράζει απόλυτα δύο διαφορετικές πλευρές της προσωπικότητάς του, μια αρνητική και μια θετική: από τη μια τα φορτισμένα συναισθήματά του και τις επιθυμίες του για λύτρωση από τα δεινά που υφίσταται ή που νομίζει ότι βιώνει και από την άλλη τα όνειρά του για επίτευξη των στόχων του, για δύναμη και για ευτυχία. Σε ότι μάλιστα αφορά τα όνειρα που κάνει και ποθεί να πραγματοποιήσει ένα παιδί, ο Oppel σημειώνει: «οι περισσότεροι δεν θα έπρεπε να πιστεύουν ότι ένα παιδί όταν ακούει ότι ‘είναι απλά ένα παραμύθι’, δεν το πιστεύει

γι' αυτόν το λόγο. Αντιθέτως. Τα μικρά παιδιά πιστεύουν τα πάντα, επειδή ακόμη δεν σκέφτονται, και δεν τα απασχολεί ιδιαίτερα, αν κάποιος τους πει 'Είναι αλήθεια', ή 'Δεν είναι αλήθεια'»· και συνεχίζει, τονίζοντας: «Έχω συχνά παρατηρήσει ότι τις ιστορίες που ειπώθηκαν στα παιδιά ρητά ως φανταστικές, τις αποδέχθηκαν σαν πραγματικότητα, και ότι παρά τις επαναλαμβανόμενες επεξηγήσεις, τέτοιες ιστορίες τους έδιναν ολοκληρωτικά την εντύπωση ότι *συνέβησαν πραγματικά*». Συνεπώς, αν τα παιδιά πιστεύουν πραγματικά το παραμύθι και τα συμβάντα του, θα πιστεύουν εξίσου ότι αυτά που μπορεί να επιτύχει ο ήρωάς του, μπορούν και εκείνα να τα κατορθώσουν.

Σε ότι αφορά τα αρνητικά συναισθήματα των παιδιών που αποφορτίζονται και βρίσκουν διέξοδο στα λαϊκά παραμύθια, βοηθά ιδιαίτερα την έρευνά μας η γνώμη του Μπρούνο Μπέτελχάιμ, ο οποίος έχει ασχοληθεί με το θέμα εκτενώς και εξηγεί ότι

η γνώση των παραμυθιών είναι μεγάλη βοήθεια, όπως αποδεικνύει το γεγονός ότι τα παιδιά παριστάνουν πολλά παραμύθια, αλλά μόνο αφού εξοικειωθούν με την ιστορία, την οποία δεν θα μπορούσαν ποτέ να επινοήσουν από μόνα τους. Για παράδειγμα, τα περισσότερα παιδιά θέλγουν να παίζουν τη *Σταχτοπούτα*, αλλά μόνο αφού το παραμύθι γίνει μέρος του φανταστικού τους κόσμου, ιδιαίτερα το ευτυχισμένο τέλος στην κατάσταση της έντονης αδελφικής αντιζηλίας. Είναι αδύνατο για το παιδί να αναπτύξει από μόνο του φαντασιώσεις ότι θα λυτρωθεί, ότι εκείνοι για τους οποίους είναι πεισμένο ότι το περιφρονούν και το εξουσιάζουν, θα καταλήξουν να αναγνωρίσουν την ανωτερότητά του. Πολλά κορίτσια είναι τόσο πεισμένα μερικές στιγμές ότι η κακή τους (μητριά) μητέρα είναι η αιτία για όλες τους τις στενοχώριες, που από μόνα τους δεν είναι πιθανόν να φανταστούν ότι όλα θα μπορούσαν να αλλάξουν ξαφνικά. Όμως, όταν αυτή η ιδέα τους παρουσιάζεται μέσα από τη *Σταχτοπούτα*, μπορούν να πιστέψουν

ότι οποιαδήποτε στιγμή μια καλή (νεράιδα) μητέρα μπορεί να έρθει να τα λυτρώσει, αφού το παραμύθι τούς λέει με πειστικό τρόπο ότι αυτό θα γίνει.

Αυτό δηλαδή που χαρακτηρίζει και οριοθετεί τη σχέση αναγνώστη-ήρωα, ιδιαίτερα όταν ο ήρωας είναι ένα παιδί, γεγονός που διευκολύνει την ταύτιση των ρόλων, είναι η πίστη του παιδιού ότι κάτι μπορεί να αλλάξει με τη συνδρομή κάποιας μαγικής, αόρατης δύναμης, όπως εκείνη της ιστορίας. Και όπως δηλώνει η κ. Καρίνα Κουλάκογλου-Ηλιάδη, το παραμύθι «επικοινωνεί με το παιδί δια μέσου της φαντασίας». Μπορεί, βέβαια, το κάθε παιδί να συνειδητοποιεί ή να πληροφορείται ότι ακούει κάτι που δεν είναι απόλυτα πραγματικό, όμως το στοιχείο του ευτυχούς τέλους το διαβεβαιώνει ότι και στη ζωή τελικά το καλό επικρατεί. Οι χαρακτήρες του παραμυθιού είναι σύμβολα ατόμων που το παιδί αντιμετωπίζει καθημερινά. Όλοι αυτοί οι ‘κακοί’ που βασανίζουν τα παιδιά του παραμυθιού, οι γίγαντες, οι μητριές, οι μάγισσες και οι δράκοι, αντικατοπτρίζουν την αρνητική πλευρά της μητέρας ή του πατέρα που τη βιώνει το παιδί όταν οι γονείς είναι άδικοι ή σκληροί ή αυστηροί ή καμιά φορά κακοί απέναντί του· το μικρό παιδί, όμως, δεν τολμά ενσυνείδητα να παραδεχθεί και να αποκαλύψει τα αρνητικά αυτά συναισθήματά του κι εκεί είναι που έρχεται να βοηθήσει το παραμύθι παρέχοντας στο παιδί ένα χώρο όπου είναι ελεύθερο να εκνευριστεί ή και να μισήσει, γενικά να εκτονώσει το συναίσθημα αυτό. Όποιο κι αν είναι το περιεχόμενο ενός παραμυθιού, το παιδί «μπορεί να μιλά ανοιχτά γι’ αυτό, γιατί δεν χρειάζεται να κρατά μυστικά τα αισθήματά του για το τι συμβαίνει στο παραμύθι, ή να νιώθει ένοχο που ευχαριστιέται μ’ αυτές τις σκέψεις» (Μπέτελχαϊμ, 84).

Από την άλλη, όπως υποσημειώνει στο άρθρο της η κ. Βίτω Αγγελοπούλου «εκείνο που ιδιαίτερα συγκινεί τα παιδιά –όπως και τον

απλό άνθρωπο που μέσα από το λαϊκό παραμύθι βρίσκει τις προεκτάσεις της δικής του μοίρας και των δικών του ιδανικών- είναι ο μύθος όπου οι ήρωες είναι μικρά κι αδύναμα πλάσματα που καταφέρνουν να ξεπεράσουν τις δυσκολίες και να πετύχουν το στόχο τους». Αν κάνουμε άλλη μια 'κατάδυση' στα άδυτα των παραμυθιών θα βρούμε αμέτρητα τέτοια παραδείγματα: ο Κοντορεβιθούλης, μπορεί να είναι μικροσκοπικός, αλλά καταφέρνει να σώσει την οικογένειά του και άλλους με το συνδυασμό της εξυπνάδας και της πονηριάς του· η Σταχτοπούτα είναι κι αυτή αναγκασμένη να ζει στο περιθώριο, να κακοποιείται, να επιβιώνει δύσκολα επισκιασμένη από μια φθονερή μητριά και δύο υπερόπτισσες αδελφές, στο τέλος όμως τα προσόντα της φέρνουν 'στα πόδια της' ένα όνειρο ζωής· ο αφέντης του Παπουτσωμένου Γάτου, ο μικρός γιος, δεν ελπίζει σε τίποτα, έχει όμως ένα γάτο με μαγικές ιδιότητες, που τον βγάζει από αλλεπάλληλες δύσκολες θέσεις και του προσφέρει πολλά.

Η ανάγκη του μικρού παιδιού να επιτύχει πράγματα, να αποκτήσει δύναμη και να κάνει άθλους, σαν κι αυτούς που κατορθώνουν οι ήρωές του, το συνεπαίρνουν, ενώ, το γεγονός ότι στα περισσότερα παραμύθια ο ήρωας είναι παιδί, διευκολύνει την ταύτιση του με εκείνον. Το παιδί-ήρωας έχει μια φυσική υπόσταση που του επιτρέπει να κάνει πράγματα αξιοθαύμαστα. Το παιδί-αναγνώστης, ταυτιζόμενο με τον ήρωα, μπορεί να ισοσταθμίσει μέσα από την αποδοχή του ήρωα τις πραγματικές ή φανταστικές ανικανότητές του. Τέλος, το παραμύθι συμβάλλει στο να αποδεχτεί πιο ομαλά το παιδί την πραγματικότητα, γιατί στο τέλος του, ανεξάρτητα από το πόσα μαγικά στοιχεία έχουν βοηθήσει ή προικίσει τον ήρωα, εκείνος επανέρχεται στην κανονική, θνητή του μορφή, αποκτά δηλαδή την πραγματική, ανθρώπινη, ταυτότητά του, αυτή που διαθέτει και το παιδί που διαβάζει ή ακούει το παραμύθι· έτσι, το παιδί-αναγνώστης πιστεύει πραγματικά πια στον εαυτό του και στις ικανότητές

του, αποκτά μια εσωτερική ασφάλεια για το σώμα του, τη ζωή του, τη θέση του στην κοινωνία και αποκαθιστά υποσυνείδητα την όποια εσφαλμένη άποψη είχε για τον κόσμο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το μυαλό ενός παιδιού κλείνει μέσα του μια συλλογή εντυπώσεων για τον κόσμο, η οποία συνεχώς επεκτείνεται αφού προστίθενται νέες εικόνες, μερικές ορθά ιδωμένες όψεις της πραγματικότητας και άλλες απλές φαντασιώσεις. Όταν το παιδί αρχίζει να έχει φαντασιώσεις θέτει σαν αφετηρία του κάποιο σημείο της δικής του, προσωπικής πραγματικότητας, το οποίο έχει παρατηρήσει και του προκαλεί κάποια ανάγκη ή ένα αόριστο άγχος ή συναίσθημα. Τότε, τα πράγματα συγχέονται μέσα του και τότε, έχει άμεση ανάγκη για κάποια τάξη που θα του επιτρέψει να γυρίσει στην πραγματικότητα ενδυναμωμένο και όχι αποθαρρυνμένο ή ηττημένο. Τα παραμύθια, που «ξετυλίγονται με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το μυαλό του παιδιού, βοηθούν το παιδί δείχνοντάς του πώς μια ανώτερη σαφήνεια μπορεί να αναδυθεί και αναδύεται τελικά από όλες αυτές τις φαντασιώσεις» (Μπέτελχαϊμ, 89).

Το δικό μας 'παιδί', η έρευνά μας, περιπλανήθηκε στις γειτονιές του παραμυθιού και αναδύθηκε μαγεμένο και σοφότερο. Σαν παιδί, είχε την περιέργεια να γνωρίσει κάθε τι καινούριο, να γίνει ήρωας, να παλέψει. Κάποιες στιγμές, ζήτησε τη βοήθεια φανταστικών προσώπων, έζησε στον κόσμο τους, γνώρισε την υπερφυσική τους δύναμη. Άκουσε και έμαθε πολλά παραμύθια και τις παραλλαγές τους από τόπο σε τόπο, αφουγκράστηκε την ιδιαίτερη γλώσσα και τον τόνο της φωνής κάθε παραμυθά, μπήκε στον κόσμο της ιστορίας και έμαθε να τον διαφοροποιεί από το δικό του, όποτε χρειάστηκε. Και μέσα εκεί, στον κόσμο του ονείρου και της μαγείας, στο βασίλειο της φαντασίας και των χρωμάτων, συνάντησε ένα πρόσωπο που του έμοιαζε, ένα άλλο παιδί που σκεφτόταν και ένιωθε όπως εκείνο· έγιναν φίλοι και περπάτησαν μαζί, χέρι χέρι, στα μονοπάτια του παραμυθιού, προσπαθώντας να κατανοήσουν μαζί τα παράλογα τούτου του κόσμου. Ο ήρωάς του έγινε

αναγνώστης και αντίστροφα και η εναλλαγή των ρόλων και των αισθημάτων τους οδήγησε μακριά, μέχρι που χάθηκαν στο δάσος... αναζητώντας ένα ρεαλιστικό 'σοκολατένιο' σπίτι.

Τα παραμύθια, όπως και το παιδί στη φαντασία του, αρχίζουν συνήθως μ' έναν πολύ ρεαλιστικό τρόπο· το δικό μας παραμύθι, τελειώνει κάπου εδώ, αφήνοντας, ελπίζω, μια γεύση ζωής και ένα κομμάτι των πιο γλυκών μας αναμνήσεων και αποχωρεί από το μαγικό παραμυθόκοσμο μ' έναν πολύ 'παραμυθένιο' τρόπο...

Κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα....

Πίνακας Παραμυθιών και παιδικών ρόλων σε αυτά

Στην πορεία της έρευνάς μας ανατρέξαμε συχνά σε κομμάτια παραμυθιών (αυτούσια χωρία τους ή απλές αναφορές στην υπόθεσή τους) που απεικόνιζαν με το μαγευτικό, δικό τους τρόπο τα παιδικά πρόσωπα που αναλύαμε. Τα παραμύθια αυτά, όπως και οι ρόλοι του παιδιού που εμπεριέχουν, είναι τα εξής:

<i>Οι ρόλοι του παιδιού και η συμμετοχή του στην ιστορία</i>	<i>Παραμύθια</i>
❖ η επιθυμία των γονιών για αγόρι	☐ «Η βασίλοπούλα που έγινε αγόρι»
❖ η επιθυμία των γονιών για κορίτσι	☐ «Η κακή μάνα κι η όμορφη Θεοχάρη»
❖ το παιδί αγόρι	☐ «Η μάνα κι ο πεθαμένος γιος» ☐ «Το δαχτυλίδι του βασιλόπουλου»
❖ το εργατικό αγόρι	☐ «Ο γιος της χήρας» ☐ «Ο ανδρειωμένος πατέρας με το ανδρειωμένο παιδί του»
❖ το παιδί και η ευχή των γονιών	☐ «Το αετόπουλο και η βασίλοπούλα» ☐ «Ο ανδρειωμένος πατέρας με το ανδρειωμένο παιδί του» ☐ «Ένα παλικάρι στην πολιτεία»
❖ ο αδελφός προστάτης της αδελφής	☐ «Ο Γιαννάκης και η Αννούλα» (<i>Γκριμ, διασκευή</i>)
❖ το αγόρι και τα εμπόδια στο δρόμο του	☐ «Τ' αθάνατο νερό»
❖ το ευρηματικό παιδί	☐ «Ο Κοντορεβιθούλης» ☐ «Το Σοφό Κοριτσάκι»
❖ το αγόρι με υπερφυσικές δυνάμεις	☐ «Οι πέντε αδερφοί Λη» (<i>Κίνα</i>)
❖ το κορίτσι με φυσικά χαρίσματα	☐ «Οι άγριοι κύκνου» (<i>Άντερσεν</i>) ☐ «Τα αινίγματα» ☐ «Η Σταχτοπούτα» (<i>Το κείμενο του Perrault</i>) ☐ «Η Κοκκίνοσκουφίτσα» (<i>Το κείμενο του Perrault</i>) ☐ «Η Κοκκίνοσκουφίτσα» (<i>Το κείμενο των Grimm</i>)
❖ το κορίτσι και οι παραδοσιακοί γυναικείοι ρόλοι του	☐ «Ο γέρος, ο κόκορας, η κότα και η κατσίκια» ☐ «Η βασίλοπούλα που πάγει στον πόλεμο»
❖ το κορίτσι που υφίσταται την κακομεταχείριση	☐ «Η Σταχτοπούτα» (<i>Το κείμενο του Perrault</i>) ☐ «Η μικρούλα η Φροσούλα» (<i>Αφανάσιεφ</i>) ☐ «Το κορίτσι του Φεγγαριού» (<i>Τάταροι – Β.</i>

	<i>A. Σιβηρία</i>
❖ το κορίτσι που χάνει τη μητέρα και εκδιώκεται από το σπίτι	☐ «Οι άγριοι κύκνοι» (<i>Άντερσεν</i>)
❖ το κορίτσι / το αγόρι που αναλαμβάνει μια εργασία και αποτυγχάνει	☐ «Οι κύκνοι και οι χήνες» (<i>Αφανάσιεφ</i>) ☐ «Το κορίτσι του Φεγγαριού» (<i>Τάταροι – Β.Α. Σιβηρία</i>) ☐ «Ο ψαράς» ☐ «Ο Τοσοδούλης»
❖ η λαχτάρα για απόκτηση παιδιού	☐ «Η Θαμπελίνα» (<i>Άντερσεν</i>) ☐ «Η Μυρσινιώ ή Το καλογεράκι» ☐ «Ο Τοσοδούλης» ☐ «Μαρούλι» (<i>Γκριμ</i>)
❖ τα παιδιά που εγκαταλείπονται από τους γονείς τους	☐ «Ο Κοντορεβιθούλης» ☐ «Ο Γιαννάκης κι η Αννούλα» (<i>Γκριμ, διασκευή</i>) ☐ «Χάνσελ και Γκρέτελ» (<i>Γκριμ</i>)
❖ η ισορροπία των καλών και κακών στοιχείων των παιδιών	☐ «Ο Φουντούλης»
❖ η αλαζονεία του κοριτσιού	☐ «Η πριγκίπισσα που ήθελε ένα δροσοστέφανο» (<i>Κίνα</i>)
❖ η προτίμηση του πατέρα στα στερεότυπα 'σκληρά' αγόρια και της μητέρας στα 'αδύναμα'	☐ «Το γραμματισμένο βασιλόπουλο»
❖ ο πατέρας 'κουβαλητής' για τα παιδιά	☐ «Οι τρεις αδερφές» ☐ «Το άχρηστο καπέλο του ψαρά»
❖ τα παιδιά ως παρηγοριά και χαρά για τον κουρασμένο πατέρα	☐ «Ο αχάριστος αδερφός»
❖ σχέση πατέρα – γιου	☐ «Παραμύθι για κάποιον που έφυγε από το σπίτι του για να μάθει τι είναι ο φόβος» (<i>Γκριμ</i>) ☐ «Πινόκιο» (<i>Carlo Collodi</i>)
❖ σχέση πατέρα – κόρης	☐ «Η βασιλοπούλα που ήτανε στο χρυσό κλουβί» ☐ «Ο Βραδινός, ο Μεσονύχτης κι ο Αυγερινός» (<i>Αφανάσιεφ</i>) ☐ «Η ωραία Ασπροσυννεφιά κι η κόρη της η Χιονούλα» (<i>Ινδία</i>)
❖ σχέση μητέρας – παιδιών	☐ «Ο Λουκάς και η Λουκία» (<i>Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου & Κωστίδου-Λένη</i>) ☐ «Η άσπρη πάπια» (<i>Αφανάσιεφ</i>)
❖ τα παιδιά – κίνητρο ζωής για τη μητέρα που έχει απομείνει μόνη	☐ «Το ψαρόπαιδο» ☐ «Η φτωχιά κι η πλούσια» (<i>Χάλτριχ, διασκευή</i>)
❖ τα παιδιά και η θετή μητέρα	☐ «Ο Παγωνιάς» (<i>Αφανάσιεφ</i>) ☐ «Η Πούλια και ο Αυγερινός» ☐ «Η Μαιριδίτσα» ☐ «Το ελαφάκι» ☐ «Χάνσελ και Γκρέτελ» (<i>Grimm</i>)
❖ το παιδί που βιώνει την απώλεια /	☐ «Οι συνταξιδιώτες» (<i>Άντερσεν</i>)

το θάνατο κάποιου δικού του	
❖ παιδιά – αδέρφια (αγόρια)	☐ «Ο μαγεμένος πύργος» ☐ «Το δρεπάνι, ο κόκορας κι ο γάτος» ☐ «Ο Χριστός και το παιδί»
❖ παιδιά – αδέρφια (αγόρια & κορίτσια)	☐ «Οι άγριοι κύκνου» (Άντερσεν) ☐ «Ο Λουκάς και η Λουκία» (Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου) ☐ «Βρισκοπούλι» (Γκριμ)
❖ η αδελφή που προσέχει τον αδελφό της	☐ «Η ιστορία των παπουτσιών» (Χε Γι)
❖ παιδιά – αδέρφια (κορίτσια)	☐ «Το σπίτι της Σόνιας και της Μάρας» (Βέτα Κωστίδου-Λένη)
❖ ετεροθαλή αδέρφια	☐ «Η Σταχτοπούτα»
❖ τα παιδιά και ο παππούς / η γιαγιά	☐ «Η ιστορία των παπουτσιών» (Χε Γι) ☐ «Κου Σιμπάο (‘το κλαψιάρικο παιδί’))» (Χε Γι)
❖ τα παιδιά και οι φίλιές τους	☐ «Το χαμαλάκι» ☐ «Μια μέρα στην πολιτεία των νάνων» (Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου) ☐ «Το σπίτι της Σόνιας και της Μάρας» (Βέτα Κωστίδου-Λένη)
❖ παιδί και σχολείο	☐ «Μια μέρα στην πολιτεία των νάνων» (Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου)
❖ τα παιδιά που φεύγουν από το σπίτι για να βρουν την τύχη τους	☐ «Η μυαλωμένη Σταχτοπούτα» (Γαλλία) ☐ «Το φτωχό καλό παιδί» ☐ «Το αετόπουλο και η βασιλοπούλα» ☐ «Ο ανδρειωμένος πατέρας με το ανδρειωμένο παιδί του» ☐ «Ένα παλικάρι στην πολιτεία»
❖ σχέση των παιδιών με τη φύση / τα ζώα	☐ «Το φτωχό καλό παιδί» ☐ «Ο ποντικούλης δάσκαλος» (Βέτα Κωστίδου-Λένη) ☐ «Το Σοφό Κοριτσάκι»

Β' ΜΕΡΟΣ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Σκοπός έρευνας

Βασική υπόθεση της έρευνας αυτής είναι ότι η συμπεριφορά των παιδιών μέσα και έξω από το παραμύθι είναι αλληλένδετη και καθορίζεται, ως ένα μεγάλο βαθμό, πολιτιστικά και επηρεάζεται σημαντικά από την κοινωνική μάθηση της παράδοσης που περιλαμβάνει σαν έννοια τα πρότυπα που δίνονται στο παιδί για ταύτιση μέσα στα παραμύθια, όσο και από τις διαφορετικές απαιτήσεις και προσδοκίες των αναγνωστών και των ηρώων. Στα πλαίσια της υπόθεσης αυτής, το ερευνητικό μέρος μας επιχειρεί να φωτίσει τις επιλογές παραμυθιών των μικρών παιδιών, αλλά και των ενηλίκων, που ήταν κάποτε παιδιά.

Τρόπος διεξαγωγής της έρευνας

Συνέταξα και διένειμα δύο ειδών ερωτηματολόγια (πρότυπα δείγματα των οποίων παρατίθενται στο Παράρτημα 1), ένα ειδικά δομημένο για παιδιά, με απλές ερωτήσεις σχετικές με τα παραμύθια που αγαπούν και προτιμούν να διαβάζουν και ένα για ενήλικες, κάθε ηλικίας, φύλου και επαγγέλματος, που τους έβαλε για λίγο να θυμηθούν τα παιδικά τους αναγνώσματα, αλλά και να μας υποδείξουν ποια παραμύθια επιλέγουν ή θα επέλεγαν για να διαβάσουν στα δικά τους παιδιά. Τα ερωτηματολόγια τα συμπλήρωνα η ίδια, υποβάλλοντας τις ερωτήσεις στα νήπια ή τους ενήλικες και καταγράφοντας επιμελώς τις απαντήσεις, οι οποίες με καθοδήγησαν στη μετέπειτα σύνταξη των πινάκων και των σχεδιαγραμμάτων.

Δυσκολίες που αντιμετώπισα στην έρευνα

Κάποιοι ενήλικες, απορροφημένοι στα προβλήματα της καθημερινότητας και τις απαιτήσεις του σύγχρονου κόσμου, ήταν μάλλον κάπως επιφυλακτικοί σχετικά με τη συμμετοχή τους σε ένα καθαρά

‘παιδικό’ πεδίο έρευνας. Κάποιοι άλλοι έχουν με τα χρόνια ξεχάσει ή περιθωριοποιήσει στη μνήμη τους τα λαϊκά παραμύθια του καιρού τους και δεν κατάφεραν από την αρχή να απαντήσουν στις ερωτήσεις. Παρόλα αυτά, με τη μαγική επιρροή που ασκεί το ραβδί του παραμυθιού στην ψυχολογία κάθε ατόμου, οι περισσότεροι κατάφεραν τελικά να δώσουν τις απαντήσεις που αποτέλεσαν σημείο αναφοράς για τα στατιστικά αποτελέσματα της εργασίας αυτής.

Από την άλλη, αποπειράθηκα σε μερικά παιδιά να υποβάλλω την ίδια ερώτηση δύο φορές και η απάντηση δεν ήταν η ίδια. Το γεγονός οφείλεται σε ψυχο-γνωστικές διαδικασίες του παιδικού μυαλού, που θα αναλύσουμε στα τελικά συμπεράσματά μας (σελ. 135).

Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της έρευνας μελετήθηκαν σε συνάρτηση με τα ευρήματά μου στα ίδια τα παραμύθια που πραγματεύτηκα στο θεωρητικό μέρος της εργασίας. Έχουν να κάνουν με τα στερεότυπα των παραμυθιών που προτιμούν τα παιδιά, αλλά και οι ενήλικες, και –κυρίως– με το πόσο τα μοντέλα αυτά επηρεάζουν την αλληλεπίδραση του παιδιού ήρωα με το παιδί αναγνώστη / ακροατή. Πιο συγκεκριμένα, καθορίζεται το αν ο ρόλος του παιδιού που πρωταγωνιστεί στο λαϊκό παραμύθι είναι καταλυτικός για την εξέλιξή του, αν αντικατοπτρίζει τελικά την αντίστοιχη ζωή του παιδιού έξω από αυτό και κατά πόσο οι παραμυθάδες, με την πρωτοβουλία που αφήνουν στα παιδιά της αφήγησής τους επηρεάζουν τα παιδιά του κοινού τους.

α) Ερωτηματολόγια παιδιών

Πηγές / Αριθμός συμμετεχόντων

- 10^ο Νηπιαγωγείο Νεάπολης (4 αγόρια, 6 κορίτσια)
- 34^ο Νηπιαγωγείο Νεάπολης (5 αγόρια, 5 κορίτσια)
- 3^ο Νηπιαγωγείο Βόλου, Κλασικό (4 αγόρια, 6 κορίτσια)
- 3^ο Νηπιαγωγείο Βόλου, ολοήμερο (8 αγόρια, 9 κορίτσια)
- 2^ο Νηπιαγωγείο Βόλου, ολοήμερο (6 αγόρια, 9 κορίτσια)
- 2^ο Νηπιαγωγείο Βόλου, Κλασικό (1 αγόρι, 8 κορίτσια)
- 13^ο Νηπιαγωγείο Νέας Ιωνίας (12 αγόρια, 7 κορίτσια)
- 7^ο Νηπιαγωγείο Νέας Ιωνίας (7 αγόρια, 8 κορίτσια)

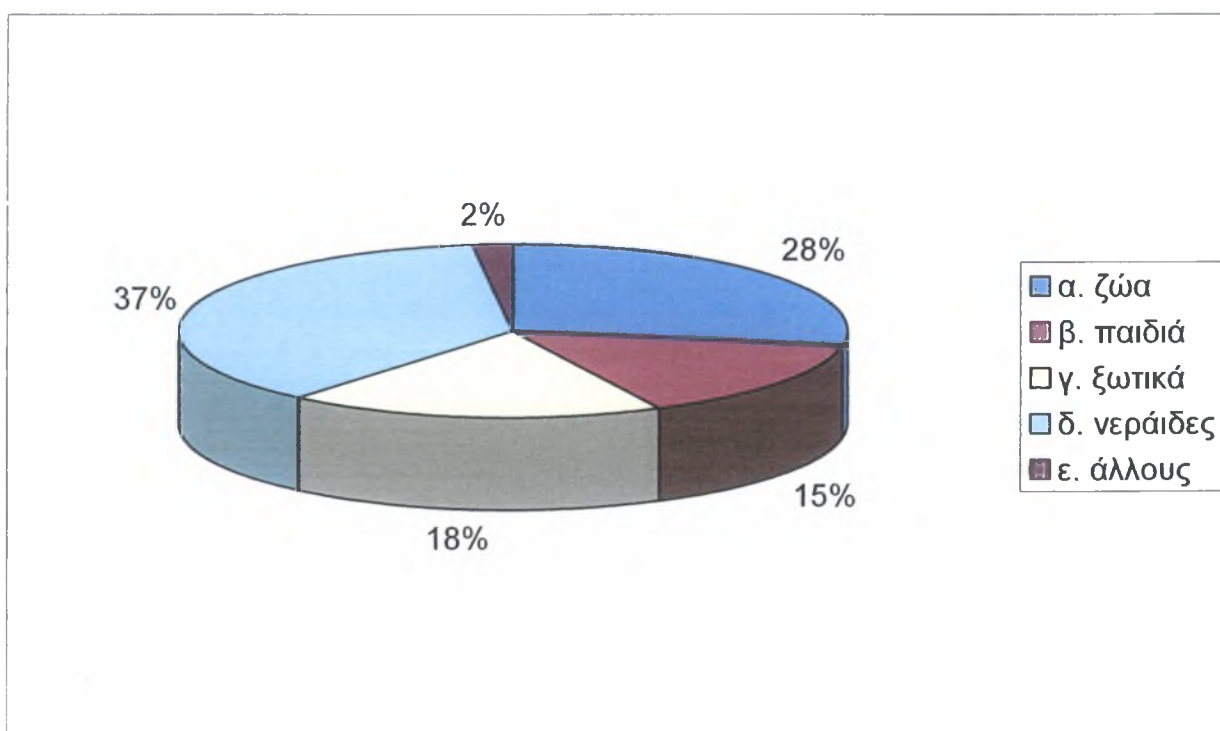
Σύνολο ερωτηθέντων παιδιών: 105 (47 αγόρια, 58 κορίτσια)

Η έρευνά μου σε νηπιαγωγεία και παιδιά που απασχολούνταν σε αυτά, απέδωσε πολλά στοιχεία που συνοψίζονται στις ακόλουθες γραφικές αναπαραστάσεις.

ΕΡΩΤΗΣΗ 1^η: «Σου αρέσουν τα παραμύθια με...»

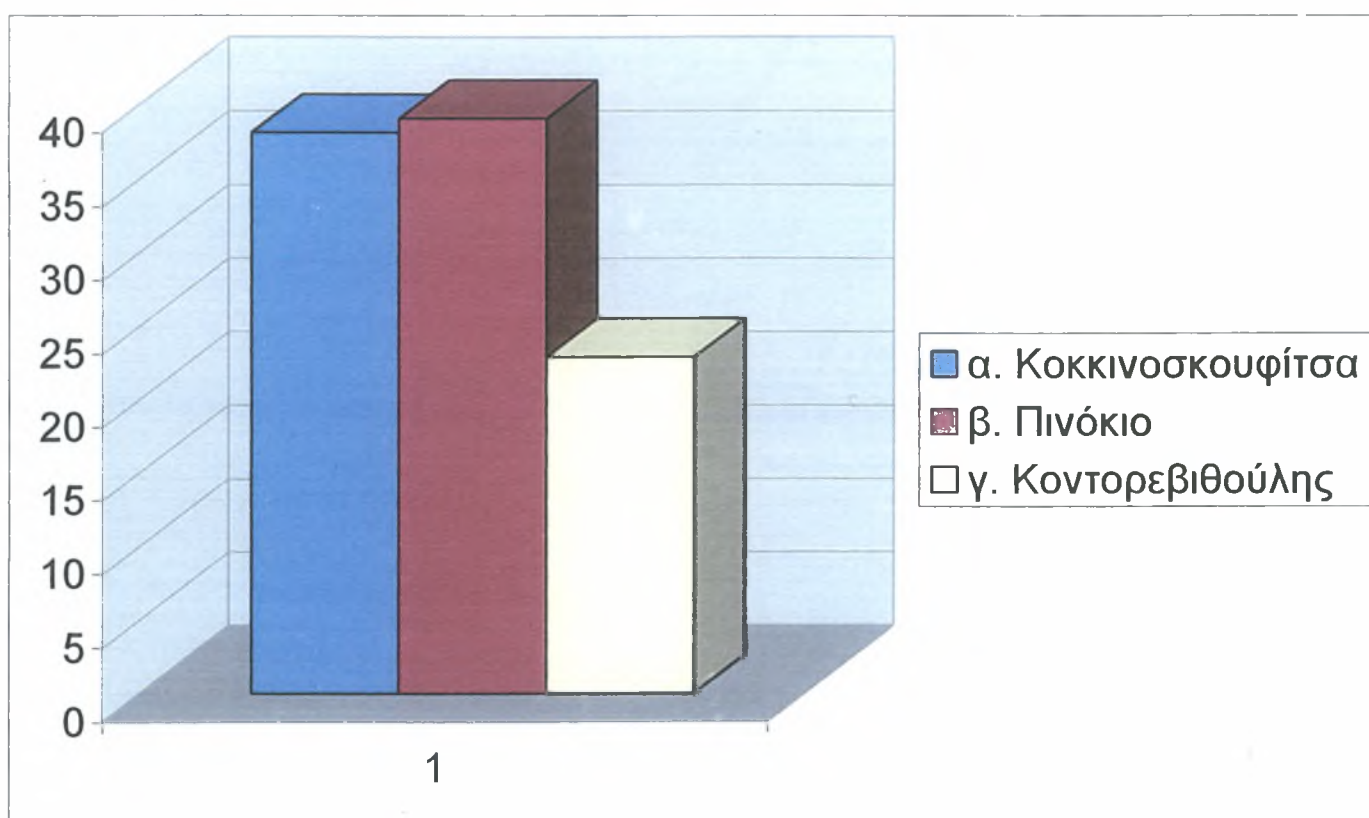
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Ποσοστό %
α. ζώα	21	8	29	27,62%
β. παιδιά	8	8	16	15,24%
γ. ξωτικά	10	9	19	18,1%
δ. νεράιδες	11	28	39	37,14%
ε. άλλους	2	0	2	1,9%

Στην 1^η αυτή ερώτηση η πλειοψηφία των νηπίων έδειξε φανερά την προτίμησή της στα παραμύθια με νεράιδες, ενώ τη δεύτερη και τρίτη θέση στις προτιμήσεις τους κατέχουν σταθερά τα παραμύθια με ζώα και παιδιά αντίστοιχα. Τέλος, δύο μόνο παιδιά αποτελούν το ποσοστό του 2% όπου αντιστοιχούν ο δράκος κι οι μάγισσες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2^η: «Ποιο παραμύθι σου αρέσει;»

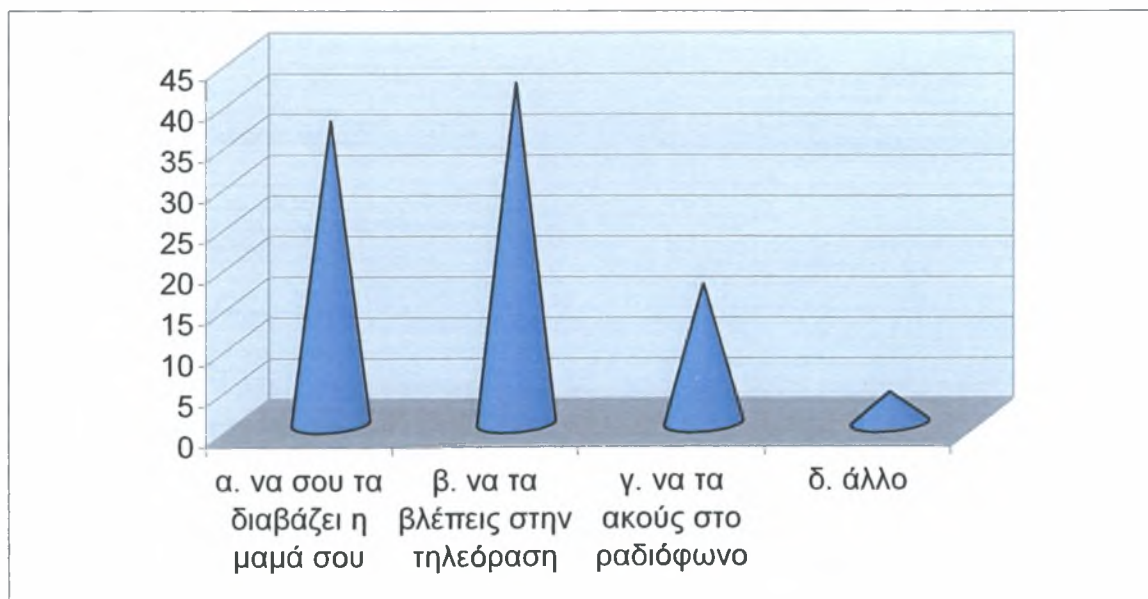
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Ποσοστό %
α. Κοκκινোসκουφίτσα	8	32	40	38,1%
β. Πινόκιο	20	21	41	39,05%
γ. Κοντορεβιθούλης	19	5	24	22,86%

Η δεύτερη ερώτηση φέρνει στο μυαλό των παιδιών τρία πολύ γνωστά παραμύθια με παιδιά. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κανένα παιδί δεν μας είπε ότι δεν γνωρίζει κάποιο από τα παραμύθια, ενώ η πλειοψηφία δείχνει να επιλέγει τον 'Πινόκιο', ίσως επειδή σαν κι εκείνον, τα παιδιά θα επιθυμούσαν να μπλεχτούν στις περιπέτειές του γνωρίζοντας και κατακτώντας τον κόσμο.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3^η: «Τα παραμύθια, σου αρέσει...»

	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Ποσοστό %
α. να σου τα διαβάσει η μαμά σου	18	21	39	37,14%
β. να τα βλέπεις στην τηλεόραση	20	24	44	41,9%
γ. να τα ακούς στο ραδιόφωνο	7	9	18	17,14%
δ. άλλο	1	3	4	3,81%

Ως ‘άλλο’, ορίζουμε τις μεμονωμένες απαντήσεις που έδωσαν 3 μόνο από τα συνολικά 105 παιδιά του δείγματος: οι απαντήσεις αυτές επέλεξαν ως πρόσωπο – αφηγητή α) τη θεία και β) τον παππού ή τη γιαγιά, ενώ 1 μόνο παιδί, παρά το γεγονός ότι τα παιδιά είναι πολύ μικρά για να διαβάζουν, είπε ότι προτιμά να διαβάζει τα παραμύθια μόνο του (πιθανόν, βέβαια, να εννοούσε ότι του αρέσει να βλέπει τις εικόνες και να φαντάζεται την εξέλιξη του παραμυθιού ή να ήξερε όντως να διαβάζει).

β) Ερωτηματολόγια ενηλίκων

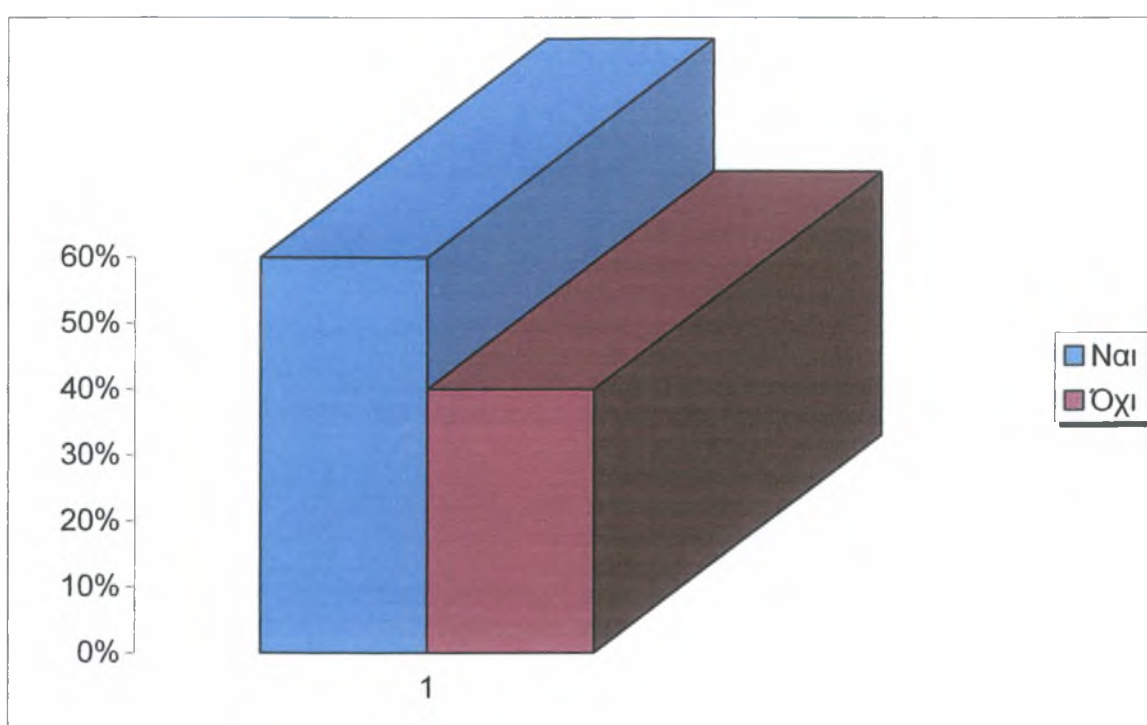
Πηγές / Αριθμός συμμετεχόντων

- Οι ενήλικες οι οποίοι πήραν μέρος στην εργασία μου είναι τυχαίο δείγμα και είναι άτομα διαφόρων ηλικιών, επαγγελμάτων και κοινωνικών τάξεων.
- Σύνολο ερωτηθέντων ενηλίκων: 60 (13 άντρες και 47 γυναίκες)

Η έρευνά μου σε ενήλικες, απέδωσε επίσης πολλά στοιχεία που συνοψίζονται στις ακόλουθες γραφικές αναπαραστάσεις.

ΕΡΩΤΗΣΗ 1^η: «Αφηγείστε λαϊκά παραμύθια σε παιδιά; (ανίψια, ξαδέρφια, αδέρφια, γειτονόπουλα...))»

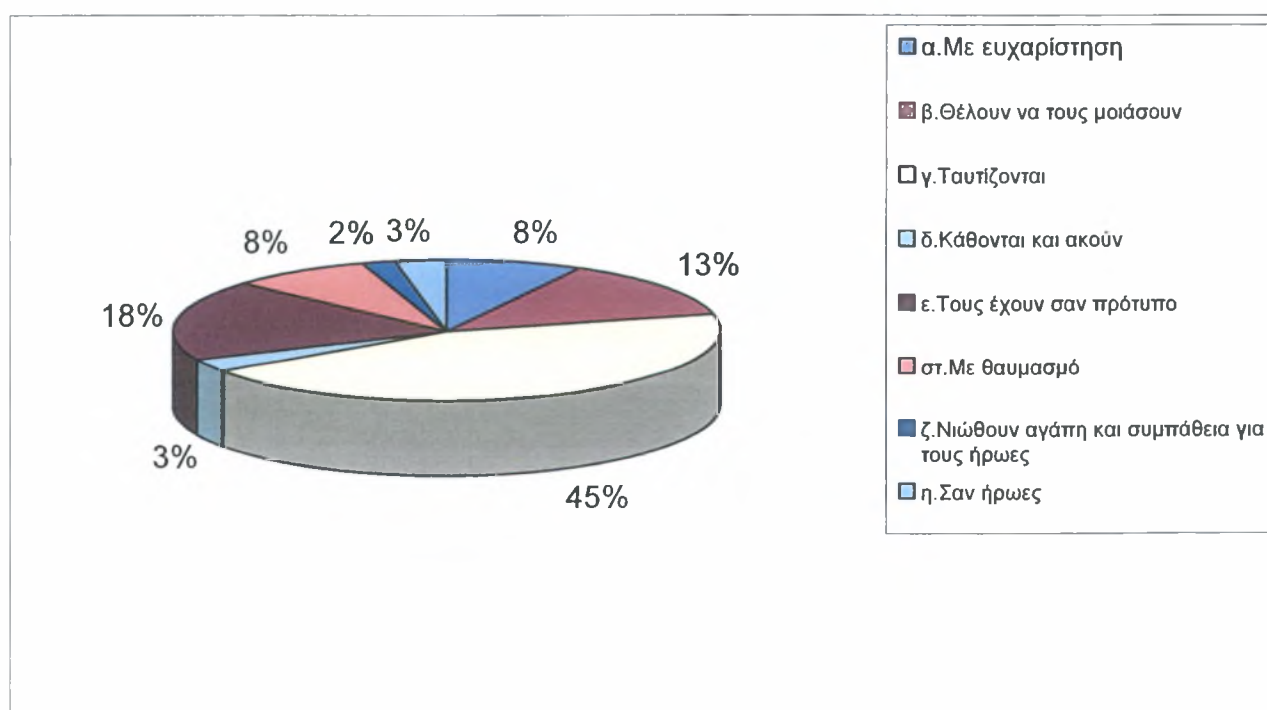
	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο	Ποσοστό %
Ναι	3	33	36	60%
Όχι	10	14	24	40%

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι το 60% το δείγματος αφηγείται παραμύθια σε παιδιά ενώ το υπόλοιπο 40% όχι. Αν εξετάσουμε πιο αναλυτικά τον πίνακα βλέπουμε ότι μόνο οι 3 από τους 13 άντρες του δείγματος αφηγούνται παραμύθια. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι κάποιος από τους 10, όταν άκουσαν την ερώτησή μου, χαμογέλασαν λέγοντάς μου: «Ε όχι βέβαια!». Οι γυναίκες μάλλον είναι πιο κατάλληλες στην αφήγηση παραμυθιών και στη φροντίδα των μικρών παιδιών.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2^η: «Πώς αντιμετωπίζουν τα παιδιά-αναγνώστες, τα παιδιά-ήρωες στα λαϊκά παραμύθια;»

	Σύνολο	Ποσοστό %
α. Με ευχαρίστηση	5	8.3%
β. Θέλουν να τους μοιάσουν	8	13.3%
γ. Ταυτίζονται	26	43.3%
δ. Κάθονται και ακούν	2	3.3%
ε. Τους έχουν σαν πρότυπο	11	18.3%
στ. Με θαυμασμό	5	8.3%
ζ. Νιώθουν αγάπη και συμπάθεια για τους ήρωες	1	1.6%
η. Σαν ήρωες	2	3.3%

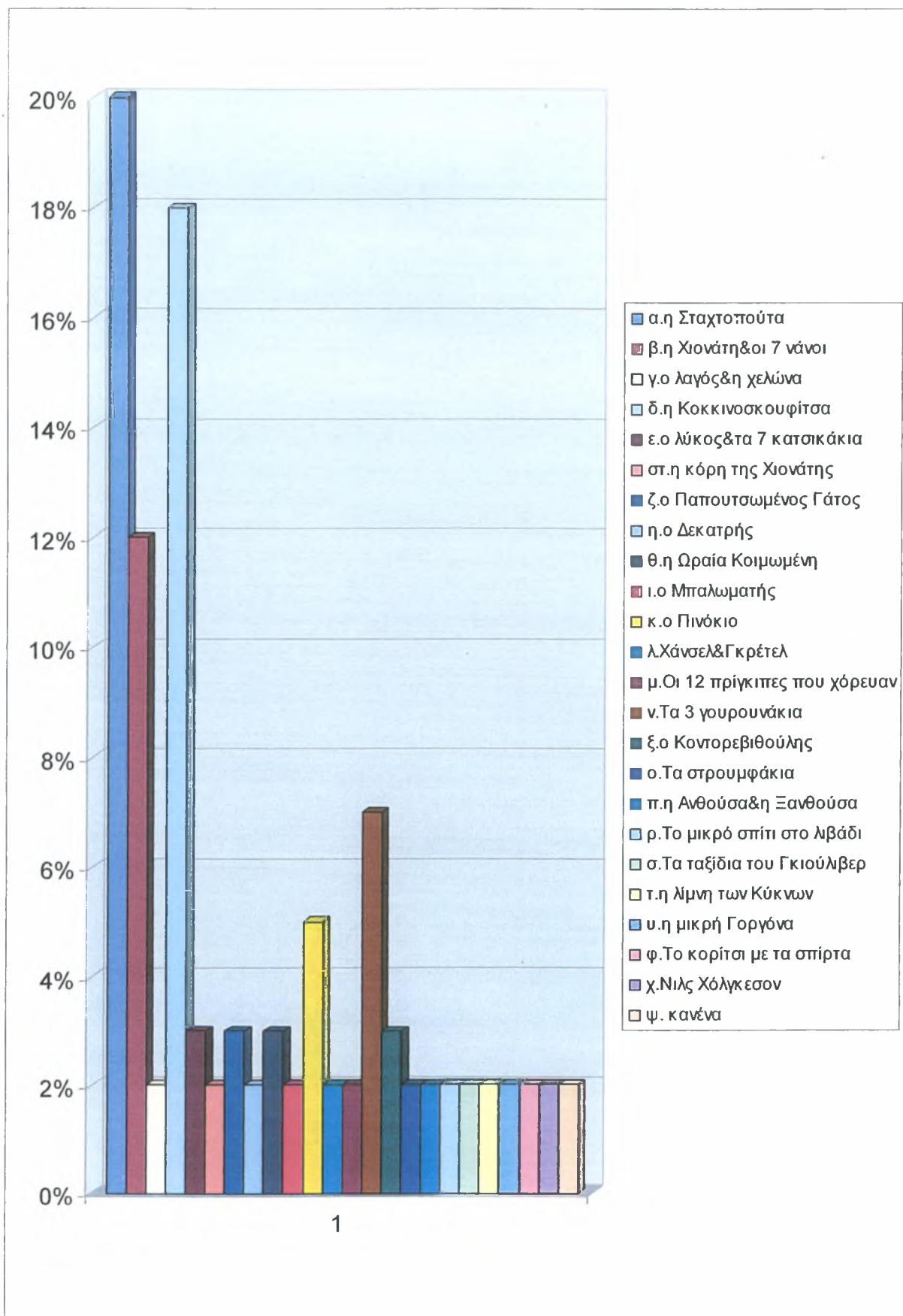

Απ' ότι προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, το 43.3% των ενηλίκων του δείγματος πιστεύει ότι τα παιδιά-αναγνώστες, ταυτίζονται με τα παιδιά ήρωες των παραμυθιών ενώ το υπόλοιπο 56.7% μοιράζεται σε άλλες απόψεις, όπως: Με ευχαρίστηση, Θέλουν να τους μοιάσουν, Κάθονται και ακούν, Τους έχουν σαν πρότυπο, Με θαυμασμό, Νιώθουν αγάπη και συμπάθεια για τους ήρωες και τέλος, Σαν ήρωες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3^η : «Εσείς ποιο παραμύθι έχετε κρατήσει από τα παιδικά σας χρόνια;»

	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο	Ποσοστό %
α.η Σταχτοπούτα	0	12	12	20%
β.η Χιονάτη&οι 7 νάνοι	1	6	7	11.6%
γ.ο λαγός&η χελώνα	1	0	1	1.6%
δ.η Κοκκινোসκουφίτσα	2	9	11	18.3%
ε.ο λύκος&τα 7 κατσικάκια	0	2	2	3.3%
στ.η κόρη της Χιονάτης	0	1	1	1.6%
ζ.ο Παπουτσωμένος Γάτος	0	2	2	3.3%
η.ο Δεκατρής	0	1	1	1.6%
θ.η Ωραία Κοιμωμένη	0	2	2	3.3%
ι.ο Μπαλωματής	0	1	1	1.6%
κ.ο Πινόκιο	1	2	3	5%
λ.Χάνσελ&Γκρέτελ	1	0	1	1.6%
μ.Οι 12 πρίγκιπες που χόρευαν	0	1	1	1.6%
ν.Τα 3 γουρουνάκια	3	1	4	6.66%
ξ.ο Κοντορεβιθούλης	1	1	2	3.3%
ο.Τα στρουμφάκια	0	1	1	1.6%
π.η Ανθούσα&η Ξανθούσα	0	1	1	1.6%
ρ.Το μικρό σπίτι στο λιβάδι	0	1	1	1.6%
σ.Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ	1	0	1	1.6%
τ.η λίμνη των Κύκνων	0	1	1	1.6%
υ.η μικρή Γοργόνα	0	1	1	1.6%
φ.Το κορίτσι με τα σπίρτα	0	1	1	1.6%
χ.Νιλς Χόλγκεσον	0	1	1	1.6%
ψ. κανένα	1	0	1	1.6%

Η συγκεκριμένη ερώτηση απέδωσε 23 τουλάχιστον αποτελέσματα. Από αυτά, 20% έδειξαν την προτίμησή τους στο κλασσικό παραμύθι της Σταχτοπούτας. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι το 20% είναι γένους θηλυκού. Ακολουθεί με 18% η Κοκκινοσκουφίτσα, με 12% η Χιονάτη και οι 7 νάνοι, με 5% ο Πινόκιο και με λιγότερο από 5% τα υπόλοιπα παραμύθια.

γ) Συνεντεύξεις παιδιών

Καθώς το θέμα της πτυχιακής μου αναφέρεται στο παιδί και στις δύο υποστάσεις του, ως αναγνώστη και ως ήρωα, θεώρησα καλή ιδέα – και σ’ αυτό συμφώνησαν και οι επιβλέποντες καθηγητές μου – να ξεφύγουμε λίγο από τη θεωρία και τις υποθέσεις για τον τρόπο που πιθανώς το παιδί-αναγνώστης αντιλαμβάνεται το παιδί-ήρωα και να εξετάσουμε αυτή την υπόθεση λίγο πιο έμμεσα, μέσα δηλαδή από τον τρόπο που τα παιδιά-αναγνώστες αντιμετωπίζουν τα παιδιά-ήρωες στην αφήγησή τους.

Για το λόγο αυτό, αποφάσισα να πάρω συνέντευξη από τρία παιδιά ηλικίας από 5^{1/2} έως και 7^{1/2} ετών τα οποία αφηγήθηκαν μερικά από τα αγαπημένα τους λαϊκά παραμύθια. Η διαδικασία ήταν πολύ απλή και κατανοητή από τα παιδιά.

Το πρώτο από τα παιδιά, ο Νικόλας αφηγήθηκε με τον δικό του μοναδικό τρόπο το κλασικό παραμύθι «Τα 7 κατσικάκια με το λύκο». Το δεύτερο παιδάκι που συμμετείχε στην έρευνά μου ήταν ο Κωνσταντίνος, ο οποίος μου διηγήθηκε το αγαπημένο του παραμύθι, όπως μου είπε, «Τα 3 γουρουνάκια». Και τέλος, το τρίτο παιδάκι είναι κοριτσάκι και είναι η Φειλίτσα, και η οποία προτίμησε να μου πει την «Κοκκινοσκουφίτσα». Και τα τρία παιδιά τα πήγαν θαυμάσια, υπήρξε άψογη συνεργασία ενώ δεν υπήρξε κάποια δυσκολία ούτε από τη μεριά τους, ούτε και από τη μεριά μου.

Στη συνέχεια, ακολουθεί πιστή απομαγνητοφώνηση των αφηγήσεων των παιδιών ενώ, για του λόγου το αληθές, παραθέτω και την κασέτα των συνεντεύξεων.

1^η συνέντευξη

- Πώς σε λένε;
- Νικόλα.
- Και σε ποια τάξη πηγαίνεις;
- Δευτέρα.
- Και ποιο παραμυθάκι θα μου πεις;
- Τα 7 κατσικάκια με το λύκο.
- Ωραία, μπράβο Νικόλα! Σ' ακούω.

- Τα 7 κατσικάκια και ο λύκος.

Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν τα 7 κατσικάκια και μια μαμά και παίζαν ξένοιαστα έξω στην αυλή. Και ο λύκος έλεγε με το νου του:

«Θα φάω μια μέρα αυτά τα κατσικάκια»

Και μετά το βράδυ, όταν πήγαν να τα βάλει για ύπνο η μαμά, ο λύκος σκέφτηκε:

«Θα πάω να φάω τα τρόφιμα για να μην έχει η μαμά να πάει να ταΐσει τα παιδιά της το πρωί»

Πάει και τρώει τα τρόφιμα όλα και μετά το πρωί η μαμά πάει να...να βρει τα τρόφιμα να ταΐσει τα παιδιά της το πρωί και δεν έβρισκε τίποτα και μετά πάει μέσα στο σπίτι και τους λέει:

«Παιδιά μου εγώ θα πάω στο δάσος να μαζέψω μούρα για να σας φτιάξω μία τούρτα για να σας τη φέρω να φάτε»

Και λέει μετά:

«Μην ανοίξετε σε κανέναν γιατί ο κακός ο λύκος θα σας ξεγελάσει, να μην ανοίξετε σε κανέναν»

Και λέει το...ένα κατσικάκι:

«Εντάξει, μαμά δε θα ανοίξουμε την πόρτα, θα είμαστε καλά κατσικάκια»

Πάει η μαμά στο δάσος και τα κατσικάκια παίζουν μπάλα, παίζουν αυτοκίνητο, παίζουν ένα επιτραπέζιο και το πιο μικρό ζωγράφιζε. Μετά από λίγο χτύπησε η πόρτα και ακούστηκε τακ τακ

«Ποιος είναι;» λένε τα κατσικάκια.

«Εγώ ο λύκος εσύ...εε η μαμά σας»

«Εσύ δεν είσαι η μαμά μας, εσύ είσαι ο κακός ο λύκος»

«Αα, λέει ο λύκος, με καταλάβανε»

Πάει στον μελισσοουργό μετά, εκεί που έχει τις μέλισσες και παίρνει τρία βάζα μέλι και μετά τα τρώει και δοκιμάζει τη φωνή του αν είναι λεπτή.

Πάει μετά στα κατσικάκια και τους λέει:

«Εγώ είμαι η μαμά σας»

Και λέει:

«Η μαμά μας είναι, η μαμά μας είναι» πάν να ανοίξουνε και λέει όμως το μεγαλύτερο:

«Ωχ, τι μας είπε η μαμά μας το πρωί; Να μην ανοίξουμε σε κανέναν»

Παν και σταματάν ν' ανοίγουν την πόρτα και μετά λέει το μεγαλύτερο:

«Για να δούμε το χέρι σου»

Και λέει...το βάζει το χέρι του στο παραθυράκι και λέει...και μετά παίρνει το μεγαλύτερο μια...πώς το λένε αυτό που φτιάχνουν τις πίτες;»

- Έναν πλάστη;

- Ναι, έναν πλάστη και βαράει το χέρι του και λέει:

«Άι άι άι τα κατσικ...τα παλιοκάτσικα με...με καταλάβανε!»

Πάει...και λέει:

«Εσύ δεν είσαι η μαμά μας, η μαμά μας έχει λευκό χέρι»

Πάει μετά στον...μυλωνά να πα να πάρει αλεύρι να το βάλει στο χέρι του και λέει...και πάει να ξαναχτυπήσει και λέει τακ τακ:

«Ποιος είναι;» λέει το μεγαλύτερο.

Λέει:

«Εγώ η μαμά σας!»

Και λέει:

«Για να δούμε το χέρι σου»

Βάζει το χέρι του στο παραθυράκι και τι να δούνε;;; Άσπρο!!! Και ανοίγουν την πόρτα και τι να δουν;;; Το λύκο!!!!

«Τρέξτε να κρυφτείτε...!» λέει το μεγαλύτερο.

Το ένα κάτω από τη...τραπέζι, το άλλο πίσω από τα κουκλάκια, το...το άλλο μέσα στην ντουλάπα, το άλλο μέσα στο τζάκι, το άλλο κάτω από την καρέκλα και το άλλο...κάτω από την κουβέρτα, και το άλλο μέσα στο ρολόι. Πάει το...να...να βρει τα κατσικάκια...ο λύκος πάει να βρει το πρώτο κάτω απ' το τραπέζι, χλαπ το τρώει, πάει μετά απ' την καρέκλα κάτω, χλαπ το τρώει, πάει κι εκεί στο...στο τζάκι, χλαπ το τρώει κι αυτό και μετά πάει κι αυτό κάτω απ' την κουβέρτα, χλαπ και το τρώει, πάει και μετά κάτω απ' τα κουκλάκια, φλαπ και το τρώει, μόνο ένα έμεινε που ήταν μέσα στο ρολόι. Μετά φεύγει και μετά λέει:

«Ένα μόνο μου λείπει»

Πάει να μετρήσει τα κρεβατάκια και λέει:

«Είναι ένα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε, έξι, επτά. Δεν πειράζει, λέει ο λύκος γιατί έφαγα πάρα πολλά κατσικάκια σήμερα»

Πάει και κοίταξε το ρολόι και λέει:

«Η ώρα είναι δύομισι»

Πάει και λέει...:

«Πάω να κοιμηθώ στο ποτάμι»

Το κατσικάκι όμως που ήταν μέσα στο ρολόι, το άκουσε. Μετά έκανε άνω-κάτω το...το σπίτι ο λύκος και μετά έφυγε. Και μετά ήρθε η μαμά της και πέταξε το καλάθι επειδή είδε ανοιχτή την πόρτα. Μετά μπήκε μέσα και έκλαιγε. Μετά την άκουσε το κατσικάκι και βγήκε έξω και μετά της είπε που είναι ο λύκος. Της είπε το κατσικάκι ότι είναι στο ποτάμι και πάει να... πήγε να κοιμηθεί. Μετά πήγαν...πήραν μια κλωστή κι ένα ψαλίδι και μετά πήγαν εκεί. Σκίσανε την κοιλιά του, βγήκανε τα 7

κατσικάκια και μετά την...έβαλαν μέσα κοτρόνες και μετά την έραψαν.

Μετά ξύπνησε ο λύκος και λέει:

«Πω πω πώς κάνει έτσι η κοιλιά μου; Έφαγα πάρα πολλά κατσικάκια και πάει να πει νερό και μετά πνίγηκε. Και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα...!

-Ωραία! Σ' ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ Νικόλα.

2^η συνέντευξη

- Πώς σε λένε;
- Κωνσταντίνο.
- Και σε ποια τάξη πηγαίνεις;
- Νήπια.
- Ποιο παραμυθάκι θα μου πεις;
- Τα 3 γουρουνάκια.
- Ωραία! Σ' ακούω...

Μια φορά κι έναν καιρό, η...μαμά απ' τα γουρουνάκια...είχανε γιορτή τα γουρουνάκια και έφτιαξε μια τούρτα και ήρθαν τα γουρουνάκια, πήγαν πλύναν τα χέρια τους και είπε η γιαγιά τους:

«Καλά μου εγγονάκια, πρέπει να φύγετε, μεγαλώσατε»

Και λέει το μικρότερο:

«Μα μαμά...γιαγιά δε θέλουμε να φύγουμε»

Και λέει η γιαγιά:

«Προσέξτε τα μάτια του λύκου, είναι πολύ πονηρός»

Και μετά φτιάξαν τα σπιτία τους. Και...πάει στο πρώτο ο λύκος και λέει:

«Καλό μου γουρουνάκι, μπορείς να μου ανοίξεις την πόρτα στο καινούριο σου σπιτάκι;»

Λέει το γουρουνάκι:

«Για να δω, ποιος είναι. Παναγία μου! Είναι ο λύκος!»

Λέει το γουρουνάκι...λέει ο λύκος:

«Άνοιξε μου την πόρτα»

«Όχι δε σ' ανοίγω γιατί θα με φας»

«Με το τρία θα φυσήξω...ένα, δύο, τρία φύουουου...»

Φύσηξε έφυγε...έφυγε μαζί με τον αέρα το γουρουνάκι. Και...πάει στο δεύτερο και λέει κι αυτό:

Γουρουνάκι μπορείς να μου ανοίξεις την πόρτα; Είμαι ένας γέρος»

Και...

«Για να δω ποιος είναι»

Φυσάει μία ο λύκος, φεύγει κι αυτό με τον αέρα. Πάει στο τελευταίο.

Εεεε...είπε:

«Είμαι ένας ξυλουργός, μπορείς να μου ανοίξεις γουρουνάκι;»

Λέει το γουρουνάκι:

«Για να δω ποιος είναι. Παναγία μου! Είναι ο λύκος!» λέει κι αυτό.

Φυσάει μία ο λύκος και ξαναφυσάει να προσπαθήσει ακόμα μια φορά.

Φύσηξε ξανά, δεν έπεσε. Είπε το γουρουνάκι:

«Αύριο στις δύο, θα πάμε να μαζέψουμε κοχύλια. Το γουρουνάκι πήγε στη μία. Πήγε ο λύκος, χτύπησε την πόρτα και λέει το γουρουνάκι:

«Γουρουνάκι είσαι έτοιμος;»

«Ναι, μάλιστα. Μου είπες και πήγα και μάζεψα. Με κορόιδεψες πάλι», το γουρουνάκι είπε. Ο λύκος είπε ότι έχει ένα δέντρο με μήλα και είπε στη μία η ώρα αλλά το γουρουνάκι πήγε από τις εννιά. Χτυπάει ο λύκος το βρίσκει στο δέντρο ο λύκος και είπε:

«Γουρουνάκι το ήξερα, είχα χτυπήσει την πόρτα και δεν ήσουνα εκεί» και ο λύκος είπε:

«Τι ωραία είναι αυτά τα μήλα!»

Πετάει ένα το γουρουνάκι, το κυνηγάει ο λύκος, το κυνηγάει και λέει το γουρουνάκι:

«Το πιασα, το πιασα!!»

«Κι εγώ το σκάω, το σκάω, το σκάω»

Και λέει ο λύκος:

«Με κορόιδεψες πάλι»

Πάει στο σπίτι του και λέει:

«Σήμερα είναι η ερμού, θες να πάμε μαζί;»

Λέει:

«Ναι»

Το γουρουνάκι πήγε στην ερμού και φώναζαν οι άνθρωποι:

«Βοήθεια, έρχεται ο λύκος!!»

Αλλά το γουρουνάκι είδε μια γάτα που πουλούσε γλάστρες, πήρε μερικές γλάστρες τις έριξε και ο λύκος κουτούλησε σ' ένα δέντρο. Πήρε...κι έριξε το βαρέλι με τα μήλα, το γουρουνάκι το έφαγε και το βαρέλι τον πήγε μέχρι τον ουρανό το λύκο. Το βράδυ κατέβηκε ο λύκος και πάει στο σπίτι του...απ' το γουρουνάκι. Ανέβηκε απ' την καμινάδα, πηδάει ανοίγει το γουρουνάκι το καζάνι, πέφτει μέσα ο λύκος και κήκε και κάναν μια γιορτή.

3^η συνέντευξη

-Πώς σε λένε;

-Φιλίτσα.

-Σε ποια τάξη πηγαίνεις;

-Δευτέρα.

-Ποιο παραμυθάκι θα μου πεις;

-Την Κοκκινοσκουφίτσα.

-Ωραία! Σ' ακούω.

-Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν ένα κοριτσάκι που το λέγανε Κοκκινοσκουφίτσα. Και μια μέρα, είπε η μαμά της:

«Κοκκινοσκουφίτσα μου, επειδή η γιαγιά σου είναι άρρωστη, σου έδωσα αυτά τα φαγητά να της τα πας. Πρόσεχε όμως γιατί στο δάσος, τριγυρίζει ένας κακός λύκος»

«Εντάξει μαμά»

Φεύγει η Κοκκινοσκουφίτσα και...όπως περνούσε από το δάσος, είδε το λύκο. Εμ...και λέει ο λύκος:

«Γεια σου Κοκκινοσκουφίτσα. Εεε...γεια σου, πας στη γιαγιά σου;»

«Ναι, πάω να της πάω να της πάω αυτά τα φαγητά γιατί είναι άρρωστη»

«Εμ...πού μένει η γιαγιά σου;»

«Εμ...μένει σ' ένα σπιτάκι πιο πέρα από...πιο πέρα από δω, από το δρόμο»

«Α...μπα!! Γεια σου Κοκκινοσκουφίτσα»

Πηγαίνει η Κοκκινοσκουφίτσα. Ο λυ...ο λυ...ο λύκος έτρεχε για να φτάσει πρώτος στην καλύβα. Μπαίνει μέσα, εεε...χτυπάει την πόρτα τοκ τοκ.

«Ποιος είναι;» λέει η γιαγιά.

«Είμαι η Κοκκινοσκουφίτσα. Ήρθα με τα φαγητά να σου δώσω για να γίνεις καλά.»

«Άνοιξε την πόρτα παιδί μου, γιατί δεν μπορώ εγώ γιατί...γιατί είμαι...γιατί δεν μπορώ να σηκωθώ απ' το κρεβάτι»

Ανοίγει την πόρτα ο λύκος, πιάνει τη γιαγιά, την κλείνει στην ντουλάπα, φοράει τα ρούχα της και κάνει τη γιαγιά. Φτάνει η Κοκκινοσκουφίτσα, χτυπάει την πόρτα τοκ τοκ.

«Ποιος είναι;»

«Είμαι η Κοκκινοσκουφίτσα γιαγιά»

«Άνοιξε παιδάκι μου την πόρτα»

Ανοίγει η Κοκκινοσκουφίτσα, εμ...πάει μέσα στην κουζίνα, πάει και ο λύκος και πάει και ο λύκος από πίσω.

«Εμ...εμ...εεε γιαγιά θέλεις τσάι;»

«Θέλω Κοκκινοσκουφίτσα»

Φτιάχνει η Κοκκι...το κοριτσάκι τσάι, το βάζει στο τραπέζι, το παίρνει ο λύκος.

«Λύκε γιατί έχεις τόσο μεγάλα, τόσο μεγάλα χέρια;»

«Για να...για να σ' αγκαλιάζω» λέει στην Κοκκινοσκουφίτσα.

«Και γιατί έχεις τόσο μεγάλα μάτια;»

«Για να...για να σε βλέπω»

«Και γιατί έχεις τόσο μεγάλο στόμα;»

«Για να σε φάω!!!!»

Τρέχει η Κοκκινοσκουφίτσα, έξω από την πόρτα εεε...κι ο λύκος την κυνηγούσε από πίσω. Μετά...μετά πώς να το πω και μετά πήγε σ' ένα ποτάμι, τον πήρε το ποτάμι και πνίγηκε. Μετά πρε...εεεε πριν τη βγάλει τη γιαγιά απ' την ντουλάπα, και εεε... τη δει, τρώνε γλυκά και μιλάνε. Μετά τη χαιρετάει η Κοκκινοσκουφίτσα και πάει σπίτι της και πηγαίνει στη μαμά της και της είπε όλη την ιστορία που πέρασε.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ¹

Στην έρευνά μας σε αρκετά παραμύθια (λαϊκά και κάποια έντεχνα) από την Ελλάδα και τον κόσμο, γνωρίσαμε μερικά από τα πιο δημοφιλή παιδικά αναγνώσματα ή ακούσματα. Το γεγονός ότι ανέκαθεν τα παραμύθια προοριζόταν για παιδιά και ότι ακόμη βρίσκουν σ' αυτά ένα φανατικό κοινό τους, αποδεικνύει την ιδιαίτερη σημασία που έχουν τα παραμύθια για την ηθική, διανοητική και συναισθηματική εξέλιξη των παιδιών, αφού εκτός από την ευχαρίστηση που τους προσφέρουν, αποτελούν άριστο υλικό για τη διαπαιδαγώγησή τους.

Τα παραμύθια εκφράζουν απόλυτα την αγνή και 'άδεια' από παραστάσεις παιδική ψυχή, μιλώντας της άμεσα, στη γλώσσα της. Οι ήρωες των παραμυθιών «δημιουργούν στην ψυχή των παιδιών τον ασύνειδο μηχανισμό ταυτισμού (identification) και υποκατάστασης (substitution), πράγμα σημαντικό για τη συναισθηματική ισορροπία. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι οι μύθοι και τα παραμύθια λειτουργούν στα παιδιά υποσυνείδητα σαν 'λύτρωση', 'προειδοποίηση' και 'προετοιμασία', για να αντιμετωπίσουν τη γύρω πραγματικότητα. Γιατί, πράγματι, 'πίσω από τα κείμενα αυτά υπάρχουν πάντα, και πρέπει να το νιώθουμε, εποχές, άνθρωποι, ζωή, λαχτάρες και συναισθήματα'» (Αναγνωστόπουλος, *Η ελληνική παιδική λογοτεχνία κατά τη μεταπολεμική περίοδο*, 84). Μέσα λοιπόν σ' αυτόν τον μικρόκοσμο των παραμυθιών, τα παιδιά 'βιώνουν' και παραλληλίζουν τις ζωές τους και τις εκφάνσεις τους, προσπαθώντας να κατανοήσουν τα ανεξήγητα που παρατηρούν γύρω τους και να 'ξορκίσουν' τα κακά που βλέπουν να τα περικυκλώνουν.

---

¹ Τα συμπεράσματα εξήχθησαν από τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων μας (βλ. σ 40-41), καθώς επίσης και από τις προφορικές διηγήσεις των μικρών μας φίλων Νικόλα, Κωνσταντίνου και Φιλίτσας.

Στις απαντήσεις των παιδιών που συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια μας, των ενηλίκων, που συμμετείχαν στην έρευνά μας και των μικρών φίλων που αποδέχθηκαν με χαρά να μας αφηγηθούν το δικό τους αγαπημένο παραμύθι, βρήκαμε πολλά και σημαντικά για την εργασία μας δεδομένα. Με την παράμετρο ‘παιδί’ πάντα κατά νου και με τη βοήθεια όλων των ελληνικών και ξένων πηγών που μελετήσαμε, τα κυριότερα συμπεράσματά μας σχετικά με το παιδί αναγνώστη και ήρωα του παραμυθιού, συνοψίζονται ως εξής:

◆ Τα παραμύθια με πρωταγωνιστές παιδιά συγκινούν ιδιαίτερα τα παιδιά, επειδή με έναν συνομήλικο ήρωα η ταύτιση είναι πιο εφικτή· το μικρό παιδί-ήρωας αντιμετωπίζει, όπως αναλύσαμε και πριν, τα ίδια ‘προβλήματα’ με τον αναγνώστη, νιώθει τους ίδιους φόβους και τις ίδιες ανασφάλειες, βιώνει τα ίδια άγχη και, τελικά, ‘λυτρώνεται’ μαζί με τον ήρωά του.

◆ Παρά το γεγονός ότι τα παιδιά έχουν σε περίοπτη θέση στις προτιμήσεις τους τα παραμύθια με μαγικές καλές δυνάμεις (νεράιδες, ξωτικά, κτλ.) και με ζώα, αυτό φαίνεται πως συντείνει τελικά στην αρχική μας υπόθεση: ότι δηλαδή τα παιδιά προτιμούν ό,τι έχει σχέση με άλλα παιδιά σαν κι αυτά. Για παράδειγμα, στην 1^η μας ερώτηση στα ερωτηματολόγια των παιδιών, οι απαντήσεις απέδωσαν ένα συνολικό ποσοστό 55% στις νεράιδες και τα ξωτικά· δεν είναι όμως αυτές οι δυνάμεις που τελικά εξασφαλίζουν την ευτυχή κατάληξη του ήρωα, δεν είναι αυτές που βοηθούν το παιδί, τον κεντρικό άξονα του παραμυθιού; Από την άλλη, τα δύο από τα τρία παιδιά που μας αφηγήθηκαν κάποιο παραμύθι, επέλεξαν ως πρωταγωνιστές της ιστορίας τους τα ζώα. Ρίχνοντας όμως μια πιο κοντινή ματιά στις ίδιες τις ιστορίες τους, θα δούμε ότι τα ζώα αυτά είναι ‘παιδάκια’ κάποιας οικογένειας, έχουν μαμά, γιαγιά κτλ. και

υιοθετούν τις καθημερινές συνήθειες και τις συμπεριφορές ενός συνηθισμένου παιδιού.

♦ Τα παιδιά (και τα ζώα-παιδιά) στα παραμύθια προκαλούν την αποδοχή των μικρών αναγνωστών τους και τους προσκαλούν να ταυτιστούν μαζί τους, γιατί, κυρίως, κάνουν τα ίδια πράγματα με αυτούς. Ακόμα κι αν το παραμύθι στην αρχική του μορφή δεν αναφέρεται σε κάτι τέτοιο, το ίδιο το παιδί δημιουργεί στο μυαλό του μια εικόνα παρόμοια με εκείνη που παρουσιάζει η δική του ζωή για να ταυτιστεί πιο έντονα με τον ήρωά του. Ο μικρός Νικόλας στην πρώτη μας συνέντευξη, βάζει τα ζώα να παίζουν τα παιχνίδια που προτιμούν τα αγόρια της ηλικίας τους: τα μεγάλα κατσικάκια παίζουν ‘μπάλα’, ‘αυτοκίνητο’, κι ‘επιτραπέζιο’, ενώ το μικρότερο ζωγραφίζει.

♦ Τα κορίτσια μας, είναι μάλλον κατά των βίαιων σκηνών και τείνουν να τις απαλείφουν από τη σκέψη και τις αφηγήσεις τους. Η μικρή Φιλίτσα αποφεύγει συνειδητά ή όχι να αναφερθεί στο γεγονός ότι ο λύκος έφαγε τη γιαγιά της Κοκκινοσκουφίτσας ή στο ότι κάποιοι ενήλικες (κυνηγοί σε κάποιες εκδοχές) σκότωσαν το λύκο και προτιμά πιο ‘ανώδυνες’ εξηγήσεις, όπως ότι ο λύκος πήγε στο ποτάμι και χάθηκε και όλα λύθηκαν.

♦ Ο μύθος ότι το λαϊκό παραμύθι έχει ‘πεθάνει’ μένει τελικά μόνο μύθος: σύμφωνα με τις απαντήσεις που έχουμε από τα ερωτηματολόγια που υποβάλλαμε στους ενήλικες, ένα ποσοστό 60% των ερωτηθέντων συνεχίζουν να αφηγούνται παραμύθια σε παιδιά ακόμη και σε εκείνα που δεν είναι δικά τους (πχ. σε ανίψια, γειτονόπούλα, κτλ.). Ο μύθος μάλιστα καταρρίπτεται και από τις απαντήσεις των παιδιών: είναι όλα γνώστες των ‘κλασικών’ παραμυθιών και συνεχίζουν να τους

αρέσουν ακόμη και στη σημερινή εποχή που η τεχνολογία αιχμής έχει επινοήσει απειράριθμους νέους τρόπους για την ψυχαγωγία τους· κι αν κάποιος απορούν για το 41,9% των παιδιών που προτιμούν να παρακολουθούν τα παραμύθια στις τηλεοπτικές μορφές τους, αυτό ίσως να μην είναι και τόσο αποθαρρυντικό, αφού δείχνει ότι το παραμύθι ζει και εξελίσσεται παράλληλα με την ίδια τη ζωή.

♦ Οι ενήλικες που συμμετείχαν στην έρευνα έδιναν τις απαντήσεις τους από τη διπλή θέση του πρώην αναγνώστη-ακροατή, από την εποχή που ήταν παιδιά, και του παρατηρητή των αντιδράσεων των τωρινών ακροατών-αναγνωστών· η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων αυτών στην ερώτησή μας σχετικά με τα συναισθήματα των παιδιών-αναγνωστών έναντι των ηρώων των παραμυθιών απάντησαν ότι ‘ταυτίζονται’ μαζί τους (ποσοστό 43,3%)· επιπλέον, ένα συνολικό ποσοστό 31,6% δίνει συναφείς απαντήσεις ότι δηλαδή τα παιδιά θέλουν ‘να μοιάσουν’ στους ήρωες ή ότι τους έχουν σαν ‘πρότυπο’.

♦ Τέλος, τα παιδιά που τώρα πια έχουν γίνει ενήλικες κράτησαν από τα παιδικά τους χρόνια παραμύθια κλασικά ή όχι, λαϊκά ή έντεχνα, γνωστά ή όχι, προφορικά ή τηλεοπτικά, πάντα όμως τα παραμύθια που τους συγκίνησαν, τους επηρέασαν και τους συντρόφεψαν στη ζωή ως τώρα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

(Δείγματα των ερωτηματολογίων που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα)

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΝΗΠΙΑ

A. Φύλο

- Αγόρι
- Κορίτσι

B. Ερωτήσεις

1. Σου αρέσουν τα παραμύθια με
  - ζώα
  - παιδιά
  - ξωτικά
  - νεράιδες
  - άλλους

2. Ποιο παραμύθι σου αρέσει;
  - η Κοκκινοσκουφίτσα
  - ο Πινόκιο
  - ο Κοντορεβιθούλης

3. Τα παραμύθια σου αρέσει
  - να σου τα διαβάζει η μαμά σου
  - να τα βλέπεις στην τηλεόραση
  - να τα ακούς στο κασετόφωνο
  - άλλο

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΕΝΗΛΙΚΕΣ

A. Φύλο

- Άντρας
- Γυναίκα

B. Ερωτήσεις

1. Αφηγείστε λαϊκά παραμύθια σε παιδιά; (ανίψια, ξαδέρφια, αδέρφια, γειτονόπουλα...)

- Ναι
- Όχι

2. Πώς αντιμετωπίζουν τα παιδιά-αναγνώστες, τα παιδιά-ήρωες στα λαϊκά παραμύθια;

3. Εσείς ποιο παραμύθι έχετε κρατήσει από τα παιδικά σας χρόνια;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

(Παραμύθια δικής μου συγγραφής)

Για το τέλος της εργασίας μου θα ήθελα να παραθέσω τέσσερα μικρά παραμύθια που έγραψα η ίδια και τα οποία έχουν σαν ήρωά τους μικρά παιδιά. Τα παραμύθια αυτά αναφέρονται και σε σύγχρονα κοινωνικά θέματα όπως είναι ο αλκοολισμός, τα ναρκωτικά, ο ανθρωπισμός και τις έννοιες του καλού και του κακού.

Τα συγκεκριμένα παραμύθια τιτλοφορούνται:

1. Οι μπαμπάδες κι οι μελάδες 144
2. Η κότα δοκίμασε κόκα 152
3. Η Νεολαία είναι το μέλλον του κόσμου 159
4. Αγκάθια και ροδοπέταλα 164

ΟΙ ΜΠΑΜΠΑΔΕΣ ΚΙ ΟΙ ΜΠΕΛΑΔΕΣ...

Μια φορά κι έναν καιρό σε μια όμορφη γειτονιά ζούσαν δύο αχώριστοι φίλοι, ο Πάρις κι ο Χάρης. Η οικογένεια του Πάρη ήταν πολύ πλούσια. Στο σπίτι τους, ένα σωστό παλάτι, δούλευαν δέκα υπηρέτες ώστε όλα να είναι στη θέση τους. Το πάτωμα άστραφτε από την καθαριότητα, τα πιάτα ήταν πάντα πλυμένα στον νεροχύτη και στο μπάνιο υπήρχαν φρεσκοσιδερωμένες πετσέτες όλη τη μέρα. Ο Πάρις είχε ένα σωρό παιχνίδια και πολλά βιβλία και παραμύθια. Δε ξέρω από πού να πρωτοξεκινήσω: Να σας πω για τα αυτοκινητάκια ή για τα στρατιωτάκια του; Άσε που είχε κάτι μεγάλες κούτες με τουβλάκια κι έφτιαχνε πύργους και κάστρα. Στο μεγάλο νοικοκυρεμένο δωμάτιο έπαιζε με τον φίλο του τον Χάρη όλη μέρα. Όσο για το βράδυ, του άρεσε να ακούει παραμύθια. Ήθελε να ξέρει να τα διαβάσει αυτός αλλά αυτό θα γινόταν όταν θα μεγάλωνε λίγο. Έτσι του τα διάβαζε η μητέρα του. Ο Πάρις όμως είχε τον καημό ένα βράδυ να του τα διαβάσει ο πατέρας του και ρωτούσε τη μητέρα του:

-Μαμά γιατί ο πατερούλης δε μου λέει παραμύθια;

Κι η μητέρα του τού απαντούσε:

-Πάρη γιόκα μου, ο μπαμπάς έχει πονοκέφαλο και δεν μπορεί. Όταν θα γίνει καλά θα σου διαβάσει τα πιο όμορφα παραμύθια.

Πραγματικά ο πατέρας του ήταν κακοδιάθετος γιατί είχε μια πολύ κακή συνήθεια, του άρεσε να πίνει. Έπινε ουίσκι. Το ξεκίνησε στα πάρτι και στις κοσμικές δεξιώσεις που σύχναζε. Μετά όμως έπινε και στο σπίτι. Στην αρχή κρυφά, αργά τις νύχτες. Μετά όμως το συνήθισε και έπινε από νωρίς το πρωί. Λίγο πριν φύγει για τη δουλειά, γέμιζε ένα μεταλλικό δοχείο άλλοτε με ουίσκι κι άλλοτε με βότκα, το έβαζε μέσα στην τσάντα του και το έπαιρνε μαζί του στο γραφείο. Έτσι, κάθε φορά που ήθελε να πιει, έβγαζε από την τσάντα του το μεταλλικό δοχείο κι έπινε από λίγο. Κι όσοι τον έβλεπαν, τον ρωτούσαν τι έπινε κι εκείνος τους απαντούσε πως έπινε νερό για να ξεδιψάσει.

Βέβαια, υπήρχε κι ο Χάρης. Ο Χάρης ήταν πολύ φτωχός. Δεν είχε ούτε παιχνίδια να παίξει, ούτε βιβλία να του τα διαβάσει η μητέρα του κι ο πατέρας του. Ζούσε σε μια παράγκα δίπλα στο ποτάμι. Το σπίτι για πόρτα είχε μια κουρελού και τα τζάμια στα παράθυρα ήταν σπασμένα. Το χειμώνα, όταν φυσούσε, ο αέρας έμπαινε κρύος μέσα στα δωμάτια. Την παλιά σόμπα και το τζάκι δεν τα έκαιγαν γιατί δεν είχαν λεφτά να αγοράσουν ξύλα. Όταν έβρεχε, τα νερά από το ποτάμι φούσκωναν κι έμπαιναν μέσα στο σπίτι. Τότε ο Χάρης κι οι

γονείς του, ανέβαιναν πάνω στα κρεβάτια μέχρι να σταματήσει η βροχή και να φύγει το νερό. Είχαν τη φτώχεια τους οι άνθρωποι, είχαν κι ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα. Ο πατέρας του Χάρη έπινε κι αυτός και γι' αυτό δε δούλευε. Του άρεσε τόσο πολύ να πίνει που δε σταματούσε. Κι αυτό γινόταν σχεδόν κάθε μέρα. Πήγαινε κι έπινε κρασί στην ταβέρνα της γειτονιάς. Όσπου μια μέρα, ο ταβερνιάρης τον μάλωσε και του είπε πως την επόμενη φορά που θα ερχόταν στην ταβέρνα του, δε θα του σερβίρει κρασί. Έτσι, ο πατέρας του Χάρη αγόραζε κρασί από άλλα μαγαζιά και το έπινε μόνος του στα πάρκα και στις πλατείες. Δεν ήταν λίγες οι φορές που από το πολύ κρασί, σωριαζόταν στα πεζοδρόμια και κοιμόταν χάρμω στο δρόμο.

Κι ο Χάρης ανησυχούσε κι έλεγε στη μητέρα του:

-Γιατί μαμά ο πατερούλης δεν έχει γυρίσει σπίτι ακόμα;

Και η μητέρα του τού απαντούσε πως θα αργούσε γιατί μπορεί να είχε βρει κάποιον φίλο του και να είχαν πιάσει την κουβέντα. Πολλές φορές όμως, η μητέρα του Χάρη προτιμούσε ο άντρας της να μην γυρίσει σπίτι. Κι αυτό γιατί, όταν μεθούσε πολύ, δεν ήξερε τι έκανε. Δεν ήταν λίγες οι φορές που πάνω στο μεθύσι και τα νεύρα του, ο πατέρας του Χάρη έβριζε και χτύπαγε τη γυναίκα του. Αυτός ήταν κι ο λόγος που ο Χάρης πήγαινε στο σπίτι του Πάρη. Δεν ήθελε να βλέπει τον πατέρα του να χτυπάει τη μητέρα του. Στο σπίτι του Πάρη, τα δυο παιδιά έπαιζαν με τις ώρες. Διασκέδαζαν τόσο πολύ που δεν

ήθελε το ένα να αποχωριστεί το άλλο. Βέβαια ανάμεσα στα παιχνίδια, έκαναν μεγάλα διαλείμματα, όχι για να ξεκουραστούν αλλά για να μιλήσουν. Είχαν τόσα πολλά πράγματα να πουν. Θέλανε κι οι δυο να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν, να ζωγραφίζουν όμορφα και να τρέχουν γρήγορα στην αυλή πως τα μεγαλύτερα παιδιά του σχολείου. Όμως εκτός από αυτά τα πολύ ευχάριστα, συζητούσαν κι άλλα λιγότερα ευχάριστα.

Μιλούσαν για τους πατεράδες τους. Ο Πάρις που ήταν πλούσιος, μιλούσε με θλίψη για τον πατέρα του και διαμαρτυρόταν γιατί δεν του διάβαζε παραμύθια. Ενώ ο Χάρης που ήταν φτωχός, στεναχωριόταν που ο πατέρας του έδερνε τη μητέρα του. Και αναρωτιόνταν τα δυο αγόρια τι να φταίει. Έκατσαν λοιπόν και σκέφτηκαν πως το ποτό ήταν εκείνο που έκανε το κακό. Άλλωστε το είχε ακούσει και στην τηλεόραση ο Πάρις. Ένας ειδικός είχε πει πως ποτά όπως το ουίσκι, το κρασί κι η βότκα περιέχουν μια ουσία. Η ουσία αυτή λέγεται αλκοόλ και είναι πολύ επικίνδυνη για τον οργανισμό. Όποιος πίνει μεγάλες ποσότητες αλκοόλ, αρρωσταίνει.

Ο Χάρης ρώτησε τον Πάρι:

-Αφού οι μεγάλοι είναι μεγάλοι και γνωρίζουν τι κακό κάνει το αλκοόλ, γιατί συνεχίζουν να πίνουν; Δε ξέρουν ότι θα αρρωστήσουν;

Ο Πάρις όμως δεν ήξερε τι να απαντήσει αφού κι αυτός αναρωτιόταν το ίδιο πράγμα. Μπορούσε όμως να υποθέσει ότι, οι μεγάλοι ίσως έχουν κάποια προβλήματα και ίσως νομίζουν ότι με το ποτό θα τα λύσουν. Δεν σκέφτονται όμως λογικά να πουν ότι το ποτό μεγαλώνει τα προβλήματα και φέρνει άλλα μεγαλύτερα. Μπορεί να οδηγήσει σε νεύρα, θυμό, αμνησία, μελαγχολία και ένα σωρό άλλες κακές αρρώστιες.

-Αφού κάνει τους ανθρώπους κακούς και τους αρρωσταίνει, δε θα έπρεπε να το απαγορεύσουν; Ρώτησε ο Πάρις με απορία.

Δε φταίει όμως το αλκοόλ, φταίνε οι ίδιοι οι άνθρωποι γιατί δε ξέρουν πότε να σταματήσουν να πίνουν. Το ποτό σε μικρές ποσότητες δεν κάνει κακό. Όταν όμως οι άνθρωποι πίνουν πάρα πολύ, τότε τα πράγματα αλλάζουν

Η ώρα πέρασε. Η μέρα έδωσε τη θέση της στη νύχτα. Τα δυο παιδιά δεν το κατάλαβαν. Λίγο το παιχνίδι στην αρχή, λίγο η κουβέντα αργότερα, έξω σκοτεινίασε και άρχισε να κάνει κρύο. Δεν ήταν τόσο η απόσταση γιατί τα σπίτια των δυο παιδιών ήταν κοντά όσο το σκοτάδι και οι κίνδυνοι.

Έτσι, ο πατέρας του Πάρη προσφέρθηκε να πάει με το αμάξι του τον μικρό Χάρη στο σπίτι του. Ο Χάρης χάρηκε γιατί δεν θα περπατούσε μόνος του μέσα στη νύχτα. Όμως ο πατέρας του Πάρη ήταν πιωμένος για ακόμη μια φορά. Είχε πει μισό μπουκάλι ούισκι και ζαλιζόταν. Παρόλα αυτά θα

οδηγούσε. Ο Πάρις προειδοποίησε τον πατέρα του, αλλά εκείνος δεν άκουσε. Και του είπε:

-Πάρη μη στεναχωριέσαι, είναι δυο γωνίες. Σε πέντε λεπτά ο Χάρης θα είναι σπίτι του και σε δέκα λεπτά εγώ πίσω.

Ο Χάρης μπήκε στο πολυτελές αμάξι του πατέρα του Πάρη. Εκείνος πάτησε το γκάζι και η κούρσα ξεκίνησε. Ο Χάρης που είχε φορέσει τη ζώνη ασφαλείας ανησυχούσε. Έβλεπε τον πατέρα του Πάρη, ενώ οδηγούσε, να ιδρώνει, να ζαλίζεται και να δείχνει θαμπωμένος από τα φώτα των άλλων αυτοκινήτων.

Το κακό δεν άργησε να γίνει. Λίγα μέτρα πριν φτάσουν στο σπίτι του Χάρη ο οδηγός έχασε τον έλεγχο του αυτοκινήτου και έριξε το αμάξι σε ένα μεγάλο δέντρο. Οι δυο επιβάτες δεν έπαθαν τίποτα γιατί φορούσαν ζώνες ασφαλείας. Φοβήθηκαν όμως πάρα πολύ γιατί η σύγκρουση ήταν δυνατή. Ο κρότος ήταν πολύ δυνατός. Ο πατέρας και η μητέρα του Χάρη αναστατώθηκαν και βγήκαν έξω να δουν τι είχε συμβεί.

Ο Χάρης έτρεξε αμέσως στην αγκαλιά της μητέρας του και της είπε ότι σώθηκαν από θαύμα. Το αμάξι ήταν εντελώς κατεστραμμένο αλλά ευτυχώς οι δύο επιβάτες ήταν καλά. Ο οδηγός δεν κατάλαβε πως έγινε το ατύχημα γιατί ήταν μεθυσμένος.

Ο πατέρας του Χάρη όμως, που ήταν επίσης μεθυσμένος έριξε το φταίξιμο στον οδηγό του αυτοκινήτου και όρμησε πάνω του να τον χτυπήσει. Του είπε χαρακτηριστικά:

-Πήγες να κάνεις κακό στο γιο μου, το μονάκριβό μου γιο γιατί οδηγούσες μεθυσμένος... Θα σε χτυπήσω!

Ο Χάρης και η μητέρα του πήγαν να τον σταματήσουν και το κατάφεραν. Οι δυο άντρες ήταν μεθυσμένοι. Δεν καταλάβαιναν τι συνέβαινε γύρω τους. Ο μεν πατέρας του Πάρη οδήγησε μεθυσμένος και παραλίγο να σκοτωθεί ο ίδιος και να σκοτώσει και το μικρό Χάρη. Ο δε πατέρας του μικρού Χάρη βλέποντας τι είχε συμβεί προσπάθησε να χτυπήσει τον πατέρα του Πάρη γιατί τον θεώρησε υπεύθυνο για το ατύχημα. Μέσα στο μεθύσι του ο άνθρωπος μπορεί να κάνει πολύ άσχημα πράγματα και να μην το καταλάβει καθόλου.

Μετά από αυτό το τραγικό παιχνίδι που πήγε να παίξει η μοίρα, οι δύο άντρες έβαλαν μυαλό και σταμάτησαν πίνουν. Τα δυο παιδιά χάρηκαν που οι πατεράδες τους βρήκαν επιτέλους την υγεία τους.

Ο μπαμπάς του Πάρη έκοψε το ουίσκι. Έτσι γέμισε χαρά και τα βράδια πια ήταν χαρούμενος και πρόθυμος να διαβάζει παραμύθια του γιου του. Όσο για την οδήγηση, είχε να το λέει σε όλους τους γνωστούς και τους φίλους του:

-Όταν θέλετε να οδηγήσετε, μην βάζετε ούτε μια σταγόνα ποτού στο στόμα σας. Μπορεί να κινδυνέψει η ζωή σας.

Όσο για τον μπαμπά του Χάρη, αυτός έκοψε το κρασί. Σταμάτησε να βρίζει και να χτυπάει τη γυναίκα του και πήγε επιτέλους να δουλέψει. Έβγαλε χρήματα και αγόρασε ένα

ωραίο σπίτι όπου μετακόμισε όλη η οικογένεια. Έτσι δε ζούσαν πλέον στην παράγκα και τους γνωστούς του τους συμβούλευε να μην πίνουν γιατί ο ίδιος όταν έπινε, δεν ήξερε τι έκανε.

Ο Πάρις κι ο Χάρης ήταν πλέον πολύ ευτυχισμένοι. Οι πατεράδες τους είχαν πλέον απαλλαγεί από μια τόσο κακιιά συνήθεια. Από τότε, τα δυο παιδιά άρχισαν να παίζουν πολύ περισσότερο και να κάνουν όμορφα όνειρα για το μέλλον!

Η ΚΟΤΑ ΔΟΚΙΜΑΣΕ ΚΟΚΑ

Μια φορά κι έναν καιρό σ' ένα όμορφο χωριό ζούσε ο κυρ Γιώργος. Ο κυρ Γιώργος ήταν αγρότης. Ασχολούνταν με τη φύση. Είχε μια φάρμα με πολύ όμορφα φυτά και πολύ όμορφα ζώα ο κυρ Γιώργος ασχολούνταν κάθε μέρα με την ίδια δουλειά: φρόντιζε τα φυτά και τα ζώα από νωρίς το πρωί μέχρι αργά το βράδυ. Αγαπούσε τόσο πολύ τη ζωή στη φάρμα, που δεν την άφηνε για να πάει πουθενά αλλού.

Στον κήπο του έβλεπες κάθε λογής δέντρα. Μπροστά, μπροστά είχε τις πορτοκαλιές, λίγο πιο πίσω τις λεμονιές και παραπίσω τις ροδακινιές. Τα δέντρα αυτά τα αγαπούσε πολύ. Τα πότιζε, τα κλάδευε και μετά μάζευε τους λαχταριστούς καρπούς. Κερνούσε όλα τα παιδιά του χωριού. Ο κυρ Γιώργος δεν είχε παιδιά κι έτσι παιδιά του ήταν τα παιδιά των γειτόνων του, των συγχωριανών, των συγγενών και των φίλων του. Τα αγαπούσε πολύ! Τα είχε σαν δικά του παιδιά. Ένα από αυτά τα παιδιά ήταν και ο Λάμπρος. Ο Λάμπρος τον κυρ Γιώργο τον είχε σαν θείο του και μάλιστα τον αγαπούσε πολύ περισσότερο από όλους τους θείους του. Ο Λάμπρος δεν ήταν μικρό παιδί, σαν τα παιδιά του νηπιαγωγείου. Ήταν μεγάλο παιδί. Είχε πάει δημοτικό, γυμνάσιο και τώρα πήγαινε λύκειο. Ζούσε στην πόλη αλλά τα καλοκαίρια πήγαινε στο χωριό και έκανε διακοπές. Την αγαπούσε τη φάρμα ο Λάμπρος, την αγαπούσε πολύ...

Έτσι μόλις έκλεισαν τα σχολεία, ο Λάμπρος μάζεψε τα ρούχα του σε μια βαλίτσα και πήγε στο χωριό. Ο πατέρας του Λάμπρου ανησυχούσε πολύ τον τελευταίο καιρό για τον γιο του. Εδώ και κάμποσους μήνες, δεν ασχολούνταν με τα μαθήματά του. Δε διάβαζε, ήταν αφηρημένος στο σχολείο και έκανε κακές παρέες.

Ο πατέρας του Λάμπρου υποψιαζόταν ότι ο γιος του έπαιρνε ναρκωτικά. Και τι είναι τα ναρκωτικά; Τα ναρκωτικά είναι κάποιες

ουσίες που δεν επιτρέπεται να τις παίρνουν οι άνθρωποι. Οι ουσίες αυτές κάνουν κακό στην υγεία των ανθρώπων. Όποιος άνθρωπος παίρνει για αρκετό καιρό αυτές τις ουσίες, αρρωσταίνει και μπορεί και να πεθάνει. Και τότε γιατί παίρνουν οι άνθρωποι ναρκωτικά; Πολλές φορές, μάλλον τις περισσότερες φορές, γιατί δε γνωρίζουν για τις κακές συνέπειες. Στην αρχή, ανεβάζουν τη διάθεση και δίνουν ενέργεια στον άνθρωπο. Μετά όμως από δυο ώρες, αρχίζουν οι πόνοι, πόνοι στο κεφάλι, πόνοι στα πόδια, πόνοι στα χέρια, πόνοι σε όλα τα σώμα. Είναι σαν να τρως δέκα μεγάλα παγωτά. Στην αρχή θα τα ευχαριστηθείς, μετά όμως θα πονέσει η κοιλιά σου. Αν συνεχίσεις να τρως από δέκα παγωτά κάθε μέρα, θα αρρωστήσεις και θα πονάς όλη την ώρα.

Έτσι κι ο φίλος μας ο Λάμπρος. Όχι δεν έτρωγε δέκα παγωτά την ημέρα, έπαιρνε όμως ναρκωτικά. Τα ναρκωτικά του δημιούργησαν πολλά προβλήματα. Από καλό μαθητής στο σχολείο, έγινε κακός. Αν συνέχιζε να παίρνει ναρκωτικά θα αποκτούσε και προβλήματα υγείας, σαν κι αυτά που έχουν οι γέροι άνθρωποι. Και αλίμονο του ύστερα, να γεράσει πριν την ώρα του, νέο παιδί.

Έτσι, ο πατέρας του τον έστειλε στο θείο του τον Γιώργο στο χωριό. Στο χωριό ο Λάμπρος θα ήταν μακριά από τις κακές παρέες και κοντά στο θείο του, που τον αγαπούσε πολύ. Ο κυρ Γιώργος θα του μιλούσε και θα του έδινε συμβουλές σαν μεγαλύτερος που ήταν. Έτσι ο Λάμπρος θα σταματούσε αυτή την κακή συνήθεια που είχε. Να παίρνει ναρκωτικά δηλαδή. Θα ξεκινούσε μια καινούρια ζωή.

Στο χωριό μόλις μαθεύτηκε ότι θα ερχόταν ο Λάμπρος, όλοι ενθουσιάστηκαν. Όλα τα παιδιά χάρηκαν γιατί θα έπαιζαν μαζί του στη μεγάλη αλάνα του χωριού. Χάρηκε και ο κυρ Γιώργος που θα έβλεπε τον αγαπημένο του ανιψιό. Πιο πολύ όμως χάρηκαν τα ζώα της φάρμας, ο κόκορας, η κότα, το γουρουνάκι και η αγελάδα. Χάρηκαν πιο πολύ γιατί είχαν να δουν το Λάμπρο ένα χρόνο, από το [προηγούμενο καλοκαίρι.

Τα τέσσερα ζώα μόλις είδαν τον Λάμπρο, έστησαν χορό. Ο κόκορας αγκάλιασε κάτω από τις φτερούγες του την κότα και την χόρεψε ταγκό. Το γουρουνάκι και η αγελάδα άρχισαν να χορεύουν. Ο Λάμπρος δεν έκρυψε τη χαρά του για το καλωσόρισμα των ζώων. Τους έβαλε αμέσως τροφή να φάνε και καθαρό νερό να πιουν. Τότε αυτά για να τον ευχαριστήσουν, του είπαν ένα πολύ ωραίο ποίημα.

Ο Λάμπρος βρήκε όμορφη ασχολία στη φάρμα. Με υποδείξεις του θείου του, του κυρ Γιώργου, έμαθε να περιποιείται τα δέντρα. Καθάριζε πολύ προσεχτικά τις ρίζες των δέντρων από τα αγριόχορτα και μετά τα πότιζε με δροσερό νερό. Το νερό το έπαιρνε από το πηγάδι. Ο Λάμπρος έριχνε μέσα στο βαθύ πηγάδι τον άδειο κουβά και με το σκοινί τον ανέβαζε γεμάτο. Ασχολούταν βέβαια και με τα λουλούδια. Το παρτέρι στο μπροστινό μέρος του σπιτιού ήταν φυτεμένο με κόκκινες τριανταφυλλίες και όμορφες βιολέτες. Αργά το απόγευμα, ο Λάμπρος μαζί με το θείο του ποτίζει τον μπαξέ. Έριχναν μπόλικο νερό στις ντοματιές, τις πιπεριές, τις κολοκυθιές, για να μεγαλώσουν και να γεμίσουν από καρπούς.

Μ' αυτά και με τα άλλα, ο Λάμπρος ξέχασε και τις κακές παρέες και τα ναρκωτικά. Ήταν βέβαια και οι συμβουλές του κυρ Γιώργου. Δεν περνούσε μέρα που ο κυρ Γιώργος να μη δίνει το καλό παράδειγμα στο γιο του.

Συνήθιζε να του λέει:

-Ο γιατρός θα ασχοληθεί με τους ασθενείς του, ο ψαράς με τα ψάρια στη θάλασσα, ο καφετζής με τους καφέδες κι εγώ που είμαι αγρότης θα ασχοληθώ με τη φάρμα μου. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι εργάζονται και κερδίζουν κάτι από τη δουλειά τους. Τα ναρκωτικά δυστυχώς παιδί μου δεν έχουν κάποιο όφελος. Μόνο αρρώστιες φέρνουν, κακές αρρώστιες. Οι άνθρωποι αρρωσταίνουν και μετά δεν μπορούν να γίνουν ούτε γιατροί, ούτε ψαράδες, ούτε καφετζήδες, ούτε αγρότες.

Ο Λάμπρος κουνούσε καταφατικά το κεφάλι του γιατί συμφωνούσε με τον αγαπημένο του θείο. Παρόλα αυτά ο Λάμπρος είχε κρυμμένη βαθιά μέσα στην τσέπη από ένα τζιν παντελόνι του μια ναρκωτική ουσία. Ο κυρ Γιώργος δεν ήξερε τίποτα. Ο Λάμπρος, το ναρκωτικό αυτό που το ονομάζει κόκα, το είχε φέρει από την πόλη. Λίγο ήταν, πολύ λίγο, ένα μικρό σακουλάκι. Το είχε φέρει με σκοπό να το χρησιμοποιήσει μόνο και μόνο αν αισθανόταν νοσταλγία και το επιθυμούσε. Αλλά δεν το πεθύμησε και έτσι εξακολουθούσε και το είχε κρυμμένο στη τσέπη από το παντελόνι. Αλλά για κακή του τύχη ή μάλλον για καλή του τύχη, την κόκα, αυτό δηλαδή το ναρκωτικό, το ανακάλυψε μια μέρα ο κυρ Γιώργος. Ο κυρ Γιώργος μάλωσε τον Λάμπρο και του έδωσε την ακόλουθη συμβουλή:

-Το δέντρο το καθαρίζουμε τακτικά από τα αγριόχορτα για να μπορέσει να μεγαλώσει, να βγάλει κλαδιά και φύλλα και αργότερα νόστιμα φρούτα. Έτσι αν το δέντρο το καθαρίσουμε σήμερα, μετά από μια βδομάδα τα αγριόχορτα, θα ξαναφυτρώσουν. Γι' αυτό πρέπει να το ξανακαθαρίσουμε. Με τα ναρκωτικά συμβαίνει σχεδόν το ίδιο πράγμα. Αν προσπαθήσουμε, θα τα ξεχάσουμε. Μετά από μια βδομάδα μπορεί και να τα θυμηθούμε. Γι' αυτό θα πρέπει να κάνουμε εκ νέου μια προσπάθεια, ώστε να ξεχάσουμε τα ναρκωτικά μια και καλή. Για πάντα δηλαδή.

Ο Λάμπρος συμφώνησε με το θείο του./ κατάλαβε πως δεν ήταν σωστό που έφερε μαζί του την κόκα, το ναρκωτικό δηλαδή, μαζί του στο χωριό. Έτσι, αποφάσισαν ο Λάμπρος μαζί με τον κυρ Γιώργο, να πετάξουν την κόκα.

-Ναι θείε να την πετάξουμε, ποτέ ξανά δε θα δοκιμάσω ναρκωτικά. Γιατί θέλω να μεγαλώσω και να γίνω ένας υγιής άνθρωπος. Έτσι όπως το δέντρο όταν μεγαλώνει βγάζει κλαδιά, φύλλα και λαχταριστούς καρπούς, έτσι κι εγώ θα μεγαλώσω, θα αποκτήσω ένα γερό σώμα και ένα δυνατό

μυαλό. Κι όταν μεγαλώσω στ' αλήθεια, θα ασχοληθώ με ένα επάγγελμα που θα βοηθάει τους ανθρώπους, όπως ακριβώς τώρα βοηθάς εσύ εμένα. Θα γίνω γιατρός ή δάσκαλος. Αλλά θα ασχοληθώ και με τη γη γιατί την αγαπώ.

Έτσι μετά τη δυσάρεστη ανακάλυψη, ο κυρ Γιώργος κι ο Λάμπρος πήραν το ναρκωτικό, που το έλεγαν κόκα και το έθαψαν βαθιά μέσα στον κήπο. Ο κυρ Γιώργος είπε πως η κόκα θα έμενε καλά κρυμμένη κάτω από το χώμα και μετά από λίγο καιρό θα έλιωνε. Εκεί κάτω από τη γη κανείς δε θα την έβρισκε.

Η μάλλον σχεδόν κανείς. Γιατί η κότα, ένα από τα τέσσερα ζώα της φάρμας, παρακολούθησε και είδε τον κυρ Γιώργο και τον Λάμπρο, να σκάβουν στον κήπο και να κρύβουν την κόκα. Η κότα, που ήταν πολύ περίεργη, έψαξε και βρήκε θαμμένη την κόκα. Παραξενεύτηκε γιατί δεν είχε ξαναδεί τέτοιο πράγμα. Σκάφτηκε πως για να θέλουν να την κρύψουν, θα είναι κάτι σα θησαυρός. Άλλωστε τους θησαυρούς, τους κρύβουν έτσι δεν είναι;

Η περίεργη κότα θέλησε, λοιπόν, να δοκιμάσει κόκα. Φαίνεται ότι δε χόρτασε το μεσημέρι που έφαγε καλαμπόκι κι θέλησε να προσθέσει στο γεύμα της, κάτι καινούριο. Κάτι που δεν είχε δοκιμάσει ποτέ ξανά. Όμως δεν ήξερε καθόλου τι ήταν αυτό που ήταν έτοιμη να δοκιμάσει. Δυστυχώς η περιέργεια, πολλές φορές κάνει κακό, πολύ κακό.

Έτσι η κότα τσίμπησε λίγη κόκα. Σκέφτηκε πως αυτό το πράγμα που δοκίμασε, δεν είχε γεύση και τσίμπησε και ακόμη λίγο. Θέλησε όμως να δοκιμάσει κι άλλο και το έκανε, μέχρι που το έφαγε όλο. Η κότα, μετά από το μυστικό της γεύμα, γύρισε στο κοτέτσι όπου την περίμενε ο κόκορας, το γουρουνάκι και η αγελάδα. Φυσικά, δεν αποκάλυψε το μυστικό της γιατί φοβήθηκε μήπως τη μαλώσουν τα υπόλοιπα ζώα.

Ξαφνικά, η κότα αισθάνθηκε κάτι περίεργο. Θέλησε να πετάξει και το είπε στον κόκορα. Ο κόκορας της είπε ότι δεν μπορούσε να πετάξει

γιατί απλούστατα ήταν κότα και δεν ήταν χελιδόνι. Η κότα όμως έκανε προσπάθειες. Άνοιξε τις φτερούγες της κι άρχισε να τρέχει γρήγορα. Το αποτέλεσμα, βέβαια ήταν πολύ λυπητερό καθώς έπεσε με μεγάλη ορμή πάνω στα άχυρα. Μετά είπε στα άλλα ζώα πως ήθελε να τραγουδήσει. Ο κόκορας, ως ο πιο μεγάλος στην ηλικία και ο πιο σοφός, της απάντησε πως δεν μπορεί να τραγουδήσει γιατί απλούστατα είναι κότα κι όχι αηδόνι. Η κότα όμως δεν τον άκουσε κι έκανε μια προσπάθεια αλλά δυστυχώς αντί να τραγουδήσει, κακάρισε. Τα υπόλοιπα ζώα γέλασαν, όχι όμως για πολύ. Κι αυτό γιατί στη συνέχεια, η κότα ήθελε να οδηγήσει το τρακτέρ του κυρ Γιώργου.

Τα πράγματα σοβάρησαν. Ο κόκορας, το γουρουνάκι και η αγελάδα κατάλαβαν ότι κάτι κακό συνέβαινε στην κότα. Αυτά τα πράγματα που έκανε δεν ήταν της λογικής. Αντίθετα ήταν πράγματα τρελά. Ο κόκορας είπε της κότας Να οδηγήσει τρακτέρ, γιατί απλούστατα ήταν μια κότα και δεν ήταν άνθρωπος.

Μετά από λίγο, η κότα άρχισε να ζαλίζεται. Μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας, ανέβασε υψηλό πυρετό, και λιποθύμησε. Τα ζώα ανησύχησαν, ο κόκορας φώναξε δυνατά ‘κικιρίκου’ κι αμέσως τον άκουσαν ο κυρ Γιώργος κι ο Λάμπρος:

-Για να κακαρίσει ο κόκορας και να μην είναι ξημερώματα, κάτι κακό πρέπει να συμβαίνει, είπε ο κυρ Γιώργος και μαζί με τον Λάμπρο, έτρεξαν στο κοτέτσι χωρίς να χάσουν ούτε δευτερόλεπτο.

Η κατάσταση στο κοτέτσι ήταν απελπιστική. Η κότα υπέφερε από τους πόνους. Τόσο πολύ που δεν μπορούσε να πάρει ούτε μια ανάσα. Ο κυρ Γιώργος κατάλαβε ότι η κατάσταση ήταν πολύ σοβαρή και κάλεσε τον κτηνίατρο. Ο κτηνίατρος εξέτασε για αρκετή ώρα την κότα. Δυστυχώς τα νέα δεν ήταν καθόλου καλά. ‘

-Προφανώς κάτι έφαγε και την πείραξε, είπε ο κτηνίατρος και συμβούλεψε τον κτηνίατρο να τη σφάζει.

-Όχι να μην την σφάζεις, την αγαπώ την κοτούλα, είπε ο Λάμπρος κι αμέσως ένα δάκρυ κύλησε στα μάγουλά του.

Δυστυχώς όμως δε γινόταν διαφορετικά. Η κότα υπέφερε από μεγάλους πόνους και τελικά πέθανε. Έτσι, λοιπόν δε χρειάστηκε ο κυρ Γιώργος να σφάζει την κότα, το τέλος ήρθε από μόνο του. Αν όμως δεν ήταν περίεργη και δεν δοκίμαζε κόκα, θα ζούσε.

Ο κυρ Γιώργος κι ο Λάμπρος πήραν το άψυχο σώμα της κότας και το έθαψαν σ' έναν λόφο. Πάνω στον τάφο, άφησαν λουλούδια από τον αγρό. Στη φάρμα, τα ζώα έκλαιγαν. Μέρα και νύχτα έκλαιγαν και ο κόκορας και η αγελάδα και το γουρουνάκι.

Το πάθημα της κότας έδωσε στον ένα πολύ μεγάλο μάθημα, ένα μάθημα ζωής στον φίλο μας τον Λάμπρο. “Αν δεν το δεις με τα ίδια σου τα μάτια, δεν πρόκειται α το πιστέψεις” είπε στο θείο του και τον αγκάλιασε σφιχτά.

Από τότε ο Λάμπρος δεν ξαναδοκίμασε ναρκωτικά, ποτέ μα ποτέ ξανά. Έτσι έζησε αυτός καλά κι εμείς ακόμη καλύτερα.

*Το συγκεκριμένη παραμύθι δεν αναφέρεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, αλλά σε μεγάλα παιδιά. Είναι μια πιο μοντέρνα διασκευή του κλασσικού παραμυθιού 'Σταχτοπούτα'.

Η ΝΕΟΛΑΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Μια φορά κι έναν καιρό, πριν αιώνες, ίσως τα προκατακλυσμιαία χρόνια, ζούσε η μικρή μας ηρωίδα, μια παγκαλόμορφη κόρη. Σπίτι της είχε ένα όμορφο παλάτι, διακοσμημένο με χρυσά πλουμίδια. Κάθε της επιθυμία γινόταν πραγματικότητα στο κλάσμα του δευτερολέπτου. Την όμορφη κόρη, την ονόμασαν Νεολαία κάποιοι ασπροντυμένοι άγγελοι και της εξήγγειλαν ότι αυτή κόρη θα ήταν το μέλλον του κόσμου.

Η Νεολαία εμφορούταν από ευτυχία, ευδαιμονία και αγάπη καθώς ευημερούσε ζώντας στο όμορφο παλάτι. Τίποτα δεν επισείονταν ως απειλή για την ευημερία της και τίποτε δεν προμήνυε το ζοφερό μέλλον της, καθώς η Νεολαία λίγο πριν κοιμηθεί υπνωτιζόταν με το χάπι της λήθης. Έτσι την επόμενη μέρα το πρωί, δε θυμόταν τίποτα και το αίσθημα του κορεσμού ήταν κάτι το άγνωστο γι' αυτή.

Μια αποφράδα όμως μέρα, η Νεολαία δάγκωσε έναν απαγορευμένο καρπό. Με μιας κάηκε ολάκερο το φυτίλι της παραμονής της στον παραδεισένιο κόσμο. Βρέθηκε εναγόμενη σε ένα δικαστήριο με πολλούς κατηγορούς και μάρτυρες κατηγορίας. Η Νεολαία αλάφιασε από το πλήθος των κατηγοριών που πήγαν να της προσάψουν. Την είπαν βρώμικη, διεφθαρμένη και πρόστυχη. Κι όλα αυτά γιατί τόλμησε να δοκιμάσει κάτι που τιλοφορούταν ως απαγορευμένο.

Οι δικαστές αποφάνθηκαν πως η Νεολαία ήταν ένοχη και έπρεπε να τιμωρηθεί με τη θανατική ποινή. Την τελευταία στιγμή όμως και ως δια μαγείας εμφανίστηκε ένας μάρτυρας υπεράσπισής της. Το λόγια του ήταν σοφά και άγγιξαν τους δικαστές:

- Είναι ηλίου φαεινότερων πως αν η λαιμητόμος αποκεφαλίσει την όμορφη κόρη, ο κόσμος θα ορφανεύσει από παιδιά. Δε λέω, η κόρη αμάρτησε και πρέπει να πληρώσει. Γιατί όμως να κάνετε τη χάρη του Ηρώδη; Δεν υπάρχουν άλλες λιγότερο αυστηρές ποινές;

Όλοι οι δικαστές κοιτάχτηκαν στα μάτια. Ο ποινικός κώδικας ας γίνει χίλια κομμάτια.

Η Νεολαία μπορεί α γλίτωσε το κεφάλι της, δεν κέρδισε όμως πίσω την ευτυχία. Για το «ανοσιούργημά» της, το δικαστήριο της επέβαλλε αυστηρότατη ποινή. Η ‘εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή’ να γίνει δούλα στο παλάτι, που μέχρι πριν λίγο ζούσε Βασίλισσα. Η καρδούλα της δεν θα ανασκιρτούσε πια ευτυχία αλλά από μίσος και κακία. Θα έπρεπε να υπηρετεί πιστά, όπως ένα σκυλί το αφεντικό του ή ένα μουλάρι τον αναβάτη του, τις επιταγές των ετεροθαλών αδερφών της.

Η Νεολαία δεν ήταν πια η όμορφη κόρη αλλά μεταμορφώθηκε σε μια άσχημη γυναίκα, που υπηρετούσε τους βασιλιάδες στο παλάτι. Δεν είχε προσωπική ζωή, ούτε προσωπικές ελευθερίες. Ήταν έρμαιο στις βουλήσεις των αφεντάδων της. Η ψυχή της είχε μαυρίσει και εκείνο που αισθανόταν ήταν αδικία. Το μίσος για την κακή της τύχη, διαπερνούσε τις φλέβες της. Η καρδιά της είχε πάψει να τροφοδοτεί το σώμα της με αίμα. Το δηλητήριο ήταν το βασικό συστατικό της πια. Τα βάσανα και τα μαρτύρια όμως ωρίμασαν τη Νεολαία πριν την ώρα της.

Ο μεγάλος της αδερφός ονομαζόταν Πόλεμος. Στη φαρέτρα του είχε βέλη που τα εξαπόλυε με μίσος στους λαούς και τους έκανε να πολεμούν και να έχουν έχθρα μεταξύ τους. Όταν απευθυνόταν στη Νεολαία πάντα είχε δογματικό ύφος, λες και μιλούσε από καθέδρας. Η Νεολαία όμως είχε και δύο αδερφές. Η μία ήταν η Φτώχεια. Δε λέω, ήταν γενναιόδωρη προς τη Νεολαία διότι της έκανε δώρα. Την τελευταία φορά της δώρισε ψίχουλα να φάει, σταγόνες νερού να δροσιστεί και κουρέλια για να ντυθεί. Η άλλη ήταν η Αρρώστια, ύπουλη και μοχθηρή. Ήθελε να

συγχρωτίζεται τον κόσμο, αλλά ο κόσμος δεν την ήθελε. Πίστευε πως όπου δε πέφτει λόγος, πέφτει ασθένεια και επιδημία. Η Νεολαία τη μισούσε κι αυτή όπως μισούσε και τη Φτώχεια και τον Πόλεμο.

Τα αδέρφια της έβαζαν τη Νεολαία, να αναρριπίζει την εστία για να δυναμώσει η φλόγα που θα έκαιγε τον κόσμο. ‘Ο πόλεμος, η φτώχεια και οι αρρώστιες δεν θα εξαλειφθούν από τον πλανήτη εφόσον η φωτιά εξακολουθεί να καίει’, διαμήνυσε ο Άγγελος του Σκότους. Έτσι η άτυχη Νεολαία ήταν υποχρεωμένη να έχει δυνατή τη φωτιά να καίει στην εστία. Αν καμιά φορά η φωτιά λιγόστευε, μετριάζονταν οι αδερφοκτόνες διαμάχες, η ανέχεια και οι κακές ασθένειες στη γη. Η Νεολαία όμως θεωρούνταν υπεύθυνη και ο Άγγελος του Σκότους την τιμωρούσε μαστιγώνοντας την. Η Νεολαία από τη φωτιά είχε γεμίσει στάχτες .

*Αν ήταν ηρωίδα σε παραμύθι θα ήταν η Σταχτοπούτα
Η όμορφη αλλά φτωχή Ινδή κόρη από την Καλκούτα
Που ατύχησε γιατί άνοιξε της Πανδώρας την κούτα
Απαρνήθηκε την αγάπη η ζωή της κι έγινε τσιφούτα.*

Μπορεί η Νεολαία να κατέκτησε μια καταδυναστευμένη κόρη αλλά η καλή νεράιδα ονόματι Ευκαιρία, δεν είχε πει την τελευταία της λέξη. Δεν αποκοιμήθηκε στο ανάκλιτρό της αλλά έμεινε αναγερτή περιμένοντας την κατάλληλη στιγμή για να βοηθήσει τη Νεολαία. Στη μεταρρυθμιστική λέσχη θα δινόταν λαμπρή δεξίωση και ήταν ευκαιρία για τη Νεολαία Να παραβρεθεί κι αυτή. Σπουδαίες αποφάσεις θα λαμβάνονταν, που σκοπό θα είχαν να μεταρρυθμίσουν τους κανόνες που διέπουν τον κόσμο ώστε να πάψει να είναι άναρχος. Για πρώτη φορά, έννοιες όπως ‘Αφοπλισμός’, ‘Συμφιλίωση’ και ‘Πρόοδος’, θα τίθονταν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Αν πρυτάνευε η λογική, ο πόλεμος,

η φτώχεια και οι αρρώστιες δεν είχαν πλέον θέση στον κόσμο. Η φωτιά θα σταματούσε να καίει και η Νεολαία θα λυτρωνόταν.

Μέγας διοργανωτής και υποψήφιος ειρηνοποιός ήταν ένας πάγκαλος πρίγκιπας που ονομαζόταν Ανθρωπισμός. Η 'Νεολαία θα προσπαθούσε με νύχια και με δόντια, μέχρι τελευταίας ρανίδας του αίματός της να τον πείσει να αποκατασταθεί η ειρήνη, η υγεία και η ευδαιμονία στον κόσμο. Δεν ήθελε να το παίξει μετανοούσα Μαγδαληνή αλλά ίσως αυτή ήταν και η μοναδική ευκαιρία να επιστρέψει στην παραδεισένια ζωή. Ήταν πια ώριμη και γνώριζε πως η δεξίωση αυτή ήταν η μοναδική διέξοδος στα μαρτύριά της.

Η νεράιδα του παραμυθιού έντυσε τη Νεολαία με εντυπωσιακά ρούχα που σίγουρα θα γαλβάνιζαν τον Ανθρωπισμό. Στο παρουσιαστικό της προστέθηκαν μακριά, ξανθά μαλλιά, αμυγδαλωτά, τσακίρικα μάτια, φλογερά χείλια και λάγνο κορμί. Το σύνολο της εμφάνισης, ομολογουμένως ήταν θεσπέσιο! Η Νεολαία πράγματι έκλεψε τις εντυπώσεις και κατέκτησε την καρδιά του ωραίου πρίγκιπα. Κι επειδή ουδέν κρυπτόν υπό τον ήλιο, τα κουτσομπολιά για την παρουσία της Νεολαίας στη δεξίωση, έφθασαν στ' αυτιά του Πολέμου, της Φτώχειας και της Αρρώστιας. Τα τρία αδέρφια αποφάσισαν να πάνε στη δεξίωση, να αποτρέψουν τη συμφωνία και να τιμωρήσουν την 'αμαρτωλή' κόρη.

Η καλή νεράιδα όταν συνειδητοποίησε ότι τα πράγματα δεν πάνε κατ' ευχήν, συμβούλεψε τη Νεολαία να επιστρέψει στην εστία πριν έρθουν τα' αδέρφια της. Έτσι κι έγινε! Μόνο που πάνω στη βιασύνη της η Νεολαία έχασε το γοβάκι της. Τα αδέρφια της Νεολαίας ικανοποιήθηκαν όταν διαπίστωσαν οι ίδιοι όμμασι, ότι εκείνη δεν παραβρισκόταν στη δεξίωση κι ότι τα κουτσομπολιά που ακούστηκαν, δεν ήταν τίποτα περισσότερο από...κακοήθη κουτσομπολιά! Στη συνέχεια, χάλασαν τα σχέδια του καλού πρίγκιπα κι έτσι τα δεινά συνέχιζαν να μαστίζουν τον κόσμο.

Ο Ανθρωπισμός όμως δεν έβγαλε ούτε στιγμή απ' το μυαλό του την όμορφη Νεολαία, που όμως δεν ήξερε ούτε καν το όνομά της. Τα βέλη του έρωτα, είχαν βρει το κέντρο της καρδιάς του. Με μοναδικό τεκμήριο, ένα γοβάκι, ο Ανθρωπισμός αποφάσισε να αναζητήσει την κοπέλα που τόσο πολύ αγάπησε. Κι αν τον κόσμο γύρισε ανάποδα, σε καμιάς το πόδι δεν ταίριαζε το γοβάκι. Τελευταία έμεινε η Νεολαία, που όμως ήταν άσχημη και λογικό ήταν να μην μπορεί να γίνει πρόσωπο λατρείας για έναν πρίγκιπα. Όταν όμως ο πρίγκιπας, της φόρεσε το γοβάκι, εκείνη μεταμορφώθηκε σε μια σωστή καλλονή. Τα πράγματα δεν θα ήταν πλέον τα ίδια για εκείνη.

Ο Ανθρωπισμός έκανε γυναίκα του την έφηβη πλέον Νεολαία και τη λύτρωσε από το μαρτύριό της. Ο κόσμος απαλλάχτηκε από όλα εκείνα που τον ταλάνιζαν και τον εμπόδιζαν να ακολουθήσει το δρόμο της προόδου. Και έτσι ζήσαμε εμείς καλά και η Νεολαία ακόμη καλύτερα.

ΑΓΚΑΘΙΑ ΚΑΙ ΡΟΔΟΠΕΤΑΛΑ

Μια φορά κι έναν καιρό, υπήρχε ένας πολύ όμορφος παραμυθένιος κόσμος. Ένας κόσμος, που ήταν πολύ διαφορετικός από τον δικό μας. Υπήρχαν όμορφα παλάτια και βασιλικοί πύργοι. Μα υπήρχαν και ξύλινες παράγκες και φτωχιές γειτονιές. Υπήρχαν δράκοι, που πετούσαν φωτιές από το στόμα τους και υπήρχαν και κακές μάγισσες που μεταμόρφωναν σε βατράχια τους ανθρώπους. μα υπήρχαν και καλές νεράιδες που βοηθούσαν όσους είχαν ανάγκη. Υπήρχαν πρίγκιπες και πριγκίπισσες που ζούσαν μέσα στα πλούτη. Μα υπήρχαν και άνθρωποι ζητιάνοι που φορούσαν κουρελιασμένα ρούχα και έτρωγαν ψίχουλα από το δρόμο για να χορτάσουν.

Σ' αυτόν τον παραμυθένιο κόσμο, είχε φυτρώσει ένα πολύ όμορφο λουλούδι, μια όμορφη ροδιά. Η ροδιά αυτή έβγαλε κατακόκκινα άνθη, τα τριαντάφυλλα. Τόσο πολύ ωραία και τόσο πολύ κόκκινα, που κανένας άνθρωπος δεν είχε δει ωραιότερα και πιο κόκκινα τριαντάφυλλα πουθενά αλλού σ' αυτόν τον παραμυθένιο κόσμο. Η ροδιά αυτή - αχ! Πώς να σας την περιγράψω; - είχε πολλά, πολλά, αμέτρητα τριαντάφυλλα με κόκκινα πέταλα. Το κοτσάνι της ροδιάς είχε ριζώσει βαθιά μέσα στο χώμα και είχε ψηλώσει πολύ. Πάνω σ' αυτό το ψηλό κοτσάνι είχαν φυτρώσει πράσινα φύλλα, που είχαν το σχήμα της σταγόνας.

Είχαν φυτρώσει όμως και αγκάθια, σουβλερά που είχαν το σχήμα μιας μυτερής καρφίτσας.

Μια μαύρη και σκοτεινή νύχτα που το φεγγάρι είχε εξαφανισθεί από τον ουρανό, φύσηξε δυνατά. Φύσηξε τόσο πολύ δυνατά που ο αέρας ξερίζωσε την άτυχη τριανταφυλλιά. Τα όμορφα άνθη διαλύθηκαν από το δυνατό αέρα και καθένα ροδοπέταλο ανέμιζε πια μόνο του στον ουρανό. Ροδοπέταλα όμως πολλά, τόσο πολλά που ο σκοτεινός ουρανός έγινε με μιας κόκκινος. Μαζί όμως με τα άνθη, παρασύρθηκε και το κοτσάνι. Το κοτσάνι ήταν γεμάτο από αγκάθια. Τα αγκάθια ξεκόλλησαν από το κοτσάνι και ανέμιζαν κι αυτά μαζί με τα ροδοπέταλα στον ουρανό.

Ένας δεύτερος πιο δυνατός αέρας φύσηξε και τα αγκάθια καρφώθηκαν με φόρα στα ροδοπέταλα. Κάθε μυτερό αγκάθι σούβλισε και κάθε κόκκινο ροδοπέταλο. Δεν έμεινε ούτε ένα ροδοπέταλο που να μην το είχε σουβλίσει αγκάθι. Σε κάθε σουβλιά έρεε και μια σταγόνα αίμα. Έτσι τα ροδοπέταλα έμειναν άχρωμα. Όταν σταμάτησε ο δυνατός αέρας, οι σταγόνες από το αίμα έπεσαν στη γη και πότισαν το χώμα.

Από τη γη ξανά δε φύτρωσε ροδιά αλλά άνθρωπος. Ένα όμορφο γλυκό μωρό που στις φλέβες του κυλούσε αίμα κόκκινο, τόσο πολύ κόκκινο, όσο το χρώμα που είχαν τα ροδοπέταλα. Το μωρό αυτό, οι καλές νεράιδες του δάσους το ονόμασαν Τριαντάφυλλο. Όταν το μωρό μεγάλωσε και έγινε κοτζάμ παιδί, δεν είχε χρώμα λευκό στο δέρμα του αλλά κόκκινο, σαν να είχε

καεί από τον ήλιο. Ο Τριαντάφυλλος είχε και κόκκινα μαλλιά, κόκκινα μάτια, σαν αυτά που έχουν τα ξωτικά και κόκκινη μυτούλα σαν να είχε αρπάξει κρύωμα. Ο Τριαντάφυλλος ήταν ένα κόκκινο και κανένα μα κανένα άλλο παιδί στον παραμυθένιο κόσμο δεν του έμοιαζε.

Ο Τριαντάφυλλος φορούσε πάντα μα πάντα, ένα παλτό με δυο μεγάλες τσέπες. Στη μία τσέπη, υπήρχαν μια χούφτα άχρωμα ροδοπέταλα και στην άλλη μια χούφτα αγκάθια. Οι νεράιδες του δάσους, εκείνες που έδωσαν το όνομα στον Τριαντάφυλλο, έλεγαν μια όμορφη αλλά απίστευτη ιστορία για τη χούφτα με τα άχρωμα ροδοπέταλα και τη χούφτα με τα αγκάθια. Αν ο μικρός μας ήρωας, ο Τριαντάφυλλος έκανε το καλό, το χέρι του πήγαινε αυτόματα στην τσέπη με τα άχρωμα ροδοπέταλα. Τα ροδοπέταλα αμέσως αποκτούσαν κόκκινο χρώμα και εξάισιο άρωμα. Ο Τριαντάφυλλος έλεγε μια ευχή κι αυτή πραγματοποιούταν στο λεπτό. Τα ροδοπέταλα αμέσως, έμπαιναν στη σειρά κι έφτιαχναν ένα μαγικό χαλί. Ο Τριαντάφυλλος με μιας καθόταν στο μαγικό χαλί κι εκείνο θα πετούσε με προορισμό το μέρος όπου θα πραγματοποιούταν η ευχή. Αν όμως ο Τριαντάφυλλος έκανε το κακό, τότε το χέρι του πήγαινε αυτόματα στην τσέπη με τα σουβλερά αγκάθια. Τα αγκάθια στο χέρι δημιουργούσαν πληγή με μια σταγόνα αίμα, που κυλούσε και δημιουργούσε ένα τεράστιο κύμα. Μέσα σ' αυτό το κύμα, κολυμπούσε μια κακή μάγισσα που σκοπό είχε να τιμωρήσει τον φίλο μας.

Ο Τριαντάφυλλος ζούσε στο δάσος. Περπατούσε, χόρευε, τραγουδούσε. Έκανε παρέα με όλα τα ζώα. Οι νεράιδες αγαπούσαν πολύ τον μικρό Τριαντάφυλλο. Του έλεγαν παραμύθια κι εκείνος καθόταν και τις άκουγε. Πιο πολύ όμως τον αγαπούσαν οι ροδιές γιατί τον θεωρούσαν δικό τους παιδί. Τον άφηναν να μυρίζει τα ευωδιαστά άνθη τους αλλά και τον προστάτευαν από τα άγρια θηρία. Αν κάποιο άγριο ζώο επιτιθόταν στον Τριαντάφυλλο, οι ροδιές τον απειλούσαν με τα σουβλερά αγκάθια τους.

Μια μέρα καθώς ο Τριαντάφυλλος περπατούσε στο δάσος, ένας χωρικός ζήτησε τη βοήθειά του. Ο χωρικός είχε πάει στο δάσος να κόψει ξύλα για το τζάκι, αλλά κάποιος κακός δράκος ήθελε να τον κάψει. Ο δράκος πετούσε δυνατές φλόγες από το στόμα του, που απειλούσαν τον απελπισμένο χωρικό. Ο Τριαντάφυλλος, χωρίς δεύτερη σκέψη, πήρε νερό από μια πηγή και έσβησε τη φωτιά στο στόμα του δράκου. Ο δράκος έφυγε με γρήγορα βήματα, αφού δεν κατάφερε να κάψει τον χωρικό. Όσο για τον χωρικό, αυτός θερμοευχαρίστησε τον Τριαντάφυλλο, για το καλό που του έκανε και του υποσχέθηκε πως θα του έδινε μερικά από τα ξύλα, που πήγαινε να κόψει.

Το χέρι του Τριαντάφυλλου αυτόματα βρέθηκε στην τσέπη με τα άχρωμα ροδοπέταλα. Αυτά απέκτησαν χρώμα και άρωμα και δημιούργησαν ένα μαγικό χαλί. Ο Τριαντάφυλλος κάθισε πάνω στο χαλί και ευχήθηκε να ζήσει σε ένα βασιλικό παλάτι μια πλούσια

ζωή. Αμέσως το χαλί πέταξε και μετέφερε τον φίλο μας σε έναν πύργο που συναντάμε μόνο στα παραμύθια.

Μέσα σ' αυτόν τον πύργο, ο Τριαντάφυλλος ήταν πρίγκιπας. Ζούσε μια πολύ όμορφη ζωή. Είχε πολλά αδέρφια, αγόρια και κορίτσια που ήταν κι αυτά πρίγκιπες και πριγκίπισσες. Ο Τριαντάφυλλος είχε όσο φαγητό ήθελε. Κλόουν και ζογκλέρ διασκέδαζαν από το πρωί μέχρι το βράδυ τον μικρό μας ήρωα. Η ζωή μέσα στον πύργο ήταν μια όμορφη ευχή που έγινε πραγματικότητα. Μπορεί να είχε τα πάντα ο Τριαντάφυλλος, αλλά ζήλευε ένα από τα αδέρφια του, που έκανε βόλτες μέσα στον πύργο με ένα άσπρο πόνυ. Έτσι μια μέρα ο Τριαντάφυλλος έβαλε τρικλοποδιά στο πόνυ κι εκείνο έπεσε μαζί με τον αδερφό του. Ο Τριαντάφυλλος έκανε το κακό και σε λίγο επρόκειτο να πληρώσει.

Το χέρι του Τριαντάφυλλου βρέθηκε αυτόματα στην τσέπη με τα αγκάθια. Τα αγκάθια έκοψαν το χέρι του φίλου μας και το αίμα κύλησε. Το αίμα δημιούργησε μεγάλο κύμα, μέσα στο οποίο κολυμπούσε μια κακή μάγισσα. Η κακιά μάγισσα τιμώρησε τον Τριαντάφυλλο να φοράει ξεσκισμένα ρούχα και να τρώει ψίχουλα από τον δρόμο. Ο Τριαντάφυλλος κατάντησε πιο φτωχός κι από τους φτωχούς. Δεν είχε στον ήλιο μοίρα. Έτσι φτωχός, ταλαιπωρημένος και νηστικός που ήταν, σκεφτόταν να κάνει το καλό για να μπορέσει να πραγματοποιήσει μια ευχή του.

Ο φίλος μας ο Τριαντάφυλλος, το παιδί που φύτεψε από τη γη σα ροδιά, μια ολόκληρη ζωή, ζούσε είτε τιμωρίες είτε ευχές.

Από τον ένα κόσμο περνούσε στον άλλο, από τα πλούτη στη φτώχεια και από την αγάπη στο μίσος. Ποτέ μα ποτέ δεν έμεινε σ' έναν κόσμο. Ο Τριαντάφυλλος ήταν συνηθισμένος να κάνει και το καλό και το κακό. Ήξερε όμως ότι αν κάνει το κακό θα τιμωρούταν και πως αν έκανε το καλό θα πραγματοποιούσε τις ευχές του. Έτσι, ο Τριαντάφυλλος έζησε είτε κακά είτε καλά κι εμείς θα ζήσουμε είτε χειρότερα είτε καλύτερα από αυτόν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

(Ανθολογία των παραμυθιών που χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία)

Για τις ανάγκες της συγκεκριμένης εργασίας, χρησιμοποίησα συνολικά 59 παραμύθια, τόσο ελλήνων συγγραφέων όσο και ξένων. Από τα 59 αυτά παραμύθια ξεχώρισα 12 και τα παραθέτω στη συνέχεια στην Ανθολογία. Τα παραμύθια αυτά είναι τα ακόλουθα:

1. Οι άγριοι κύκνοι
2. Ο Γιαννάκης και η Αννούλα
3. Το μικρό κορίτσι με τα σπέρτα
4. Ο Κοντορεβιθούλης
5. Η Θαμπελίνα
6. Το σοφό κοριτσάκι
7. Ο Τοσοδούλης
8. Ο Φουντούλης
9. Βρισκοπούλι
10. Μαρούλι
11. Ο ποντικούλης δάσκαλος
12. Μια μέρα στην πολιτεία των νάνων

ΟΙ ΑΓΡΙΟΙ ΚΥΚΝΟΙ

Μακρυά, πολύ μακρυά σε μια χώρα ζούσε ένας βασιλιάς με τους έντεκα γιουούς του και με μια όμορφη κόρη, που την λέγανε Ελίζα. Τα έντεκα αδέρφια πηγαίνουν στο σχολείο με άστρα στα στήθη τους και σπαθιά στα πλάγια τους. Έγραφαν σε χρυσές πλάκες με διαμαντένιες πέννες. Ήταν δηλαδή πολύ εύκολο να καταλάβει κανείς ότι ήταν πρίγκηπες. Η αδελφή τους Ελίζα ήταν κι αυτή πολύ ευτυχισμένη. Αλλά η ευτυχία τους δεν ήταν να κρατήσει για πάντα.

Η μητέρα τους πέθανε κι ο πατέρας τους παντρεύτηκε μια βασίλισσα που ήταν μάγισσα και δεν χώνευε καθόλου τα αδέρφια. Την πρώτη εβδομάδα που παντρεύτηκε τον πατέρα των παιδιών έστειλε την Ελίζα στην εξοχή να μεγαλώσει με κάτι χωρικούς κι άρχισε να κατηγορεί τόσο πολύ τα έντεκα αδέρφια, ώστε ο βασιλιάς απογοητεύτηκε τελείως από τους γιουούς του.

—Φύγετε μακριά, είπε η βασίλισσα μια μέρα. Και τα έντεκα αδέρφια μεταμορφώθηκαν σε έντεκα άσπρους κύκνους.

Ήταν ακόμα πολύ πρωί όταν έφτασαν στην παράγκα που ζούσε η Ελίζα. Σταμάτησαν εκεί για λίγο και μετά πέταξαν και πάλι στα ψηλά.

Η φτωχιά Ελίζα καθόταν έξω από την παράγκα και σκεφτότανε τους έντεκα αδερφούς της.

Οι μέρες περνούσαν γρήγορα κι όταν η Ελίζα

έγινε δεκαπέντε χρονών, ο πατέρας της έστειλε μερικούς υπηρέτες να την φέρουν σπίτι της.

Τώρα που η βασίλισσα είδε πόσο όμορφη είχε γίνει την μίσησε πιο πολύ από ποτέ. Έτσι την άλλη μέρα πήγε στο μπάνιο και πήρε τρεις βατράχους και είπε στον πρώτο:

– Κάθισε στο κεφάλι της Ελίζας και κάνε την να γίνει πληκτική και νυσταγμένη όπως κι εσύ.

Στο δεύτερο είπε:

– Κάθισε στο μέτωπό της και κάνε την άσχημη ώστε να μην την αναγνωρίσει ο πατέρας της.

Στον τρίτο είπε:

– Κάθισε στο στήθος της και κάνε την κακιά.

Μετά ξανάβαλε τους τρεις βατράχους μέσα στο μπάνιο και είπε στην Ελίζα να κάνει μπάνιο. Καθώς λοιπόν μπήκε στο νερό η Ελίζα, ο ένας βάτραχος κάθισε στα μαλλιά της, ο άλλος στο μέτωπό της και ο άλλος στο στήθος της. Αλλά η Ελίζα δεν κατάλαβε τι έγινε. Αλλά η καλωσύνη της ήταν τόση, ώστε τα μάγια δεν μπόρεσαν να την πειράξουν.

Όταν η βασίλισσα το είδε αυτό τρελλάθηκε από την κακία της. Αμέσως έρριξε ένα υγρό στο πρόσωπο της Ελίζας και αυτή αμέσως έγινε άσχημη. Όταν ο πατέρας της την είδε τρόμαξε να την αναγνωρίσει.

Η καημένη η Ελίζα έκλαιγε και σκέφτηκε τα έντεκα αδέρφια της που είχαν εξαφανιστεί.

Φεύγοντας από το παλάτι δεν ήξερε που να πάει, αλλά τελικά αποφάσισε να ψάξει για να

τους βρει.

Δεν είχε περπατήσει πολύ στο δάσος, όταν ήρθε η νύχτα και έτσι έχασε τον δρόμο της. Τότε η Ελίζα σταμάτησε κάτω από ένα δέντρο για να κοιμηθεί.

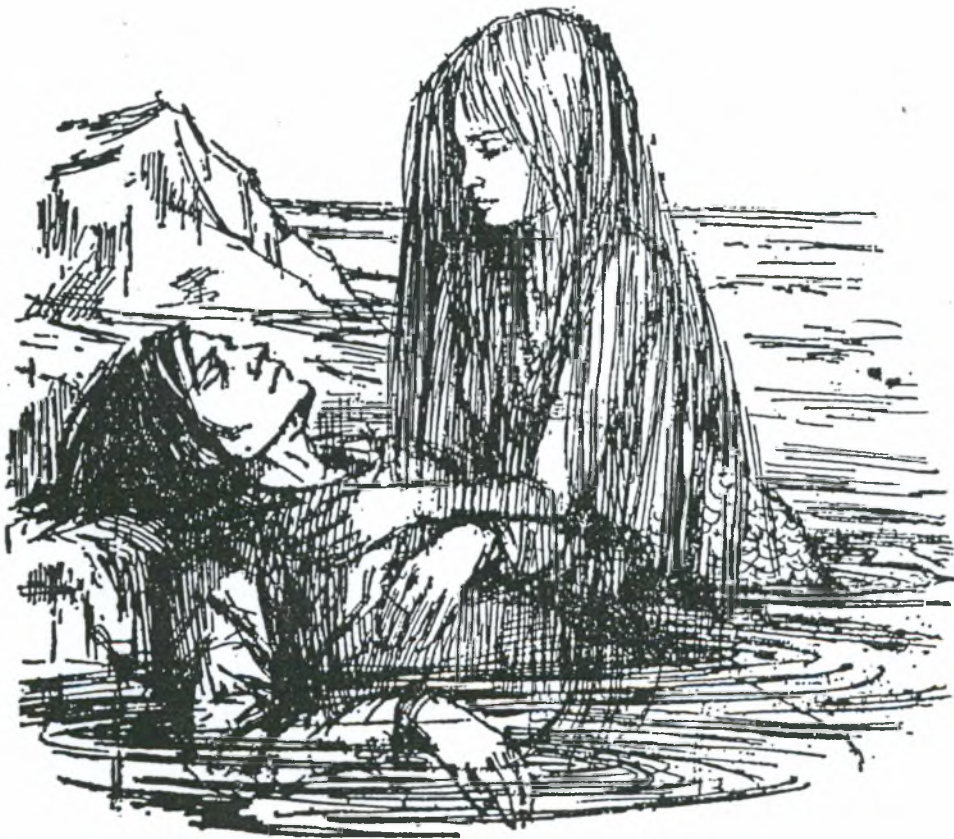
Όταν ξύπνησε το άλλο πρωί ο ήλιος είχε ανατείλλει. Πήγε λοιπόν σ' ένα ποτάμι που ήταν εκεί κοντά της και κύτταξε μέσα στο νερό. Τρόμαξε όμως μ' αυτό που αντίκρουσε. Το πρόσωπό της ήταν σκούρο κι άσχημο. Καθώς όμως πλύθηκε με το νερό ξανάγινε πάλι όμορφη όπως πριν. Άρχισε λοιπόν και πάλι να προχωρεί χωρίς να ξέρει που πηγαίνει και το μόνο που σκεφτότανε ήταν τα αδέρφια της και το Θεό.

Προχωρώντας όμως ήρθε η νύχτα και η Ελίζα ένοιωσε τόση, μα τόση μοναξιά!

Λυπημένη ξάπλωσε στο χώμα για να κοιμηθεί και στον ύπνο της ονειρεύτηκε ότι ένας άγγελος της χαμογελούσε συνέχεια.

Όταν ξύπνησε το άλλο πρωί δεν ήξερε αν το όνειρο ήταν πράγματι όνειρο ή είχε συμβεί στ' αλήθεια.

Συνέχισε το δρόμο της κι ύστερα από λίγο συνάντησε μια γρια γυναίκα με ένα καλάθι γεμάτο μούρα. Η γρια γυναίκα έδωσε λίγα μούρα στην Ελίζα και αυτή την ρώτησε αν είχε δει έντεκα πρίγκηπες να περνούν από το δάσος.

– Όχι, είπε η γρια γυναίκα, αλλά χτες είδα έντεκα κύκνους.

που ο ποταμός ενωνότανε με την θάλασσα. Ο ωκεανός βρισκότανε μπροστά της, αλλά ούτε ένα πλοίο δεν φαινότανε. Πως θα προχωρούσε τώρα;

Στην άμμο βρισκόντουσαν έντεκα άσπρα φτερά από κύκνους.

Η Ελίζα τα μάζεψε και είδε ότι ήταν υγρά αλλά δεν ήξερε αν ήταν υγρά από νερό ή από δάκρυα.

Κατά την δύση του ηλίου είδε έντεκα κύκνους να έρχονται προς το μέρος της. Κρύφτηκε λοιπόν και περίμενε να δει τι θα γίνει. Ξαφνικά όμως οι έντεκα κύκνοι εξαφανίστηκαν και την θέση τους πήραν τα έντεκα βασιλόπουλα. Αμέσως έτρεξε και έπεσε στην αγκαλιά τους φωνάζοντας τα ονόματά τους. Έκλαιγαν και γελούσαν όλοι μαζί και είπαν στην αδερφή τους πως τους είχε φερθεί η μητριά τους.

Ο μεγαλύτερος είπε:

– Πετάμε όσο ο ήλιος είναι στον ουρανό, όταν όμως δύει ξαναγινόμαστε άνθρωποι. Δεν ζούμε εδώ αλλά στην γη που είναι απέναντι. Πρέπει να διασχίσουμε βαθειά νερά για να φτάσουμε εδώ και δεν υπάρχει κανένα νησί στα ενδιάμεσα για να ξεκουραστούμε την νύχτα. Μόνο όμως μια φορά τον χρόνο μπορούμε να ερχόμαστε εδώ για να επισκεφτόμαστε το πατρικό μας σπίτι. Χρειαζόμαστε δυο μεγάλες μέρες για να έρθουμε και μπορούμε να μείνουμε μόνο έντεκα μέρες. Πως όμως μπορούμε

να σε πάρουμε μαζί μας; Δεν έχουμε ούτε μια βάρκα.

– Πως μπορώ εγώ να λύσω τα μάγια; ρώτησε η Ελίζα.

Έτσι συζήτησαν όλη τη νύχτα και κοιμήθηκαν πολύ λίγο.

Όταν ξύπνησε η Ελίζα τα αδέλφια της είχαν και πάλι μεταμορφωθεί σε κύκνους και πέταξαν. Μόνο ο μικρότερος αδελφός έμεινε μαζί της όλη μέρα. Το απόγευμα γύρισαν οι άλλοι και ξανάγιναν άνθρωποι πάλι.

– Αύριο θα πετάξουμε μακριά, είπαν, και θα

ξανάρθουμε σ' ένα ολόκληρο χρόνο, αλλά δεν μπορούμε να σε αφήσουμε εδώ.

Έχεις κουράγιο νάρθεις μαζί μας; Ελπίζουμε ότι θα μπορέσουμε να σε μεταφέρουμε πάνω από την θάλασσα.

–Ναι, πάρτε με μαζί σας, είπε η Ελίζα.

Όταν το άλλο πρωί τα αδέλφια ξανάγιναν κύκνοι, ανέβασαν την Ελίζα σ' έναν από τους κύκνους και πέταξαν. Η Ελίζα κοιμότανε τότε και όταν ξύπνησε βρισκόντουσαν ήδη πολύ μακριά από το μέρος εκείνο. Της φαινότανε τόσο παράξενο να πετά στους ουραμούς πάνω από τα σύννεφα ώστε νόμιζε ότι ακόμα ονειρευότανε.

Πετούσαν τόσο ψηλά ώστε τα πλοία που βρισκόντουσαν από κάτω φαινότανε σα μυρμήγκια. Συνέχισαν να πετάνε την υπόλοιπη μέρα, αλλά ξαφνικά μια καταιγίδα ετοιμαζότανε να ξεσπάσει καθώς η νύχτα πλησίαζε. Η Ελίζα παρακολουθούσε τον ήλιο ανήσυχα. Έδυε και δεν υπήρχε κανένας μέρος για να σταματήσουν. Οι κύκνοι πετούσαν όλο και πιο γρήγορα. Αλλοίμονο! Θα έφταιγε αυτή αν οι αδελφοί της δεν προλάβαιναν να φτάσουν στην ώρα τους. Θα γινόντουσαν άνθρωποι, θάπεφταν στην θάλασσα και θα πνιγόντουσαν. Η Ελίζα άρχισε να προσεύχεται, αλλά κανένας βράχος δεν φαινότανε. Τα μαύρα σύννεφα ολοένα και πλησίαζαν και ο άνεμος έγινε επιθετικός. Η καταιγίδα πλησίαζε.

Η καρδιά της Ελίζας κτυπούσε γρήγορα. Οι κύκνοι άρχισαν σιγά - σιγά να κατεβαίνουν όλο

και πιο χαμηλά. Ξαφνικά όμως είδε ένα μικρό βράχο και εκεί τελικά σταμάτησαν οι κύκνοι, όπου ξανάγιναν άνθρωποι. Άρχισαν να ψάλλουν κι αυτό τους έδωσε δύναμη και θάρρος.

Το άλλο πρωί ο ουρανός ήταν καθαρός και ο ήλιος έλαμπε.

Οι κύκνοι συνέχισαν και πάλι το ταξίδι τους.

Καθώς οι ώρες περνούσαν η Ελίζα είδε μια σειρά από βουνά. Στο κέντρο βρισκότανε ένα παλάτι όλο μεγαλοπρέπεια. Ρώτησε τα αδέλφια της αν αυτό ήταν το μέρος που θα πήγαιναν αλλά αυτοί της απάντησαν ότι αυτό ήταν το παλάτι της νεράϊδας Μοργκάνα, όπου κανένα ανθρώπινο ον δεν μπορούσε να πάει.

Μετά από λίγη ώρα είδε μπροστά της την πραγματική χώρα και το σπίτι όπου έμεναν.

– Πήγαινε να κοιμηθείς Ελίζα, της είπαν τα αδέλφια της.

– Πόσο θάθελα να έβλεπα στο όνειρό μου τον τρόπο που θα σας έλυνα αυτά τα μάγια, είπε αυτή.

Ξαφνικά λοιπόν ονειρεύτηκε, ότι πετούσε ψηλά προς το κάστρο της νεράϊδας Μοργκάνα. Η νεράϊδα την πλησίασε και της είπε:

– Θέλεις να ελευθερώσεις τα αδέλφια σου από τα μάγια, αλλά έχεις αρκετή θέληση και κουράγιο; Πρέπει να υποφέρεις πάρα πολύ. Βλέπεις αυτές τις τσουκνίδες που κρατάω; Γύρω από την καλύβα σου έχει πάρα πολλές τέτοιες. Εκεί φυτρώνουν αυτές ή δίπλα στους τάφους. Θυμήσου αυτό! Πρέπει να τις μαδήσεις αν και θα σου τρυπάνε τα χέρια. Θα βγάλεις

κλωστή από αυτές και θα πλέξεις έντεκα πουκάμισα. Όταν είναι όλα έτοιμα, να τα ρίξεις πάνω στους αδερφούς σου και τα μάγια θα λυθούν. Αλλά πρόσεξε! Από την στιγμή που θα αρχίσεις να δουλεύεις δεν πρέπει να πεις μια κουβέντα, έστω και αν αυτή η δουλειά κρατήσει χρόνια. Μόλις μιλήσεις τα αδέρφια σου θα πεθάνουν. Η ζωή τους κρέμεται στην γλώσσα σου. Μην ξεχάσεις αυτό που σου είπα!

Την ίδια στιγμή η Ελίζα ξύπνησε. Κοντά της βρισκόταν μια τσουκνίδα σαν αυτή που κρατούσε η νεράϊδα. Ευχαρίστησε το Θεό και άρχισε να δουλεύει. Ο πόνος ήταν μεγάλος αλλά η σκέψη ότι θα έσωζε τους αδελφούς της έσβυνε τον πόνο.

Τα αδέλφια της γύρισαν πίσω την ώρα που έδυε ο ήλιος.

Στην αρχή η σιωπή της Ελίζας τους φόβισε αλλά όταν είδαν ότι δούλευε κατάλαβαν πως ότι έκανε, το έκανε για τους. Ο μικρότερος αδελφός άρχισε να κλαίει κι όταν τα δάκρυά του έπεσαν στα χέρια της, η Ελίζα έπαψε να ποναεί και οι πληγές εξαφανίστηκαν.

Όλο το βράδυ κάθησε και δούλεψε, χωρίς να κοιμηθεί καθόλου. Σε λίγο το ένα πουκάμισο ήτανε έτοιμο και άρχισε το δεύτερο.

Ξαφνικά άκουσε άλογα και φωνές απο κυνηγετικά σκυλιά. Με φόβο κρύφτηκε μέσα στην καλύβα και περίμενε.

Πρώτα πρόβαλαν τα σκυλιά και μετά φάνηκαν οι κυνηγοί. Ο ωραιότερος από όλους ήταν ο βασιλιάς εκείνης της χώρας. Πλησίαζε την

Ελίζα και στάθηκε να την θαυμάσει, γιατί δεν είχε δει ωραιότερη κοπέλλα.

– Πως βρέθηκες εδώ, όμορφη κόρη; την ρώτησε.

Η Ελίζα κούνησε το κεφάλι της, γιατί δεν μπορούσε να μιλήσει.

– Έλα μαζί μου, της είπε, δεν πρέπει να μείνεις εδώ! Αν είσαι τόσο καλή όσο όμορφη είσαι, θα σε ντύσω σε βελούδα και ασήμια και θα σε κάνω βασίλισσα του παλατιού μου.

Με αυτά τα λόγια την ανέβασε πάνω στο άλογό του, ενώ εκείνη έκλαιγε. Ο βασιλιάς όμως της είπε:

– Μόνο την ευτυχία σου θέλω. Θα με θυμηθείς γιαυτό μια μέρα.

Είχε δύσει ο ήλιος όταν έφτασαν στο παλάτι του βασιλιά. Το παλάτι ήταν πνιγμένο στην πολυτέλεια, αλλά η Ελίζα δεν νοιαζότανε για τίποτα από όλα αυτά.

Όταν όλοι την είδαν ντυμένη με βασιλικά φορέματα έμειναν έκθαμβοι και ο βασιλιάς τότε τους ανήγγειλε ότι θα παντρευτεί την Ελίζα.

Ο βασιλιάς για να την ευχαριστήσει έφερε σε μια κάμαρη δίπλα ακριβώς από το δωμάτιό της ότι υπήρχε στην καλύβα της. Η Ελίζα μόλις είδε όλα αυτά ευχαριστήθηκε πολύ και φίλησε το χέρι του βασιλιά.

Όλη όμως η χώρα ψιθύριζε κακά λόγια για την μέλλουσα βασίλισσα, αλλά ο βασιλιάς την παντρεύτηκε τελικά χωρίς να δώσει σημασία σε κανένα.

Κάθε μέρα που περνούσε η Ελίζα αγαπούσε τον βασιλιά όλο και πιο πολύ. Πόσο θάθελε να του μιλήσει, αλλά δεν μπορούσε μέχρι που η δουλειά της τελειώσει! Έτσι κάθε νύχτα έφευγε και πήγαινε στο μικρό δωμάτιο και δούλευε στα πουκάμισα των αδελφών της. Όταν όμως άρχισε το έβδομο της τέλειωσε το νήμα. Ήξερε ότι αυτό που ήθελε βρισκότανε εκεί που έμενε παλιά κι έπρεπε να το μαζέψει η ίδια. Πως θα πήγαινε όμως;

Έφυγε λοιπόν κρυφά από τον κήπο ένα βράδυ για να πάει εκεί που έμενε πριν. Στο δρόμο της είδε ένα σωρό από άσχημες γριές μάγισσες που έβγαζαν τα ρούχα τους σαν να επρόκειτο να κάνουν μπάνιο και ξύνοντας το χώμα με τα νύχια τους έβγαζαν στην επιφάνεια νεκρά πτώματα και τους έγδερναν το δέρμα. Η Ελίζα έπρεπε να περάσει από κοντά τους ενώ οι μάγισσες την κύτταζαν με τα περίεργα μάτια τους. Αυτή όμως μάζευε τις τσουκνίδες κάνοντας την προσευχή της και γύρισε στο παλάτι. Ένα πρόσωπο όμως την είδε. Ήταν ο αρχιεπίσκοπος που τώρα πια ήτανε σίγουρος ότι η βασίλισσα ήταν μάγισσα.

Τόπε αυτό στον βασιλιά, αλλά αυτός άρχισε να φωνάζει:

–Είναι ψέματα! Η Ελίζα είναι αθώα! Αλλά ο αρχιεπίσκοπος τα εξήγησε διαφορετικά στο λαό και όλοι άρχισαν να φοβούνται.

Έτσι λοιπόν ο βασιλιάς από εκείνο το βράδυ έκανε τον κοιμισμένο και έβλεπε την Ελίζα να πηγαίνει στο μικρό δωμάτιο.

Κάθε μέρα αμφέβαλλε για την Ελίζα όλο και πιο πολύ. Η Ελίζα το κατάλαβε, αλλά δεν ήξερε τι ακριβώς συμβαίνει και έτσι γινότανε όλο και πιο δυστυχισμένη.

Τώρα η δουλειά της κόντευε να τελειώσει. Της είχε μείνει μόνο ένα πουκάμισο. Αλλά για κακή της τύχη της τέλειωσαν οι τσουκνίδες και

έτσι ξεκίνησε να πάει να μαζέψει. Αυτή την φορά εκτός από τον αρχιεπίσκοπο την ακολούθησε και ο βασιλιάς. Την είδαν να περνά ανάμεσα από τις μάγισσες και να εξαφανίζεται μετά. Ο βασιλιάς δεν άντεξε άλλο και γύρισε στο παλάτι του.

– Να την κρίνουν οι άνθρωποι, είπε. Και αυτοί την καταδίκασαν σε θάνατο με φωτιά.

Έφυγε από το βασιλικό παλάτι και μεταφέρθηκε σε μια σκοτεινή φυλακή.

Ένα απόγευμα καθώς έρραβε το πουκάμισο άκουσε τα φτερουγίσματα των αδερφών της. Την είχε βρει ο μικρότερος αδερφός της και είχε ακόμα μια μέρα ζωής.

Ο αρχιεπίσκοπος πήγε το τελευταίο βράδυ, κατά διαταγή του βασιλιά για να της κάνει παρέα, αλλά αυτή δεν τον δέχτηκε. Είχε δουλειά να κάνει.

Μια ώρα πριν ανατείλλει ο ήλιος τα έντεκα αδέρφια πήγαν στον βασιλιά και ζήτησαν να τους ακούσει. Αλλά η απάντηση ήταν αρνητική, γιατί ο βασιλιάς κοιμότανε. Μετά από πολύ φασαρία και απειλές που έκαναν οι αδερφοί ήλθε ο βασιλιάς, αλλά ο ήλιος είχε ανατείλλει και τα αδέρφια ξανάγιναν κύκνοι.

Οι άνθρωποι είχαν μαζευτεί όλοι για να δουν τον θάνατο της Ελίζας. Αυτή όμως συνέχιζε να δουλεύει με μια απέραντη θλίψη στο όμορφο πρόσωπό της. Ακόμα και την ώρα που την πήγαιναν στο θάνατο δούλευε. Το πλήθος φώναζε:

–Κυττάχτε την μάγισσα! Σχίστε της τα πουκάμισα! Σχίστε τα!

Εκείνη την ώρα όρμησαν οι έντεκα κύκνοι και πήραν τα πουκάμισα. Το πλήθος τρομοκρατήθηκε.

Εκείνη την στιγμή η Ελίζα έρριξε πάνω τους τα πουκάμισα κι έντεκα όμορφα παλληκάρια

εμφανίστηκαν. Ο μικρότερος όμως είχε μόνο ένα χέρι γιατί το άλλο μανίκι δεν είχε τελειώσει.

– Τώρα μπορώ να μιλήσω, είπε η Ελίζα. Είμαι αθώα!

– Ναι, είναι αθώα, είπε ο μεγαλύτερος αδελφός της και είπε την ιστορία ολόκληρη.

Οι καμπάνες άρχισαν να χτυπάνε χαρούμενα και ο βασιλιάς ξανάγινε ευτυχισμένος μαζί με την αγαπημένη του γυναίκα και βασίλισσα.

Ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΚΑΙ Η ΑΝΝΟΥΛΑ

ΓΚΡΙΜΜ ΔΙΑΣΚΕΥΗ

Κόκκινη κλωστή δεμένη
στην ανέμη τυλιγμένη
τρέχει γύρω στο μασούρι
θούρι - θούρι - θούρι.

Σταματάει η γιαγιά
τ' αϋτιά τεντώνουν τ'α παιδιά
και ξεκινάνε όλοι τώρα
γιά τού παραμυθιού τή χώρα.

Μήν άκρη τού μεγάλου δάσους ήταν ένα κα-
λύβι. Κι εκεί ζούσε ένας φτωχός ξυλοκόπος
μέ τή γυναίκα του και τ'ά δυό παιδιά του.
Τό άγόρι τ'όλεγαν Γιαννάκη και τό κοριτσάκι 'Αν-
νούλα. 'Η γυναίκα όμως δέν ήταν πραγματική μάνα
τών παιδιών. 'Η μανούλα τους είχε πεθάνει άπό
καιρό και αύτή ήταν μητριά τους.

'Η οικογένεια τού ξυλοκόπου ζούσε πάντα
φτωχικά. Κάποτε όμως ήρθε μεγάλη άκρίβεια και
δυστυχία στόν τόπο τους. Τ'ά σπατιά χάλασαν και

οι άνθρωποι πεινούσαν. Ὁ καημένος ὁ Ξυλοκόπος δὲ μπορούσε τώρα οὔτε τὸ καθημερινὸ τους ψωμὶ νὰ θγάλει. Κόντευε νὰ τελειώσει καὶ ἡ τελευταία ζυμωσιὰ καὶ ἄλλο ἀλεύρι δὲ μπορούσε νὰ οἰκονομήσει.

***

2. "Ἐνα βράδυ λοιπὸν καθὼς δὲν τὸν ἔπαιρνε ὁ ὕπνος καὶ στριφογύριζε στὸ κρεβάτι γεμάτος ἔγνοιες, ἀναστέναξε καὶ εἶπε στὴ γυναίκα του:

— Τί θ' ἀπογίνουμε γυναίκα μ' αὐτὸ τὸ κακὸ πού μᾶς βρῆκε; Πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ θρέψουμε τὰ παιδιά μας πού δὲν ἔχουμε οὔτε μιά φούχτα ἀλεύρι;

— Ξέρεις τί λέω νὰ κάνουμε ἀντρα μου, εἶπε ἐκείνη. Αὐριο νὰ πάρουμε τὰ παιδιά καὶ νὰ πᾶμε βαθιά μέσα στὸ δάσος. Ἐκεῖ θὰ τοὺς ἀνάψουμε φωτιά γιὰ νὰ μὴν κρυώνουν καὶ θὰ τοὺς δώσουμε ἀπὸ ἕνα κομμάτι ψωμί ἀπ' αὐτὸ πού ἔχουμε ἀκόμα.

— Κι ὕστερα;

— "Υστερα θὰ φύγουμε μὲ τρόπο χωρὶς νὰ μᾶς καταλάβουν. Αὐτὰ δὲ θὰ μπορούσαν νὰ βροῦν τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπῆτι κι ἐτσι γλυτώνουμε ἀπὸ δυνὸ στόματα.

— "Ὅχι γυναίκα. Αὐτὸ δὲ γίνεται, φώναξε ὁ πατέρας. Πῶς θὰ τὸ ὑποφέρει ἡ καρδιά μου ν' ἀφήσω τὰ παιδιά μόνα τους μέσα στὸ δάσος; Τὰ ἄγρια θηρία θάρθουν τὸ βράδυ καὶ θὰ τὰ ξεσκίσουν.

— Τί κουτὸς πού εἶσαι καημένε. Εἶπε ἡ γυναίκα. Ἐσύ μόνο ξύλα ξέρεις νὰ κόβεις στὸ δάσος.

Μὰ δὲ σκέφτεσαι πῶς ἐτσι θὰ πεθάνουμε ὅλοι ἀπὸ τὴν πείνα; Ἐνῶ ἀν ἀφήσουμε τὰ παιδιά στὸ δάσος μπορεῖ νά ναι τυχερὸ τους νὰ γλυτώσουν.

— Δὲ μπορῶ. Τὰ πονῶ τὰ παιδιά μου, εἶπε ὁ πατέρας.

Μὰ ἡ κακὴ γυναίκα δὲν τὸν ἄφηνε σὲ ἥσυχια ὥσπου πές - πές τὸν κατάφερε. Τὰ παιδιά ὅμως πού εἶχαν ξαπλώσει νὰ κοιμηθοῦν μὲ ἄδειο στομάχι καὶ δὲν τᾶπαιρνε ὕπνος, ἀκουσαν ὅλη αὐτὴ τὴν κουβέντα.

Ἡ Ἄννούλα κάτω ἀπ' τὸ σκέπασμά της ἐκλαίε σιγανὰ μὲ λυγμούς καὶ ἔλεγε στὸ Γιαννάκη:

— Τώρα πάει, χαθήκαμε!

— Ἡσύχασε ἀγαπημένη μου ἀδερφούλα, τὴν παρηγοροῦσε ἐκείνος. Μὴ φοβάσαι καὶ δὲ θὰ χαθοῦμε. Ἐχω κι ἐγὼ τὸ σχέδιό μου. Μόνο σῶπα νὰ μὴ μᾶς ἀκούσουν.

Ἡ Ἄννούλα ἔπνιξε τοὺς λυγμούς της.

Καὶ μόλις οἱ γονεῖς ἀποκοιμήθηκαν, ὁ Γιαννάκης σηκώθηκε. Ἐρίξε ἐπάνω του ἕνα σακάκι, ἀνοίξε σιγά - σιγά τὴν πόρτα καὶ γλίστρησε ἔξω.

Τὸ φεγγάρι ὀλόγιομο ἔφεγγε στὸν οὐρανὸ καὶ τὰ ἄσπρα χαλίκια μπροστὰ στὸ σπῆτι ἔλαμπαν σὰ νᾶταν ἀσημένια.

Ὁ Γιαννάκης ἔσκυψε καὶ γρήγορα - γρήγορα γέμισε τίς τσέπες του. Ὑστερα γύρισε, χώθηκε κάτω ἀπ' τὰ σκεπάσματα καὶ εἶπε στὴν Ἄννούλα:

— Μὴ φοβάσαι πιά ἀδερφούλα καὶ κοιμήσου ἥσυχα. Δὲ θὰ χαθοῦμε.

***

3. Μόλις ξημέρωσε καὶ πρὶν ἀκόμα θγεῖ ὁ ἥλιος,

ήρθε ή γυναίκα και ξύπνησε τὰ δυό παιδιά.

— Σηκωθείτε ύπναράδες. Θα πάμε στο δάσος νά κόψουμε ξύλα, τούς είπε.

Τὰ παιδιά μέ βαριά καρδιά σηκώθηκαν κι έτοιμάστηκαν.

Πριν νά ξεκινήσουν ή γυναίκα τούς έδωσε από

ένα κομματάκι ψωμί λέγοντας:

— Πάρτε αυτό τό ψωμί γιά τόμεσημέρι. Μήν τό φάτε όμως πρώτύτερα γιατί δέν έχει άλλο.

‘Η Άννούλα πήρε τίς δυό φετούλες και τίς έβαλε στην ποδιά της γιατί ό Γιαννάκης είχε την τσέπη του γεμάτη Χαλίκια.

Και ξεκίνησαν όλοι μαζί γιά τό δάσος.

Καθώς προχωρούσαν, ό Γιαννάκης κάθε τόσο κοντοστεκόταν πίσω από τούς άλλους και έκανε πώς κοιτάζε τό σπιτάκι τους.

— Περπάτα Γιαννάκη, τί στέκεις και κοιτάς;

Του είπε ό πατέρας του.

— Κοιτάζω τό άσπρο γατάκι μου που στέκει επάνω στα κεραμίδια του σπιτιού και θέλει νά μ' άποχαιρετήσει, άπάντησε εκείνος.

— Κουτέ, του λέει ή γυναίκα, αυτό δέν είναι τό γατάκι σου αλλά ό ήλιος που τώρα θγαινει πίσω από την καπνοδόχο.

‘Ο Γιαννάκης όμως δέν κοιτάζε τό γατάκι, όπως έλεγε, αλλά έριχνε κάθε φορά κι από δυό τρία πετραδάκια στο δρόμο.

***

4. Σάν έφτασαν στη μέση του δάσους, είπε ό πατέρας:

30

— Τώρα παιδιά μου μαζέψετε λίγα ξύλα ν' άνάψουμε φωτιά νά μήν κρυώνετε. ‘Ο Γιαννάκης και ή ‘Αννούλα μάζεψαν ένα σωρό ξεράδια.

Κι όταν άναψε ή φωτιά κι άνέβηκαν ψηλά οι φλόγες, είπε ή γυναίκα:

— ‘Εσείς καθίστε κοντά στη φωτιά νά ξεκουραστήτε. ‘Εμείς θά πάμε νά κόψουμε ξύλα και μόλις τελειώσουμε θά γυρίσουμε νά σας πάρουμε. Τά δυό άδερφάκια κάθισαν δίπλα στη φωτιά και σάν ήρθε τό μεσημέρι, έθγαλαν κι έφαγαν τό ψωμάκι τους.

“Ένας χτύπος άκουόταν εκεί κοντά και αυτά νόμιζαν πώς ήταν ό χτύπος του τσεκουριού του πατέρα τους. Δέν ήταν όμως τό τσεκούρι που έκανε τό χτύπο αλλά ένα ξερό κλαδί που ό άνεμος τό χτυπούσε επάνω στο δέντρο.

Κι εκεί που κάθονταν τ' άδερφάκια ώρες όλόκληρες κοντά στη φωτιά, στο τέλος έκλεισαν τά μάτια τους κι άποκοιμήθηκαν...

“Όταν ξύπνησαν ήταν πιά σκοτεινή νύχτα. ‘Η Άννούλα άρχισε νά κλαίει και έλεγε:

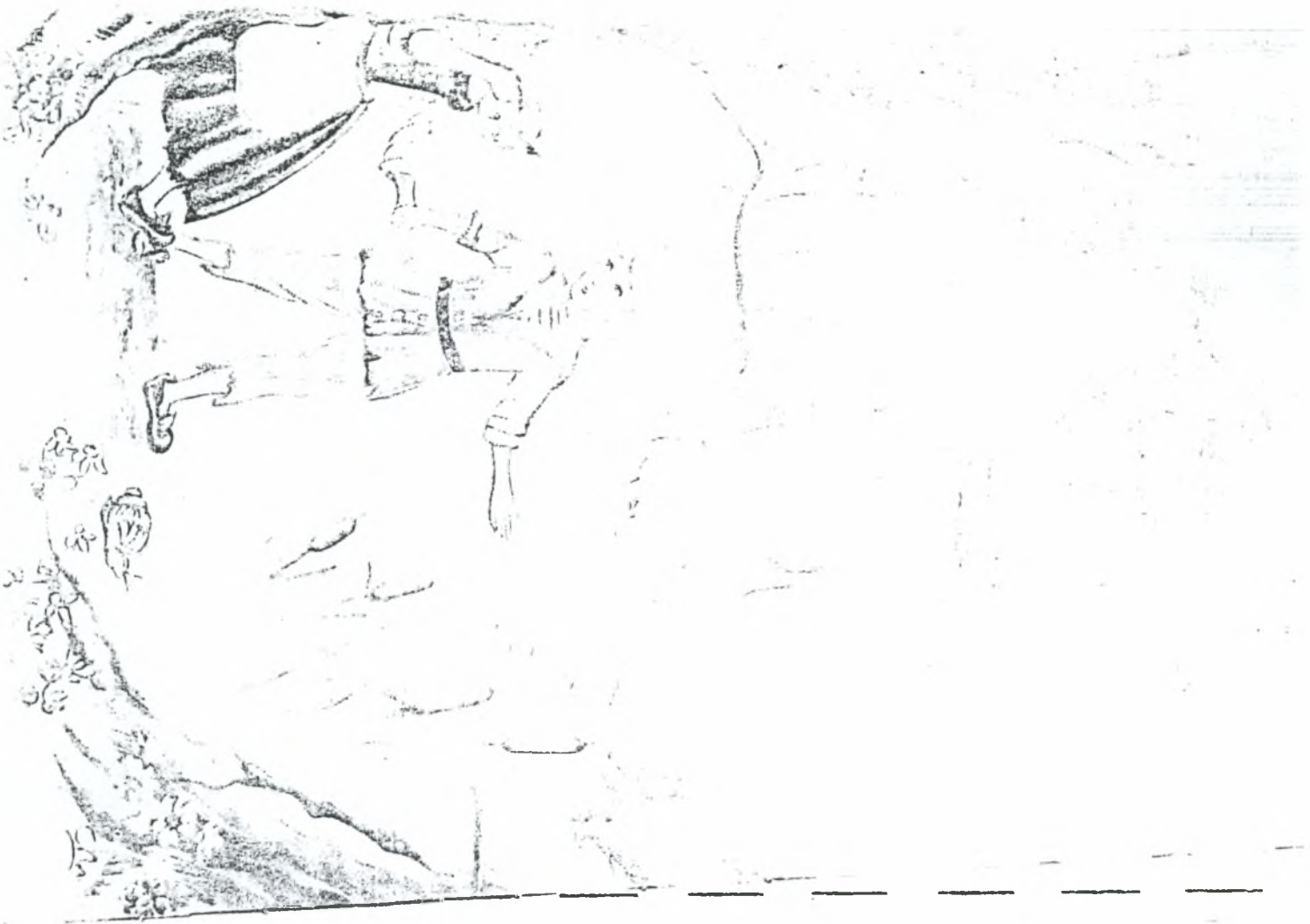
— Πώς θά θγούμε τώρα από τό σκοτεινό δάσος; Τά άγρια θηρία θάρθουν και θά μάς φάνε. ‘Ο Γιαννάκης όμως έκανε καρδιά και την παρηγοούσε:

— Κάνε λίγο ύπομονή άδερούλα μου. “Όπου νά ‘ναι θά θγει τό καλό φεγγάρι και θά μάς δείξει τό δρόμο.

Κι αλήθεια. “Όταν σέ λίγο άνέβηκε τό φωτεινό φεγγάρι, ό Γιαννάκης πήρε την Άννούλα από τό χέρι και άκολουθώντας τά Χαλίκια που έλαμπαν

31

σαν άσχημi, πήραν τó δρόμο του γυρισμού. Περπάτησαν, έτσι όλη τή νύχτα και κατά τά ξημερώματα έφτασαν στο σπίτι τους.

Χτύπησαν τήν πόρτα κι όταν ή μητριά τους άνοιξε και τους είδε, είπε:

— Κακόπαιδα, τι καθίσατε και κοιμηθήκατε τόσο πολύ στο δάσος; Έμεις νομίσαμε πώς δέ θέλατε νά ξαναγυρισετε.

Ο πατέρας όμως χάρηκε γιατί είχε μετανιώσει που άφησε τά παιδιά του μέσα στο δάσος.

***

5. “Υστερα από λίγες μέρες ή φτωχή οικογένεια βρέθηκε πάλι χωρίς ψωμί. Και μία νύχτα τά παιδιά άκουσαν που έλεγε ή μητριά στον πατέρα:

— “Ότι κι άν είχαμε τó φάγαμε. Είναι δέν είναι μισό ψωμί ακόμα και ύστερα τελειώνουν τά ψέματά. Τά παιδιά πρέπει νά τά διώξουμε, νά τά πάμε βαθύτερα μέσα στο δάσος νά μην ξαναβρουν τó δρόμο. Άλλωτίκα δέν υπάρχει σωτηρία για μας. Ο άντρας όμως στενοχωριόταν κατάκαρδα και έλεγε:

— “Όχι, αυτό δέν ξαναγίνεται. Δέ μπορώ ν’ άφήσω τά παιδιά μου νά χαθούν. Καλύτερα ότι πάθουμε νά τó πάθουμε όλοι μαζί.

Μά ή κακιά γυναίκα δέν υποχώρησε. Κατηγόρησε τόν άντρα της και φώναζε ώσπου στο τέλος τόν κατάφερε πάλι. “Όποιος πει τó «άλλα» θά πει και τó «θήτα», λέει ένας λόγος. “Ετσι κι αυτός έπειδή υποχώρησε τήν πρώτη φορά, υποχώρησε και τή δεύτερη.

‘Ο Γιαννάκης που άκουε πάλι μαζί με την Αννούλα την κουβέντα, περίμενε λίγο ν’ αποκοιμηθούν οι γονείς τους κι ύστερα σηκώθηκε νά πάει νά μαζέψει χαλίκια. Πόσο τρόμαξε όμως τό κλημένο παιδί όταν είδε πώς ή πόρτα ήταν κλειδωμένη με τό κλειδί και δέν άνοιγε.

Τώρα: Τί νά κάνει; Έσφιξε την καρδιά του, γύρισε πίσω και προσπαθούσε νά παρηγορήσει την Αννούλα:

— Μην κλαις αδερφούλα μου, κοιμήσου ήσυχα και ό Θεός θά μάς βοηθήσει.

***

6. Την άλλη μέρα πολύ πρωί ήρθε ή γυναίκα και σήκωσε τά παιδιά απ’ τό κρεβάτι. Τούς έδωσε πάλι από ένα κομματάκι ψωμί που αυτή τή φορά ήταν πολύ μικρότερο και ξεκίνησαν για τό δάσος.

Καθώς πήγαιναν, ό Γιαννάκης έτριβε τό ψωμί μέσα στην τσέπη του, στεκόταν πάλι κάθε τόσο πίσω κι έριχνε από κανένα ψίχουλο στην άκρη του δρόμου.

— Τί σκέεσαι Γιαννάκη και κοιτάς γύρω σου; Περπάτα νά μήν άργούμε, του είπε ό πατέρας του.

— Κοιτάζω τό περιστεράκι μου που κάθεται στη σκεπή του σπιτιού μας και μου λέει «άντιο», άπάντησε εκείνος.

— Κουτέ, του λέει ή γυναίκα, αυτό δέν είναι τό περιστεράκι σου, είναι ό ήλιος που λάμπει επάνω στο τζάκι.

‘Ο Γιαννάκης όμως χωρίς νά τά χάνει, έριχνε άδιάκοπα ψίχουλα στο δρόμο...

“Ετσι προχωρώντας όδηγησε ή γυναίκα τά παι-

διά πολύ βαθιά μέσα στο δάσος, ώσπου έφτασαν σ’ ένα άπάτητο μέρος. Εκεί τους άναψε μία μεγάλη φωτιά και τους είπε:

— Καθίστε εδώ κι άν είστε κουρασμένα, κοιμηθήτε λιγάκι. Εμείς θά πάμε για ξύλα και όταν τελειώσουμε θά γυρίσουμε νά σας πάρουμε.

Τά παιδιά κάθισαν κοντά στη φωτιά λυπημένα και συλλογισμένα.

Σάν ήρθε τό μεσημέρι, ή Αννούλα μοίρασε τό κομματάκι τό ψωμί της με τό Γιαννάκη γιατί εκείνος τό δικό του τό είχε ρίξει στο δρόμο. “Εφανα χωρίς όρεξη τό πικρό ψωμάκι τους και σέ λίγο αποκοιμήθηκαν. Κανένας όμως δέν ήρθε τό βράδυ νά τά ξυπνήσει. Ξύπνησαν μόνα τους μέσα στα άγρια σκοτάδια κι ό Γιαννάκης παρηγορούσε την άδερφούλα του:

— Περίμενε λίγο ώσπου νά θγει τό καλό φεγγάρι κι ύστερα θά θάέπουμε τά ψίχουλα που έχω ριγμένα και θά θρούμε τό δρόμο.

Τό καλό φεγγάρι δέν άργησε ν’ άνεθει στον ουρανό μά τά φτωχά αδερφάκια που έψαχναν πιασμένα απ’ τό χέρι, δέν έβρισκαν κανένα ψίχουλο. Τά άμέτρητα πουλιά του δάσους τά είχαν φάει.

— Μή φοβάσαι, ξανάλεγε ό Γιαννάκης στην τρομαγμένη Αννούλα. Θά τόν θρούμε τό δρόμο. Μά ό δρόμος δε θρυσκόταν.

Περπάτησαν όλη τή νύχτα και την άλλη μέρα απ’ τό πρωί ως τό βράδυ μά δε μπόρεσαν νά θγούν από τό δάσος. Ήταν πεθαμένα απ’ την πείνα γιατί δέν είχαν φάει τίποτα άλλο παρά λίγα θάτόμουρα. Μέ δυσκολία έσερναν τά κουρασμένα

ποδαράκια τους. Και μόλις βράδισσε, άγκαλιάστηκαν κάτω από ένα δέντρο κι άποκοιμήθηκαν.

***

7. Ξημέρωσε και ή τρίτη μέρα που ήταν μακριά από τό σπιτι τους. Τά δυό αδερφάκια ξανάρχισαν τό δρόμο. Μά τό δάσος φαινόταν άτέλειωτο. Κι αυτά τά καημένα δέν είχαν πιά δύναμη νά περπατήσουν. Κόντευαν νά πεθάνουν άπ' ήν πείνα και ήν κούραση.

Κατά τό μεσημέρι είδαν επάνω σ' ένα κλαδί ένα ώραιο κάταστρο πουλάκι. Κελαηδούσε τόσο γλυκά ώστε στάθηκαν και τό άκουαν. Σάν τελείωσε τό πουλάκι τό τραγουδι του, τίναξε τά φτερά του και περνώντας δίπλα τους πήγε και κάθισε παπατέρα. Τά παιδιά πήγαν κοντά του κι εκείνο πέταξε πίο πέρα. Άκολουθώντας έτσι τό πουλάκι έφτασαν τ' αδέρφια σ' ένα άνοιχτό μέρος. Έκει ήταν ένα σπιτάκι. Τό πουλάκι πήγε και κάθισε στη σκεπή του σπιτιού.

Μά όταν τά παιδιά πλήσιασαν είδαν τό σπιτάκι κι άπόρησαν. Οι κολώνες του ήταν από καλοψημένες φρατζόλες, ή σκεπή του άντι γιά κεραμίδια είχε κομμάτια πίτες και σοκολάτες και τά παράθυρά του άντι γιά τζάμια είχαν μεγάλες πλατιές καραμέλες!

— Κατά ήν όρεξή μας, μάς ήρθε τουτο τό παράξενο σπιτι, είπε ό Γιαννάκης γελώντας. Άς στρωθούμε στό φαί γιατί θάλωσαν τά μάτια μας. Έγώ θά πάρω κανένα κομμάτι πίτα άπ' ή σκεπή και σύ Άννούλα πού σ' άρέσουν τά γλυκά, ξεκλό-

λησε κανένα καραμελένιο τζάμι άπ' τό παράθυρο ή άν θέλεις νά σου δώσω καμιά πλάκα σοκολάτα.

"Ετσι κι έγινε.

Ό Γιαννάκης τεντώθηκε κι άρπαξε ένα κομμάτι άπ' ή σκεπή ενώ ή Άννούλα έβγαλε μιά μεγάλη καραμέλα άπ' τό παράθυρο.

Άμέσως όμως άκούστηκε μιά ψιλή φωνή άπ' τό σπιτάκι:

— Κάτι τριζει κάτι σπάζει
τό σπιτάκι ποιός πειράζει;

Τά παιδιά χωρίς νά τά χάσουν άπάντησαν:

— Είναι άέρας πού σφυριζει,
κι άλλο σπάζει κι άλλο τριζει.

κι εξακολουθήσαν νά τρώνε χωρίς νά φοβηθούν.

***

8. Έκει όμως πού είχαν στρωθεί καταγής και έτρωγαν μέ όρεξη, άνοιξε ξαφνικά ή πόρτα του σπιτιού και μιά γριά άκουμπώντας σ' ένα δεκανίκι, θγήκε έξω.

Είχε δυό μεγάλα κόκκινα και θαλά μάτια, μιά μακριά μύτη και ένα μεγάλο δόντι φαινόταν στό στόμα της.

Ό Γιαννάκης και ή Άννούλα μόλις ήν είδαν φοβήθηκαν τόσο πολύ πού τους έπεσαν τά κομμάτια πού κρατούσαν στά χέρια τους.

Ή γριά κούνησε τό κεφάλι της και είπε:

— "Αι, ποιός σάς έφερε εδώ πέρα παιδάκια

μου; Έλατε μέσα να μείνετε μαζί μου και δε θα στενοχωρηθήτε από τίποτα. Πώς την ήθελα κι έγω λίγη συντροφιά που είμαι μόνη κι έρημη μέσα στο δάσος!

Και καθώς εκείνα την κοιτάζαν αμίλητα, τὰ πήρε απ' τὸ χέρι και τὰ ὀδήγησε μέσα στο σπιτάκι.

Ἄλιμονο ὄμως! Ἡ γριά ἄς ἔκανε τὴν καλή, ἦταν μιά στρίγγλα, μιά κακιά μάγισσα. Εἶχε φτιάξει ἐπιτηδες τὸ ζαχαρόσπιτο ἐκεῖνο στο δάσος γιὰ ν'ἀρχωνται πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰ παιδάκια. Καὶ παραφύλαγε ἐκεῖ μέσα ὅπως ἡ ἀράχνη τὶς μύγες. Ἄν κανένα παιδάκι ἔπεφτε στὰ χέρια της, τὸ σκότωνε, τὸ μαγείρευε και τὸ ἔτρωγε. Μὲ τὰ θολὰ της μάτια δὲ μπορούσε νὰ ἰδεῖ καλά μὰ ἀπὸ μακριὰ μυριζόταν τούς ἀνθρώπους ὅπως ὁ σκύλος τὸ λαγὸ.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Γιαννάκης μὲ τὴν Ἄννουλα πῆλθαισαν στο σπιτάκι της, αὐτὴ τούς μυρίστηκε. Γέλασε μὲ κακία και εἶπε κοροϊδευτικά:

— Τώρα τὰχὼ τὰ πουλάκια στο χέρι και δὲ θὰ μὸυ ξεφύγουν.

***

9. Τὴν ἄλλη μέρα ἡ γριά ξύπνησε πολλὺ πρωὶ και ἀμέσως ἔτρεξε κοντὰ στὰ παιδιὰ. Ὁ Γιαννάκης και ἡ Ἄννουλα κοιμόταν ἥσυχα στὰ κρεβατάκια τους.

Ἡ κακὴ μάγισσα ἔσκυψε ἐπάνω τους και σὰν εἶδε τὰ κόκκινα στρογγυλά μαγουλάκια τους, γλύφτηκε ὅπως ἡ γάτα που θάλεπει τὰ ψάρια. Κατόπι ἄρπαξε μὲ τὰ κοκαλιάρικα χέρια της τὸ Γιαννάκι, τὸν ἔφερε ἔξω και τὸν ἔριξε σ' ἕνα μικρὸ σταῦλο που ἔκλεινε μὲ μιά καγκελόπορτα.

Τὸ καημένο παιδί κλάτσοῦσε και φώναζε μὰ

αὐτὸ δὲν ὠφέλησε σὲ τίποτα.

Ἡ γριά ὕστερα γύρισε στὴν Ἄννουλα και τὴν σκούνησε νὰ ξυπνήσει.

— Σήκω ἐπάνω τειμπέλα και κάνε ἕνα καλὸ φαὶ γιὰ τὸν ἀδερφὸ σου που τὸν ἔκλεισα στο κουμάσι νὰ παχύνει γιὰ νὰ τὸν φάω.

Ἡ Ἄννουλα μόλις κατάλαθε τί ἔγινε, ἔβαλε τὶς φωνές. Πικρὰ δάκρυα κυλοῦσαν στὰ μάγουλά της. Ὅλα ὄμως ἦταν ἀνώφελα. Τὸ καημένο τὸ κοριτσάκι ἔπρεπε νὰ κάνει ὅτι ἦθελε ἡ κακιά μάγισσα.

Μαγείρψαν λοιπὸν γιὰ τὸν κακόμοιρο τὸ Γιαννάκι ἕνα καλὸ φαγητὸ ἐνῶ στὴν Ἄννουλα ἡ γριά ἔδωσε μόνο τσέφλια ἀπὸ καθούρια και φλούδες ἀπὸ πατάτες νὰ φάει.

.....
Κάθε πρωὶ ἡ μάγισσα πῆγαινε στο κουμάσι και φώναζε:

— Γιαννάκι, θγάλε ἀπ' τὰ κάγκελα τὸ δάχτυλό σου νὰ ἰδῶ ἀν παχυνες.

Ὁ Γιαννάκης ὄμως ἔθγαζε ἕνα κοκαλάκι και ἡ γριά που δὲν καλόθλεπε, δὲν τὸ καταλάβαινε και θαύμαζε πὼς τὸσον καιρὸ δὲν πάχυνε ἀκόμα.

***

10. Σὰν πέρασαν ὄμως μερικὲς ἑβδομάδες κι ἐκεῖνος δὲν εἶχε στο νοῦ του νὰ παχύνει, ἡ γριά δὲ μπόρεσε πιά νὰ περιμένει περισσότερο και εἶπε στὴν Ἄννουλα:

— Ἐ σὺ κυρά, κουνήσου ἀπ' τὸν τόπο σου και φέρε νερό. Παχαινει δὲν παχαινει ὁ ἀδερφός σου, αὔριο θὰ τὸν φάω.

Ἡ Ἄννουλα ἔβαλε ἀμέσως τὰ κλάματα. Οἱ

Λυγμοί τήν ἔπνιγαν. Τά δάκρυα τῆς ἔσταζαν μέσα στους κουβάδες πού κουβαλοῦσε τό νερό.

— Θεέ μου βοήθησέ μας, φώναζε. Καλύτερα νά μᾶς ἔτρωγαν και τά δυό μαζί τά ἀγρία θηρία στό δάσος.

— “Αφῆσε τά κλαψουρισματα και δέν σ' ὤφελουν, τῆς ἔλεγε ἡ κακιά μάγισσα. “Ἐφερε λοιπόν τό νερό ἡ Ἄννουλα, ἔβαλε τήν καταραῶλα στή φωτιά και στό μεταξυ σκεφτόταν τί νά κάνει γιά νά γλυτώσει τόν ἀδερφοῦλη τῆς.

— Πρῶτα θά φουρνίσουμε. “Ἐχω πιά τό φούρνο ἀναμμένο και τό ψωμί ἔγινε, εἶπε ἡ γριά. Και τράβηξε τήν Ἄννουλα κατά τό φούρνο πού οἱ φλόγες του ἔθγαιναν ἔξω ἀπό τήν πόρτα.

— Σκύψε μέσα νά ἰδεις ἀν κήκε ὁ φούρνος νά ρίξουμε τό ψωμί, ξανάπε ἡ μάγισσα και εἶχε σκοπό νά σπρώξει τήν Ἄννουλα μέσα στό φούρνο και νά τήν κάνει ψητή.

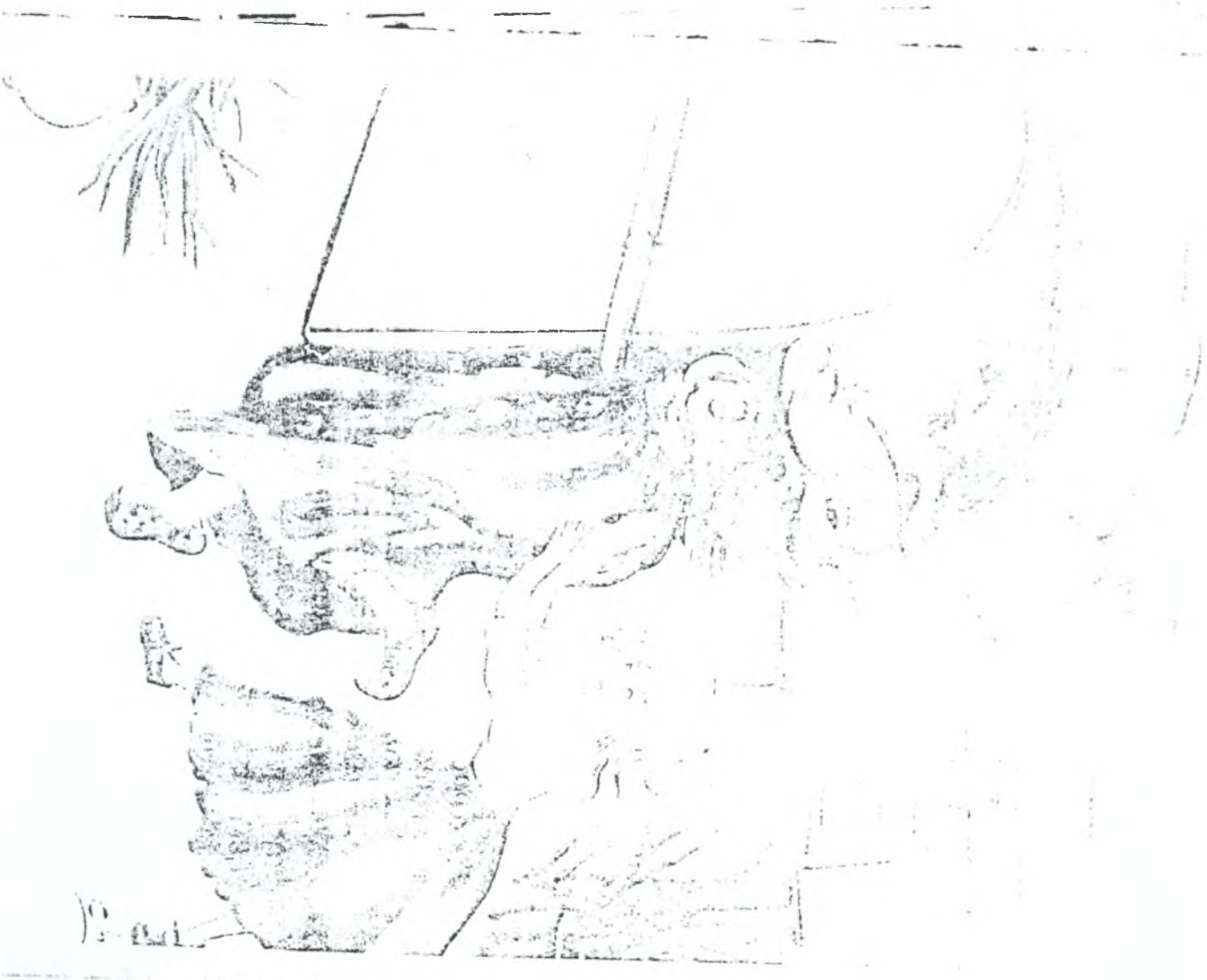
Ἡ Ἄννουλα ὁμῶς κατάλαυε τό σχέδιό τῆς και τῆς εἶπε:

— Μά ἐγώ δέν ξέρω ἀπό φούρνισμα. Δείξε μου ἐσύ πῶς φαίνεται ἀν εἶναι καμένος ὁ φούρνος.

— Πολλήἀνόητη εἶσαι νά μήν καταλαβαίνεις τέτοιο πράγμα, εἶπε ἡ μάγισσα. Και κουτσαινοντας πλησίασε κι ἔχωσε τό κεφάλι τῆς στήν πόρτα τοῦ φούρνου.

Τότε ἡ Ἄννουλα τῆς ἔδωσε μιὰ δυνατή σπρωξιά πού τήν ἔχωσε μέσα γιά μέσα στό φούρνο. Κι ἀμέσως ἔκλεισε τήν πόρτα και τήν ἀμπάρωσε.

— “Αου, ἄου! οὔρλιαξε δυό - τρεῖς φορές ἡ

γριά κι ύστερα σώπασε. Είχε γίνει κάρθουνο όπως της έπρεπε.

Χωρίς νά χασομερήσει ούτε στιγμή ή Άννούλα, έτρεξε στο κουμμάσι φώναζοντας:

— Γιαννάκη, άδεφρούλη μου, μη φοβάσαι, σωθήκαμε. Ή γριά μάγισσα είναι νεκρή.

Ο Γιαννάκης με τή βοήθεια τής Άννούλας πήδησε έξω σάν ένα πουλάκι που του άνοιγουν τήν πόρτα του κλουβιού του.

Πόσο χάρηκαν τά δυό άδεφράκια δέ λέγεται. Ρίχτηκαν τό ένα στήν άγκαλιά του άλλου, φιλιούνταν, τσηδούσαν και φώναζαν άπ' τή χαρά τους.

***

11. Τώρα πιά δέν είχαν νά φοθηθουν τίποτα. Έφωγαν μέ όρεξη σοκολάτες και καραμέλες και ύστερα έκαναν μιά θόλτα μέσα στο σπιτι τής μάγισσας. Σέ μιά κάσα θρήκαν ένα σωρό χρυσές λίρες, μαργαριτάρια και διαμάντια.

— Αυτά είναι καλύτερα άπ' τά χαλίκια που μάζευα γιά νά θρούμε τό δρόμο, είπε ό Γιαννάκης και γέμισε τίς τσέπες του.

— Θα πάρω κι έγώ μερικά στο σπιτι, είπε ή Άννούλα και γέμισε τήν ποδιά της.

— Και τώρα δρόμο νά θρούμε άπ' τό δάσος τής μάγισσας, φώναξαν μαζί και τά δυό παιδιά και ξεκίνησαν...

Όταν όμως προχώρησαν ως δυό ώρες, έφτασαν σ' ένα μεγάλο ποτάμι μέ νερό.

— Άδύνατο νά περάσουμε, είπε ό Γιαννάκης. Δέ θάλέπω ούτε γεφύρι ούτε κανένα πέραμα.

— Ούτε καμιά θαρκούλα φαίνεται, πρόσθεσε ή

Άννούλα... Μά νά μιά άσπρη πάπια που κολυμπάει εκεί πέρα. Άς τήν παρακαλέσουμε και ίσως μάς περάσει. Και χωρίς νά χάσει καιρό φώναξε:

— Πατάκι μου καλό

βοήθα μας σέ παρακαλώ.

Βοήθα τήν Άννούλα

που δέ θρίσκει θαρκούλα.

Βοήθα και τό Γιαννάκη

που δέ θρίσκει γεφυράκι.

Στις πλάτες σήκωσε μας

και έτσι πέρασε μας

άπό τό ποταμάκι

νά ζεις καλό πατάκι!

Τό καλό πατάκι ήρθε άμέσως και ό Γιαννάκης κάθισε στις πλάτες του.

— Άνέθα και σύ νά περάσουμε, είπε στήν Άννούλα.

— Όχι, του άπάντησε εκείνη. Και τους δυό δέ μάς μπορεί. Πέρασε πρώτα έού και ύστερα έγώ.

Έτσι και έγινε.

Κι όταν πέρασαν άντίκρυ, ευχαρίστησαν τό πατάκι και ξανάρχισαν τό δρόμο τους.

— Τό δάσος τώρα τους φαινόταν όλο και πιό γνωστό, ώπου στο τέλος είδαν άπό μακριά τό σπιτάκι τους. Τότε άρχισαν νά τρέχουν...

Σέ λίγο έφτασαν, μπηκαν μέσα κι έπεσαν στήν άγκαλιά του πατέρα τους.

Έκείνος άπό τή μέρα που τ' άφησαν στο δάσος ούτε στιγμή δέν έπαψε νά κλαίει γιατί τά λυ-

πότεν καί τά πονούσε.

Ἡ μητριὰ ὄμως στό μεταξὺ εἶχε πεθάνει.

Ἡ Ἀννούλα ἀδειασε στό πάτωμα τήν ποδιά της καί οἱ λίρες καί τά διαμάντια κατρακυλούσαν ἐδῶ κι ἐκεῖ. ἐνῶ ὁ Γιαννάκης τάβγαζε χούφτες - χούφτες ἀπό τίς τσέπες του.

Τώρα πιά δέν θά τοὺς ἔλειπε τίποτα καί θά ζούσαν χαρούμενοι καί εὐτυχισμένοι.

Πάει, λένε τὰ παιδάκια
καί χτυπᾶνε τὰ χεράκια.

Πάει τὸ παραμυθάκι
γρήγορα στό κρεθατάκι!

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΜΕ ΤΑ ΣΠΙΡΤΑ

Έκανε τρομερό κρύο, το χιόνι έπεφτε χονδρό και γρήγορο και είχε ήδη σκοτεινιάσει. Ήταν το τελευταίο βράδυ του παλιού χρόνου. Αλλά έτσι κρύο και σκοτεινό καθώς ήτανε ένα μικρό κορίτσι με γυμνά πόδια περιπλανιότανε στους δρόμους. Όταν έφυγε από το σπίτι της φορούσε παντόφλες αλλά ήτανε της μητέρας της και της ερχόντουσαν τόσο μεγάλες, ώστε βγήκαν καθώς έτρεχε να περάσει ένα δρόμο όπου ερχόντουσαν δυο άμαξες.

Έτσι τώρα το μικρό κορίτσι περπατούσε ξυπόλυτο και είχε μελανιάσει απ' το κρύο. Είχε μαζί της ένα δέμα με σπίρτα κι ακόμα μερικά στην κουρελιασμένη ποδιά της. Κανείς δεν είχε αγοράσει από τα σπίρτα της ολόκληρη την ημέρα και δεν είχε δεκάρα.

Τρέμοντας από το κρύο και την πείνα, περνούσε έξω από τα φωτισμένα σπίτια, που μύριζαν φαγητά και ήτανε γεμάτα χαρά. Ήταν παραμονή του Καινούργιου Χρόνου βλέπετε.

Κάθησε σε μια γωνιά και κουλουριάστηκε για να ζεσταθεί, αλλά άδικος κόπος. Δεν τολμούσε να γυρίσει σπίτι της χωρίς λεφτά γιατί θα την έδερνε άσχημα ο πατέρας της. Εξ άλλου, το σπίτι της ήτανε τόσο κρύο όσο και ο δρόμος. Ήτανε σοφίτα και το κρύο και το χιόνι έμπαιναν από τη σκεπή. Τα χέρια της είχαν σχεδόν παγώσει. Ίσως ένα σπίρτο να την ζέσταινε. Άναψε λοιπόν ένα σπίρτο, και το κράτησε στα χέρια της.

Για μια στιγμή ζεστάθηκε αλλά αλλοίμονο αυτό κράτησε πολύ λίγο και η φλόγα έσβυσε.

Άναψε ένα δεύτερο σπέρτο και έτσι ο τοίχος έγινε γυαλί και έβλεπε τι γινότανε στο δωμάτιο του απέναντι σπιτιού. Είδε λοιπόν ένα Χριστουγεννιάτικο δέντρο στολισμένο κι ένα τρα-

πέζι γεμάτο φαγητά. Αλλά και πάλι το σπέρτο έσβυσε.

Άναψε τότε και ένα άλλο σπέρτο και κύτταξε τον ουρανό. Είδε τότε ανάμεσα στα πολλά άστρα, ένα άστρο να πέφτει.

Κάποιος πεθαίνει είπε το μικρό κορίτσι γιατί

η γιαγιά της που είχε πεθάνει πριν από πολύ καιρό, που ήτανε το μόνο πρόσωπο που της είχε φερθεί καλά, της είχε πει πως όταν έβλεπε ένα άστρο να πέφτει κάποιος πέθαινε εκείνη την στιγμή. Άναψε ακόμη ένα άλλο σπίρτο, και είδε μπροστά της την γιαγιά της ευτυχισμένη όσο ποτέ.

Γιαγιά! φώναξε το παιδί, πάρε με μαζί σου! Το ξέρω ότι θα με αφήσεις μόλις σβύσει αυτό το σπίρτο, και θα εξαφανιστείς.

Η γιαγιά έσκυψε πήρε την μικρή στην αγκαλιά της και πέταξαν μαζί όλο και πιο ψηλά, ώσπου έφτασαν στον Παράδεισο, που δεν έκανε ποτέ κρύο, ούτε πεινούσε κανείς, ούτε υπήρχε πόνος.

Το επόμενο πρωί, βρέθηκε το μικρό κορίτσι σε εκείνο τον τοίχο παγωμένο από το κρύο.

Θα προσπαθούσε να ζεσταθεί με τα σπίρτα, έλεγε ο κόσμος, αλλά δεν ήξερε τι ωραία οράματα είχε δει και που βρισκότανε τώρα.

Ο ΚΟΝΤΟΡΕΒΙΘΟΥΛΗΣ

Μια φορά κι έναν καιρό ζούσε ένας φτωχός ξυλό-
κόπος με τη γυναίκα του και τα εφτά τους αγοράκια.
Το πιο μικρό απ' όλα ήταν ένα πανέξυπνο αγοράκι μια
σταλιά, κοντούλικο σαν ρεβιθάκι και γι' αυτό του δώ-
σανε το πολύ ταιριαστό όνομα «Κοντορεβιθούλης».

Οι φτωχοί γονείς δεν είχαν λεφτά να θρέψουν τα παιδιά τους, γι' αυτό κι αποφάσισαν να τ' αφήσουν στο δάσος. Ίσως εκεί να τα βρῖσκε κάποιος πλούσιος! Ο Κοντορεβιθούλης, που κρυφάκουσε τη συζήτηση, πήγε στην ακροποταμιά και μάζεψε χαλίκια.

Την άλλη μέρα ξεκίνησαν όλοι μαζί για μια βόλτα τάχα στο δάσος. Όταν άρχισε να σουρουπώνει, και χωρίς τα παιδιά να το πάρουνε χαμπάρι, οι γονείς άρχισαν σιγά σιγά να ξεμακραίνουν. Μόλις όμως τα παιδιά το καταλάβανε, άρχισαν τα κλάματα.

Ο Κοντορεβιθούλης τους είπε να μη φοβούνται και τα οδήγησε πίσω στο σπίτι τους, ακολουθώντας τα χαλίκια που είχε ρίξει, καθώς πήγαιναν. Μόλις έφτασαν στο σπίτι, όρμησαν μέσα με γέλια κι αγκάλιασαν τη μανούλα τους και η χαρά γύρισε στο φτωχικό τους.

Σε λίγες μέρες, οι φτωχοί γονείς πήγαν τα παιδιά τους και πάλι στο δάσος. Ο Κοντορεβιθούλης αυτή τη φορά φύλαξε ένα κομμάτι ψωμί κι έριχνε τα ψίχουλα για σημάδια. Μα τα πουλάκια φάγανε τα ψίχουλα και τα παιδιά δε βρήκαν το δρόμο του γυρισμού.

Η νύχτα ήταν παγερή κι άγρια και τα μικρά παιδιά έ-
τρεμαν απ' το φόβο και το κρύο. Ο Κοντορεβιθούλης
ανέβηκε τότε σ' ένα δέντρο κι από κει είδε μακριά έ-
να φως. Κατέβηκε αμέσως κι οδήγησε τ' αδέρφια του
προς τα κει. Ήταν ένα όμορφο, ξύλινο σπιτάκι.

Ο κακός γίγαντας πείστηκε αμέσως και πήγε να φάει το κατσίκι και το γουρουνόπουλο που του είχε ετοιμάσει η γυναίκα του. Έφαγε γρήγορα και λαιμαργά, ήπια και μπόλικο κόκκινο κρασί και σε λίγο μεθυσμένος το 'ριξε, όπως ήταν, σ' ένα βαθύ ύπνο.

Τότε η καλόψυχη γυναίκα είπε κρυφά στον Κοντορεβιθούλη πως οι μπότες του γίγαντα ήταν μαγικές και πως αυτές του έδιναν όλη του τη δύναμη και του εξήγησε τι έπρεπε να κάνει. Κι ο Κοντορεβιθούλης έβαλε όση δύναμη είχε και του 'βγαλε τις μπότες.

Ο πανέξυπνος πιτσιρικάς φόρεσε τις μπότες του γίγαντα και πηδώντας πάνω από λόφους και πεδιάδες, ξέφωτα και δάση, χωριά και πολιτείες, έφτασε στο παλάτι του βασιλιά της χώρας. Κι αμέσως ζήτησε απ' τους φρουρούς να τον οδηγήσουν στο βασιλιά.

Μόλις βρέθηκε μπροστά στο βασιλιά, του είπε θαρ-
ρετά να του δώσει στρατό για να τσακώσουν το γίγα-
ντα, το αιμοβόρο τέρας, και να σώσουν το βασίλειο. Ο
βασιλιάς αφού άκουσε με προσοχή τον Κοντορεβι-
θούλη, του εμπιστεύτηκε όλον το στρατό του.

Ο Κοντορεβιθούλης τότε οδήγησε γρήγορα τους στρατιώτες στο σπίτι του γίγαντα, που ακόμα κοιμόταν. Τον έδεσαν με χοντρά σκοινιά και τον έριξαν σε μια σκοτεινή φυλακή. Την καλή γυναίκα, που βοήθησε κι αυτή στη σύλληψή του, την άφησαν ελεύθερη.

Ο βασιλιάς για να ευχαριστήσει τον Κοντορεβιθούλη, που έσωσε τη χώρα, έδωσε σ' αυτόν και την οικογένειά του πολλά χωράφια και ένα πανέμορφο σπιτάκι. Κι από τότε έζησαν όλοι καλά και ευτυχισμένα, χωρίς ποτέ πια να χρειαστεί να ξαναχωρισούν.

Η ΘΑΜΠΕΛΙΝΑ

Μια φορά κι ένα καιρό ζούσε μια νέα γυναίκα που ήθελε να αποκτήσει ένα δικό της παιδί, αλλά δεν ήξερε που να το βρει.

Πήγε λοιπόν, σε μια γρια μάγισσα και της είπε:

– Θέλω ένα παιδί, ένα πολύ μικρό παιδί. Θα με βοηθήσεις;

– Ω, είναι πολύ εύκολο! είπε η μάγισσα. Πάρε αυτόν τον σπόρο κριθαριού, φύτεψέ το και θα δεις.

– Σ' ευχαριστώ, σ' ευχαριστώ! είπε η γυναίκα και έδωσε στην γρια μάγισσα ένα ασημένιο νόμισμα.

Όταν έφτασε σπίτι της φύτεψε τον σπόρο και αμέσως ένα μεγάλο όμορφο λουλούδι ξεφύτρωσε από την γλάστρα, που έμοιαζε με τουλίπα.

Τι ωραίο λουλούδι! φώναξε η γυναίκα και φίλησε τα κόκκινα και κίτρινα πέταλλα. Μόλις έγινε αυτό το λουλούδι άνθισε.

Ήταν πράγματι τουλίπα. Στο κέντρο ενός λουλούδιού καθότανε ένα όμορφο κορίτσι τόσο μικρό, τόσο όμορφο και ντελικάτο που το σώμα του όλο δεν ήταν μεγαλύτερο από τον αντίχειρα της γυναίκας.

Η γυναίκα τη βάφτισε Θαμπελίνα. Το βράδυ κοιμότανε σ' ένα τσόφλι από καρύδι, και το πρωί έπαιζε στο τραπέζι.

Ένα βράδυ ένας άσχημος βάτραχος ήθρε από το παράθυρο και πηδώντας στο τραπέζι, άρπαξε την Θαμπελίνα και έφυγε.

Είναι η γυναίκα ακριβώς που ήθελα για τον γιό μου είπε ο βάτραχος.

–Κοάξ, κοάξ, βρεκεκέξ! είπ ό νέος βάτραχος μόλις είδε την όμορφη κοπέλλα.

–Μην κάνεις θόρυβο γιατί θα την ξυπνήσεις! είπε η γριά μητέρα του! Μπορεί εύκολα να μας ξεφύγει, έτσι ελαφρή όπως είναι. Θα σας πω τι θα κάνουμε. Θα την πάμε στο ποτάμι και θα την βάλλουμε σε μια νυμφαία. Είναι τόσο μικρή ώστε το φύλλο αυτό θα της φανεί σαν ένα νησί

απ' όπου δεν θα μπορέσει να ξεφύγει. Στο μεταξύ θα ετοιμάσουμε το δωμάτιο όπου θα μείνετε οι δυό σας.

Το φτωχό πλάσμα ξύπνησε την άλλη μέρα το πρωί και όταν είδε που βρισκότανε, άρχισε να κλαίει. Τότε εμφανίστηκαν ο βάτραχος και η μητέρα του και η τελευταία της είπε:

Αυτός είναι ο γιός μου. Θα γίνει άνδρας σου και θα ζήσετε ωραία οι δυο σας κάτω απ' την λάσπη.

–Κουάξ, κουάξ. Βρεκεκέξ! είπε ο γυιός της και έφυγε με την μητέρα του.

Η Θαμπελίνα άρχισε να κλαίει και έτυχε μερικά ψάρια που κολυμπούσαν από κάτω στο νερό να ακούσουν τι είπε η μητέρα του βάτραχου και βγήκαν στην επιφάνεια για να δουν την νύφη.

Μόλις είδαν την Θαμπελίνα, θαύμασαν την ομορφιά της και σκέφτηκαν ότι ο απαίσιος βάτραχος δεν μπορούσε να παντρευτεί την Θαμπελίνα. Έτσι περικυκλώνοντας το φύλλο που βρισκότανε η Θαμπελίνα άρχισαν να το τραβούν μαζί τους μακριά, εκεί όπου ο βάτραχος δεν μπορούσε να ακολουθήσει.

Όπως προχωρούσε στα νερά του ποταμού, μια πεταλούδα που συμπάθησε αμέσως την Θαμπελίνα, κάθησε πάνω στο φύλλο της και της έκανε συντροφιά.

Τώρα η μικρή δεν φοβότανε τίποτα. Είχε γλυτώσει από τον φοβερό βάτραχο. Ξαφνικά μια χρυσόμυγα ήρθε, άρπαξε την Θαμπελίνα και τηνπήγε σ' ένα δέντρο.

Πόσο φοβότανε τώρα η Θαμπελίνα!

Αν δεν ξέφευγε από εκεί πάνω θα πέθαινε της πείνας. Η χρυσόμυγα όμως δεν νοιαζότανε καθόλου γιαυτό. Της έδωσε λίγο μέλι και μετά κάλεσε όλες τις μύγες νάρθουν να δουν την Θαμπελίνα.

–Δεν έχει φτερά, έλεγαν, και έχει μόνο δυο πόδια. Κυττάχτε πόσο αδύνατη μέση έχει! Ακριβώς σαν άνθρωπος! παρατήρησαν.

–Πόσο άσχημη είναι!

Η χρυσόμυγα που την είχε φέρει την έβρισκε όμορφη, αλλά όταν είδε ότι δεν άρεσε σε καμμία από τις άλλες άρχισε να την βρίσκει και αυτή άσκημη.

Έτσι η Θαμπελίνα έμεινε μόνη. Ολόκληρο το καλοκαίρι και το φθινόπωρο έζησε στο δάσος και έτρωγε μέλι από τα λουλούδια. Αλλά μετά ήρθε ο χειμώνας, ο κρύος και μακρύς χειμώνας. Όλα τα πουλιά που της είχαν κελαϊδήσει τόσο όμορφα έφυγαν, και τα δέντρα και τα λουλούδια ξεράθηκαν. Η Θαμπελίνα κρύωνε τρομερά, γιατί τα ρούχα που φορούσε ήταν πολύ λεπτά. Άρχισε να χιονίζει και κάθε νυφάδα χιονιού που έπεφτε επάνω της ήτανε σα μια χιονοστιβάδα, γιατί η Θαμπελίνα ήτανε τόσο πολύ μικρή.

Έξω από το δάσος είδε μια φωλιά ενός ποντικού. Στάθηκε έξω από την πόρτα και παρακάλεσε για λίγο φαγητό.

–Καημένο κορίτσι! είπε ο αρουραίος που ήτανε αρκετά καλός, έλα μέσα να ζεσταθείς και να φας.

Πολύ γρήγορα συμπάθησε την Θαμπελίνα και της είπε:

–Μπορείς να μείνεις μαζί μου τον χειμώνα, αν θέλεις. Το μόνο που θέλω να κάνεις είναι να καθαρίζεις τα δωμάτια, να ράβεις και να μου λες ιστορίες, γιατί αγαπώ υπερβολικά τις ιστορίες.

Έτσι η Θαμπελίνα έμεινε μαζί με τον αρουραίο στο καινούργιο της σπίτι.

–Σύντομα θάχουμε ένα επισκέπτη, της είπε ο αρουραίος.

Είναι ο γείτονάς μου που έρχεται μια φορά την

εβδομάδα και με βλέπει. Είναι πιο πλούσιος από μένα και φορά ένα παλτό από μαύρο βελούδο. Θάταν καλό για σένα να τον πάρεις για άνδρα σου, αλλά έχει το μειονέκτημα ότι είναι τυφλός. Δεν θα μπορεί να σε δει και συ

πρέπει να του πεις τις πιο όμορφες ιστορίες.

Αλλά την Θαμπελίνα δεν την ένοιαζε αν ο τυφλοπόντικας θα έμενε ευχαριστημένος από τις ιστορίες της, και ούτε θα ήθελε να τον παντρευτεί.

Αυτός ήρθε και ζήτησε από την Θαμπελίνα να του τραγουδήσει. Ακούγοντάς την όμως την ερωτεύτηκε, αλλά δεν είπε τίποτα.

Γρήγορα άνοιξε ένα πέρασμα που οδηγούσε από το σπίτι του στο σπίτι του αρουραίου για να πηγαίνει όποτε θέλει. Τους προειδοποίησε ότι βρισκόταν ένα ψόφιο πουλί στο πέρασμα, για να μη φοβηθούν όταν το δουν.

Όταν η Θαμπελίνα είδε το πουλί που ήταν χελιδόνι, πεσμένο στο χώμα, σχεδόν πεθαμένο από το κρύο, το λυπήθηκε γιατί αγαπούσε όλα τα πουλιά που της είχαν τραγουδήσει όλο το καλοκαίρι, αλλά ο τυφλοπόντικας τούδωσε μια κλωτσιά και είπε:

—Τι απαίσιο πράγμα να γεννηθείς πουλί! Που είναι τα κελαϊδίσματά του τώρα; Κανένα από τα παιδιά μου δεν θα γεννηθεί πουλί. Ευτυχώς, δηλαδή! Αυτά τα πλάσματα δεν έχουν τίποτε από το τραγούδι τους, και τον χειμώνα πεθαίνουν από την πείνα και το κρύο.

—Βέβαια, απάντησε ο αρουραίος.

Η Θαμπελίνα δεν είπε τίποτα εκείνη την ώρα, αλλά όταν οι άλλοι γύρισαν από την άλλη, έσκυψε πάνω του και φίλησε τα κλεισμένα μάτια του.

Ίσως να είναι αυτό που μου τραγουδούσε τόσο όμορφα, σκέφτηκε. Πόση χαρά μου έδωσε!

Εκείνο το βράδυ η Θαμπελίνα δεν κοιμήθηκε καθόλου, σηκώθηκε, πήγε στο χελιδόνι και το σκέπασε με ένα χαλί. Μετά ακούμπησε το κεφάλι της στο στήθος του και άκουσε κάτι.

Ήταν η καρδιά του. Δεν είχε πεθάνει και τώρα που ζεστάθηκε, η ζωή ξαναγύρισε μέσα του.

Το άλλο βράδυ ξαναπήγε και είδε αυτή τη φορά το χελιδόνι να συνέρχεται.

Σ' ευχαριστώ! είπε το άρρωστο πουλί. Αισθάνομαι καλύτερα τώρα, και θα πετάξω ξανά.

—Ω, όχι! είπε η Θαμπελίνα. Κάνει πολύ κρύο έξω. Χιονίζει. Πρέπει να μείνεις εδώ που είναι ζεστά. Θα σε περιποιούμαι εγώ.

Του έφερε λίγο νερό και μετά αυτό άρχισε να της διηγείται πως έσχισε το ένα από τα φτερά του σ' ένα θάμνο και γιαυτό δεν μπόρεσε να φύγει μαζί με τα άλλα χελιδόνια.

Έτσι το χελιδόνι έμεινε εκεί τον υπόλοιπο χειμώνα και το πρόσεχε η Θαμπελίνα, χωρίς όμως να πει τίποτα σε κανένα, γιατί ήξερε ότι κανείς δεν το αγαπούσε.

Μόλις ήρθε η άνοιξη και ο ήλιος άρχισε να λάμπει το χελιδόνι της ζήτησε να πάει μαζί του.

Δεν μπορώ να φύγω, είπε αυτή, και λυπήθηκε που έφυγε ο καλός της φίλος.

—Αυτό το καλοκαίρι πρέπει να ετοιμάστείς για να παντρευτείς τον τυφλοπόντικα, είπε ο αρουραίος στο κορίτσι. Μόλις τελειώσει το καλοκαίρι θα γίνει ο γάμος.

Κάθε πρωί όταν έβγαινε ο ήλιος, και κάθε απόγευμα που έδυε, πήγαινε στην πόρτα, μήπως και έβλεπε το χελιδόνι για μια ακόμη φορά. Αλλά αυτό ποτέ δεν ερχόταν.

Ήρθε το φθινόπωρο και τα ρούχα της Θαμπελίνας για τον γάμο ήταν έτοιμα.

Σε τέσσερις εβδομάδες θα είσαι παντρεμένη!

είπε ο αρουραίος.

Η Θαμπελίνα μόλις τάκουσε αυτό έβαλε τα κλάμματα.

—Σταμάτα να κλαις, γιατί θα σε δαγκώσω με τα κοφτερά μου δόντια, είπε ο αρουραίος. Μήπως δεν σ'αρέσει; Είναι και όμορφος και πλούσιος.

Η μέρα του γάμου έφτασε και ο τυφλοπόντικας ήρθε να πάρει την Θαμπελίνα μαζί του βαθειά μέσα στη γη. Δεν θα μπορούσε ποτέ πια να ξαναδεί το φως του ήλιου που αγαπούσε τόσο πολύ.

—Αντίο, όμορφε ήλιε! φώναξε η δυστυχισμένη Θαμπελίνα.

Αντίο, αντίο, ξαναφώναξε. Δώσε τα χαιρετίσματά του στο χελιδόνι αν το δείτε ποτέ.

Τουϊτ, τουϊτ, και ξαφνικά είδε να πετά από πάνω της τό χελιδόνι. Πόσο ευτυχισμένη ήταν τώρα η Θαμπελίνα! Του είπε γιαυτό το γάμο και ότι δεν θα μπορούσε ποτέ πια να ξαναδεί το

φως του ήλιου. Ο χειμώνας γρήγορα θάρθει εδώ, είπε το χελιδόνι, και θα φύγω για πιο θερμές μέρες. Θέλεις να έρθεις μαζί μου; Θα κάτσεις στην πλάτη μου και θα σε πάρω μακριά από τον χαζό τυφλοπόντικα. Εκεί όπου θα πάμε ο ήλιος λάμπει και είναι πάντα καλοκαίρι. Έλα μαζί μου Θαμπελίνα και δεν θα το μετανιώσεις.

—Εντάξει, θάρθω, είπε η Θαμπελίνα. Κάθησε λοιπόν στην πλάτη του χελιδονιού και άρχισαν να πετούν μακριά. Μετά από μεγάλο ταξίδι έφτασαν στις ζεστές χώρες. Πόσο έλαμπε ο ήλιος!

Όλα ήταν χαρούμενα σε εκείνες τις χώρες.

Το χελιδόνι όμως δεν σταμάτησε εκεί. Συνέχισε να πετά και όσο πετούσε τόσο έφταναν και σε πιο όμορφα μέρη. Τέλος έφτασαν σε ένα ποταμό που στις όχθες του είχε δέντρα με καταπράσινα φύλλα.

—Εδώ είναι το σπίτι μου, είπε το χελιδόνι, αλλά αν θέλεις να μείνεις σε κανένα από αυτά τα υπέροχα λουλούδια θα σε πάω και θα φτιάξεις εκεί το σπίτι σου.

—Αυτό είναι υπέροχο! είπε η Θαμπελίνα.

Όταν όμως την άφησε σ' ένα λουλούδι, η Θαμπελίνα είδε ένα νέο άντρα με μια κορώνα στο κεφάλι του. Ήταν λίγο πιο μεγάλος από αυτή.

—Τι όμορφος που είναι!

—Είναι ο βασιλιάς των λουλουδιών, είπε το χελιδόνι.

Αλλά και ο βασιλιάς των λουλουδιών έμεινε

κατάπληκτος από την ομορφιά της Θαμπελίνας. Έβγαλε την χρυσή κορώνα απ' το κεφάλι του και την έβαλε στο δικό της ζητώντας της να γίνει γυναίκα του.

Η Θαμπελίνα ενθουσιασμένη δέχτηκε, και τότε όλες οι νεράϊδες βγήκαν από τα λουλούδια για να την χαιρετίσουν.

– Δεν θα σε λένε Θαμπελίνα πια, της είπε ο βασιλιάς των λουλουδιών. Θα σε φωνάζουν Μέα.

– Αντίο, αντίο, φώναξε το χελιδόνι που ήταν στεναχωρημένο που έχανε την Θαμπελίνα, γιατί την αγαπούσε. Αντίο, καλή μου Θαμπελίνα, είπε κι έφυγε για άλλες χώρες.

Τ Ο Σ Ο Φ Ο Κ Ο Ρ Ι Τ Σ Α Κ Ι

Μια φορά κι έναν καιρό...στην αχανή Ρώσικη στέπα, βρίσκονταν ένα μικρό χωριό όπου σχεδόν όλοι οι κάτοικοι ήταν εκτροφείς αλόγων. Ήταν μήνας Οκτώβριος, όταν διεξαγόταν ένα μεγάλο παζάρι βοσκημάτων στη χώρα. Δύο αδελφοί, ο ένας πλούσιος και ο άλλος φτωχός, ξεκίνησαν για το παζάρι. Ο πλούσιος άντρας ίππευε ένα φαρί, και ο φτωχός αδελφός μια μικρή φοράδα. Όταν βράδιασε, σταμάτησαν δίπλα σε ένα άδειο καλύβι και έδεσαν τα άλογά τους έξω, πριν πάνε να κοιμηθούν πάνω σε δυο σωρούς από άχυρα. Μεγάλη ήταν η έκπληξή τους, όταν, το επόμενο πρωί, είδαν τρία άλογα έξω, αντί για δυο. Μάλλον, για να είμαστε ακριβείς, το νεογέννητο δεν ήταν πραγματικά άλογο. Ήταν ένα πουλάρι, το οποίο η φοράδα είχε γεννήσει κατά τη διάρκεια της νύχτας. Σύντομα είχε τη δύναμη να σταθεί στα πόδια του και μετά από μια γουλιά του γάλατος της μητέρας του, το πουλάρι τρέκλιζε κάνοντας τα πρώτα λίγα βήματά του. Το φαρί το χαιρέτησε μ' ένα πρόσχαρο χλιμίντρισμα, κι όταν τα δύο αδέρφια το είδαν για πρώτη φορά, το πουλάρι στεκόταν δίπλα στο φαρί. 'Μου ανήκει!' αναφώνησε ο Δημήτρης, ο πλούσιος αδερφός, μόλις το είδε. 'Είναι το πουλάρι του αλόγου μου'. Ο Ιβάν, ο φτωχός αδερφός άρχισε να γελάει. 'Πού ακούστηκε από ένα φαρί να βγαίνει πουλάρι; Αυτό γεννήθηκε από τη φοράδα μου!' 'Όχι, δεν είναι αλήθεια! Στεκόταν κοντά στο φαρί, είναι λοιπόν το πουλάρι του αλόγου. Κι επομένως είναι δικό μου!' Τα αδέρφια ξεκίνησαν να μαλώνουν, μετά αποφάσισαν να πάνε στην πόλη και να φέρουν το θέμα ενώπιον των δικαστών. Κι ενώ ακόμα διαφωνούσαν, κατευθύνθηκαν προς τη μεγάλη πλατεία όπου το δικαστήριο έδρευε. Αλλά αυτό που δεν ήξεραν ήταν ότι ήταν μια ειδική μέρα, η μέρα που μια φορά το χρόνο ο αυτοκράτορας ασκούσε το νόμο. Αυτός δεχόταν όλους όσους έρχονταν να αναζητήσουν δικαιοσύνη. Συνόδεψαν τα αδέρφια

μπροστά του και του είπαν όλα όσα αφορούσαν τη διαφωνία. Φυσικά, ο αυτοκράτορας ήξερε πολύ καλά ποιος ήταν ο ιδιοκτήτης του πουλαριού. Ήταν έτοιμος να ταχθεί υπέρ του φτωχού αδερφού, όταν ξαφνικά ο Ιβάν ανέπτυξε έναν κακότυχο σπασμό στο μάτι του. Ο αυτοκράτορας ενοχλήθηκε πολύ από αυτήν την οικειότητα ενός ταπεινού χωριάτη κι αποφάσισε να τιμωρήσει τον Ιβάν για την έλλειψη σεβασμού του. Αφού άκουσε και τις δύο πλευρές της ιστορίας, δήλωσε ότι ήταν δύσκολο και μάλιστα ακατόρθωτο, να πει ακριβώς ποιος ήταν ο νόμιμος ιδιοκτήτης του πουλαριού. Κι επειδή βρισκόταν στη διάθεση για λίγη διασκέδαση, κι αφού του άρεσε να θέτει γρίφους και να τους λύνει επίσης, για ψυχαγωγία των συμβούλων του, αναφώνησε: ‘ Δε μπορώ να κρίνω ποιος από εσάς έπρεπε να έχει το πουλάρι, γι’ αυτό θα απονεμηθεί σ’ όποιον από εσάς λύσει τους ακόλουθους γρίφους: ποιο είναι το γρηγορότερο πράγμα στον κόσμο; Ποιο είναι το παχύτερο ; Ποιο είναι το απαλότερο και ποιο το πιο πολύτιμο; Σας προστάζω να επιστρέψετε στο παλάτι σε μια εβδομάδα με τις απαντήσεις σας!’ Ο Δημήτρης ξεκίνησε να ψάχνει τις απαντήσεις μόλις άφησε το δικαστήριο. Όταν έφτασε σπίτι, όμως, συνειδητοποίησε ότι δεν είχε κανέναν να τον βοηθήσει. ‘Λοιπόν, θα πρέπει να ζητήσω βοήθεια, αφού δε μπορώ να λύσω αυτούς τους γρίφους. Θα χάσω το πουλάρι!’ Μετά θυμήθηκε μια γυναίκα, γειτόνισσά του, στην οποία είχε δανείσει μια φορά ένα ασημένιο δουκάτο. Αυτό είχε συμβεί λίγο καιρό πριν, και με τον τόκο, η γειτόνισσα του χρωστούσε τώρα τρία δουκάτα. Κι αφού είχε τη φήμη ότι είναι ετοιμόλογη, αλλά επίσης πολύ δαιμόνια, αποφάσισε να ζητήσει τη συμβουλή της, με αντάλλαγμα την ακύρωση μέρους του χρέους της. Αλλά η γυναίκα δεν άργησε να δείξει πόσο δαιμόνια ήταν πραγματικά, και αμέσως απαίτησε ολόκληρο το χρέος της να εξαλειφθεί σε αντάλλαγμα των απαντήσεων της. ‘Το γρηγορότερο πράγμα στον κόσμο είναι το άλογο του άντρα μου,’ είπε. ‘Τίποτα δε μπορεί να το νικήσει! Το

παχύτερο είναι το γουρούνι μας! Τόσο τεράστιο κτήνος δεν έχεις δει ποτέ! Το απαλότερο είναι το πάπλωμα που έφτιαξα για το κρεβάτι, χρησιμοποιώντας πούπουλα δικής μου χήνας. Αυτό είναι ο φθόνος όλων των φίλων μου. Το πιο πολύτιμο πράγμα στον κόσμο είναι ο τριών μηνών ανιψιός μου. Δεν υπάρχει πιο όμορφο παιδί. Δε θα τον αντάλλαζα για όλο το χρυσάφι της γης, κι αυτό τον κάνει το πολυτιμότερο πράγμα στη γη!’

Ο Δημήτρης είχε κάποιες αμφιβολίες για το αν οι απαντήσεις της γυναίκας ήταν σωστές. Από την άλλη, έπρεπε να επιστρέψει στον αυτοκράτορα με κάποιο είδος λύσης. Και υπέθεσε, ορθότατα, ότι αν δεν έδινε, θα μπορούσε να τιμωρηθεί. Στο μεταξύ, ο Ιβάν, ο οποίος ήταν χήρος, είχε επιστρέψει στο ταπεινό αγροτόσπιτο όπου ζούσε με τη μικρή του κόρη. Το μικρό κορίτσι, που ήταν μόνο επτά χρονών, έμενε συχνά μόνο του, και σαν αποτέλεσμα, ήταν προνοητική και πολύ έξυπνη για την ηλικία της. Ο φτωχός άντρας εμπιστεύτηκε το κοριτσάκι, γιατί όπως κι ο αδερφός του, ήξερε ότι ποτέ δε θα ήταν ικανός να βρει τις απαντήσεις μόνος του. Το παιδί κάθισε σιωπηρό για μια στιγμή, μετά είπε σταθερά: ‘Πες στον αυτοκράτορα ότι το γρηγορότερο πράγμα στον κόσμο είναι ο κρύος βόρειος άνεμος την άνοιξη. Το παχύτερο είναι το χώμα στα χωράφια μας που δίνει με τους καρπούς του ζωή σε άντρες και ζώα ομοίως, το απαλότερο πράγμα είναι το χάδι ενός παιδιού και το πιο πολύτιμο είναι η εντιμότητα.’

Ήρθε η μέρα να παρουσιαστούν τα αδέρφια ενώπιον του αυτοκράτορα. Τους οδήγησαν μπροστά του. Ο αυτοκράτορας ήταν περίεργος να ακούσει τι είχαν να πουν, αλλά αντήχησε από τα γέλια με τις ανόητες απαντήσεις του Δημήτρη. Ωστόσο, όταν ήταν η σειρά του Ιβάν να μιλήσει, μια βλοσυρότητα απλώθηκε στο πρόσωπο του αυτοκράτορα. Οι σοφές απαντήσεις του φτωχού αδερφού τον έκαναν να αισθανθεί αμήχανα, ειδικά η τελευταία, για την εντιμότητα, το πολυτιμότερο πράγμα από όλα. Ο αυτοκράτορας ήξερε πολύ καλά ότι ήταν ανέντιμος στη συμπεριφορά του προς το φτωχό

αδερφό, γιατί του είχε αρνηθεί τη δικαιοσύνη. Αλλά δεν μπορούσε να αντέξει να το παραδεχτεί μπροστά στους συμβούλους του, γι' αυτό ρώτησε οργισμένα: 'Ποιος σου έδωσε αυτές τις απαντήσεις;' Ο Ιβάν είπε στον αυτοκράτορα ότι ήταν της μικρής του κόρης. Ακόμα ενοχλημένος, ο μεγάλος άντρας είπε: 'Θα ανταμειφθείς αφού έχεις μια σοφή και έξυπνη κόρη. Θα πάρεις το πουλάρι που ο αδερφός σου απαίτησε, μαζί με εκατό ασημένια δουκάτα...Αλλά...αλλά...' κι ο αυτοκράτορας έκλεισε το μάτι στους συμβούλους του: 'Θ έρθεις μπροστά μου σε επτά μέρες, φέρνοντάς την κόρη σου. Κι αφού είναι τόσο έξυπνη, δεν πρέπει να εμφανιστεί ενώπιόν μου ούτε γυμνή ούτε ντυμένη, ούτε πεζή ούτε ιππεύοντας, ούτε φέρνοντας δώρα ούτε με άδεια χέρια. Κι αν το κάνει αυτό, θα πάρεις την αμοιβή σου. Αν όχι, θα αποκεφαλιστείς για την αναίδειά σου. Οι θεατές άρχισαν να γελάνε, ξέροντας ότι ο φτωχός άντρας δε θα ήταν ποτέ ικανός να πραγματοποιήσει τους όρους του αυτοκράτορα. Ο Ιβάν πήγε στο σπίτι σε απόγνωση, τα μάτια του πλημμυρισμένα από δάκρυα. Αλλά όταν είπε στην κόρη του τι συνέβη, αυτή είπε ήρεμα: 'Αύριο, πήγαινε και πιάσε ένα λαγό και μια πέρδικα. Και τα δύο πρέπει να είναι ζωντανά! Θα πάρεις το πουλάρι και τα εκατό ασημένια δουκάτα! Άστο πάνω μου!' Ο Ιβάν έκανε όπως του είπε η κόρη του. Δεν είχε ιδέα για που προορίζονταν τα δύο πλάσματα, αλλά εμπιστεύτηκε τη σοφία της κόρης του. Τη μέρα της ακρόασης από τον αυτοκράτορα, το παλάτι ήταν γεμάτο από παριστάμενους, που περίμεναν να φτάσει ο Ιβάν και η μικρή του κόρη. Τελικά, το κοριτσάκι εμφανίστηκε, ντυμένο με ένα δίχτυ ψαρέματος, πάνω σε ένα λαγό και κρατώντας την πέρδικα στα χέρια της. Δεν ήταν ούτε γυμνή ούτε ντυμένη, ούτε πεζή ούτε ιππεύοντας. Αγριοκοιτάζοντας την, ο αυτοκράτορας της είπε: 'Είπα να μη φέρεις ούτε δώρα ούτε να έρθεις με άδεια χέρια!' Σ' αυτές τις λέξεις, το κοριτσάκι κράτησε ψηλά την πέρδικα. Ο αυτοκράτορας τέντωσε το χέρι του να την αρπάξει, αλλά το πουλί πετάρισε στον αέρα. Ο τρίτος όρος είχε επιτευχθεί. Παρά τη

θέλησή του, ο αυτοκράτορας δε μπορούσε να μην θαυμάζει το κοριτσάκι που είχε τόσο έξυπνα περάσει ένα τέτοιο τεστ, και με ήπιο τόνο είπε: 'Είναι ο πατέρας σου τρομερά φτωχός, και χρειάζεται απελπισμένα το πουλάρι;' 'Ω, ναι!' απάντησε το κοριτσάκι. 'Ζούμε από τους λαγούς που πιάνει στα ποτάμια και τα ψάρια που μαζεύει από τα δέντρα!' 'Ααα!' αναφώνησε θριαμβευτικά ο αυτοκράτορας. 'Λοιπόν δεν είσαι τόσο έξυπνη όσο φαίνεσαι! Πού ακούστηκε να πιάνουμε λαγούς στο ποτάμι και ψάρια στα δέντρα!' Σ' αυτό το κοριτσάκι απάντησε γρήγορα: 'Και πού ακούστηκε από ένα φαρί να βγαίνει πουλάρι;' σ' αυτό το σημείο, και ο αυτοκράτορας και το δικαστήριο ξέσπασε σε ηχηρά γέλια. Αμέσως δόθηκαν στον Ιβάν τα εκατό ασημένια δουκάτα και το πουλάρι του, κι ο αυτοκράτορας αναφώνησε: 'Μόνο στο βασίλειό μου μπορούσε να γεννηθεί ένα τόσο σοφό κοριτσάκι!'

Ο Τοσοδούλης

Ένας φτωχός χωρικός καθόταν ένα βράδυ και σκάλιζε τη φωτιά στο τζάκι του, ενώ η γυναίκα του έγνεθε.

— Τι κρίμα που δεν έχουμε ένα παιδάκι! είπε. Στο σπίτι μας βασιλεύει η σιωπή, ενώ στα γύρω σπίτια υπάρχει χαρά και θόρυβος.

— Αλήθεια λες, άντρα μου, αναστέναξε η γυναίκα. Αν είχαμε έστω και ένα παιδάκι, ακόμα κι αν ήταν μικρούτσικο σαν το δάχτυλό μου, θα ήμασταν ευτυχισμένοι και θα το αγαπούσαμε με όλη μας την καρδιά.

Έγινε τότε κι έπεσε άρρωστη η γυναίκα και ύστερα από εφτά μήνες γέννησε ένα παιδί, που ήταν σ' όλα του κανονικό, αλλά μικρό σαν το μεγάλο δάχτυλο.

— Να που έγινε αυτό που παρακαλούσα, έλεγε, η γυναίκα. Θα είναι το αγαπημένο μας παιδάκι!

Επειδή ήταν μικρό, το ονόμασαν Τοσοδούλη. Μ' όλο που δεν του έλειπε ή τροφή, το παιδάκι δε μεγάλωνε κι έμεινε όσο είχε γεννηθεί. Είχε όμως ζωηρό βλέμμα και φαινόταν πολύ έξυπνο και κατάφερνε ό,τι καταπιανόταν.

Μια μέρα ο χωρικός ετοιμαζόταν να πάει στο δάσος να κόψει ξύλα.

— Πόσο θα 'θελα να 'χα κάποιον να μου φέρει το κάρο, ψιθύρισε.

— Α, πατέρα θα το φέρω εγώ! φώναξε ο Τοσοδούλης. Βασίσου σε μένα! Το κάρο θα φτάσει στην ώρα του στο δάσος.

Ο χωρικός άρχισε να γελά και να λέει:

— Πώς μπορεί να γίνει αυτό; Είσαι πολύ μικρούλης, για να οδηγήσεις το άλογο με το κάρο.

— Ας είμαι, πατέρα. Αν η μητέρα ζέψει το άλογο, θα μπω στο αυτί του και θα του πω πού να πάει.

Για να δούμε, απάντησε ο πατέρας. Ας το δοκιμάσουμε!

Όταν έφτασε η ώρα, η μητέρα έξεψε και έβαλε τον Τοσοδούλη στο αυτί του αλόγου κι ο μικρούλης άρχισε να του δίνει οδηγίες πού να πάει. Τα πράγματα πήγαν πολύ καλά και το κάρο έφτασε κανονικά στο δάσος. Καθώς το κάρο έστριβε σ' ένα φράκτη και ο μικρός φώναζε στ' αυτί του αλόγου, πέρασαν δυο ξένοι.

— Μπα; είπε ο ένας, τι είναι αυτό; Το κάρο προχωρεί, σαν κάποιος να οδηγεί τ' άλογο, μα εγώ δε βλέπω κανέναν.

— Είναι πολύ παράξενο, είπε ο άλλος. Ν' ακολουθήσουμε το κάρο, για να δούμε πού θα σταματήσει.

— Το κάρο μπήκε βαθιά στο δάσος και σταμάτησε εκεί που υπήρχαν ξύλα κομμένα. Όταν ο Τοσοδούλης είδε τον πατέρα του, φώναξε:

— Βλέπεις, πατέρα, έφτασα με το κάρο. Τώρα κατέβασέ με.

Ο πατέρας έπιασε το άλογο με το αριστερό χέρι και με το δεξί έβγαλε το γιο του απ' τ' αυτί του. Ο μικρός χαρούμενος κάθισε σ' ένα φύλλο χόρτου. Όταν οι δυο ξένοι είδαν τον Τοσοδούλη, ένιωσαν τόση έκπληξη, που δεν ήξεραν τι να πουν. Πήγαν παράμερα και συζήτησαν:

— Άκουσε, ο μικρούλης αυτός θα μπορούσε να μας φέρει πολλά χρήματα, αν τον παρουσιάσαμε σε καμιά μεγάλη πόλη με εισιτήριο. Πρέπει να τον αγοράσουμε.

Πλησίασαν, λοιπόν, το χωρικό και του είπαν: —

— Πούλησέ μας το ανθρωπάκι αυτό. Θα ζήσει καλά μαζί μας.

— Όχι, είπε ο πατέρας, τον αγαπώ και δε θα τον πουλήσω για όλο το χρυσάφι του κόσμου.

Καθώς άκουσε αυτή την πρόταση ο Τοσοδούλης, σκαρφάλωσε στα ρούχα του πατέρα του, κάθι-

σε στον ώμο του και του είπε στο αυτί:

— Πατέρα, πούλησέ με κι εγώ ξέρω πώς να γυρίσω σπίτι.

Ο χωρικός δέχτηκε τότε και τον πούλησε για ένα μεγάλο ποσό.

— Πού θέλεις να καθίσεις; τον ρώτησαν οι ξένοι.

— Βάλτε με πάνω στο καπέλο σας. Θα περπατώ πάνω-κάτω, θα βλέπω γύρω και δε θα πέσω.

Έκαναν ό,τι τους ζήτησε και όταν ο Τοσοδούλης αποχαιρέτησε τον πατέρα του, πήραν το δρόμο τους. Ταξίδεψαν μέχρι που σκοτεινίασε και τότε ο Τοσοδούλης είπε:

— Κατέβασέ με μια στιγμή. Είναι ανάγκη.

— Όχι, μείνε εκεί, είπε αυτός που τον κουβαλούσε στο κεφάλι του. Δε με νοιάζει, και τα πουλιά με λερώνουν πολλές φορές.

— Όχι, είπε ο Τοσοδούλης. Ξέρω τρόπους. Κατέβασέ με.

Ο άνθρωπος τον κατέβασε και τον άφησε στην άκρη του δρόμου, δίπλα σ' ένα μεγάλο χωράφι. Ο Τοσοδούλης χοροπήδησε ανάμεσα στους σβόλους του χώματος και χώθηκε στην τρύπα ενός ποντικού.

— Καληνύχτα, αφέντες. Συνεχίστε το δρόμο σας χωρίς εμένα! τους φώναξε κοροϊδευτικά.

Εκείνοι έτρεξαν, έψαξαν με τα ραβδιά τους την ποντικότρυπα, αλλά άδικος κόπος. Ο Τοσοδούλης χωνόταν όλο βαθύτερα και καθώς είχε πέσει πυκνό σκοτάδι, αναγκάστηκαν να φύγουν οργισμένοι και με άδειο πορτοφόλι.

Όταν ο Τοσοδούλης είδε ότι είχαν φύγει, βγήκε από την τρύπα του.

— «Είναι επικίνδυνο να διασχίσω το χωράφι μέσα στο σκοτάδι, μονολόγησε. Θα μπορούσα να

σπάσω κανένα χέρι ή κανένα πόδι».

Ευτυχώς βρήκε ένα άδειο τσόφλι σαλιγκαριού.

— Δόξα το Θεό! είπε, θα μπορέσω να περάσω εδώ μέσα τη νύχτα μου ασφαλής.

Χώθηκε μέσα και καθώς πήγαινε ν' αποκοιμηθεί, άκουσε να περνούν δυο άνθρωποι. Ο ένας έλεγε:

— Πώς θα καταφέρουμε να κλέψουμε από τον πλούσιο παπά το πουγκί του;

— Μπορώ να σου πω εγώ! φώναξε ο Τοσοδούλης.

— Τι τρέχει; έκανε φοβισμένος ο δούλος. Άκουσα κάποιον να μιλά.

— Στάθηκαν ν' ακούσουν καλύτερα και ο Τοσοδούλης φώναξε:

— Πάρτε με μαζί σας και θα σας βοηθήσω.

— Πού είσαι, δε σε βλέπω;

— Ψάξτε στο χώμα και προσέξτε από πού έρχεται η φωνή, απάντησε ο Τοσοδούλης.

Οι κλέφτες τον βρήκαν κάποια στιγμή και τον σήκωσαν:

— Λοιπόν, ανθρωπάκο, πώς θα μας βοηθήσεις;

— Α! θα γλιστρήσω ανάμεσα από τα κάγκελα

του παραθύρου, στο δωμάτιο του παπά και θα σα δώσω ό,τι θέλετε.

— Καλά! Ας δούμε τι μπορείς να κάνεις.

Όταν έφτασαν στο σπίτι του παπά, ο Τοσο δούλης χώθηκε στο δωμάτιο και άρχισε να φωνάζει με όλες τις δυνάμεις:

— Θέλετε ό,τι υπάρχει εδώ;

Οι κλέφτες τρόμαξαν και του είπαν:

— Μίλα πιο σιγά, μην ξυπνήσεις τον κόσμο...

Αλλά ο Τοσοδούλης έκανε πως δεν καταλάβαινε και συνέχισε να φωνάζει:

— Τι θέλετε; Θέλετε όλα όσα υπάρχουν εδώ μέσα;

Η μαγείρισσα που κοιμόταν στο διπλανό δωμάτιο, άκουσε, ανακάθισε στο κρεβάτι της και αφουγκράστηκε. Οι κλέφτες όμως είχαν φοβηθεί και είχαν απομακρυνθεί λίγο. Ύστερα από λίγη ώρα πήραν θάρρος και πλησίασαν πάλι, λέγοντας:

— Ο μικρός θέλει να μας κοροϊδέψει.

Πλησίασαν και του ψιθύρισαν:

— Έλα, άφησε τ' αστεία και δώσε μας κάτι.

Τότε ο Τοσοδούλης άρχισε πάλι να φωνάζει με όλη του τη δύναμη:

— Ναι, θέλω να σας τα δώσω όλα. Βάλτε όμως

τα χέρια σας μέσα από το παράθυρο.

Η μαγείρισσα, που είχε ακούσει τα πάντα, πήδηξε από το κρεβάτι και πλησίασε, κάνοντας θόρυβο, στην εξώπορτα. Οι κλέφτες φοβισμένοι έφυγαν σαν να τους κυνηγούσαν χίλιοι διαβόλοι και η γυναίκα, μη βλέποντας τίποτε, πήγε ν' ανάψει το φως. Όταν γύρισε, ο Τοσοδούλης χωρίς να το καταλάβει πήγε και χώθηκε στην αποθήκη. Η μαγείρισσα, αφού έψαξε παντού και δε βρήκε τίποτε, σκέφτηκε ότι είχε ονειρευτεί ξύπνια και πήγε να ξανακοιμηθεί.

Ο Τοσοδούλης είχε χωθεί στο σανό και είχε βουλευτεί, για να κοιμηθεί μέχρι το πρωί. Κατόπιν θα γύριζε στους γονείς του. Αλλά οι περιπέτειές του, δεν είχαν τελειωμό.

Όπως το συνήθιζε την αυγή, η υπηρέτρια σηκώθηκε, για να ταΐσει την αγελάδα. Πρώτα πήγε στην αποθήκη, απ' όπου πήρε μια αγκαλιά σανό, ακριβώς εκείνη που είχε χωθεί ο Τοσοδούλης και κοιμόταν. Κοιμόταν τόσο βαθιά που δεν κατάλαβε τίποτε και ξύπνησε μόνο, όταν βρέθηκε στο στόμα της αγελάδας που είχε φάει το σανό.

— Α, Θεούλη μου, φώναξε. Πώς βρέθηκα στις μυλόπετρες αυτές;

Γρήγορα κατάλαβε πού βρισκόταν. Πρόσεξε να μην πέσει στα δόντια που θα τον έλυωναν, αλλά δεν μπόρεσε να μη γλιστρήσει στο στομάχι.

— Να, ένα δωμάτιο που ξέχασαν να φτιάξουν παράθυρα. Δεν μπαίνει ήλιος και δεν είναι εύκολο να βρεθεί φως.

Το «σπίτι» αυτό δεν του άρεσε καθόλου και το χειρότερο ήταν ότι συνεχώς έπεφτε καινούριος σανός και το δωμάτιο μίκραινε....

— Μη στέλνετε άλλο σανό! Μη στέλνετε άλλο σανό, φώναζε όσο πιο δυνατά μπορούσε.

Η μαγείρισσα άρμεγε την αγελάδα και καθώς άκουσε τη φωνή χωρίς να βλέπει κανέναν, την ίδια φωνή που είχε ακούσει τη νύχτα, αναπήδησε, έπεσε από το σκαμνί της και έχυσε το γάλα. Έτρεξε στον κύριό της γρήγορα και φώναξε:

— Θεούλη μου! Παπά μου, η αγελάδα μίλησε!

— Είσαι τρελή! είπε ο παπάς.

Πήγε, ωστόσο, στο στάβλο να δει τι έτρεχε. Μόλις μπήκε, ο Τοσοδούλης άρχιζε να φωνάζει:

— Μη στέλνετε άλλο σανό. Μη στέλνετε άλλο σανό, φώναξε όσο πιο δυνατά μπορούσε.

Τότε κι ο παπάς φοβήθηκε, γιατί νόμισε ότι ήταν ο διάβολος και πρόσταξε να σφάξουν την αγελάδα. Την έσφαξαν, λοιπόν, αλλά το στομάχι, που βρισκόταν ο Τοσοδούλης, το πέταξαν στα σκουπίδια. Ο Τοσοδούλης προσπάθησε να βολευτεί, αλλά δυσκολεύτηκε. Στο τέλος όμως τα κατάφερε και ετοιμαζόταν να βγει, όταν του συνέβη καινούριο κακό.

Πέρασε ένας πεινασμένος λύκος και κατάπιε το στομάχι μεμιάς. Ο Τοσοδούλης δεν απελπίστηκε.

— Ίσως τα καταφέρω να συνεννοηθώ με το λύκο, σκέφτηκε.

Και από τα βάθη της κοιλιάς του λύκου άρχισε να φωνάζει:

— Καλέ μου λύκε, ξέρω κάποιο φαγητό, που θα σου άρεσε πιο πολύ.

— Πού πρέπει να πάω; ρώτησε ο λύκος.

— Στο σπίτι που θα σου πω. Θα χωθείς από το παράθυρο της κουζίνας. Θα βρεις γλυκά, φαγητά, λουκάνικα, ό,τι ποθεί η καρδιά σου.

Και του εξήγησε πώς να βρει το σπίτι του πατέρα του.

Ο λύκος άλλο που δεν ήθελε. Χωρίς δεύτερη

κουβέντα, πήγε στο σπίτι του Τοσοδούλη, μπήκε τη νύχτα από την κουζίνα, έφαγε όσο μπορούσε και χόρτασε. Όταν όμως θέλησε να βγει, δεν μπορούσε να περάσει απ' το παράθυρο. Ο Τοσοδούλης το είχε υπολογίσει αυτό και ξανάρχισε να κάνει σαματά στην κοιλιά του λύκου.

— Σώπα! είπε ο λύκος. Θα ξυπνήσεις τους ανθρώπους.

— Τόσο το χειρότερο. Εσύ χόρτασες; Ε, θέλω κι εγώ να διασκεδάσω.

Και ξανάρχισε να φωνάζει με όλη του τη δύναμη. Με τις φωνές του ξύπνησε τον πατέρα και τη μητέρα του, που έτρεξαν και κοίταξαν από μια χαραμάδα της κουζίνας. Όταν είδαν το λύκο, τρόμαξαν. Ο χωρικός έτρεξε και πήρε το τσεκούρι του και η γυναίκα του ένα δρεπάνι.

— Κάτσε πίσω μου, είπε ο πατέρας, καθώς έμπαιναν στο δωμάτιο. Θα τον χτυπήσω εγώ και αν δεν τον σκοτώσω, θα τον χτυπήσεις εσύ και θα του σχίσεις το σώμα.

Όταν ο Τοσοδούλης άκουσε τη φωνή του πατέρα του, φώναξε:

— Πατερούλη μου, βρίσκομαι στην κοιλιά του λύκου!

— Δόξα το Θεό! έκανε εκείνος. Το παιδάκι μας ξαναβρέθηκε!

Και είπε στη γυναίκα του ν' αφήσει το δρεπά-
νι μήπως χτυπήσει τον Τοσοδούλη. Προχώρησε
μετά και χτύπησε στο κεφάλι το λύκο και τον
σκότωσε. Πήγαν μετά, πήραν ένα ψαλίδι, άνοιξαν
την κοιλιά του λύκου και έβγαλαν τον μικρό.

— Παιδάκι μου, αν ήξερες πόσο στενοχωρηθή-
καμε για σένα!

— Αχ, πατέρα! Γύρισα όλον τον κόσμο. Δόξα το
Θεό ξαναβλέπω το φως και πάλι!

— Μα πού είχες πάει;

— Χώθηκα στην τρύπα ενός ποντικού, στην κοιλιά μιας αγελάδας και στο στομάχι ενός λύκου. Τώρα θα μείνω για πάντα κοντά σας.

— Και δε σε ξαναπουλάμε για όλους τους θησαυρούς του κόσμου!

Γέμισαν φιλιά τον Τοσοδούλη, του έδωσαν να φάει και να πει και του έραψαν καινούρια ρούχα, γιατί τα δικά του είχαν λυώσει στο ταξίδι.

Ο Φουντούλης

Ήταν μια φορά και έναν καιρό μια βασίλισσα που γέννησε ένα γιο, τόσο άσχημο και ασουλούπωτο, που νόμιζε κανείς πως δεν ήταν άνθρωπος. Μια μάγισσα, που βρέθηκε στη γέννησή του, είπε πως μπορεί ομορφιά να μην είχε το μικρό, αλλά θα ήταν πολύ έξυπνο και μάλιστα, θα 'χε τόση πολλή εξυπνάδα, που θα μπορούσε να χαρίσει αρκετή σ' όποιον αγαπούσε πιο πολύ.

Όλα αυτά παρηγορήσανε λιγάκι την καημένη τη βασίλισσα, που είχε πολύ στεναχωρηθεί, επειδή έφερε στον κόσμο ένα τόσο άσχημο μικρό. Η

αλήθεια είναι πως αυτό το παιδί άρχισε πολύ νωρίς να μιλά και να λέει χίλια δυο ωραία πράγματα και να κάνει χίλιες δυο εξυπνάδες που εντυπωσίαζαν όποιον το έβλεπε και το έκαναν να ξεχνά την ασχήμια του.

Αχ, ξέχασα να σας πω το κυριότερο, πως όταν γεννήθηκε είχε μια μικρή φούντα από μαλλιά στο κεφάλι του και γι' αυτό τον ονομάσανε Φουντούλη.

Όμως τα χρόνια πέρασαν και όταν ο Φουντούλης έγινε οκτώ χρονών, η βασίλισσα ενός γειτονικού βασιλείου γέννησε δυο κορίτσια. Αυτό που ήρθε πρώτο στον κόσμο ήταν πεντάμορφο. Η βασίλισσα, καταχάρηκε και έκανε σαν τρελή.

Όμως η ίδια μάγισσα που είχε βρεθεί στη γέννηση του μικρού Φουντούλη βρέθηκε κι εδώ και για να μετριάσει τη χαρά της βασίλισσας τής είπε πως αυτή η μικρή πριγκιποπούλα δε θα 'χει κουκούτσι μυαλό και όσο ήταν όμορφη, άλλο τόσο θα 'ταν άμυαλη. Αυτό έκανε τη βασίλισσα να στενοχωρηθεί πολύ και σε λίγο τής ήρθε ένας πιο μεγάλος πόνος και γέννησε το δεύτερο κορίτσι, που ήταν πολύ άσχημο.

— Μη στενοχωριέσαι καθόλου, καλή μου κυρά,

της είπε η μάγισσα. Η κόρη σου θα πάρει άλλα χαρίσματα και θα 'χει τόσο μυαλό που κανείς δε θα προσέχει την ασχήμια της.

— Άς γίνει ό,τι θέλει ο Θεός, απάντησε λυπημένα η βασίλισσα. Μα δε γίνεται να πάρει και λίγο μυαλό η μεγάλη, που είναι τόσο όμορφη;

— Μυαλό δεν μπορώ να της δώσω, καλή μου κυρά, είπε η μάγισσα μπορώ όμως να κάνω κάτι άλλο: Να της δώσω το χάρισμα να κάνει όμορφο όποιο πρόσωπο θ' αγαπήσει.

Καθώς οι δυο πριγκίπισσες μεγάλωναν, μεγάλωναν μαζί και τα προτερήματά τους κι όλος ο κόσμος πια είχε να το κάνει για την ομορφιά της μεγάλης και την εξυπνάδα της μικρής. Μα η αλήθεια είναι πως και τα ελαττώματά τους μεγάλωναν, καθώς περνούσε ο καιρός. Η μικρή όλο και πιο πολύ ασχήμενε, που να μην μπορείς να τη δεις και η μεγάλη μέρα με τη μέρα γινόταν όλο και πιο άμυαλη. Άμα λάχαινε να τη ρωτήσει κανείς κάτι ή δε θα του απαντούσε ή θα του 'λεγε κάποια βλακεία.

Κοντά στ' άλλα ήταν κι άτσαλη και δεν μπορούσε ποτέ, πηγαίνοντας τέσσερα φλυτζάνια στο τραπέζι να μη σπάσει το ένα ή καθώς έπαιρνε ένα ποτήρι νερό, να μη χύσει το μισό πάνω στα ρούχα της.

Και μπορεί η ομορφιά να έκανε τη μεγάλη να ξεχωρίζει, όμως η μικρή ήταν εκείνη που γινόταν περιζήτητη στις παρέες, γιατί ενώ στην αρχή η ομορφιά τραβούσε τα βλέμματα όλων, όταν άρχιζε να μιλάει, κανείς δεν καθόταν να την ακούσει γιατί έλεγε βλακείες και όλοι περικύκλωναν τη μικρή.

Τώρα η μεγάλη μπορεί να ήταν άμυαλη, όμως καταλάβαινε και έλεγε πως ήταν πρόθυμη να δώσει όλη την ομορφιά της, για να αποχτήσει και λιγάκι μυαλό. Κάθε φορά που η μαμά της, η βασίλισσα, της έκανε παρατηρήσεις για κάποια κουταμάρα

σεβασμό και την ευγένεια που ταιριάζανε στην καταγωγή του και όταν πρόσεξε πως ήταν τόσο μεγαλοχολική τής είπε:

— Δεν μπορώ να καταλάβω, αρχοντοπούλα μου, πώς ένα πλάσμα τόσο ωραίο σαν κι εσένα μπορεί να 'χει τόση θλίψη! Μπορώ να σε βεβαιώσω πως έχω δει ως τώρα χιλιάδες όμορφα κορίτσια, αλλά καμιά δεν έφτανε ούτε στο νυχάκι σου στην ομορφιά τη δικιά σου!

— Καλοσύνη σου, άρχοντά μου, έκανε θλιμμένα η πριγκίπισσα.

— Η ομορφιά, ξανάπε ο Φουντούλης, είναι τόσο μεγάλο πράγμα που δε χρειάζεται τίποτ' άλλο και δεν μπορώ να καταλάβω πώς μπορεί να 'σαι τόσο όμορφη και να 'σαι και τόσο λυπημένη!

— Αχ, είπε η πριγκίπισσα, ας ήμουν άσχημη και ας είχα λίγο μυαλό!

— Άκου, αρχοντοπούλα μου, μυαλό έχουν αυτοί που πιστεύουν πως δεν το 'χουν, γιατί όσο πιο πολύ μυαλό έχει κανείς, τόσο πιο πολύ πιστεύει πως του λείπει.

— Δεν τα καταλαβαίνω αυτά, είπε η πριγκίπισσα. Εγώ αυτό που ξέρω είναι πως είμαι πολύ κουτή και μακάρι να πεθάνω, γιατί αυτός ο καημός μου

είναι πολύ μεγάλος.

— Μη στενοχωριέσαι, αρχοντοπούλα μου, κι εγώ μπορώ να γιατρέψω τον καημό σου.

— Και πώς θα το κάνεις αυτό;

— Μια μάγισσα, είπε ο Φουντούλης, μού 'δωσε το χάρισμα, όταν γεννήθηκα, να χαρίζω μυαλό στον άνθρωπο που θ' αγαπήσω πολύ. Κι αυτός ο άνθρωπος είσαι εσύ, αρχοντοπούλα μου, και θα πάρεις όση εξυπνάδα θέλεις, αν δεχτείς να με παντρευτείς.

Η πριγκίπισσα έμεινε ασάλευτη και δεν είπε λέξη.

— Βλέπω, είπε ο Φουντούλης, πως η πρότασή μου δε σου άρεσε και τόσο και δεν απορώ γι' αυτό. Σου δίνω όμως ένα χρόνο προθεσμία, για να το σκεφτείς καλύτερα.

Η πριγκίπισσα ήθελε πολύ να αποκτήσει μυαλό και να γίνει έξυπνη. Στην αρχή, λοιπόν, σκέφτηκε να περιμένει να περάσει ο χρόνος, για να πει ότι δέχεται την πρόταση, που της είχε κάνει το βασιλόπουλο. Είχε όμως τόση ανυπομονησία, ώστε φαντάστηκε πως το τέλος του χρόνου δε θα 'ρχόταν ποτέ. Γι' αυτό δέχτηκε αμέσως την πρόταση που της έκανε ο Φουντούλης και του υποσχέθη-

κε ότι σ' ένα χρόνο, την ίδια μέρα θα τον παντρευόταν.

Κι από κείνη τη στιγμή ένωσε να γίνεται άλλος άνθρωπος. Έβρισκε μ' απίστευτη ευκολία τα λόγια που χρειαζόταν, για να πει ό,τι ήθελε κι ό,τι έλεγε ήταν έξυπνα και ωραία. Αρχίζε την κάθε συζήτηση τόσο έξυπνα και με τόσο ωραία λόγια, που ο Φουντούλης, πίστεψε για μια στιγμή πως της έδωσε παραπάνω μυαλό απ' ό,τι έπρεπε και δεν κράτησε αρκετό για τον εαυτό του.

Όταν η πριγκίπισσα γύρισε στο παλάτι, όλοι

οι αυλικοί δεν ήξεραν τι να πουν μ' αυτή την αλλαγή που είχε γίνει και δεν πίστευαν τ' αυτιά τους, όταν αντί για τις συνηθισμένες βλακείες που άκουγαν μέχρι τότε, έλεγε εξυπνάδες τη μια πίσω απ' την άλλη. Όλοι, λοιπόν, χαρήκανε εκτός απ' τη μικρή αδελφή της, που ένιωθε τώρα πως παραμεριζόταν, γιατί η μεγάλη της αδελφή μαζί με την ομορφιά είχε τώρα κι εξυπνάδα.

Ο βασιλιάς ζητούσε τώρα συχνά τη γνώμη της μεγάλης του κόρης στα διάφορα προβλήματά του και πολλές φορές συγκαλούσε το συμβούλιο των αυλικών μες στο δωμάτιό της. Τώρα όλοι οι πρίγκιπες απ' τα κοντινά βασίλεια, τρέχανε κοντά της κι όλοι τη ζητούσαν σε γάμο, αλλά εκείνη έβρισκε πως κανείς δεν ήταν αρκετά έξυπνος και τους άκουγε χωρίς ενδιαφέρον.

Κάποια μέρα ήρθε στο παλάτι ένας πρίγκιπας, που ήταν τόσο δυνατός, έξυπνος και ωραίος, που δεν ήταν δυνατόν να μην τον προσέξει η βασίλοπούλα. Και ο βασιλιάς που το αντιλήφθηκε αυτό, της είπε πως αν τον ήθελε για άντρα της, εκείνος δε θα 'λεγε όχι.

Όμως, όπως συμβαίνει πάντα, όσο πιο πολύ μυαλό έχεις, τόσο πιο δύσκολα παίρνεις μιαν από-

φαση. Έτσι κι η πριγκιποπούλα, είπε στον πατέρα της πως θέλει λίγον καιρό, για να το σκεφτεί καλύτερα και τράβηξε να κάμει μια βόλτα στο ίδιο εκείνο δάσος που είχε βρει το Φουντούλη, για να σκεφθεί τι ήταν σωστό να κάνει.

Καθώς περπατούσε, βυθισμένη σε σκέψεις, άκουσε ένα θόρυβο κάτω απ' τα πόδια της και σε λίγο ξεχώρισε κάποιες φωνές που έλεγαν:

— Φέρε μου αυτό το τσουκάλι.

— Δος μου, εκείνη την τσαγιέρα.

— Βάλε ξύλα στο τζάκι.

Και ξαφνικά η γη άνοιξε κάτω απ' τα πόδια της και είδε μια μεγάλη κουζίνα, γεμάτη μαγείρους και παραμαγείρους, που ετοιμάζαν ένα πλούσιο γεύμα.

Βγήκανε τότε μέσα απ' την κουζίνα καμιά εικοσαριά ή και τριανταριά —ίσως— μάγειροι και πήγανε σε μια δεντροστοιχία, όπου ήτανε στημένο ένα μεγάλο, μακρόστενο τραπέζι κι άρχισαν να ετοιμάζουν τα πλούσια φαγητά, τραγουδώντας όλοι μαζί.

Ξαφνιασμένη η πριγκίπισσα απ' όσα έβλεπε, τους ρώτησε για ποιον τα ετοιμάζουν όλα αυτά.

— Αρχόντισσά μου, της απάντησε ο πιο μεγάλος

απ' τους μαγείρους, αύριο παντρεύεται ο πρίγκιπας Φουντούλης και το τραπέζι αυτό είναι για το γάμο του.

Η πριγκίπισσα έμεινε ν' απορεί. Θυμήθηκε ξαφνικά πως είχε περάσει ένας χρόνος ακριβώς απ' τη μέρα εκείνη που είχε υποσχεθεί να παντρευτεί τον πρίγκιπα Φουντούλη, αλλά εκείνο που δε θυμόταν ήταν πως πριν δώσει την υπόσχεση ήταν άμυαλη και πως όταν δέχτηκε την πρόταση του Φουντούλη, έγινε ξαφνικά έξυπνη. Προχώρησε λίγο παρακάτω και ξαφνικά βρέθηκε μπροστά της

ο Φουντούλης ντυμένος με την επίσημη στολή του.

— Όπως βλέπεις, αρχοντοπούλα μου, της είπε το βασιλόπουλο, κράτησα το λόγο μου και πιστεύω πως κι εσύ ήρθες εδώ, για να κρατήσεις το δικό σου λόγο και να με κάνεις άντρα σου, για να γίνω, έτσι, ο πιο ευτυχισμένος άνθρωπος του κόσμου.

— Για να σου πω την αλήθεια, απάντησε η πριγκίπισσα, δεν έχω πάρει ακόμα την απόφασή μου και δεν πιστεύω πως θα γίνουν τα πράγματα όπως τα θέλεις.

— Με κάνεις κι απορώ, αρχοντοπούλα μου, είπε ο Φουντούλης:

— Αν ήσουνα κανένας κουτός, κανένας που δεν καταλαβαίνει, είπε η πριγκίπισσα, θα στενοχωριόμουν πολύ. Μια πριγκίπισσα πρέπει να κρατά το λόγο της και θα 'πρεπε να παντρευτούμε, αφού σου το 'χα υποσχεθεί. Αλλά επειδή ξέρω πως έχεις πάρα πολύ μυαλό, είμαι βέβαιη πως θα με καταλάβεις. Όταν ήμουν άμυαλη, δεν μπορούσα να πάρω απόφαση. Τώρα που έχω μυαλό είναι ακόμα πιο δύσκολο να πάρω μια τέτοια απόφαση τώρα αμέσως. Αν ήθελες να με παντρευτείς καλά και σώνει,

ήτανε πολύ μεγάλο λάθος σου που μ' έκανες έξυπνη.

— Αν είναι αλήθεια πως ένας άνθρωπος χωρίς μυαλό, απάντησε ο Φουντούλης, έχει το δικαίωμα ν' αλλάξει γνώμη, τι πρέπει να κάνω εγώ πού περιμένα πως αυτή η μέρα θα 'ναι η πιο ευτυχισμένη της ζωής μου; Αλλά, τέλος πάντων, πες μου ένα πράγμα. Έξω από την ασχήμια μου, έχω τίποτ' άλλο που δε σ' αρέσει;

— Τίποτα, απάντησε η πριγκίπισσα. Και μπορώ να σου πω, μάλιστα, πως τρελαίνομαι να σ' ακούω να μου μιλάς.

— Αν είναι έτσι, είπε ο Φουντούλης, μπορείς να με κάνεις όμορφο.

— Εγώ; Πώς μπορώ να το κάνω αυτό; ρώτησε η πριγκίπισσα.

— Μπορείς, απάντησε το βασιλόπουλο, αρκεί να μ' αγαπήσεις όσο σ' αγάπησα εγώ. Γιατί, πρέπει να ξέρεις πως η ίδια μάγισσα που βρέθηκε στη γέννησή μου και μου 'δωσε το χάρισμα να κάνω έξυπνο τον άνθρωπο που θ' αγαπήσω, βρέθηκε και στη δική σου γέννηση και έδωσε και σε σένα το χάρισμα να κάνεις όμορφο αυτόν που θ' αγαπήσεις.

— Αν είναι έτσι, είπε η πριγκίπισσα, εύχομαι μ' όλη μου την καρδιά να γίνεις ο πιο όμορφος και ο πιο αξιαγάπητος πρίγκιπας του κόσμου. Και σου χαρίζω όση ομορφιά έχω κι εγώ.

Δεν είχε αποσώσει τα λόγια της η πριγκίπισσα και έγινε μπροστά της πεντάμορφος ο πρίγκιπας.

Υπάρχουν μερικοί που λένε πως δε γίνανε τίποτε μάγια για να γίνει έτσι όμορφος ο πρίγκιπας, αλλά η αγάπη είχε κάνει αυτή τη μεταμόρφωση. Λένε, ακόμα, πως η πριγκίπισσα, αφού σκέφτηκε

και καλοσκέφτηκε όλα όσα της είπε ο Φουντούλης και είδε τα χαρίσματα της ψυχής του και την εξυπνάδα του, δεν έβλεπε πια την ασχήμια του προσώπου του και της αρέσανε ακόμα και τα ελαττώματά του.

Όπως και να 'ναι πάντως, η πριγκίπισσα τού υποσχέθηκε να τον παντρευτεί, αν έλεγε το ναι και ο βασιλιάς πατέρας της. Κι ο βασιλιάς, ξέροντας πως η κόρη του θαύμαζε πολύ το Φουντούλη και ξέροντας πως εκείνος ήταν ένα πριγκιπόπουλο πολύ έξυπνο και πολύ φρόνιμο, τον δέχτηκε με χαρά για γαμπρό του.

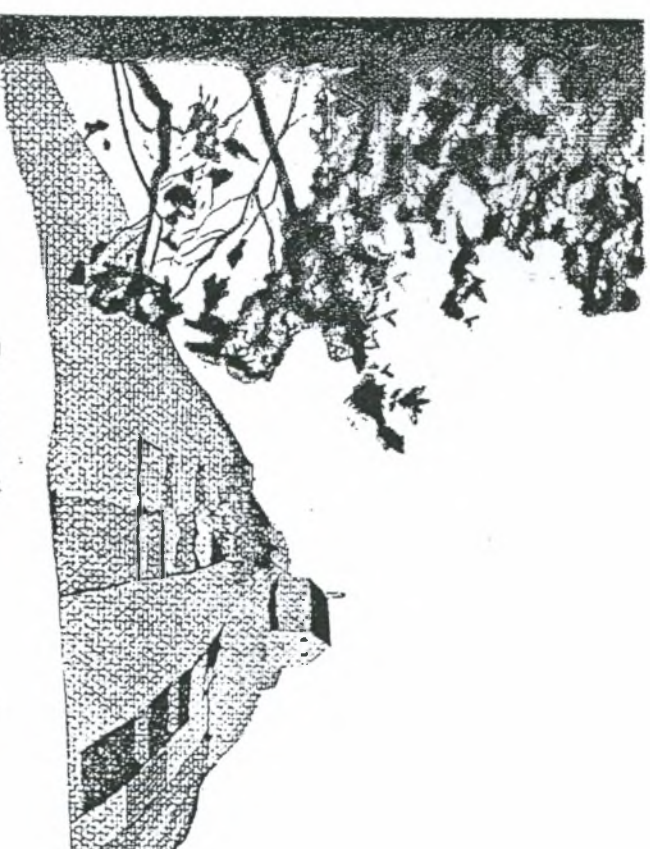
Έτσι, την άλλη μέρα έγινε ο γάμος τους, όπως ακριβώς τον είχαν συμφωνήσει.

του. Μαζεύτηκε πολύς κόσμος για να το δει· στο τέλος ήρθε κι η βασιλοπούλα. Επειδή της άρεσε πολύ το αγόρασε δίνοντας πολλά λεφτά στον γυρολόγο. Καθώς ο γυρολόγος της έδινε το μικρό ξωκάλι ψιθύρισε στ' αυτί του: «Όταν πάει η βασιλοπούλα στο παρθέθυγο, σύρσου γρήγορα και κρύψου κάτω απ' την πλεξούδα της».

Έφτασε, λοιπόν, η ώρα για να ψάξει να τον βρει. Πήγε στη σειρά τα παρθέθυγα από το πρώτο ως το ενδέκατο μα δεν τον έβλεπε. Όταν έγινε το ίδιο και με το δωδέκατο την κυβέλη η αγωνία κι ο θυμός. Τό 'λθεισε με τέτοια δύναμη που εσπασαν σε χίλια κομμάτια τα τζάμια όλων των παρθέθυγων κι έγινε συντρίμμια όλο το παλάτι.

Τότε ξαφνικά η βασιλοπούλα ένωσε την μικρή αχιδάδα κάτω απ' την πλεξούδα της. Την έπιασε και την πέταξε στο πάτωμα ουγκιάζοντας: «Χάσου κι εσύ απ' τα μάτια μου!». Τότε η αχιδάδα πήγε και βγήκε τον γυρολόγο. Κι οι δυο μαζί ξαναγύρισαν στην πηγή και δοτήξαν στα νερά της παίζοντας πάλι την αληθινή τους μορφή. Ο νέος ευχαρίστησε την αδελφού και της είπε: «Σε σύγκριση με σένα, το κοράκι και το ψάρι ήταν ήλιθια. Είστες όλα τα κώλτα!».

Ο νέος ξαναγύρισε αμέσως στο παλάτι. Η βασιλοπούλα είχε δεχτεί κιάλια την μοίρα της και τον περιέμενε. Ο γάμος έγινε με χαρές και πανηγύχια κι ο νέος έγινε βασιλιάς και αφέντης ολόκληρου του βασιλείου. Ποτέ όμως δεν της έλπε πού είχε κρυφτεί την τρίτη φορά και ποιος τον είχε βοηθήσει. Έτσι αυτή έμεινε με την ιδέα ότι τά 'χε κάνει όλα μόνος του. Έτρεφε μεγάλο σεβασμό γι' αυτόν επειδή μέσα της σκεφτόταν: «Αυτός μπορεί να κάνει περισσότερα από μένα!».

Βοισκοπούλι

Ήταν μια φορά ένας δασονόμος που ξεκίνησε μια μέρα να πάει για κυνήγι. Καθώς δάδιζε στο δάσος άκουσε μια φωνή που έμοιαζε με μικρού παιδιού. Πήγε προς τα κει που ακουγόταν η φωνή κι έφτασε μπροστά σ' ένα ψηλό δέντρο. Πάνω σ' ένα κλαδί καθόταν ένα παιδάκι. Ένα αγριακτικό πουλί τό 'χε αγκάξει με το γάμπος του από την αγκυλιά της μάννας του, καθώς οι δυο τους κοιμόνταν σε μια σκιά, και τό 'χε αποβέσει πάνω στο ψηλό δέντρο.

Ο δασονόμος σκαρφάλωσε πάνω, κατέβασε κάτω το παιδί και είπε στον εαυτό του: «Θα πιάσεις το παιδί μαζί σου στο σπίτι και θα το μεγαλώσεις μαζί με το Λενάκι σου». Το πήγε, λοιπόν, σπίτι του, και τα δυο παιδιά μεγάλωσαν μαζί. Επειδή τό 'χε βρει πάνω σ' ένα δέντρο κι επειδή τό 'χε αγκάξει ένα πουλί αποφάσισε να το ονομάσει Βοισκοπούλι. Το Βοισκοπούλι και το Λενάκι αγαπιούνταν τόσο πολύ που όταν έλπει το ένα το άλλο ήταν καταλυτημένο.

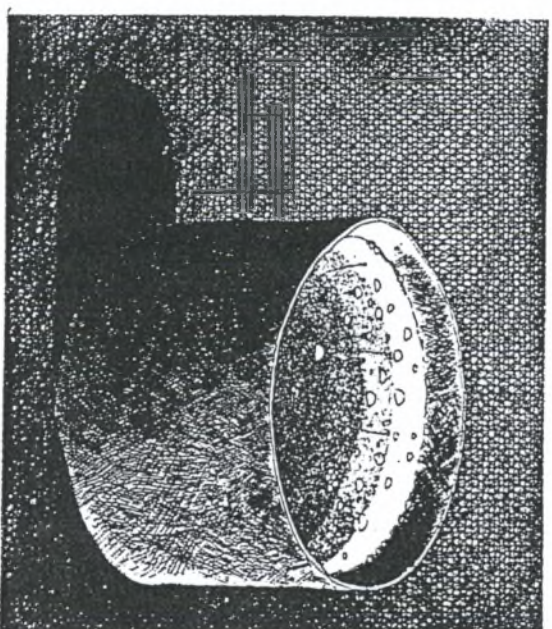
Ο δασονόμος είχε και μια γυιά μαγειρίσσα. Αυτή, ένα βγάδνι, πήγε δυο κουβάδες και πήγε να φέγει νερό από την πηγή. Το 'κανε αυτό πολλές φορές κι όχι μόνο μία. Το Λενάκι την είδε και της είπε: «Γιαγιά Σάνε τί το θέλεις τόσο πολύ νερό;». «Θα σου το πω αν υποσχεθείς πως δεν θα το πεις σε κανέναν», απάντησε η γυιά. Το Λενάκι της το υποσχέθηκε και τότε η γυιά-μαγειρίσσα της είπε: «Αύριο το πρωί, όταν θα πιάει στο κυνήγι ο δασονόμος, θα

βγάλω το νερό στο καζάνι κι όταν κοχλακίσει θα γίξω μέσα το Βρισκοπούλι και θα το μαγειρέψω».

Χαράματα την άλλη μέρα ο δασονόμος σηκώθηκε και πήγε στο κυνήγι. Τα παιδιά ήταν ακόμη στο κρεβάτι όταν αυτός είχε ξεμακγύνει πολύ. Τότε το Λενάκι είπε στο Βρισκοπούλι: «Αν δεν μ' εγκαταλείψεις ποτέ δεν θα σ' εγκαταλείψω ποτέ» και το Βρισκοπούλι απάντησε: «Ούτε

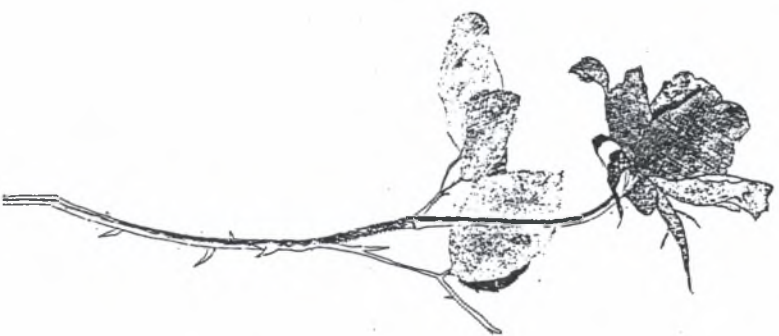
τώρα ούτε ποτέ». «Τότε θα σου πω γιατί η γιαγιά Σάνε κουδάλησε τόσοι πολλούς κουβάδες νερό στο στήλι χτες το βγάδνι. Μ' έπιασε περιέργεια και τη γώπησα τί θα τους έκανε εκείνη, αφού μου ζήτησε να της υποσχεθώ πως δεν θά 'λεγα σε κανέναν τίποτα, μού 'ρε πως νόηλις το πρωί, όταν ο πατέρας θά 'ταν στο κυνήγι, θα γέμιζε το καζάνι με νερό, θά 'ρχνε εσένα μέσα και θα σε μαγειρευε. Τι' αυτός απαντούμε τώρα αμέσως, ας ντυθούμε κι ας το σκάσουμε μαζί».

Έτσι τα δυο παιδιά σηκώθηκαν, ντύθηκαν γρήγορα και βγήκαν έξω. Έν τω μεταξύ, μόλις άρχισε να βράζει το νερό, πήγε η μαγειρίσσα στο υρνοδομάτιο για να πάρει το Βρισκοπούλι και να το γίξει στο καζάνι. Μπαίνοντας όμως, δόλωσε τα κρεβάτια άδεια και τα παιδιά ψευδάρτα. Τότε ανησύχησε πολύ και μονολόγησε: «Τί θα πω τώρα στον δασονόμο όταν γυρίσει στήλι και δει πως τα παιδιά έχουν φύγει; Πρέπει γρήγορα να τα βρω και να τα φέγω πίσω».

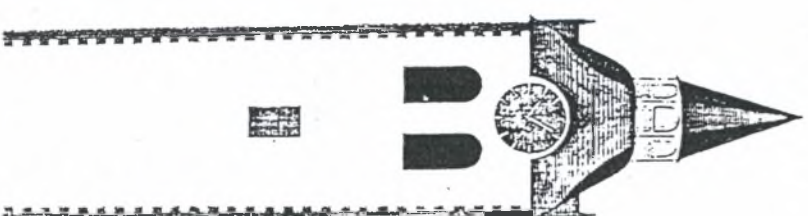

Πρόσταξε, λοιπόν, η μαγείρισσα τρεις υπηρέτες να τρέξουν και να πιάσουν τα παιδιά. Αυτά κάθονταν στην άκρη του δάσους και θάβοντάς τους υπηρέτες να τρέχουν προς το μέγος τους, το Δανάκι λεί στο Βρισκοπούλι: «Αν δεν μ' εγκαταλείψεις ποτέ, δεν θα σ' εγκαταλείψω

ποτέ» και το Βρισκοπούλι απάντησε: «Ούτε τώρα ούτε ποτέ». Τότε το Δανάκι είπε «γίνε κλαδί τριανταφυλλιάς κι εγώ τριαντάφυλλο πάνω σου». Μόλις έφτασαν λοιπόν οι

υπηρέτες στην άκρη του δάσους, είδαν μια τριανταφυλλιά μ' ένα τριαντάφυλλο, τα παιδιά όμως πουθενά. Τότε είπαν «δεν έχουμε καιμιά δουλειά εδώ».

Γύρισαν, λοιπόν, στο σπίτι κι είχαν στην μαγείρισσα πιας δεν είδαν τίποτα στον κόμπο εκτός από μια τριανταφυλλιά μ' ένα τριαντάφυλλο. Τότε η γριά μαγείρισσα φώναξε: «Ηλίθιοι! Έπρεπε να ξεριζώσετε την τριανταφυλλιά, να κόψετε το τριαντάφυλλο και να τα φέξετε εδώ στο σπίτι. Γρήγορα, γυρίστε πίσω και κάντε το».

Αυτοί όγηκαν για δεύτερη φορά έξω να ψάξουν. Τα παιδιά όμως τους είδαν από μακριά και τότε το Λενάκι είπε: «Αν δεν μ' εγκαταλείψεις ποτέ, δεν θα σ' εγκαταλείψω ποτέ» και το Βρισκοπούλι ατάκνησε: «Ούτε τώρα ούτε ποτέ».

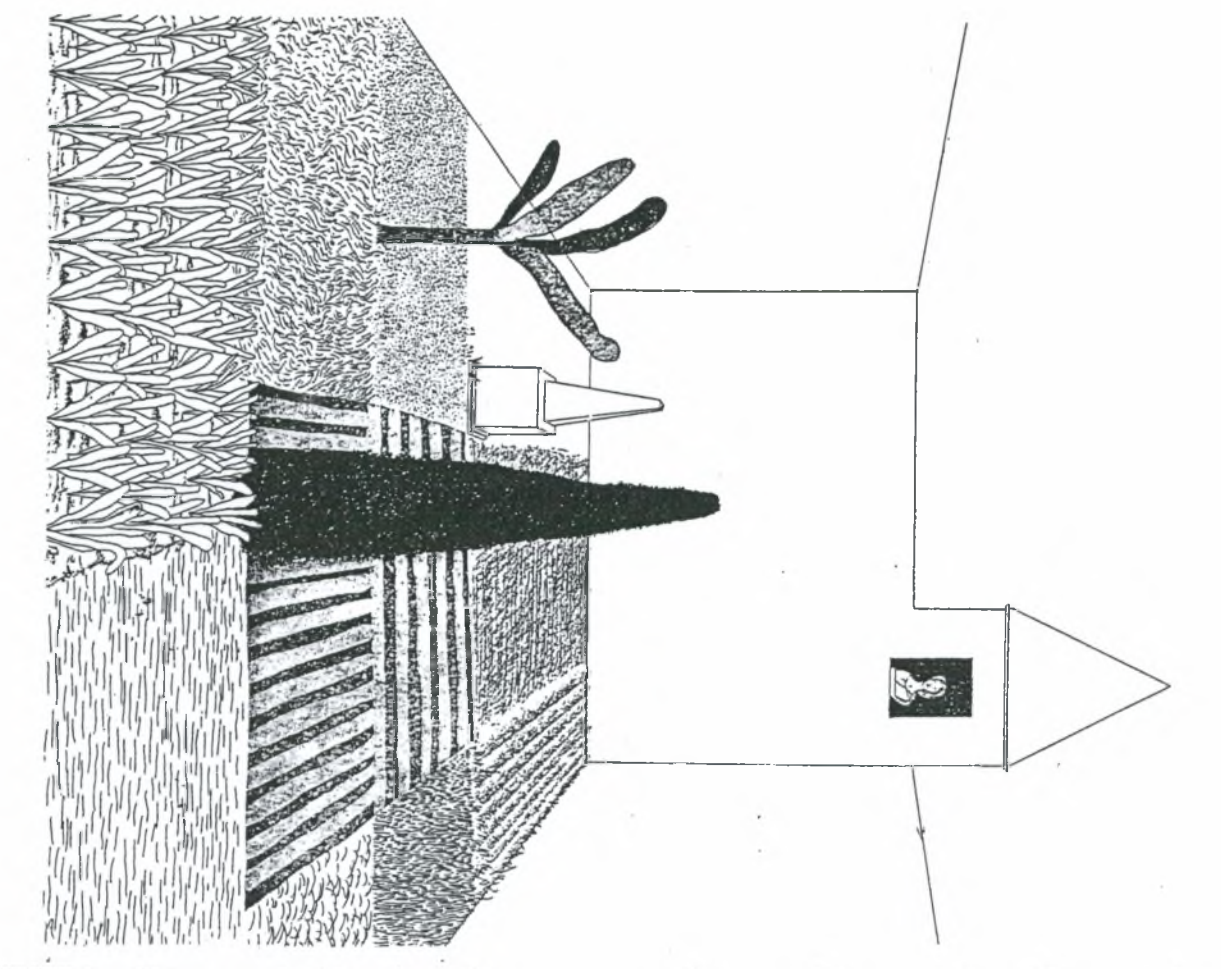
Τότε ξανάτε το Λενάκι: «Γίνε εσύ εκκλησιά κι εγώ ο τρουύλος πάνω σου». Όταν έφτασαν εκεί οι υπηρέτες δεν είδαν παρά μια εκκλησιά μ' έναν τρουύλο πάνω της. Είπαν μεταξύ τους: «Τι κάνουμε εδώ, ας γυρίσουμε». Όταν έφτασαν στο σπίτι, η μαγείσσια τους γνώησε αν είχαν όθει τίποτα· τότε αυτοί απάντησαν πως όχι, δεν είχαν όθει τίποτα, εκτός από μια εκκλησιά μ' έναν τρουύλο πάνω της. «Τι θα δώ, ούθλιόξε η μαγείσσια, γιατί δεν γκρεμίσατε την εκκλησιά και δεν φέγατε μαζί σας τον τρουύλο εδώ».

Αποφάσισε τότε η γριά μαγείσσια να πάει κι αυτή μαζί με τους υπηρέτες για να πιάσει τα παιδιά. Τα παιδιά είδαν, όμως, από μακριά τους τρεις υπηρέτες νά 'ρχονται και τη γριά να τους ακολουθεί αγκομαχώντας. Τότε είπε το Λενάκι: «Βρισκοπούλι, αν δεν μ' εγκαταλείψεις ποτέ, δεν θα σ' εγκαταλείψω κι εγώ» και το Βρισκοπούλι απάντησε: «Ούτε τώρα ούτε ποτέ». Τότε το Λενάκι είπε: «Γίνε λίμνη κι εγώ πάνω πάνω στα νερά σου». Μόλις έφτασε εκεί η μαγείσσια κι είδε την λίμνη, γονάτισε κι άρχισε να γουφά νερό για να την ξεθάψει. Αλλά η πάνω φρεσούνησε ξαφνικά πάνω της, την χτύπησε με το δάκτυλο της στο κεφάλι και κατάφερε να τη ρίξει μέσα στο νερό· έτσι πνίγηκε η γριά μάγισσα. Τότε τα παιδιά γύηισαν μαζί στο σπίτι καταχαρούμενα· κι επειδή γλίτωσαν το θάνατο, ζουν ακόμα.

Μαγούλι

Ήταν μια φορά ένας άνδρας και μια γυναίκα που ο μεγαλύτερος πόθος της καρδιάς τους ήταν να αποκτήσουν κι αυτοί κάποτε ένα παιδί· η γυναίκα πίστευε πως στο τέλος ο καλός Θεός θα εκπληρώσει την επιθυμία τους. Το σπίτι όπου ζούσαν είχε στο πίσω μέρος ένα μικρό παρτάβουρο απ' όπου μπορούσες να βλέπεις έναν εξάτατο κήπο, γεμάτο από τα ωραιότερα λουλούδια και λαχανικά· ήταν, όμως, περιτριγυρισμένος από έναν ψηλό τοίχο και κανείς δεν τολμούσε να μπει εκεί μέσα γιατί ανήκε σε μια μάγισσα που 'χε μεγάλη δύναμη και προκαλούσε φόβο σ' όλο τον κόσμο.

Μια μέρα η γυναίκα στεκόταν μπροστά σ' αυτό το παρτάβουρο και κοιτούσε τον κήπο· τότε τράβηξε την προσοχή της μια πρασιά φυτεμένη με τα ωραιότερα μαγούλια. Φάνονταν τόσο φρέσκα και πρσινα που ένωσε σφοδρότατη επιθυμία να τα δοκιμάσει. Η επιθυμία της κτάθηκε όλη τη μέρα κι επειδή ήξερε πως αποκλειόταν να την ικανοποιήσει έχασε το χρώμα της κι έπεσε σε βαθιά μελαγχολία. Τότε ο άνδρας της ανησύχησε και την ρώτησε: «Τι έχεις αγαπημένη μου γυναίκα:». «Αχ», απάντησε αυτή, «αν δεν φάω μαγούλια από τον κήπο που είναι πίσω απ' το σπίτι μας θα πεθάνω». Ο άνδρας της, που την αγαπούσε πολύ, είπε μέσα του: «Αν δεν θέλεις να πεθάνει η γυναίκα σου, τγάδα και κόψε μερικά μαγούλια, όσο κι αν σου κοστίζει αυτό».

Μόλις πήγε να σκατεινιάξει, σκαφάλωσε στον τοίχο και πήδηξε μέσα στον κήπο της μάγισσας, έχωσε διαστρικά μια χούφτα μαγούλια και τα πήγε στην γυναίκα του. Α αυτή τά 'κανε αμέσως σαδάτα και τά 'φαγε με μεγάλη όρεξη. Ήταν όμως τόσο καλά, τόσο γευστικά, που την άλλη μέρα η όρεξή της είχε τριπλασιαστεί. Τία να όγει ησυχία ο άν-

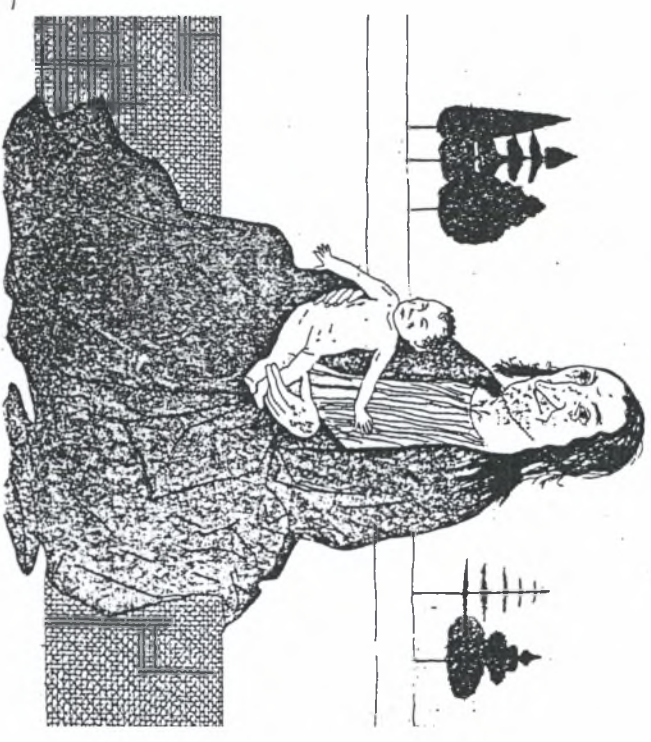

δρας της αναγκάστηκε να ξαναπαίει στον κήπο. Μόλις σκοτεινίασε, ανέβηκε στον τοίχο, αλλά με το που πήδηξε μέσα, έμεινε ακίνητος απ' τον φόβο γιατί είδε την μάγισσα όρθια μπροστά του. «Πώς τολμάς», τού 'πε αυτή με μάτια που γυάλιζαν από οργή, «να μπαίνεις στον κήπο μου και σαν κλέφτης ν' αγράξεις τα μαγούλια μου; Θα το πηγήω-σεις αυτό ακριβώς». «Άχ», αγάντησε εκείνος, «έξέρω πως σφάλα, ό,τι έκανα όμως τό 'κανα από ανάγκη: η γυναίκα μου είδε τα μαγούλια σας από το παραθύρο, κι ένιωσε τόσο μεγάλη επιθυμία που θα πέθαινε αν δεν τα δοκίμαζε». Αυτό μαδάκωσε την οργή της μάγισσας που τού 'πε: «Αν είναι αλήθεια όσα λες τότε θα σου επιτρέψω να πάρεις όσα μαγούλια θέλεις. Μ' έναν όρο όμως: πρέπει να μου δώσεις το παιδί που θα φέγει η γυναίκα σου στον κόσμο.

Θα περάσει καλή ζωή κι εγώ θα το φροντίζω σαν μάνα». Μέσα στον φόβο του ο άνδρας συμφώνησε. Την ίδια στιγμή που γέννησε η γυναίκα του, εμφανίστηκε και η μάγισσα, έδωσε στο παιδί το όνομα *Μαγούλι* και το πήρε μαζί της.

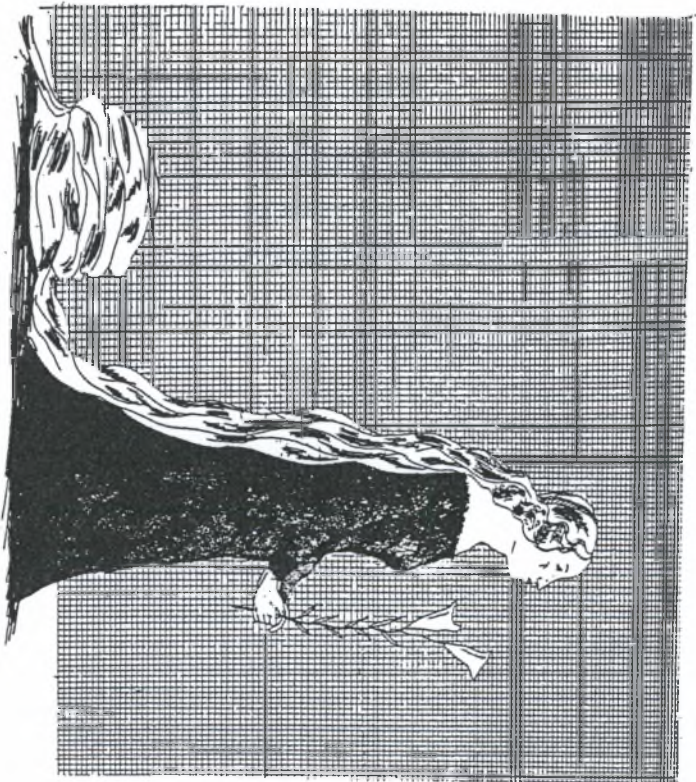
Το Μαγούλι ήταν το ομορφότερο κορίτσι που είχε δει ο ήλιος. Όταν έγινε δάδεκα χρόνων την έκλεισε η μάγισσα σ' έναν πύργο που ήταν μέσα σ' ένα δάσος. Ο πύργος αυτός δεν είχε ούτε σκάλες ούτε πόρτες αλλά μόνο ένα μικρό παράθυρο στην κορυφή του όπου δεισιόδοτον το δωμάτιο του κοριτσιού. Όταν η μάγισσα ήθελε να μπει μέσα στε-κόταν κάτω απ' το παράθυρο και φώναζε:

«Μαγούλι, Μαγούλι,
ρίξε μου τα μαλλιά σου κάτω».

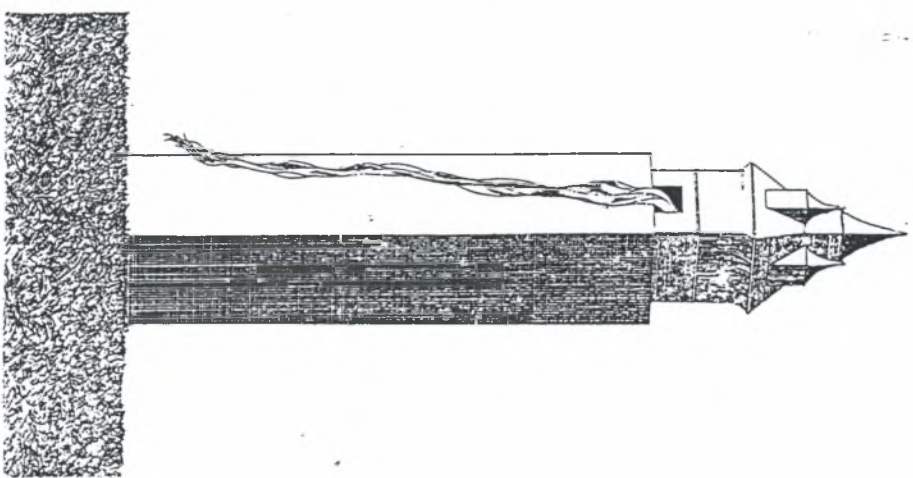

Το Μαγούλι είχε μακιά, υπέροχα μαλλιά, φώνα σαν το ψιλοδουλεμένο χτυσάφι. Όταν άκουγε τη φωνή της μάγισσας, τα έλιανε και τα έβγαζε κουλουριαστά κάτω απ' τον φεγγίτη έβκου πήχες μάκκος, κι έτσι η γριά μπορούσε ν' ανεβαίνει.

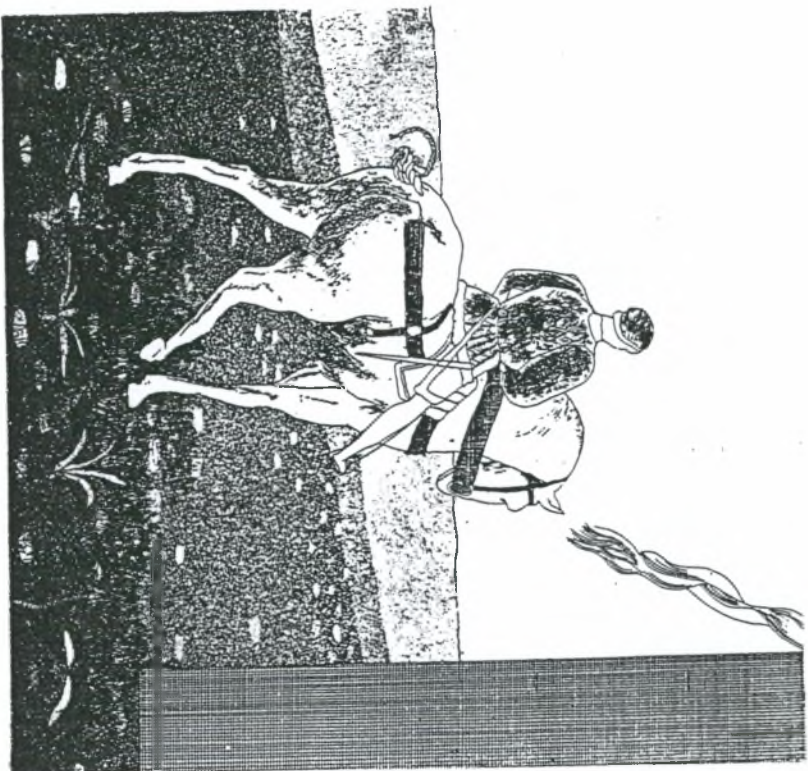

Μετά από λίγα χρόνια πέρασε ένα βασιλόπουλο μέσα απ' το δάσος. Όταν έφτασε μπροστά στον πύργο, άκουσε ένα τόσο γλυκό τραγούδι που στάθηκε για να το αρτοκάνει. Ήταν το Μαγούλι που περνούσε τον καιρό του τραγουδώντας για να ξεγυιάσει την μοναξιά του. Το βασιλόπουλο ήθελε να ανθεί να την συναντήσει κι άρχισε να ψάχνει για να βρει την πόρτα του πύργου. Μάταιος κό-

πος, όμως. Μετά γύγισε σπύρι του, αλλά το τραγούδι του είχε προκαλέσει τόσο αναστάτωση που πήγαινε κάθε μέρα στο δάσος και άκουγε. Μια μέρα, καθώς στεκόταν πίσω από ένα δένδρο, είδε νά 'ρχεται μια μάγισσα που φώναζε:

«Μαγούλι, Μαγούλι
ρίξε τα μαλλιά σου κάτω».

Τότε το Μαγούλι έβιξε κάτω τις πλεξούδες του, και η μάγισσα σκαρφάλωσε πάνω. «Αν αιτ' αυτή την σκάλα είναι που ανεβαίνει κανείς πάνω», σκέφτηκε, «θα δοκιμάσω και γω μια φορά την τύχη μου». Και την επόμενη μέρα, μόλις έπεσε η νύχτα, πήγε στον πύργο και φώναξε:

«Μαγούλι, Μαγούλι,
ρίξε τα μαλλιά σου κάτω».

Αμέσως έπεσαν τα μαλλιά της κάτω κι αυτός ανέβηκε γρήγορα επάνω. Το Μαγούλι φοβήθηκε πάρα πολύ όταν τον είδε μπροστά της γιατί ποτέ στην ζωή της δεν είχε δει

άντρα· αλλά το βασιλόπουλο άρχισε να της μιλάει πολύ ευγενικά και της είπε πόσο πολύ τον είχε συγκινησει το τραγούδι της, ότι δεν μπορούσε να βρει ηουχία κι ότι ένωθε την ανάγκη να την δει. Τότε ξεφοδήθηκε το Μαγούλι κι όταν εκείνος την γύτησε αν τον ήθελε για άντρα της, βάλνοντας ότι ήταν νέος και ωγαίος, σκέφτηκε πως «αυτός θα μ' αγαπάει περισσότερο αιτ' την γριά κυρία Γκότελ». Έβαλε, λοιπόν τα χέλια της μέσα στα δικά του κι είπε ναι, για να πρσοθέσει αμέσως: «Θέλω πολύ νά'ρθω μαζί σου, δεν ξέγω όμως ακόμα πώς θα καταφέρω να κατέδω. Κάθε φορά που θά'ρχεσαι φέγγει μαζί σου ένα κομμάτι μεταξένιο σκουινί· έτσι θα αγχίσω να πλέκω μια σκάλα κι όταν την ετοιμάσω θα κατέδω κάτω και θα με πάρεις μαζί σου πάνω στ' άλογό σου». Συμφώνησαν, λοιπόν, αυτός να έρχεται κάθε βράδυ γιατί τη μέρα ερχόταν η γριά.

Η μάγισσα δεν είχε υποψιαστεί τίποτα ώσπου μια μέρα το Μαγούλι της είπε: «Πείτε μου, λοιπόν, κυρία Γκότελ, πώς γίνεται και είστε πολύ πιο βαριά απάό το βασιλόπουλο που ανεβαίνει πάνω στο λαιτό;». «Αχ, αμαρτωλό παιδί!», φώναξε η μάγισσα, «τί άκουσαν τ' αυτά μου! Νόμιζα πως σε είχα κθύψει αιτ' όλο τον κόσμο κι εσύ με ξεγέλασες!». Η μάγισσα θύμωσε τόσο πολύ που άφραξε τα ωγαία μαλλιά του Μαγουλιού, τα τύλιξε στο αγιστερό της χέρι, πήρε ένα ψαλίδι με το δεξί, και χιτς-χιτς έκοψε τις ωγαίες πλεξούδες που έπεσαν καταγής. Και ήταν τόσο άκαοδη που όταν το φτωχό Μαγούλι πήγε σε μια ερημιά, το άφησε εκεί να ζήσει μέσα στον θρήνο και την αθλιότητα.

Την ίδια μέρα που έδωξε το Μαγούλι, έδωσε η μάγισσα τις κοιμένες πλεξούδες γεγά αιτ' το φεγγίτη και πρεμίμενε ώσπου ήρθε το βασιλόπουλο και φώναξε:

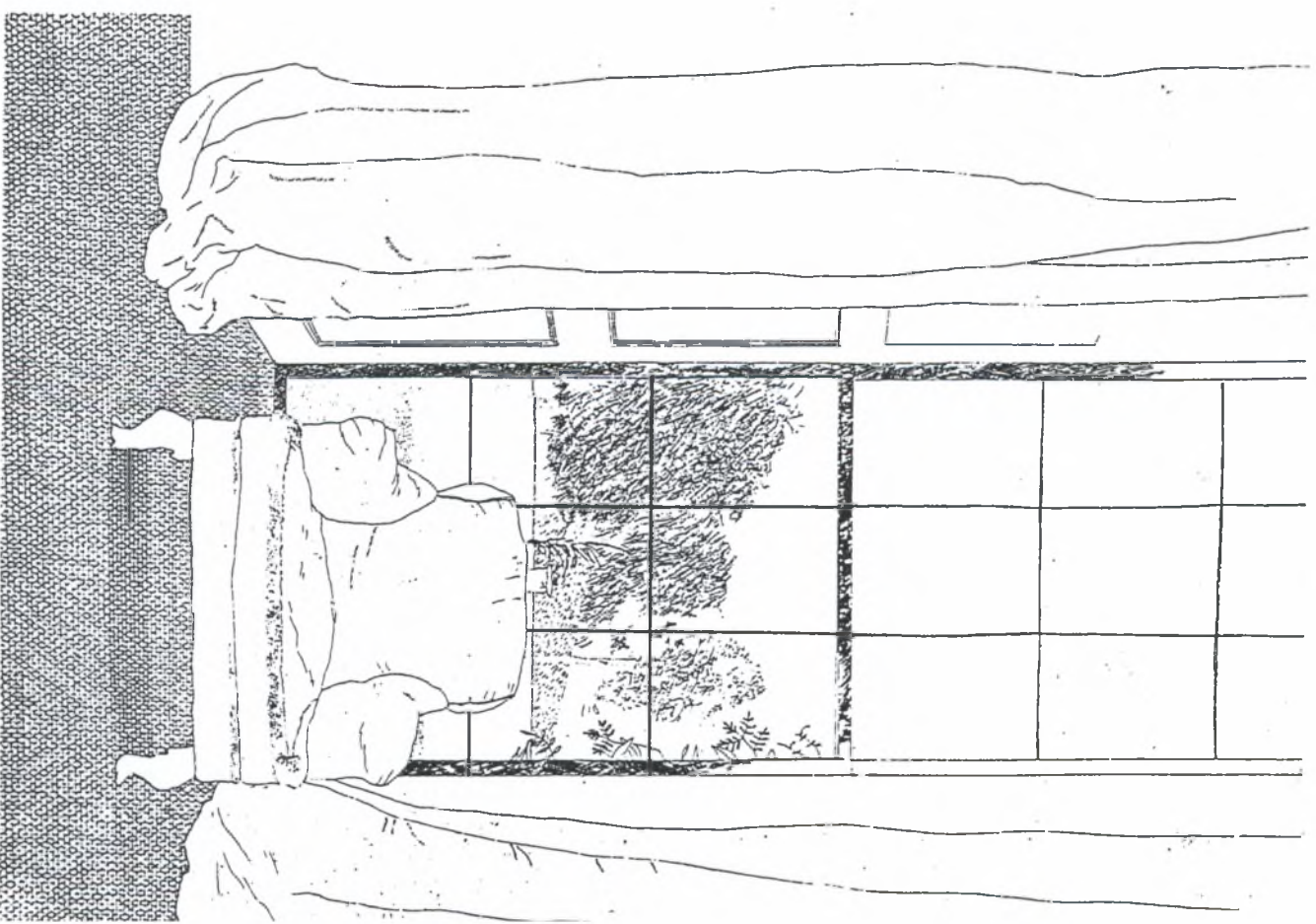
«Μαγούλι, Μαγούλι,
ρίξε τα μαλλιά σου κάτω».

Τότε η μάγισσα έβιξε τις πλεξούδες κάτω· το βασιλό-

πουλο ανέδθηκε, μα δεν βγήκε μπροστά του το αγιασμένο του Μαγούλι αλλά την μάγισσα που τού 'γίγνε άγριες και φραγκοκερές ματιές. «Άχά», φώναξε αυτή σαρκαστικά, «θέλεις ν' αγκαλιόσεις την αγιασμένη σου, αλλά το δημογφο πουλί δεν είναι πια στη φωλιά ούτε κλωηδάει πια· το άγραξε μια γάτα που θα δγάει τώγα και τα δικά σου μάτια. Χάθηκε για σένα το Μαγούλι, δεν θα το ξαναβεις πια». Μεγάλο πόνο ένιωσε το βασιλόπουλο και μέσα στην απελπισία του έρεσε απ' το παταθυδάκι κάτω· δεν σκωτώθηκε, αλλά έρεσε πάνω σ' αγκάθια που τού 'γδασαν τα μάτια. Τυφλωμένος, άρχισε να περπατανιέται μέσα στο δάσος τρώγοντας μόνο ρίζες και άγριους καρπούς και θηηνώντας τον χαιμό της αγιασμένης του γυναίκας.

Έτσι περπατανιόταν κάμποσα χρόνια μέσα στην αθλιότητα ώστου μια μέρα έφτασε στην ερηιά ώστου ζούσε φτωχικά το Μαγούλι μαζί με τα διδυμα που είχε γεννήσει, ένα αγόρι κι ένα κορίτσι. Τότε, καθώς εκείνο έδγαλε μια φωνή που της φάνηκε γνωστή, πλησίασε και το Μαγούλι και τον αναγνώρισε, τον αγκάλιασε απ' το λαϊμό κι άρχισε να κλάει. Δυο δάκρυά της έρεσαν στα μάτια του που γιαρεύτηκαν κι έδλαεταν πάλι μια χαρά. Έτσι, την οδήγησε χαρούμενος στο βασιλειό του κι έζησαν ευτυχισμένοι πολλά χρόνια.

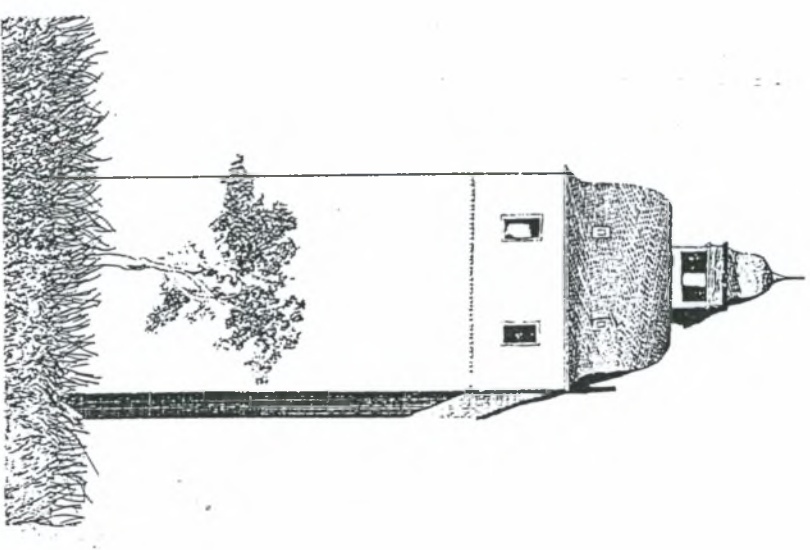

Παραμύθι για κάποιον που έφυγε από το σπίτι του για να μάθει τί είναι ο φόβος

Ένας πατέρας είχε δυο γιους. Ο μεγαλύτερος ήταν έξυπνος και κατόπτος και ήξερε να τα θυλάξει πέτρα με όλα, αλλά ο μικρότερος ήταν θάλακας, ανίκανος να καταλάβει και να μάθει κατιτί. Όταν τον έβλεπαν οι άνθρωποι έλεγαν: «Αυτό το παιδί θά 'ναι πάντα φόρτωμα στον πατέρα του!». Όταν ήταν να γίνει κάποια δουλειά εκείνος που την έκανε ήταν πάντα ο μεγαλύτερος. Αν όμως τού 'λεγε ο πατέρας του να κάνει κάτι νοηλς το πρως ή αγρά τη νύχτα, κι ο δρόμος περνούσε κοντά απ' το νεκροταφείο ή από κάποιο άλλο τρομακτικό μέρος, το παιδί απαντούσε: «Αχ, όχι πατέρα μου, δεν πάω εκεί γιατί ανατριχιάζω από φόβο!».

Τα θάλαα, όταν κάθονταν διάφοροι δίπλα στο τζάκι και διηγούνταν ιστορίες, ο δεύτερος γιος, καθισμένος σε μια γωνιά, δεν μπορούσε να καταλάβει τί σημαινε, όταν κάποιος απ' αυτούς που άκουγαν έλεγε: «Αχ, αυτό με κάνει να ανατριχιάζω!» κι ανασωτιόταν πάντα: «Όλοι λένε συνέχεια: αυτό με κάνει να ανατριχιάζω! αυτό μου φέρνει ανατριχιάει Σίγουρα θά 'ναι καιιά τέχνη απ' την οποία δεν σκαματάζω τίποτα».

Μια μέρα, ο πατέρας του τού 'πε: «Άκου εσύ, εκεί στη γωνιά, έχεις γίνει πια μεγάλος και δυνατός. Γι' αυτό πρέπει να μάθεις μια τέχνη ώστε να κερδίσεις μόνος σου το ψωμί σου. Δες πόσο κοιπάει ο αδελφός σου ενώ εσύ κάθεται εκεί και χάρφεις μύγες». «Έ, πατέρα», απάντησε αυτός, «θέλω πολύ να μάθω κάτι και διάλεξα να μάθω να ανατριχιάζω» απ' αυτό δεν καταλαβαίνω ακόμα τίποτα». Ο μεγαλύτερος γιος γέλασε και σκέφτηκε: «Θεούλη μου τί ζών που είναι. Δεν θα κάνει τίποτα στην ζωή του. Για να γίνει κανείς αγκίστρι πρέπει να κυριώσει στην ώρα του».

Ο πατέρας αναστέναξε και είπε στον μικρότερο: «Πρέπει να μάθεις τί είναι ανατριχιάα, αλλά μ' αυτό δεν πρόκειται να θυλάξεις το ψωμί σου».

Δίφες μέρες αγνότερα ήρθε ο καντηλανάφτης επισκεψι στο σπίτι κι ο πατέρας του διηγήθηκε τις σκαμνόμενες του ότι ο μικρότερος γιος του ήταν άσχετος σ' όλα, ότι δεν ήξερε τίποτα, και δεν ήθελε να μάθει τίποτα. «Σκεφτείτε όταν τον γνώτρησα με ποιον τρόπο θά 'θυάζε το ψωμί τσι μου απάντησε πως θά 'θελε να μάθει τί είναι η ανατριχιάα».

Ο ποντικούλης δάσκαλος

Μια φορά και έναν καιρό, στο υπόγειο ενός σχολείου, ζούσε μια μεγάλη ποντικοοικογένεια. Ο παππούς, η γιαγιά, ο πατέρας, η μητέρα και δέκα μικρά σκανταλιάρικα ποντικάκια. Ολημέρα έτρεχαν εδώ κι εκεί, χόρευαν και πηδούσαν και τσίριζαν κι έτρωγαν με πολλή όρεξη, ό,τι τους έβαζε στο πιάτο η μητέρα τους.

Μόνο ένας μικρούλης, ο Εξυπνούλης, δεν έπαιρνε μέρος στα παιχνίδια των αδελφών του. Σε μια γωνιά του υπογείου ήταν στοιβαγμένα σωρό παλιά βιβλία και τετράδια. Του άρεσε, λοιπόν, να κάθεται εκεί πάνω ολημέρα και σοβαρός-σοβαρός να καταβροχθίζει τις κιτρινισμένες σελίδες.

Η μαμά του καμάρωνε πολύ το γιόκα της.

— Έχει καταπιεί του κόσμου τα βιβλία, έλεγε φουσκώνοντας από περηφάνεια. Είναι τρομερός βιβλιοφάγος! Έχει χωνέψει τις γνώσεις του κόσμου όλου! Θα γίνει σοφός!

Τα άλλα ποντικάκια θαύμαζαν και αυτά τον αδελφό τους. Και όταν εκείνος, αυστηρός και φορώντας τα γυαλιά του παππού του, τα κάθιζε στη γραμμή και τους έκανε το δάσκαλο, αυτά τον άκουγαν και επαναλάμβαναν δυνατά:

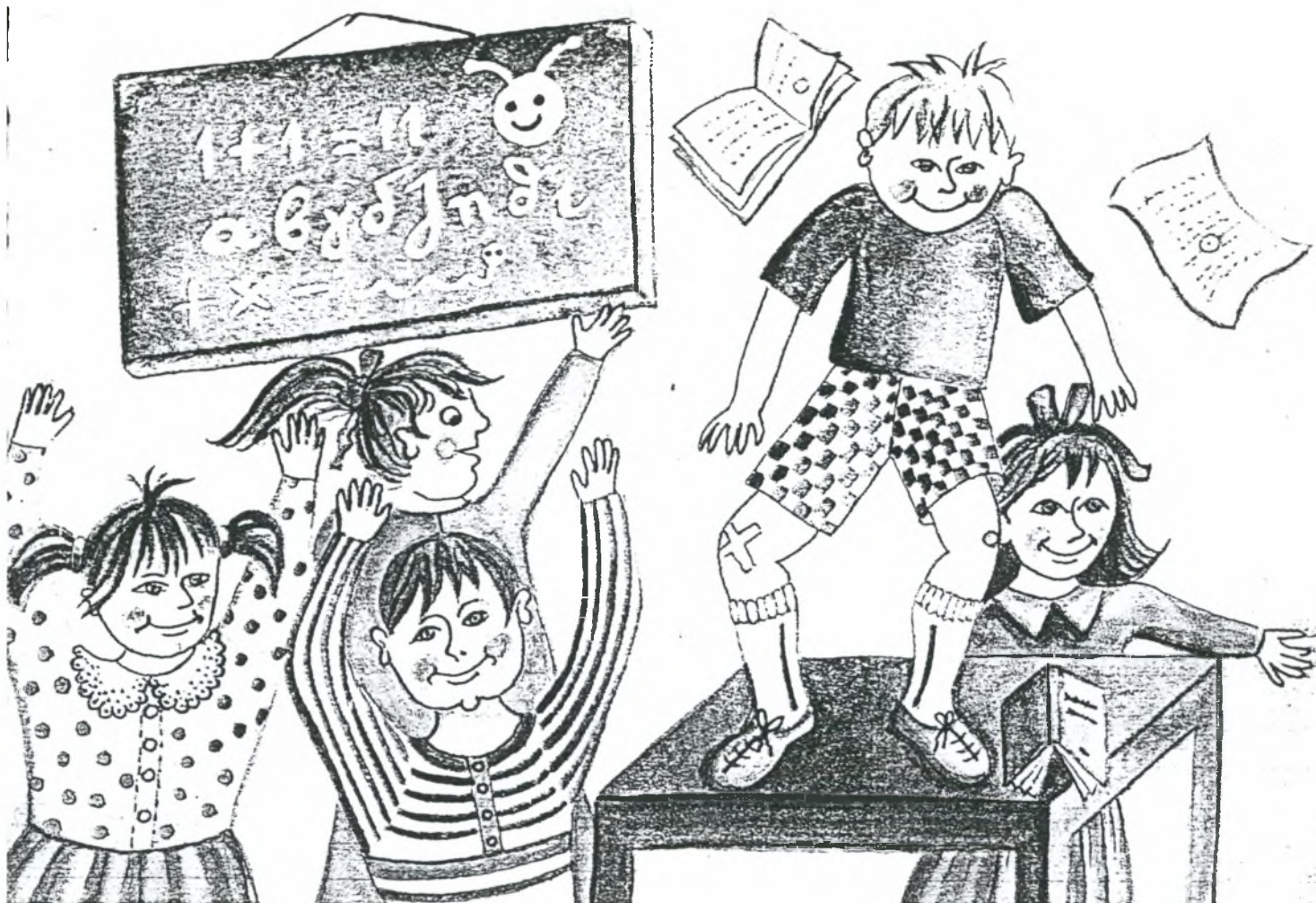
— Άλφα! Βήτα!...

Με τούτα και με κείνα, πήραν αέρα τα μυαλά του Εξυπνούλη.

— Σπαταλάω τις ώρες μου με τούτα τα κουτά ποντικάκια, σκεφτόταν. Δεν κατάφεραν να μάθουν ακόμα πόσο κάνουν ένα και ένα! Λοιπόν, θα πάω να μάθω γράμματα στα παιδιά του σχολείου!

Έτσι και έκανε. Φόρεσε το μακρύ του παντελόνι, τα γυαλιστερά του παπούτσια, στερέωσε και στη μύτη του τα γυαλιά του παππού και ανέβηκε πάνω στο σχολείο.

Τα παιδιά μόλις είχαν μπει στις τάξεις τους. Έτσι ο ποντικούλης μας διέσχισε γρήγορα την αυλή, χώθηκε σε μια τάξη και σε μια στιγμή βρέθηκε σκαρφαλωμένος πάνω στην έδρα!

Τι έγινε τότε! Όλα τα παιδιά σηκώθηκαν όρθια και άρχισαν να γελούν και να φωνάζουν:

— Ένας ποντικός πάνω στην έδρα! Ένας ποντικός με γυαλιά!

Ο Εξυπνούλης τα 'χασε με την τόση φασαρία και έκανε να φύγει. Τότε χύθηκαν πίσω του τα παιδιά να τον πιάσουν και ο καημενούλης δεν μπορούσε να βρει την πόρτα. Η καρδιά του κόντευε να σπάσει από τη λαχτάρα. Εκείνη τη στιγμή ακούστηκε μια γλυκιά φωνή.

— Παιδιά, ησυχία! Καθίστε όλοι στα θρανία σας.

Αμέσως ο τρελός θόρυβος σταμάτησε και ο ποντικούλης ένωσε δυο ζεστές χούφτες να τον αγκαλιάζουν απαλά. Σήκωσε τα μαύρα του ματάκια και αντίκρισε το όμορφο πρόσωπο της δασκάλας.

— Μικρέ μου ποντικούλη, του είπε τότε εκείνη. Δεν πρέπει να τρομάζεις. Τα παιδιά σε αγαπούν και θέλουν να παίξουν μαζί σου. Βέβαια έβαλαν τις φωνές, αλλά ήταν από τον ενθουσιασμό τους, που βρήκαν έναν καινούριο φίλο. Κάθισε τώρα φρόνιμα σε τούτο το θρανίο, ν' ακούσεις το μάθημα και στο διάλειμμα παίζεις με τα παιδιά.

Έτσι και έγινε. Ο Εξυπνούλης παρακολούθησε το μάθημα και έμαθε

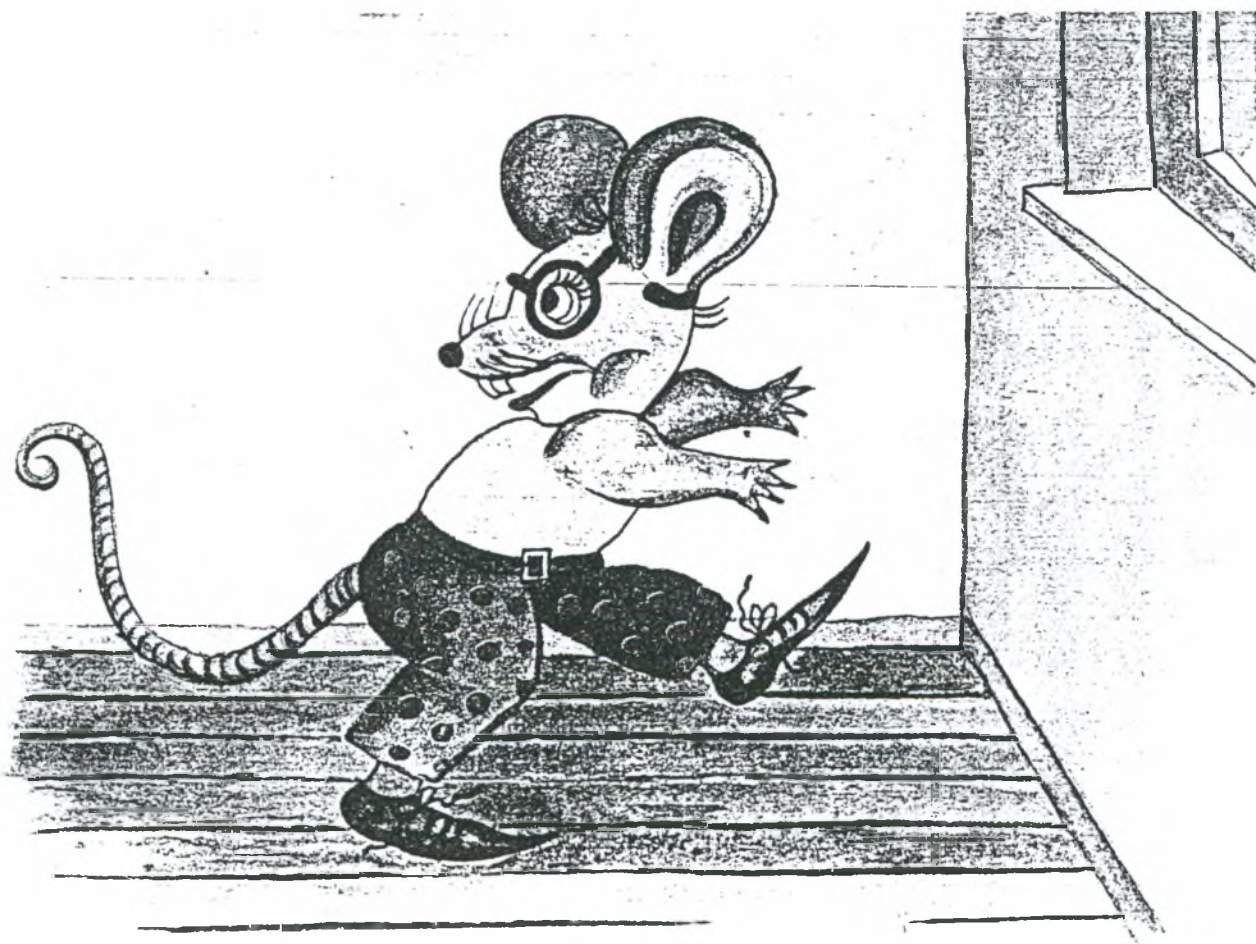
πολλά καινούρια πράγματα.

—Ορίστε! σκεφτόταν. Αυτό θα πει δάσκαλος! Όχι σαν και μένα, που χωρίς να ξέρω τίποτα, καμαρώνω πως τα ξέρω όλα! Μου φαίνεται πως πρώτα πρέπει να γίνω καλός μαθητής και ύστερα καλός δάσκαλος.

Πήρε αυτή την απόφαση και υποσχέθηκε στον εαυτό του να την κρατήσει.

Και ήρθε το διάλειμμα. Πόσο ευχαριστήθηκε σ' αυτό ο ποντικούλης! Όλα τα παιδιά τον κέρασαν' άλλο ψωμάκι, άλλο τυράκι, άλλο λίγη σοκολάτα. Και όλα έπαιξαν μαζί του' κρυφτό, κυνηγητό και στο τέλος και σχολείο, όπου ο Εξυπνούλης έκανε επιτέλους, το δάσκαλο. Και όταν το κουδούνι χτύπησε για να σχολάσουν τ'α παιδιά, όλα του ζήτησαν να τους υποσχεθεί, ότι κάθε μέρα θα έρχεται και θα παίζει μαζί τους.

Β.Κ.—Λ.

Μια μέρα στην πολιτεία των νάνων

Ένα χειμωνιάτικο πρωί, ο Νίκος άνοιξε με κόπο τα μάτια του. Προσπάθησε πολύ να τα κρατήσει ανοιχτά. Έπρεπε να ξυπνήσει. Έπρεπε να ετοιμαστεί για το σχολείο. Αχ, πόσο νύσταζε! Πόσο θα ήθελε να κοιμηθεί λιγάκι ακόμη!

Μια ηλιαχτίδα τρύπωσε από το κλειστό παράθυρο κι έπεσε στο πρόσωπό του. Τα μάτια του ξανάκλεισαν αμέσως από το πολύ φως! «Ωραία μέρα θα γίνει σήμερα» σκέφτηκε. «Τι καλά να ήταν Κυριακή και να πήγαινα στην εξοχή να παίξω!». Μα εκείνη τη στιγμή ακούει ένα παράξενο γέλιο. Κοιτάζει γύρω και τι να δει! Ένας τόσος δα ανθρωπάκος καθόταν πάνω στο μικρό του τραπέζι και χαμογελούσε. Φορούσε κόκκινο σκουφί, κόκκινες μπότες και στους ώμους είχε μια γαλάζια κάπα με χρυσό κουμπί.

— Έλα, λοιπόν, μικρέ μου υπναρά! τον άκουσε να λέει. Θα ξυπνήσεις καμιά φορά; Τόση ώρα σε περιμένω!

— Με περιμένεις; Και τι θέλεις; ρώτησε ο Νίκος με απορία.

— Ζήτησα από τη μαμά σου, σήμερα που είναι καλή μέρα, να σ' αφήσει να έρθεις μαζί μου, στην Πολιτεία των Νάνων. Με λένε Σπιθαμούλη και θα είσαι καλεσμένος μου. Το βράδυ θα σε φέρω πάλι πίσω. Θέλεις να έρθεις;

— Και βέβαια θέλω, είπε ο Νίκος με χαρά, μην πιστεύοντας στ' αυτιά του.

— Τότε ντύσου γρήγορα, είπε ο νάνος.

Ο Νίκος πετάχτηκε από το κρεβάτι του, ντύθηκε όσο πιο γρήγορα μπορούσε, έβαλε τα καλά του παπούτσια και χωρίς να το καταλάβει βρέθηκε στο δρόμο με το νάνο. Ένα αμαξάκι με έξι άλογα τους περίμενε. Μπήκαν και ξεκίνησαν βιαστικά.

Ταξίδεψαν ώρα πολλή μέσα από καταπράσινα δάση, δίπλα από γαλάζιες λίμνες, μέσα από απέραντες πολιτείες, ώσπου κάποια φορά είδαν στο δρόμο τους μια πινακίδα: «Πολιτεία των Νάνων» έγραφε. Κι αμέσως μικρά κουκλίστικα σπιτάκια άρχισαν να φαίνονται. Είχαν κήπους γεμά-

τους με μικρά πολύχρωμα λουλούδια. Χαμηλά δέντρα έριχναν σκιά στους δρόμους. Κι ένα πλήθος νάνοι έκαναν λογιών-λογιών δουλειές!

Άρχισαν να τριγυρίζουν στην Πολιτεία. Ο Νίκος χάζευε με περιέργεια και θαύμαζε τα παράξενα που έβλεπε γύρω. Του φαίνονταν όλα τόσο μικρά! Πραγματικά φτιαγμένα για νάνους. Απ' όπου περνούσαν, οι νάνοι τους χαιρετούσαν χαρούμενοι και γελαστοί.

—Καλώς όρισες, Νίκο, φώναζαν. Καλώς όρισες στην Πολιτεία μας.

—Έλα τώρα να δούμε το σχολείο που πάνε τα νανάκια, είπε κάποια στιγμή ο Σπιθαμούλης.

Και βρέθηκαν στην αυλή του νανοσχολείου. Τι αστεία που ήταν τα νανάκια με τις ποδίτσες και τους κόκκινους μυτερούς τους σκούφους! Είχαν διάλειμμα εκείνη την ώρα. Μόλις είδαν το Νίκο, έκαναν έναν κύκλο τριγύρω του κι άρχισαν να χοροπηδούν από χαρά. Έπαιξαν έπειτα μαζί ένα σωρό παιχνίδια. Μόλις που χωρούσε ο Νίκος στην τσουλήθρα τους. Και κόντεψε να σπάσει η κούνια, όταν θέλησε για λίγο ν' ανεβεί! Όσο για την τραμπάλα, κάθισαν τρία νανάκια από την άλλη μεριά και πάλι δεν μπορούσαν να τον σηκώσουν.

Σε λίγο, χτύπησε ένα καμπανάκι κι όλα τα νανάκια έτρεξαν να μπουν στις τάξεις.

—Έλα κι εσύ μαζί, είπε ένα νανάκι στο Νίκο.

Τον πήραν μέσα σε μια τάξη και τον έβαλαν να καθίσει σ' ένα θρανίο. Ήταν η ώρα της ζωγραφικής.

Χίλια δυο ωραία πράγματα ζωγράφισαν τα νανάκια με τα μικρά τους χέρια. Κι ο Νίκος έφτιαξε ένα μεγάλο βαπόρι. Έβαλε από κάτω το όνομά του και κείνα το κρέμασαν στον τοίχο για να τον θυμούνται.

Όταν τέλειωσε το μάθημα, βγήκαν πάλι στην αυλή.

—Ωραίο είναι το σχολείο σας! είπε ο Νίκος. Και το δικό μας μου αρέσει. Μόνο που καμιά φορά το πρωί νυστάζω και δεν μπορώ να σηκωθώ. Είναι φορές που θα προτιμούσα να μείνω στο σπίτι.

—Κι εμείς μια φορά δε θέλαμε να έρθουμε στο σχολείο, είπαν τα νανάκια. Και μείναμε στα σπίτια μας. Αλλά την άλλη μέρα ξέρεις τι έγινε; Ο φούρναρης είπε πως κι αυτός δεν ήθελε να πάει στο φούρνο και μείναμε χωρίς ψωμί. Ο μανάβης δεν ήθελε να ανοίξει το μαγαζί του και μείναμε χωρίς λαχανικά και φρούτα. Ο χασάπης, ο μπακάλης, τα ίδια. Ο νάνος που είχε το χαρτοπωλείο, είπε πως προτιμούσε να μείνει στο σπίτι. Και έτσι δεν μπορούσαμε να αγοράσουμε τετράδια και μολύβια. Όλοι είπαν πως δεν ήθελαν να πάνε στις δουλειές τους και η πολιτεία μας

έμεινε βουβή. Κανένας δεν μπορούσε να κάνει τίποτε!

Μείναμε έτσι λίγες μέρες, μα στο τέλος αρχίσαμε να πεινάμε. Έπρεπε να ζωντανέψει πάλι η πολιτεία μας. Έπρεπε να πάνε όλοι στις δουλειές τους. Συμφωνήσαμε, λοιπόν, όλα τα νανάκια, βάλαμε τις ποδιές μας, πήραμε σάκες και καλαθάκια και περάσαμε απ' όλα τα σπίτια. Ξυπνήσαμε όλους τους νάνους και τους φωνάξαμε:

—Εμείς αποφασίσαμε να πάμε στο σχολείο! Αυτή είναι η δουλειά μας. Ώρα να πάτε κι εσείς στις δικές σας!

Έτσι ο καθένας γύρισε στη δουλειά του και η Πολιτεία μας ξαναζωντάνεψε. Κι από τότε τρέχουμε χαρούμενοι στο σχολείο κάθε πρωί.

—Ε, Νίκο! ακούστηκε τότε μια φωνή. Ήταν ο Σπιθαμούλης. Πρέπει να φύγουμε. Έχουμε πολύ δρόμο και θ' αργήσουμε.

Ο Νίκος χαιρέτησε όλα τα νανάκια και τους υποσχέθηκε πως θα πήγαινε πάλι στην Πολιτεία τους. Ανέβηκε στο αμαξάκι του Σπιθαμούλη και ξεκίνησαν.

Θα είχαν κάνει δρόμο πολύ, όταν ο Νίκος ένωσε τα μάτια του να κλείνουν. Ήταν τόσο κουρασμένος από το ταξίδι!

—Σπιθαμούλη, νυστάζω, μουρμούρισε.

—Κοιμήσου, του αποκρίθηκε εκείνος, και μη σε νοιάζει. Θα σε πάω στο σπίτι σου και θα σε βάλω στο κρεβάτι εγώ.

Ένας γλυκός ύπνος πήρε τότε το Νίκο. Κι όταν ξύπνησε, βρέθηκε καλά σκεπασμένος στο ζεστό του κρεβάτι. Ήταν πάλι πρωί. Μόνο που τώρα ήταν πολλές οι αχτίδες του ήλιου που έμπαιναν από τις γρίλιες.

—Πο, πο! άργησα, σκέφτηκε. Πρέπει να πάω σχολείο!

Εκείνη τη στιγμή μπήκε στο δωμάτιο η μητέρα.

—Σ' ευχαριστώ πολύ, καλή μου μαμά, που μ' άφησες να πάω στην Πολιτεία των Νάνων, φώναξε ο Νίκος μόλις την είδε.

—Στην Πολιτεία των Νάνων; Δεν καταλαβαίνω, είπε εκείνη.

Τότε ο Νίκος της διηγήθηκε το ταξίδι του, δίχως να ξεχάσει ούτε μια λεπτομέρεια.

—Ωραία όλα αυτά, μα σίγουρα στον ύπνο σου τα είδες, Νίκο μου, είπε. Εγώ δεν είδα κανένα νάνο.

—Όχι, όχι, σου λέω! Έγιναν πραγματικά όλα αυτά. Θυμάμαι καλά! Έβαλα μάλιστα και τα καλά μου παπούτσια!

—Μα τα καλά σου παπούτσια τα δώσαμε προχθές στον τσαγκάρη να σου κολλήσει τις σόλες.

Ο Νίκος την κοίταξε σκεπτικός για μια στιγμή... κι έπειτα έβαλαν κι οι δυο τα γέλια.

— Έλα τώρα, ντύσου γρήγορα, στ' αλήθεια, και κοντεύει μεσημέρι είπε η μητέρα.

— Αχ, άργησα! Πότε θα πάω σχολείο; φώναξε απελπισμένος ο Νίκος. Η μητέρα χαμογέλασε...

— Μα ποιο σχολείο, Νίκο μου; Ξεχνάς πως σήμερα είναι Κυριακή; Κάνε γρήγορα και θα χάσουμε την εκδρομή μας.

Έτσι ο Νίκος έπαιξε στην έξοχή, εκείνη την ηλιόλουστη Κυριακή, όπως το είχε επιθυμήσει. Μα δεν ξέχασε ποτέ το Σπιθαμούλη και τα νανάκια. Θυμόταν πάντα την όμορφη μέρα, που στ' όνειρό του πέρασε στην Πολιτεία των Νάνων.

Λ.Π.—Α.

Ο Λουκάς και η Λουκία

Ο Λουκάς και η Λουκία ζούσαν με τους γονείς τους σ' ένα σπιτάκι έξω από την πόλη. Τα δυο αδέλφια έπαιζαν, έτρεχαν, γελούσαν ολημερίς, μα δεν ξεχνούσαν να βοηθούν και λίγο τη μητέρα στις δουλειές του σπιτιού.

Ένα πρωί, η μητέρα φώναξε το Λουκά και τη Λουκία.

—Να πάτε στην πόλη να μου αγοράσετε κλωστές, σας παρακαλώ, παιδιά, τους είπε. Μου τελείωσαν και δεν έχω να ράψω.

Και έβαλε μερικά χρήματα στο πορτοφολάκι του Λουκά.

—...Μα να πηγαίνετε φρόνιμα στο δρόμο, πρόσθεσε.

Τα δυο αδέλφια ξεκίνησαν αμέσως. Ήταν πολύ ευχαριστημένα! Θα έκαναν μια δουλειά της μητέρας και θα πήγαιναν κι έναν περίπατο ως την πόλη. Στο δρόμο, από τη χαρά τους, χοροπηδούσαν και τραγουδούσαν. Έπειτα άρχισαν το κυνηγητό. Τα λόγια της μητέρας διόλου δεν τα θυμήθηκαν.

Έφτασαν στην πόλη κι έτρεξαν ίσια στο εμπορικάκι του κυρ Παναγή. Τον καλημέρισαν και διάλεξαν τις κλωστές της μητέρας. Μα όταν θέλησαν να πληρώσουν, άδικο έψαξε ο Λουκάς στην τσέπη του για το πορτοφολάκι. Η τσέπη ήταν άδεια! Και το πορτοφολάκι άφαντο!

—Θα σου έπεσε στο δρόμο που χοροπηδούσαμε, είπε απελπισμένη η Λουκία. Τώρα τι θα πούμε στη μητέρα;

Ο Λουκάς δεν ήξερε τι να κάνει. Τώρα θα γύριζαν με άδεια χέρια!

Εκείνη όμως τη στιγμή, μπαίνει στο μαγαζί ένα κανελί σκυλάκι. Στο στόμα κρατούσε το πορτοφολάκι του Λουκά. Του το έδωσε με τη μουσούδα του και κούνησε χαρούμενο την ουρά.

—Σ' ευχαριστώ, καλό μου σκυλάκι, σ' ευχαριστώ πολύ, είπε ο Λουκάς, μην πιστεύοντας στα μάτια του.

Και το χαίδεψε απαλά. Μετά πλήρωσε τις κλωστές και ξεκίνησε με τη Λουκία για το σπίτι. Το σκυλάκι τους ακολούθησε αρκετή ώρα. Όταν κόντευαν πια να φτάσουν, τους χαιρέτησε μ' ένα χαρούμενο γάβγισμα κι

έφυγε.

Την άλλη μέρα, η μητέρα φώναξε πάλι το Λουκά και τη Λουκία.

—Να πάτε στην πόλη να μου αγοράσετε ένα κουβάρι μαλλί, σας παρακαλώ παιδιά, είπε. Μου τελείωσε και δεν έχω να πλέξω. Μα να πάτε και να έρθετε φρόνιμα. Όχι τρεχάματα στο δρόμο και πάθετε τα ίδια.

Κι έδωσε μερικά χρήματα στο Λουκά.

Ο Λουκάς δεν έβαλε στο πορτοφολάκι του τα χρήματα τούτη τη φορά. Τα κράτησε σφιχτά στο χέρι, μην τα χάσει. Στο δρόμο περπατούσαν και οι δυο προσεκτικά. Δε χοροπηδούσαν, ούτε κυνηγητό έπαιξαν.

Έφτασαν στην πόλη και πήγαν ίσια στο εμπορικάκι του κυρ Παναγή. Αγόρασαν το κουβάρι το μαλλί της μητέρας κι ο Λουκάς πλήρωσε με τα χρήματα που κρατούσε στο χέρι. Μετά, έβαλαν το κουβάρι στο τσαντάκι της Λουκίας και ξεκίνησαν.

Ήταν πολύ ευχαριστημένοι τώρα που είχαν τελειώσει τη δουλειά τους. Κι από τη χαρά τους, άρχισαν πάλι να χοροπηδούν και να κυνηγιούνται. Και λησμόνησαν ξανά τα λόγια της μητέρας.

Όταν έφτασαν στο σπίτι, άδικα έψαξε η Λουκία στο τσαντάκι της για το κουβάρι. Το τσαντάκι ήταν άδειο! Και το κουβάρι άφαντο!

Τα παιδιά, με κατεβασμένο το κεφάλι, δεν ήξεραν τι να πουν στη μητέρα. Κι εκείνη λυπήθηκε πολύ. Όμως, πάνω στην ώρα, φάνηκε στην πόρτα το κανελί σκυλάκι. Στο στόμα κρατούσε το κουβάρι! Τα παιδιά δεν πίστευαν στα μάτια τους. Το χαϊδεψαν κι έτρεξαν να του φέρουν ένα ζαχαρωτό. Μα ώσπου να γυρίσουν, το σκυλάκι είχε φύγει.

—Ελπίζω πια να βάλατε μυαλό με τούτο το σημερινό, είπε η μητέρα. Καλά που βρέθηκε τούτο το καλό και έξυπνο σκυλάκι.

Και σε λίγο πρόσθεσε, καθώς γέμιζε τα πιάτα τους με το νόστιμο μεσημεριανό φαγητό που είχε ετοιμάσει:

—Αύριο πρέπει να πάτε στο δάσος να μαζέψετε ξύλα. Τα χρειαζόμαστε για να ανάψουμε το τζάκι. Μόνο να ξεκινήσετε νωρίς. Κι αυτή τη φορά είμαι βέβαιη πως θα κάνετε σωστά τη δουλειά σας.

Έτσι κι έγινε. Πρωί-πρωί την άλλη μέρα τα παιδιά ξεκίνησαν για το δάσος. Μάζεψαν ξύλα, τα έκαναν ένα μεγάλο δεμάτι και κρατώντας το μαζί τα δυο, πήραν το δρόμο του γυρισμού. Σήμερα θα ευχαριστούσαν σίγουρα τη μητέρα.

Ξάφνου, καθώς περπατούσαν, άκουσαν ένα σιγανό γάβγισμα παραπονεμένο. Έψαξαν τριγύρω με το βλέμμα. Από πού ερχόταν άραγε; Κάποια στιγμή, βλέπουν στη ρίζα ενός δέντρου το κανελί σκυλάκι! Το

ποδαράκι του ήταν πληγωμένο και δεν μπορούσε διόλου να περπατήσει. Δίχως αργοπορία τα παιδιά, άφησαν το δεμάτι με τα ξύλα κι ο Λουκάς το πήρε στην αγκαλιά του.

—Να το πάμε στο σπίτι να το περιποιηθούμε, είπε.

—Να το πάμε, συμφώνησε η Λουκία, μα το δεμάτι τι θα το κάνουμε; Μόνη μου δεν μπορώ να το σηκώσω.

—Θα το αφήσουμε εδώ, είπε ο Λουκάς.

—Εδώ; Και τι θα πει η μητέρα; Τούτη τη φορά περιμένει οπωσδήποτε να κάνουμε σωστά τη δουλειά μας.

—Θα της εξηγήσουμε και γα δεις που θα συμφωνήσει πως έτσι έπρεπε να γίνει. Δεν μπορούμε να αφήσουμε το καημένο το σκυλάκι! Τα ξύλα θα έρθουμε να τα πάρουμε αύριο.

Και τα δυο παιδιά ξεκίνησαν πάλι. Έφτασαν στο σπίτι με το μικρό τους φίλο στα χέρια. Εξήγησαν στη μητέρα τι είχε γίνει... Κι εκείνη χαμογέλασε.

—Μα και βέβαια κάνατε καλά, είπε. Και βέβαια έπρεπε να βοηθήσετε το σκυλάκι. Άλλωστε, ξεχνάτε πόσο σας βοήθησε κι εκείνο;

Όλο το απόγευμα το περιποιήθηκαν. Του έπαιξαν, το τάισαν... Τι χαρές όμως τους έκανε κι εκείνο! Σίγουρα, σκέφτηκαν, όταν θα γινόταν καλά δε θα έφευγε από το σπίτι. Θα έμενε για πάντα μαζί τους!

Την άλλη μέρα το άφησαν να κοιμάται στο ζεστό καλάθι που του είχαν ετοιμάσει και πήγαν να φέρουν το δεμάτι με τα ξύλα. Στο γυρισμό συνάντησαν τον κυρ Παναγή, που είχε το εμπορικάκι στην πόλη.

—Καλημέρα! Σπίτι μας έρχεστε; τον ρώτησαν.

—Όχι, παιδιά μου. Έχασε το σκυλάκι του ένας φίλος μου, ο Θόδωρος, και πάω να ψάξω στο δάσος. Κάποιος το είδε προς τα 'κει. Ξέρετε, εκείνο που σας έφερε το πορτοφολάκι στο μαγαζί μου προχτές.

Όστε, λοιπόν, το σκυλάκι ήταν του κυρ Θόδωρου! Και θα έπρεπε να το δώσουν πίσω! Κι εκείνα που έλπιζαν πως θα το είχαν πια δικό τους...

—Το βρήκαμε χτες εμείς, είπε περίλυπος ο Λουκάς. Είχε χτυπήσει το πόδι του. Το πήραμε σπίτι να το περιποιηθούμε.

—Ο κυρ Θόδωρος μπορεί να έρθει να το πάρει όποτε θέλει, πρόσθεσε ανόρεχτα η Λουκία, έτοιμη να την πάρουν τα δάκρυα.

Κουβάλησαν στο σπίτι τα ξύλα, τα έβαλαν στην αποθήκη κι έπειτα κλείστηκαν αμίλητα στο δωμάτιό τους. Για παιχνίδι δεν είχε κανένας τους κέφι.

Προς το βράδυ, χτύπησε η πόρτα.

—Καλώς τον κυρ Θόδωρο, άκουσαν τη μητέρα να λέει από το διπλανό δωμάτιο.

Πάει, σκέφτηκαν. Τέλειωσε. Τώρα θα τους έπαιρνε το σκυλί.

—Έηρθα να ευχαριστήσω τα παιδιά που περιποιήθηκαν το σκυλάκι μου, ακούστηκε κι ο κυρ Θόδωρος.

—Πηγαίνω αμέσως να σας το φέρω, είπε η μητέρα. Είναι καλύτερα τώρα.

Δάκρυα γέμισαν τα τα μάτια της Λουκίας.

—Εγώ φεύγω... μουρμούρισε ο Λουκάς. Δε θέλω να είμαι εδώ που θα το πάρει.

Και κίνησε να βγει στον κήπο, πίσω. Όμως απότομα στάθηκε. Τι άκουγε;

—Έηθελα να σας πω, πως αν θέλουν τα παιδιά μπορούν να το κρατήσουν, έλεγε τώρα ο κυρ Θόδωρος. Αγαπάει, ξέρετε, πολύ τα παιδιά κι εγώ παιδιά δεν έχω!

Ούτε κατάλαβαν για πότε βρέθηκαν στο διπλανό δωμάτιο, ο Λουκάς και η Λουκία, να χοροπηδούν στη μέση της κάμαρας.

—Τέτοια χαρά δεν την περίμεναν, γέλασε η μητέρα.

—Είμαι βέβαιος πως θα το προσέχουν, είπε ο κυρ Θόδωρος. Καληνύχτα!

Κι έφυγε, πριν προφτάσουν καλά-καλά τα παιδιά να τον ευχαριστήσουν. Χοροπηδούσαν ακόμη με το σκυλάκι αγκαλιά!

Έτσι έγινε η επιθυμία, που είχε ο Λουκάς και η Λουκία. Κι από κείνη την ημέρα, οι τρεις τους έγιναν μια αχώριστη παρέα.

Λ.Π.—Α.

Το σπίτι της Σόνιας και της Μάρας

Μια φορά σε μια κατασκήνωση τσιγγάνων, ζούσαν δυο αγαπημένες αδελφούλες η Σόνια και η Μάρα. Ήταν ευτυχισμένες, γιατί ήταν καλόκαρδες και όλοι τις αγαπούσαν. Το πρωί έπλεκαν καλάθια και τα πουλούσαν και το βράδυ τραγουδούσαν και χόρευαν μαζί με τα άλλα κοριτσάκια της φυλής τους, γύρω από μια μεγάλη φωτιά.

Έμεναν μέσα σε μια σκηνή και αυτό λίγο τις δυσκόλευε, ακόμη και το καλοκαίρι. Όταν πια έμπαινε ο χειμώνας, τότε τα πράγματα χειροτέρευαν. Το νερό της βροχής περνούσε τους τοίχους του πάνινου σπιτιού τους και μούσκευε το χωμάτινο πάτωμα και τα κρεβάτια τους. Τζάκι δεν είχαν και ήταν αναγκασμένες να ψήνουν το φαί τους στο ύπαιθρο. Και όταν ο καιρός ήταν κακός, η φωτιά έσβηνε και οι αδερφούλες έμεναν νηστικές.

Αποφάσισαν, λοιπόν, να χτίσουν ένα σπίτι, που ο ήλιος να μην τον ψήνει και η βροχή να μην τον περνά. Ένα ολόκληρο καλοκαίρι μάζευαν ξύλα και κλαριά από το γειτονικό δάσος και στην αρχή του φθινόπωρου άρχισαν το χτίσιμο του σπιτιού. Έμπηξαν γερά στη γη τέσσερις χοντρούς πασάλους και έδεσαν ανάμεσά τους τα κλαριά και τα λεπτότερα ξύλα. Έφτιαξαν και μια σκεπή, τη σκέπασαν κι αυτή με κλαριά και σε μια μεριά άφησαν ανοιχτή μια τρύπα για να βγαίνει ο καπνός από τη φωτιά του τζακιού, που έστησαν στη μέση της καλύβας τους. Όταν τέλειωσε, ήταν πολύ ευτυχισμένες. Το σπιτάκι το είχαν φτιάξει με τα χέρια τους κι είχαν ξοδέψει πολύ κόπο και πολύ καιρό. Ήταν όμορφο, ζεστό και χαρούμενο. Τις προστάτευε από το κρύο και όταν άρχισαν οι βροχές, καμιά σταγόνα δεν πέρασε μέσα. Όλοι καμάρωναν το έργο τους και έλεγαν «Μπράβο

στη Σόνια και στη Μάρα».

Μα ένα βράδυ του χειμώνα, αέρας άρχισε να φυσά δυνατός, που όσο πήγαινε και δυνάμωνε. Πρώτα λύγισε τα δεντράκια του δάσους. Ύστερα πήρε τη στέγη της καλύβας των δυο κοριτσιών και τέλος, φυσώντας και ξαναφυσώντας, έριξε κάτω και τους τέσσερις τοίχους της.

Την άλλη μέρα το πρωί, η Σόνια και η Μάρα ξανάστησαν τη σκηνή τους και βολεύτηκαν όπως-όπως. Καθόλου όμως δεν απογοητεύτηκαν, που το σπιτάκι τους είχε χαλάσει.

—Δεν το φτιάξαμε τόσο καλό, φαίνεται έλεγε η Σόνια. Δεν έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε ξύλα. Τώρα μάθαμε ποιο ήταν το λάθος μας. Θα το ξαναχτίσουμε πιο γερό.

Και η Μάρα συμφωνούσε.

Το καλοκαίρι που ήρθε, ήταν πολύ κουραστικό για τις δυο αδελφούλες. Μάζεψαν άχυρο από τα χωράφια, ύστερα το ανακάτεψαν με λάσπη και έφτιαξαν τετράγωνα μικρά τούβλα, που τα λένε πλίνθους, και τα άφησαν να στεγνώσουν στον ήλιο.

Όταν άρχιζε το φθινόπωρο, τα τούβλα ήταν όσα χρειαζόνταν για να γίνει το σπίτι. Και οι δυο αδελφούλες άρχισαν το χτίσιμο. Έβαζαν το ένα τούβλο δίπλα στο άλλο και έφτιαχναν μια μακριά σειρά. Όταν τέλειωναν έχτιζαν πάνω απ' αυτή άλλα τούβλα και στο τέλος κατάφεραν να φτιάξουν ένα όμορφο μικρό σπίτι.

Και όταν μπήκε ο χειμώνας, οι αδελφούλες ήταν ζεστά βολεμένες και όλος ο κόσμος τις καμάρωνε και έλεγε: «Μπράβο στη Σόνια και στη Μάρα. Το δεύτερο σπίτι τους είναι πιο ωραίο από το πρώτο».

Και ήρθαν οι αέρηδες. Και φύσηξαν και φύσηξαν και το σπιτάκι τους ούτε κουνήθηκε. Και ήρθαν οι βροχές. Και έπεσε πολύ νερό, μα πάρα πολύ, και μούσκεψαν τα λασπένια τούβλα και μαλάκωσαν και σωριάστηκε κάτω το μικρό σπιτάκι. Την άλλη μέρα το πρωί, η Σόνια και η Μάρα ξανάστησαν τη σκηνή τους και βολεύτηκαν όπως-όπως. Καθόλου όμως δεν απογοητεύτηκαν, που το σπιτάκι τους είχε χαλάσει.

—Δεν το φτιάξαμε τόσο καλά, φαίνεται, έλεγε η Μάρα. Δεν έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε λασπένια τουβλάκια. Τώρα μάθαμε ποιο ήταν το λάθος μας. Θα το ξαναχτίσουμε πιο γερό.

Και η Σόνια συμφωνούσε.

Και ήρθε το καλοκαίρι. Οι δυο αδελφούλες δούλεψαν πολύ σκληρά. Έφτιαχναν καλάθια και ύφαιναν κουβέρτες και όταν ήρθε ο καιρός πήγαν και στον τρύγο και μάζεψαν σταφύλια. Και με τα χρήματα που κέρδισαν με το κόπο τους, σαν άρχιζε το φθινόπωρο, πήγαν σ' ένα λατομείο και αγόρασαν πέτρες. Γερές, μεγάλες κόκκινες πέτρες. Και αγόρασαν και ασβέστη και άμμο και κάμποσα κόκκινα κεραμίδια. Και φώναξαν χτίστες καλούς, που άνοιξαν βαθιά θεμέλια και έχτισαν με τέχνη τις κόκκινες πέτρες. Και δούλευαν και οι αδελφούλες μαζί τους: κουβαλούσαν νερό

από το πηγάδι και ανακάτευαν τη λάσπη. Και όταν έφθασε ο χειμώνας, το σπιτάκι ήταν έτοιμο και πανέμορφο. Γερό, με πλατιά σκαλοπάτια και πράσινα παραθυρόφυλλα, με κόκκινη στέγη και μια χαρούμενη καπνοδόχο, απ' όπου ο καπνός έβγαινε σγουρός και φουντωτός.

Η Σόνια και η Μάρα ήταν ζεστά βολεμένες και όλος ο κόσμος έλεγε: «Μπράβο στις δυο αδελφές! Είδατε τι κατάφεραν με τη γερή τους θέληση; Αυτό το σπίτι είναι το πιο όμορφο απ' όλα!»

Και ήρθαν οι αέρηδες. Και φύσηξαν και φύσηξαν με όλη τους τη δύναμη, αλλά το φύσημά τους ήταν σαν μουσική πάνω στους γερούς τοίχους.

Και ήρθαν οι βροχές. Και έβρεξε και έβρεξε και ήταν σαν να χόρευαν οι στάλες πάνω στη στέρεη σκεπή.

Καθισμένες μπροστά στο αναμμένο τους τζάκι, οι αδελφούλες ένιωθαν τρισευτυχισμένες.

—Το φτιάξαμε καλό, έλεγε η Σόνια, γιατί μάθαμε από τα λάθη μας. Το σπιτάκι μας είναι γερό, στερεό και όμορφο. Τώρα μπορούμε να είμαστε ευχαριστημένες.

Και η Μάρα συμφωνούσε.

Β.Κ.—Λ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνική

- Αναγνωστόπουλος, Βασίλης Δ. *Η Ελληνική παιδική λογοτεχνία κατά τη μεταπολεμική περίοδο (1945-1958)*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1991.
- ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ. *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*, Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Φίλων, 1988.
- ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ. *Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2002.
- Αυδίκος, Ευάγγελος. *Το Λαϊκό Παραμύθι, Θεωρητικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 1997.
- Γιαννικοπούλου, Αγγελική. «Πως βλέπουν τα νήπια τους ήρωες των παραδοσιακών παραμυθιών». *Λαϊκό Παραμύθι και Παραμυθάδες στην Ελλάδα*. Επιμέλεια: Βασίλης Δ. Αναγνωστόπουλος & Κώστας Λιάπης, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1995.
- Δελώνης, Αντώνης. *Βασικές Γνώσεις για το παιδικό και νεανικό βιβλίο*, Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονο Σχολείο, 1991.
- ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ. *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία. 1835-1985. Από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*, Αθήνα: Εκδόσεις Ηράκλειτος, 1986.
- Καρακίτσιος, Ανδρέας. «Οι ιδέες των παιδιών προσχολικής ηλικίας για τους ήρωες των μαγικών παραμυθιών». *Από το Παραμύθι στα Κόμικς, Παράδοση και Νεοτερικότητα*. Επιμέλεια: Ευάγγελος Αυδίκος, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 1996.
- Κοντολέων, Μάνος. *Απόψεις για την Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 1988.

- ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ. «Οι ήρωες των παραμυθιών άλλοτε και τώρα». Από το *Παραμύθι στα Κόμικς, Παράδοση και Νεοτερικότητα*. Επιμέλεια: Ευάγγελος Αυδίκος, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 1996.
- Λουκάτος, Δημήτριος Σ. *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1985.
- Μαρτινίδης, Πέτρος. «Από τα παιδιά του χρόνου στα παιδιά του χώρου: η αφήγηση ως χρονική ροή ή ως χωρική ανάπτυξη και τα 'κόμικς' ως ενδιάμεση, ιδεώδης σύγκλιση». Από το *Παραμύθι στα Κόμικς, Παράδοση και Νεοτερικότητα*. Επιμέλεια: Ευάγγελος Αυδίκος, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 1996.
- Μερακλής, Μιχάλης Γ. *Επιστημονικοί Διάλογοι: Τι είναι λαϊκή λογοτεχνία*, Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, 1988.
- ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ. *Τα Παραμύθια μας – Μελέτη 8*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κωνσταντινίδη, 1977.
- Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Λότη. *Η παιδική λογοτεχνία στην εποχή μας*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 1988.
- Σακελλαρίου, Χάρης. *Το παραμύθι χτες και σήμερα. Η ψυχοπαιδαγωγική και κοινωνική λειτουργία του*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 1995.

2. Ξένη

- Bettelheim, Bruno. *Η γοητεία των παραμυθιών. Μια ψυχαναλυτική προσέγγιση*, Αθήνα: Εκδόσεις Γλάρος, 1995.
- Burkert, Walter. *Ελληνική Μυθολογία και Τελετουργία. Δομή και Λειτουργία*, μετ. Ηλέκτρα Ανδρεάδη, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1993.

- Gremminger, Arnold. *Junge Leser lernen leichter (Το Παιδί και το Βιβλίο)*, μετ. Αγγελική Κουναλάκη, Αθήνα: Εκδόσεις NOTOS ΕΠΕ, 1979.
- Lacan, Jacques. *Écrits, A Selection*, trans. Alan Sheridan, London: Routledge, 1985.
- Myers, Mitzi. “Little Girls Lost: Rewriting Romantic Childhood, Righting Gender and Genre”, *Teaching Children’s Literature. Issues, Pedagogy, Resources*, ed. Glenn Edward Sadler, New York: The Modern Language Association of America, 1992.
- Röhrich, Lutz. *Folktales and Reality*, trans. Peter Tokofsky, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1991.
- Spink, John. *Τα Παιδιά ως Αναγνώστες*, μετ. Κυρ. Ντελόπουλος, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1990.
- Tatar, Maria. “Reading Fairy Tales”. *Teaching Children’s Literature. Issues, Pedagogy, Resources*, ed. Glenn Edward Sadler, New York: The Modern Language Association of America, 1992.
- Zipes, Jack. *Happily Ever After: Fairy Tales, Children, and the Culture Industry*, New York: Routledge, 1997.

3. Παραμύθια / Μυθιστορήματα

α. Από την Ελλάδα

- Αναγνωστόπουλος, Βασίλης Δ. *Λαϊκά Παραμύθια για μικρά παιδιά*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1997.
- Γι Χε. *Κινέζικα Παραμύθια*, μετ. Κούλα Βενετσάνου, Αθήνα: Εκδόσεις Ύψιλον / βιβλία, 1988.
- Καφαντάρης, Κώστας. *Ελληνικά λαϊκά παραμύθια – Ο Φεγγαράς*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 1988.

- ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ. *Ελληνικά λαϊκά παραμύθια – Το Φιδόδεντρο*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 1988.
- Λουκοβίτου – Καρύδη, Στέλλα. *Η Χιονάτη και ο Βασιλιάς των Δράκων*, Αθήνα: Εκδόσεις Ρέκος.
- Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Λότη & Βέτα Κωστίδου – Λένη. *5 κουκιά + 5 ρεβίθια = 10 παραμύθια*, Αθήνα: Εκδόσεις Άγκυρα, 1985.
- Ρούτσος, Νίκος. *Τα 16 Νεότερα Παραμύθια*, Αθήνα: Εκδόσεις Ρέκος.
- Σαλτέρης, Νίκος. *28 Φεγγάρια ή η νύχτα που όλοι φοβούνται*, Αθήνα: Εκδόσεις Δελφίνι, 1992.
- β. *Από τον κόσμο*
- Αδελφοί Γκριμ. *Έξι Παραμύθια*, μετ. Ζήσης Σαρίκας, Αθήνα: Εκδόσεις Ύψιλον / βιβλία, 1988.
- Αφανάσιεφ, Α. Ν. *Ρώσικα Λαϊκά Παραμύθια*, Τόμος Δεύτερος, μετ. Κίρα Σίνου, Αθήνα: Εκδόσεις 'γνώση', 1988.
- Αφανάσιεφ, Α. Ν. *Ρώσικα Λαϊκά Παραμύθια*, Τόμος Τρίτος, μετ. Κίρα Σίνου, Αθήνα: Εκδόσεις 'γνώση', 1988.
- Δώδεκα Παραμύθια απ' όλες τις χώρες*, Αθήνα: Εκδόσεις Ρέκος.
- Μπάτλερ – Γέητς, Γουίλλιαμ. *Παραμύθια και Παραδόσεις της Ιρλανδίας*, μετ. Αλίνα Πασχαλίδη, Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.
- Τα καλύτερα παραμύθια του κόσμου*, Αθήνα: Εκδόσεις Ε. Μόκας – Μορφωτική, 1992.
- Τα παραμύθια του Άντερσεν*, μετ. Αντωνέλλα Α. Δαμιανού, Αθήνα: Εκδόσεις Δαμιανού.
- Τα ωραιότερα παραμύθια – Τόμος Β΄*, μετ. Ελισάβετ Ηλιάδη – Γεωργιάδη, Αθήνα: Εκδόσεις Σμυρنيωτάκη, 1989.

4. Περιοδικά

Αγγελοπούλου, Βίτω. «Τα παραμύθια του Περó και η γοητεία τους»,
περ. *Διαβάζω*, αρ. 108/1984.

Αναγνωστόπουλος, Βασίλης Δ. «Οι σύγχρονοι δημιουργοί παιδικού και
νεανικού μυθιστορήματος», εφημ. *Θεσσαλία*, αρ. 32.201/2003.

Δαμιανού, Δέσποινα. «Το παιδί – αφηγητής του παραμυθιού», περ.
Διαβάζω, αρ. 363/1996.

Κουλάκογλου – Ηλιάδη, Καρίνα. «Ταύτιση και κοινωνικοποίηση στο
παραμύθι», περ. *Διαδρομές*, αρ. 9/1988.

Μαγουλιώτης, Απόστολος. «Η εικονογράφηση στο παραμύθι», περ.
Διαδρομές, αρ. 9/1988.

Μερακλής, Μιχάλης Γ. «Τα λαϊκά παραμύθια από τη σκοπιά της
ψυχολογίας», περ. *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, αρ. 29/2002

Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Λότη. «Το παραμύθι – ένα λογοτεχνικό
είδος που δεν πεθαίνει», περ. *Διαδρομές*, αρ. 27/1992.

5. Εγκυκλοπαίδειες

Grand Larousse, Τόμος 2, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2001.

Παιδεία, Τόμος 10, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μαλλιάρη, 1979.

Πάπυρος Larousse Britannica, Τόμος 47, Αθήνα: Εκδόσεις Πάπυρος,
1997.

6. Σελίδες Internet

α. *Ελληνικά άρθρα και παραμύθια*

Καραγεώργου, Ηρώ. «Παραμύθια: Ένας μαγικός κόσμος, εργαλείο αρωγής και γλωσσικής καλλιέργειας», από τη σελίδα www.haef.gr/festival/karagewrgou.html

Κάσσης, Κυριάκος Δ. «125 Λαϊκά Παραμύθια από τη Μάνη, σε αυθεντική λαϊκή αφήγηση», από τη σελίδα www.mani.org.gr/ithi/paramithia/eis.htm

β. *Ξένα άρθρα και παραμύθια*

“*The Little Wise Girl*”, www.childrenstory.com/tales/

Van de Wissel. “A Postscript by the translator”,
www.socsci.kun.nl/ped/whp/histeduc

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ. “Oppel’s argument against fairy tales (Chapter XIV: The Fairy Tale)”, www.socsci.kun.nl/ped/whp/histeduc

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Κύριων Ελληνικών Ονομάτων

- Αναγνωστόπουλος Β.Δ, 14,18,20,25-28,
32-33,93,135
Αγγελοπούλου Β. 103
Γιαννικοπούλου Α .58
Δελώνης Α.35
Ιώβ 93
Καραγεώργου Η.13,15
Καρακίτσιος Α.97,98
Κάσσης Κ.20,22,24
Καφαντάρης Κ.30
Κοντολέων Μ.5,92
Κουλάκογλου-Ηλιάδη Κ 103.
Λουκάτος Δ.22
Μαρτινίδης Η.101
Μερακλής Μ.20,21,23,28,29,38,91
Παπαλιού 16
Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου Λ.
24,25,27,29,31,33,109,110
Σακελλαρίου Χ.35,36,39,40,42,60
Σαλτέρης Ν.71
Τσιλιμένη Τ.18

2. Κύριων Ξένων Ονομάτων

- Andersen Η.7,20,49,76
Benfey 20
Bettelheim Β.34,35,60,91,95,96,102,103,
106
Burket W.87
Collodi C.64
Cronn 21
Goethe 93
Gremminger Α.35,94
Grimm W.-J 72
Jüng 24
Lacan J 98.
Loug 21
Myers Μ.51
Oppel 101
Perrault Ch.20
Röhrich L.37
Scherf W.59
Spink J.38
Tatar Μ.46
Taylor 21
Vrgha Β.31
Wissel Van de 93
Yi He 75
Zipes J.9,13,61,65,72

3. Ονομάτων από ήρωες των παραμυθιών

Αδέλα 85	Νίκος 82
Αννούλα 53,171	Παπουτσωμένος Γάτος 122
Βρισκοπούλι 76,94,171	Πινόκιο 42,64,65
Γιαννάκης 53,171	Πούλια 71
Γκρέτελ 36,72,73,94	Σεραφίνα 85
Ελίζα 46,49	Σόνια 77
Θεοχάρη 37	Σταχτοπούτα 49,78,99,100, 102,104,159,161
Κοκκινোসκουφίτσα 23,36,94,99,100,125,133,137	Τζεπέτο 64,65
Κοντορεβιθούλης 36,42,45,73,104,171	Τοσοδούλης 42,56,84,90,94
Κου Σιμπάο 75,80	Φλεγέθοντας 67
κυρά-Μάρθα 69,70	Φουντούλης 56
Λενάκι 76	Φροσούλα 49,56
Λη 45	Χάνσελ 36,42,72,73,94
Λουκάς 68	Χάνς 73,74
Λουκία 68	Χιονάτη 94
Μάρα 77	
Ματθίλδη 85	

4. Τίτλων των παραμυθιών που χρησιμοποιήθηκαν

Βρισκοπούλι 76,90,94	Ο μαγεμένος πύργος 90
Ένα παλικάρι στην πολιτεία 55	Ο Παγωνιάς 89
Η άσπρη πάπια 89	Ο ποντικούλης δάσκαλος 90
Η βασιλοπούλα που έγινε αγόρι 55	Ο Τοσοδούλης 42,56,90
Η βασιλοπούλα που ήταν στο χρυσό κλουβί 89	Ο Φουντούλης 56
Η βασιλοπούλα που πάγει στον πόλεμο 55	Ο Χριστός και το παιδί 90
Η Θαμπελίνα 56	Ο ψαράς 63,90
Η ιστορία των παπουτσιών 90	Οι άγριοι κύκνοι 55,56,76
Η κακιά μάνα και η όμορφη Θεοχάρη 55	Οι κύκνοι και οι χήνες 50,56
Η Κοκκινোসκουφίτσα 36,55	Οι πέντε αδερφοί Λη 55
	Οι συνταξιδιώτες 89
	Οι τρεις αδερφές 85,89

- Η μάνα κι ο πεθαμένος γιος 55
- Η Μαριδίτσα 89
- Η μικρούλα η Φροσούλα 49,56
- Η μυαλωμένη Σταχτοπούτα 90
- Η Πούλια κι ο Αυγερινός 89
- Η πριγκίπισσα που ήθελε ένα δροσοστέφανο 89
- Η Σταχτοπούτα 55,90,99
- Η φτωχιά κι η πλούσια 89
- Η ωραία Ασπροσυννεφιά και η κόρη της η Χιονούλα 89
- Κου Σμπάο 90
- Μαρούλι 46,55,56
- Μια μέρα στην πολιτεία των νάνων 90
- Ο ανδρειωμένος πατέρας με το ανδρειωμένο παιδί του 55
- Ο αχάριστος αδερφός 89
- Ο Βραδινός, ο Μεσονύχτης κι ο Αυγερινός 89
- Ο γέρος, ο κόκορας, η κότα και η κατσικά 55
- Ο Γιαννάκης και η Αννούλα 53,55,56
- Ο γιος της χήρας 55
- Ο Κοντορεβιθούλης 36,42,45,56,73
- Ο Λουκάς κι η Λουκία 89,90
- Παραμύθι για κάποιον που έφυγε από το σπίτι του για να μάθει τι είναι ο φόβος 89
- Τ' αθάνατο νερό 43,55
- Τα αινίγματα 55,85
- Το αετόπουλο και η βασιλοπούλα 55
- Το άχρηστο καπέλο του ψαρά 89
- Το Βρισκοπούλι 76,90
- Το γραμματισμένο βασιλόπουλο 89
- Το δρεπάνι, ο κόκορας κι ο γάτος 90
- Το ελαφάκι 89
- Το κορίτσι του Φεγγαριού 56,90
- Το Μαρούλι 47,55,56
- Το σοφό κοριτσάκι 85
- Το σπίτι της Σόνιας & της Μάρας 90
- Το φτωχό καλό παιδί 90
- Το χαμαλάκι 90
- Το ψαρόπαιδο 89

5. Ελληνικών θεματικών όρων

- αγόρι 1,36,37,39,40-48,50,52,54,55, 57-59,62,69,71,75,76,80,83,100,108-110,114-117,137,140
- ακροατής 16,34,41,42,87,92,97,101, 113,138
- αναγνώστης 3,7,8,10,22,24,26,27,31,36,38,41,42,44 ,54,57,59,65,68,70,72,78,85,86,93,97, 112,120,121,125,137,138,141,174
- ανάπτυξη 13,22,24,33,34,38,60,66,81, 87,92-95,173
- αξία 15,26,29,30,46,61,91,94,100
- αποδοχή 34,93,94,104,137
- απόρριψη 72
- αρωγός 13
- ασφάλεια 32,33,105
- αφήγηση 10-12,14-16,20,21,23- 26,28,33,35,38,40,44,46,50,51,60,62,69 ,74,79,87,97,99,101,113,119,125,137, 173,177

βασιλιάς 16,37,42,46-
48,53,60,66,67,71,75,77,160,175
βιώματα 22,73,93

γένεση 1,7,20,23,33

διάπλαση

- *ηθική* 15

- *πνευματική* 15

διασκέδαση 15,30

διδασχί 26,63

διήγηση 1,7,9,21-

24,41,50,67,74,93,117,135

δοξασίες

- *θρησκευτικές* 8

- *λαϊκές* 8

δράκος 16,41,52,58,115,167,175

εθνολογικά (ήθη&έθιμα) 8

εκπαίδευση 16

ένταξη 16

εξέλιξη

1,22,41,50,59,67,74,93,117,135

ευτράπελη διήγηση 22

ηθική ομορφιά 15

ήρωας 2,4,8,10,12-16,22,24,32,35,36,
38-42,57,65,70,72-74,79,86,87,93,97-
100,103,104,106,120,121,125,135,136,
138,141,166

καλλιέργεια

- *ηθική* 13

- *πνευματική* 13

- *πολιτιστική* 13

κοινωνική προσαρμογή 14,64

κορίτσι 1,12,36,37,39,40,41,43,4652,
54,56-

58,66,69,71,76,77,83,90,100,102,108-
110,114-117,122,137,140,168,171

λαϊκή

- *διήγηση* 7

- *παράδοση* 34,37,38,68,76

- *σοφία* 10

λεκτικές απεικονίσεις 14

μαγεία

8,9,11,13,25,28,30,45,87,97,98,104,
106,159

μετάδοση 1,22,31,33,94

μητριά 15,40,66,71,72,102,104

μητροκτονία 8

μοίρα 12,42,48,75,104,150,168

Μοίρα 16

μύθος 15,20,22,92,104,137

- *γνδοευρωπαϊκός* 7,20

νανούρισμα 15

οντότητα 8,24,60,66,95

Οιδιπόδειο σύμπλεγμα 39,66

Οιδιπόδεια δεσμά 69

παιδί

- *και αδερφός/ή* 42,465-

47,49,51,60,77,89,109,119,141,160-
162,168

- *και μητέρα* 37,39,40-43,47,49-51,61-
63,66-

72,76,77,80,85,98,102,103,108,109,
144-147,149,150

- *και πατέρας* 43,49,50,53,55,60,62-
67,69-71,73,75,84,85,108-110,143-149

- *και γιαγιά* 2,9,25,57,74,79,
80,100,110,117,136,137

- *και παππούς* 2,9,74,77,79,110

παιδική φαντασία 12

παραβολή 22,183

παράδοση

7,9,10,13,15,24,28,31,34,37,38,68,81,1
12,172,173

παραλλαγή 21,106

παροιμιόμυθος 22

παραμυθός 9-11,14,20,24-

26,30,33,36,39,40,65,72,78,101,106,
113,172

παραμύθι

- *έντεχνο* 25,27,87,135,138

- *λαϊκό* 1,7,10-12,14,15,19-26,30-
32,37,41-43,51,57,59,65,74-

77,81,87,91,92,94,95,97,99,102,104,11
3,119,120,125,137,141,172,174-177

- *σύγχρονο* 28,32

παροιμία 22

προ-ηθικά 8

προσωπικότητα

34,54,60,64,66,92,93,95,96,99,101

ρεαλισμός 8,14,27,35,39,44,94,95

σύμπλεγμα Οιδιπόδειο 39,66
σύνδρομο της Ηλέκτρας 39
συμβολή 18
σύμβολο 8,62,66
συναίσθημα 13,35,51,65,72-74,99,102,103,106,135,138
συναισθηματική
- ασφάλεια 12
- νοημοσύνη 15
σχέσεις 2,10,51,59-61,74,78-81,83
- αδελφικές 2,74,79
- γονέων- παιδιών 74
- ενδοοικογενειακές 60
- οικογενειακές 2,59,60,80
- συγγενικές 2,59,74
- φιλικές 81

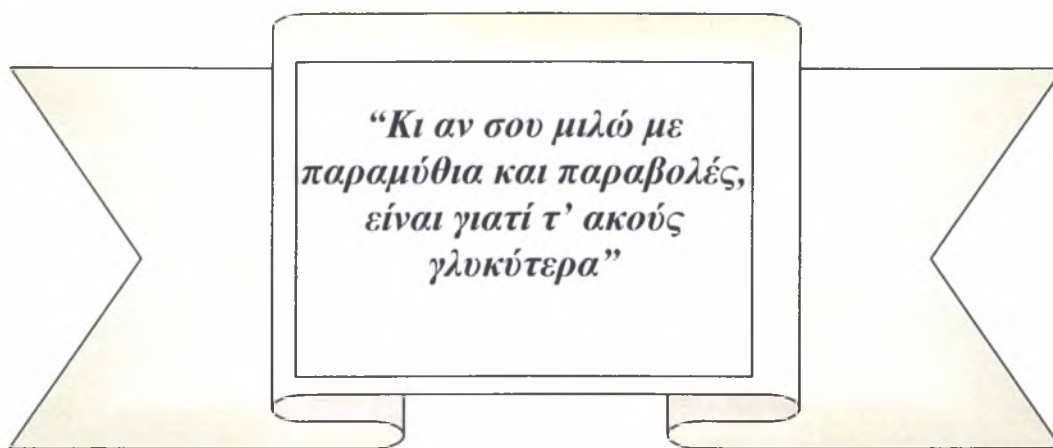
ταύτιση
34,40,58,60,88,91,92,93,95,96,99-101,103,112,136,176
τεχνολογία 1,9,28-30,138

υπόσταση 1,23,67,104

φαντασία
12,13,22,25,27,28,36,60,91,93,103,106,107
φοβίες 35,94,97
φύλο
1,34,38,39,41,50,51,57,58,70,74,78,88,112,140,141
ψυχαγωγία 25,138

ωρίμανση 16,69,72,81,91

6. Ξένων θεματικών όρων

happy end 32

identification 135

substitution 135

Γ. ΣΕΦΕΡΗΣ